

Szilágyfőkeresztúr

Szilágybála

Csomaköz

Krasznamihályfalva

Ákos

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2004. ÉVRE

Pelekeszi

Nagykároly

Paptamási

Domokos

Vámfalu

Menyő

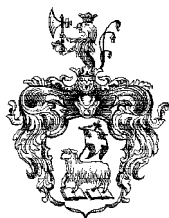

Zilah

Lele

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2004. ÉVRE

KIADJA
A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET

A kalendáriumot szerkesztette:

Bereczki András
paptamási lelkipásztor

Lektorálta:

Mihálka Zoltán

Szövegkorrektúra:

Mihálka Magdolna

Technikai szerkesztés:

Fórizs Attila

Számítógépes szerkesztés:

Fórizs Edit

Grafikai szerkesztés:

Radványi Károly

A borítólapon:

Várady József kondói lelkipásztor fényképei

A hátlapon:

Bethlen Gábor szobra Nagyváradon – Kós András szobrászművész alkotása

Grafikák: Radványi Károly és Vassy Erzsébet munkái

Áldott új évet kívánunk!

Alig van valami körülöttünk, amire ne mondanánk, hogy krízisben van. Kritikus helyzetben van az ember, válságban a gazdaság. Gyakran halljuk azt is, hogy ítélet alatt sýnylódik a keresztyénség, s a kegyelmi idő utolsó másod-perceit emésztí fel. Válságból válságba jutunk.

A fenti mondatokkal nem lehet vitatkozni, mert igazak és tapasztalhatóak. Azonban a hit oldaláról megközelítve ezt a témát, nem a beletörődés közöm-bösségével kell tudomásul vennünk, hogy ez így van és nincs mit tennünk, hanem vizsgálunk kell a megoldás irányát, s annak felismerését. A lélektan a krízissel kapcsolatban megállapítja, hogy benne egyszerre jelen van a veszély és az esély. A gond ott nehezül el, amikor az egyén a veszély áldozatává válik és egyre tehetetlenebbül zuhan a mind sötétebb mélységbe, reményt sem látva arra, hogy visszafordulhatna abból. Ilyenkor az egyén lelki, később fizikai ereje annyira meggyengül, hogy képtelen esélyt remélni és a korábbi elfogadhatóbb állapothoz visszatérni. Ilyen helyzetben szétesik a rendezett személyiség és az idő érzékelése megsérül. A lélekgyógyászok a krízis okozta panaszokat annyira súlyosnak vélik, hogy már azt is nagy eredménynek tekintik, ha ilyen állapotból legalább megközelítőleg visszaszerezhető a korábbi egyensúly. Ha a krízis megoldásának eredményeit nézzük, az is látható, hogy sok esetben az egyensúly helyett valami más hoz álmegoldást. Például a szőnyeg alá seprert problémák, amelyek a legváratlanabb helyzetben megint előkerülhetnek, vagy a kábítószerek, amelyek néhány óra álöröme után még rettenetesebb szakadékokat ásnak.

A visszaszerezhető korábbi egyensúly maximuma a hívó számára minimumnak is kevés. Be kell ismernünk, hogy a válságba sodródásnak alapvető oka az Istentől való korábbi elsodródás, és a Tőle nagy távolságban való „éldégelés”. Az egyensúly visszaszerzése ebben a megmaradó távolságtartásban tartós veszélyhelyzet fenntartását jelenti. Ezért ezen a téren is rá kell döbbenünk, hogy a válság megszüntetésének útja nem lehet más, mint visszaérkezni Istenhez, közel maradni Krisztushoz. Figyeljük meg milyen észrevétlen áruljuk el magunkat, amikor távol vagyunk az Úrtól. Imádságunk ilyenkor azért könyörög, hogy „jőjj közel hozzám”, hogy „ne hagyj el”. A krízisben lévő lélek, a szétesőben lévő egyéniség még érzékeli a távolságot, de a maga távolodását az Isten eltávolodásába vetíti át. Isten bár mindig közel van, de a válsághelyzetben távolodni látszik a megroggyant lélek előtt. A hit krízisintervenciója abban áll, hogy érzékeli Jézus Krisztust, mint válságkezelő erőt, Aki egyénre szabott problémamegoldó stratégiák sokaságát hozta a világba az ember megmentése céljából. Az Újszövetségben a krízis ítéletet jelent, aminek következménye a büntetés, ami pedig mindig az „Isten templomának” megtisztításáért történik. „Mikor ítéltetünk az Úrtól taníttatunk, hogy a világgal együtt el ne kárhoztassunk”(1Kor11,32). Benne van ebben az Igében az, hogy a krízist, azaz az ítéletet, nem lehet elkerülni, de ennek legrosszabb lehetőségét, azaz a kárhozatot, Krisztus kegyelméből igen. A sérült lélek annyit érzékel, hogy van ítélet, ezzel szemben a hívó lélek tudja, hogy van kegyelem, és nincs kárhozat, egyedül Krisztus által. A

lélekgyógyító üzenet János evangéliumában található: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy aki az én beszédemet hallja és hisz annak, aki engem elbocsátott, örök élete van, és nem megy a kárhozatra, hanem általment a halálból az életre”(Ján 5, 24).

Minden krízisben vergődik. Válságban szenved a világ. Ennek tagadása tetézné a bajt. Éppen ezért keresnünk kell azt, Aki megszabadít ebből a nyomorult helyzetből. Ha rátalálunk arra, Aki ismét eljön ítélni eleveneket és holtakat, megtaláljuk a válságból megszabadító váltságot. A krízisben élőknek is van Megváltójuk. Általa jutunk válságból váltságba.

CSÚRY ISTVÁN
főjegyző

Reggel

*Jó reggelt Istenem!
Jó reggelt szép világ!
Jó reggelt napsugár,
Jó reggelt kis virág.
Galambok, jó reggelt!
Jó reggelt sok levél
jó reggelt öreg fák
s lágy szél, amely zenél.
Jó reggelt kis szobám,
képeim, könyveim
tollam és zongorám,
a bűm és könnyeim.
Jó reggelt gondjaim,
jó reggelt örömöm,
mindkettőből, hogy van,
köszönöm, köszönöm.
Jó reggelt kis utcánk,
szép templomunk benne
nélküled életem,
jaj de szegény lenne.
Jó reggelt felnőttek,
jó reggelt gyerekek,
kívánok jó napot,
ég legyen veletek.
Jó reggelt barátok,
ismert drága arcok,
jó reggelt magányos,
fel ne add a harcot.
Jó reggelt dolgozó kéz,
amely mindig szépít,
jó reggelt jó szándék,
amely mindig épít.
Jó reggelt kis hazám,
járj mindig a fényben,
pihenjen a sorsod
Isten tenyerében.
Jó reggelt szép földem,
hegyek, erdők, rétek,
falvak és városok
és a messzi végek.
Jó reggelt nagyvilág!
A kezemet nyújtom:
S a béke oltárán
a tüzet meggyújtom.*

Január

BOLDOGASSZONY HAVA
Régente: Vízöntő hava

„Felvisszük földünknek első zsgengjét, és minden fa gyümölcsének első zsgengjét esztendőnként az Úr házába.” (Neh 10,35)

1 Csütörtök	Újév, Fruzsina	Neh 10	Lk 4,1–13	Zsolt 1
2 Péntek	Ábel, Ákos	Neh 11	Lk 4,14–30	
3 Szombat	Benjámin, Béni	Neh 12	Lk 4,31–37	

„És Jézus mellé állván, megdorgálá a hideglelést, és az elhagyá őt, és ő azonnal felkelvén, szolgálá nekik.” (Lk 4,35)

4 Vasárnap	Angéla, Éva, Titusz	Neh 13,1–9	Lk 4,38–39	Zsolt 2
5 Hétfő	Simon, Árpád	Neh 13,10–22	Lk 4,40–44	
6 Kedd	Gáspár, Menyhért, Boldizsár	○ Neh 13,23–31	Lk 5,1–11	
7 Szerda	Attila, Etele	Jóel 1	Lk 5,12–16	
8 Csütörtök	Gyöngyvér, Artúr	Jóel 2	Lk 5,17–26	
9 Péntek	Marcell	Jóel 3	Lk 5,27–32	
10 Szombat	Melánia, Vilmos	Jóel 4	Lk 5,33–39	

„A Sion hegyén szabadulás leszen, és szentté leszen az...” (Abd 1,17)

11 Vasárnap	Ágota, Baltazár	Abd 1	Lk 6,1–11	Zsolt 3
12 Hétfő	Ernő	Jón 1	Lk 6,12–19	
13 Kedd	Veronika	● Jón 2	Lk 6,20–26	
14 Szerda	Vidor, Bódog	Jón 3	Lk 6,27–36	
15 Csütörtök	Loránd, Aurél	Jón 4	Lk 6,37–42	
16 Péntek	Gusztáv	Náh 1	Lk 6,43–49	
17 Szombat	Antal	Náh 2	Lk 7,1–10	

„Nagy próféta támadt mi köztünk; és: Az Isten megtekintette az ő népét.” (Lk 7,16)

18 Vasárnap	Piroska	Náh 3	Lk 7,11–17	Zsolt 4
-------------	---------	-------	------------	---------

EGYETEMES IMAHÉT KEZDETE

19 Hétfő	Sára, Máriusz	1Kir 1,1–37	Lk 7,18–23	
20 Kedd	Sebestyén, Fábián	● 1Kir 1,38–53	Lk 7,24–35	
21 Szerda	Ágnes	1Kir 2,1–25	Lk 7,36–50	
22 Csütörtök	Vince, Alfonz	1Kir 2,26–46	Lk 8,1–3	
23 Péntek	Zelma, Rajmund	1Kir 3	Lk 8,4–15	
24 Szombat	Erik, Márton, Timót	1Kir 4	Lk 8,16–21	

„Ímé azt gondoltam magamban, hogy házat építek az Úrnak.” (1Kir 5,5)

25 Vasárnap	Pál	1Kir 5	Lk 8,22–25	Zsolt 5
26 Hétfő	Vanda, Paula	1Kir 6	Lk 8,26–39	
27 Kedd	Angelika, Zsolt	⌋ 1Kir 7,1–22	Lk 8,40–56	
28 Szerda	Károly	1Kir 7,23–51	Lk 9,1–11	
29 Csütörtök	Adél, Eta, Emőke, Léda	1Kir 8,1–21	Lk 9,12–17	
30 Péntek	Noémi, Gellért	1Kir 8,22–53	Lk 9,18–22	
31 Szombat	Marcella, Petur	1Kir 8,54–66	Lk 9,23–27	

Feljegyzések

Február

BÖJTELŐ HAVA

Régente: Halak hava

„Monda Péter Jézusnak: Mester, jó nekünk itt lennünk.” (Lk 9,33)

1 Vasárnap	Ignác, Efraim	1Kir 9	Lk 9,28–36	Zsolt 6
SZERETETSZOLGÁLATI VASÁRNAP				
2 Hétfő	Karola, Apor	○ 1Kir 10	Lk 9,37–45	
3 Kedd	Balázs, Nimród	1Kir 11,1–25	Lk 9,46–50	
4 Szerda	Ráhel, Andrea, Janka	1Kir 11,26–43	Lk 9,51–56	
5 Csütörtök	Ágota, Richárd	1Kir 12,1–19	Lk 9,57–62	
6 Péntek	Dorottya, Dóra	1Kir 12,20–33	Lk 10,1–16	
7 Szombat	Tódor	1Kir 13	Lk 10,17–20	

„Nem voltál olyan, mint az én szolgám, Dávid, aki megőrizte az én parancsolatimat.”

(1Kir 14,8)

8 Vasárnap	Aranka, Valéria	1Kir 14	Lk 10,21–24	Zsolt 7
9 Hétfő	Abigél, Apollónia	☾ 1Kir 15,1–15	Lk 10,25–37	
10 Kedd	Elvira	1Kir 15,16–34	Lk 10,38–42	
11 Szerda	Dezső, Adolf	1Kir 16,1–14	Lk 11,1–13	
12 Csütörtök	Lídia, Lilla, Evelin	1Kir 16,15–34	Lk 11,14–28	
13 Péntek	Ella, Fruzsina, Linda	1Kir 17,1–7	Lk 11,29–32	
14 Szombat	Bálint, Valentin	1Kir 17,8–24	Lk 11,33–36	

„Minden tiszta lesz néktek.” (Lk 11,41)

15 Vasárnap	Kolos, Levente	● 1Kir 18,1–19	Lk 11,37–54	Zsolt 8
16 Hétfő	Julianna, Samu	1Kir 18,20–46	Lk 12,1–12	
17 Kedd	Álmos, Dónát	1Kir 19,1–8	Lk 12,13–21	
18 Szerda	Konrád, Zenkő	1Kir 19,9–21	Lk 12,22–32	
19 Csütörtök	Zsuzsanna, Ozsvát	1Kir 20,1–22	Lk 12,33–40	
20 Péntek	Aladár	1Kir 20,23–43	Lk 12,41–48	
21 Szombat	Eleonóra	1Kir 21,1–16	Lk 12,49–59	

„Mivel megalázta magát előttem, nem hozom reá a veszedelmet az ő életében.” (Kir. 21,29)

22 Vasárnap	Gerzson	1Kir 21,17–29	Lk 13,1–9	Zsolt 9
23 Hétfő	Szemere, Alfréd	☾ 1Kir 22,1–8	Lk 13,10–17	
24 Kedd	Mátyás	1Kir 22,9–28	Lk 13,18–21	
25 Szerda	Géza	1Kir 22,29–40	Lk 13,22–30	
26 Csütörtök	Dénes, Edina	1Kir 22,41–54	Lk 13,31–35	
27 Péntek	Ákos, Amarilis	2Kir 1	Lk 14,1–6	
28 Szombat	Elemér	2Kir 2,1–18	Lk 14,7–14	

„Boldog az, aki eszik kenyeret az Isten országában.” (Lk 14,15)

29 Böjtfővasárnap	Szökőnap	2Kir 2,19–25	Lk 14,15–24	Zsolt 10
--------------------------	----------	--------------	-------------	----------

Feljegyzések

Március

BÖJTMÁS HAVA

Régente: Kos hava

1 Hétfő	Albin, Levente	2Kir 3,1–20	Lk 14,25–35
2 Kedd	Lujza, Dalma	○ 2Kir 3,21–27	Lk 15,1–7
3 Szerda	Kornélia	2Kir 4,1–7	Lk 15,8–10
4 Csütörtök	Kázmér	2Kir 4,8–37	Lk 15,11–32
5 Péntek	Adorján, Olivér	2Kir 4,38–44	Lk 16,1–12
6 Szombat	Frigyes, Jenő	2Kir 5,1–19	Lk 16,13–18

„Ímé az én uram megkímélé a Siriabeli Naámánt.” (2Kir 5,20)

7 Vasárnap	Tamás	2Kir 5,20–27	Lk 16,19–31	Zsolt 11
-------------------	-------	--------------	-------------	----------

BIBLIAVASÁRNPAP

8 Hétfő	Zoltán, Apolka	2Kir 6,1–23	Lk 17,1–10
9 Kedd	Franciska, Fanni	● 2Kir 6,24–33	Lk 17,11–19
10 Szerda	Ildikó	2Kir 7	Lk 17,20–37
11 Csütörtök	Szilárd, Bors	2Kir 8,1–15	Lk 18,1–8
12 Péntek	Gergely	2Kir 8,16–29	Lk 18,9–14
13 Szombat	Krisztián, Krisztina	2Kir 9,1–15	Lk 18,15–17

„Ami embereknél lehetetlen, lehetséges az Istennél.” (Lk 18,27)

14 Vasárnap	Matild, Pólika	2Kir 9,16–37	Lk 18,18–30	Zsolt 12
15 Hétfő	Kristóf, Lukrécia	● 2Kir 10,1–14	Lk 18,31–43	Zsolt 13

NEMZETI ÜNNEP

16 Kedd	Henrietta, Lujza	2Kir 10,15–36	Lk 19,1–10
17 Szerda	Gertrúd	2Kir 11	Lk 19,11–27
18 Csütörtök	Sándor, Alexandra, Ede	2Kir 12	Lk 19,28–40
19 Péntek	József, Jozefina	2Kir 13,1–13	Lk 19,41–48
20 Szombat	Koppány, Hubert	2Kir 13,14–25	Lk 20,1–8

„Jöjj, nézzünk egymás szemébe!” (2Kir 14,8)

21 Vasárnap	Benedek, Bence	2Kir 14,1–14	Lk 20,9–19	Zsolt 14
22 Hétfő	Izolda, Beáta, Lea	2Kir 14,15–29	Lk 20,20–26	
23 Kedd	Botond, Emőke	⌋ 2Kir 15,1–16	Lk 20,27–40	
24 Szerda	Gábor	2Kir 15,17–38	Lk 20,41–47	
25 Csütörtök	Kristóf, Mária, Zsolt	2Kir 16	Lk 21,1–19	
26 Péntek	Emánuel	2Kir 17,1–23	Lk 21,20–24	
27 Szombat	Hajnalka, Alpár	2Kir 17,24–41	Lk 21,25–38	

„Beméne pedig a Sátán Júdásba, ki Iskáriótesnek neveztetik.” (Lk 22,3)

28 Vasárnap	Gedeon	2Kir 18,1–12	Lk 22,1–16	Zsolt 15
29 Hétfő	Auguszt, Jónás, Márk	2Kir 18,13–37	Lk 22,17–23	
30 Kedd	Zalán, Amadé	2Kir 19,1–7	Lk 22,24–30	
31 Szerda	Árpád, Benő	○ 2Kir 19,8–37	Lk 22,31–38	

Feljegyzések

Április

SZENT GYÖRGY HAVA
Régente: Bika hava

1 Csütörtök	Hugó	2Kir 20	Lk 22,39–46
2 Péntek	Áron	2Kir 21	Lk 22,47–53
3 Szombat	Keresztély, Richárd	2Kir 22	Lk 22,54–65

„És felment a király az Úr házába, és Júdából minden férfi és Jeruzsálem minden lakosa vele volt.” (2Kir 23,2)

4 Virágvasárnap	Csaba, Ambrus	2Kir 23,1–20	Lk 22,66–71	Zsolt 17
5 Hétfő	Vince, Kocsárd	2Kir 23,21–37	Lk 23,1–12	
6 Kedd	Vilmos, Bíborka, Édua	2Kir 24	Lk 23,13–25	
7 Szerda	Ármin, Orsolya	2Kir 25,1–21	Lk 23,26–31	
8 Csütörtök	Dénes, Lídia, Zsejke	2Kir 25,22–30	Lk 23,32–43	
9 Nagypéntek	Dömötör, Géza	Ez 1,1–14	Lk 23,44–49	Zsolt 22
10 Szombat	Zsolt	Ez 1,15–28	Lk 23,50–56	

„Szükség az ember fiának átadatni a bűnös emberek kezébe, és megfeszíttetni, és harmadnapon feltámadni.” (Lk 24,7)

11 Húsvétvasárnap	Ilma, Leó	Ez 2	Lk 24,1–12	Zsolt 16
12 Húsvéthétfő	Gyula, Alpár	Ez 3,1–15	Lk 24,13–35	Zsolt 25
13 Kedd	Ida	Ez 3,16–27	Lk 24,36–43	
14 Szerda	Tibor, Tiborc	Ez 4	Lk 24,44–49	
15 Csütörtök	Tas, Emese	Ez 5	Lk 24,50–53	
16 Péntek	Csongor, Győző	Ez 6	Ef 1,1–14	
17 Szombat	Rudolf	Ez 7	Ef 1,15–23	

„Menj be és lásd meg a gonosz útálatosságokat, amelyeket ezek ott cselekesznek.” (Ez 8,9)

18 Vasárnap	Andrea, Ilma	Ez 8	Ef 2,1–10	Zsolt 18,1–25
19 Hétfő	Emma	Ez 9	Ef 2,11–22	
20 Kedd	Tivadar	Ez 10	Ef 3,1–13	
21 Szerda	Konrád, Zsombor	Ez 11	Ef 3,14–21	
22 Csütörtök	Csilla, Noémi	Ez 12	Ef 4,1–6	
23 Péntek	Béla	Ez 13	Ef 4,7–16	
24 Szombat	György, Györgyi	Ez 14,1–11	Ef 4,17–24	

„Meg ne szomorítsátok az Istennek ama Szent Lelkét, aki által megpecsételtetek a teljes váltságnak napjára.” (Ef 4,30)

25 Vasárnap	Márk, Kevin, Csongor	Ez 14,12–23	Ef 4,25–32	Zsolt 18,26–51
26 Hétfő	Boglárka, Ervin	Ez 15	Ef 5,1–14	
27 Kedd	Zita, Gyöngyvér	Ez 16,1–35	Ef 5,15–20	
28 Szerda	Valéria	Ez 16,36–52	Ef 5,21–33	
29 Csütörtök	Péter, Tihamér	Ez 16,53–63	Ef 6,1–9	
30 Péntek	Ibolya, Mariann	Ez 17	Ef 6,10–24	

Feljegyzések

Május

PÜNKÖSD HAVA

Régente: Ikrek hava

1 Szombat

Fülöp, Jakab

Ez 18,1–20

Róm 1,1–7

„Szereztek magatoknak új szívet és új lelket.” (Ez 18,30)

2 Vasárnap

Zsigmond

Ez 18,21–32

Róm 1,8–15

Zsolt 19

ANYÁK NAPJA

3 Hétfő

Irma, Tímea

Ez 19

Róm 1,16–32

4 Kedd

Mónika, Flórián

Ez 20,1–31

Róm 2,1–10

5 Szerda

Irén, Kocsárd

Ez 20,32–44

Róm 2,11–16

6 Csütörtök

Eliz, Tamara, Evetke

Ez 21,1–22

Róm 2,17–29

7 Péntek

Dalma, Tünde

☾ Ez 21,23–37

Róm 3,1–8

8 Szombat

Gizella, Mihály

Ez 22,1–22

Róm 3,9–20

„Az ember hit által igazul meg, a törvény cselekedetei nélkül.” (Róm 3,28)

9 Vasárnap

Gergely, Katinka

Ez 22,23–31

Róm 3,21–31

Zsolt 33

10 Hétfő

Antónia, Jób, Ármin

Ez 23,1–31

Róm 4,1–8

11 Kedd

Albert, Imola, Ferenc

Ez 23,32–49

Róm 4,9–12

12 Szerda

Pongrácz

Ez 24,1–14

Róm 4,13–25

13 Csütörtök

Szervác

Ez 24,15–27

Róm 5,1–11

14 Péntek

Bonifác

● Ez 25

Róm 5,12–21

15 Szombat

Zsófia, Izsák

Ez 26

Róm 6,1–11

„Sírnak feletted lelki keserűségben keserves sírással.” (Ez 27,31)

16 Vasárnap

Mózes, Botond

Ez 27

Róm 6,12–23

Zsolt 21

17 Hétfő

Ede, Andor

Ez 28

Róm 7,1–6

18 Kedd

Erik

Ez 29

Róm 7,7–13

19 Szerda

Buda, Milán, Sára

Ez 30

Róm 7,14–25

20 Áldozócsütörtök

Bernát, Hanna, Zoránd

Ez 31

Róm 8,1–17

Zsolt 20

21 Péntek

Szilárd, Konstantin

☽ Ez 32,1–16

Róm 8,18–30

22 Szombat

Júlia, Rita

Ez 32,17–32

Róm 8,31–39

„Lelkiismeretem velem együtt tesz bizonyosságot a Szent Lélek által.” (Róm 9,1)

23 Vasárnap

Dezső

Ez 33,1–20

Róm 9,1–5

Zsolt 23

24 Hétfő

Eszter

Ez 33,21–33

Róm 9,6–13

25 Kedd

Orbán

Ez 34,1–10

Róm 9,14–29

26 Szerda

Fülöp

Ez 34,11–31

Róm 9,30–33

27 Csütörtök

Hella

Ez 35

Róm 10,1–13

28 Péntek

Emil

○ Ez 36,1–19

Róm 10,14–21

29 Szombat

Magdolna

Ez 36,20–38

Róm 11,1–10

„Ímé, én bocsátok be belétek lelket, hogy megéledjete.” (Ez 37,5)

30 Pünkösdvasárnap

Nándor, Johanna

Ez 37,1–14

Róm 11,11–16

ApCsel 2,1–13

31 Pünkösdhétfő

Angéla, Angyalka

Ez 37,15–28

Róm 11,17–24

Zsolt 40

Feljegyzések

1 Kedd	Tünde, Csenge	Ez 38	Róm 11,25–36
2 Szerda	Anikó, Anita	Ez 39	Róm 12,1–8
3 Csütörtök	Klotild	Ez 40,1–27	Róm 12,9–21
4 Péntek	Bulcsú, Ildikó	Ez 40,28–49	Róm 13,1–7
5 Szombat	Angéla, Kund	☾ Ez 41	Róm 13,8–14

„Mindenikünk maga ad számot magáról az Istennek.” (Róm 14,12)

6 Szentháromság-vasárnap	Ez 42	Róm 14,1–12	Zsolt 24
Norbert, Szabolcs			

GYERMEKNAP

7 Hétfő	Róbert	Ez 43	Róm 14,13–23
8 Kedd	Medárd	Ez 44,1–14	Róm 15,1–6
9 Szerda	Félix	Ez 44,15–31	Róm 15,7–13
10 Csütörtök	Margit	Ez 45	Róm 15,14–21
11 Péntek	Barnabás, Barna	Ez 46	Róm 15,22–33
12 Szombat	Józsa, Sebők, Villő	● Ez 47	Róm 16,1–16

„Át ne szálljon e földnek e zsengeje, mert az Úrnak szenteltetett.” (Ez 48,14)

13 Vasárnap	Antal, Tóbiás	Ez 48	Róm 16,17–27	Mk 1
14 Hétfő	Vazul, Herta	Zsolt 107	Jel 1,1–8	
15 Kedd	Zója, Jolán, Vid	Zsolt 108	Jel 1,9–20	
16 Szerda	Jusztína, Arany	Zsolt 109	Jel 2,1–7	
17 Csütörtök	Laura	Zsolt 110	Jel 2,8–11	
18 Péntek	Arnold, Márkus	Zsolt 111	Jel 2,12–17	
19 Szombat	Gyárfás	Zsolt 112	Jel 2,18–29	

„Fehérben fognak velem járni, mert méltók arra.” (Jel 3,4)

20 Vasárnap	Rafael, Keve	☽ Zsolt 113	Jel 3,1–6	Mk 2
21 Hétfő	Alajos	Zsolt 114	Jel 3,7–13	
22 Kedd	Paulina	Zsolt 115	Jel 3,14–22	
23 Szerda	Zoltán, Arszlán, Jázminka	Zsolt 116	Jel 4	
24 Csütörtök	Iván	Zsolt 117	Jel 5	
25 Péntek	Vilmos	Zsolt 118,1–18	Jel 6	
26 Szombat	János, Pál, Iringó	Zsolt 118,19–29	Jel 7	

„A te rendeléseidet megőrzöm; soha ne hagyj el engem!” (Zsolt 119,8)

27 Vasárnap	László	Zsolt 119,1–16	Jel 8	Mk 3
28 Hétfő	Levente, Leó	○ Zsolt 119,17–32	Jel 9,1–12	
29 Kedd	Péter, Pál	Zsolt 119,33–48	Jel 9,13–21	
30 Szerda	Tihamér	Zsolt 119,49–64	Jel 10	

Feljegyzések

1 Csütörtök	Renáta, Annamária	Zsolt 119,65–80	Jel11
2 Péntek	Ottó	Zsolt 119,81–96	Jel12
3 Szombat	Kornél, Normen	Zsolt 119,97–112	Jel13, 1–10

*„Nagy jeleket tesz, annyira, hogy tüzet is hoz alá az égből a földre,
az emberek láttára.” (Jel 13,13)*

4 Vasárnap	Berta, Ulrik	☾ Zsolt 119,113–128	Jel13,11–18	Mk 4
-------------------	--------------	---------------------	-------------	------

DIAKÓNUSOK VASÁRNAPJA

5 Hétfő	Emese, Sarolta	Zsolt 119,129–144	Jel 14,1–13
6 Kedd	Ézsaiás, Melitta	Zsolt 119,145–160	Jel 14,14–20
7 Szerda	Donát, Cirill	Zsolt 119,161–176	Jel 15
8 Csütörtök	Teréz	Zsolt 120	Jel 16
9 Péntek	Ruth, Vera	Zsolt 121	Jel 17
10 Szombat	Amália, Melina	Zsolt 122	Jel 18,1–8

„Uram, könyörülj rajtunk! Mert igen elteltünk gyalázattal.” (Zsolt 123,3)

11 Vasárnap	Lilla, Nóra	Zsolt 123	Jel 18,9–24	Mk 5
12 Hétfő	Izabella	● Zsolt 124	Jel 19	
13 Kedd	Jenő	Zsolt 125	Jel 20	
14 Szerda	Örs	Zsolt 126	Jel 21,1–8	
15 Csütörtök	Henrik, Örkény, Leonora	Zsolt 127	Jel 21,9–27	
16 Péntek	Enikő, Valter	Zsolt 128	Jel 22	
17 Szombat	Elek	Zsolt 129	2Kor 1,1–11	

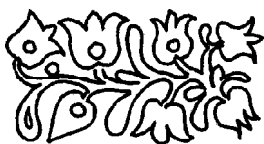
„Isten kegyelmével forgolódtunk a világon.” (2Kor 1,12)

18 Vasárnap	Frigyes, Cecília	Zsolt 130	2Kor 1,12–24	Mk 6
19 Hétfő	Emília, Alfréd	Zsolt 131	2Kor 2,1–11	
20 Kedd	Illés	☾ Zsolt 132	2Kor 2,12–17	
21 Szerda	Dániel, Léna, Helén	Zsolt 133	2Kor 3,1–3	
22 Csütörtök	Mária-Magdolna	Zsolt 134	2Kor 3,4–18	
23 Péntek	Lenke	Zsolt 135	2Kor 4,1–6	
24 Szombat	Kinga,Krisztina,Kincső	Zsolt 136	2Kor 4,7–18	

„Hogyan énekelnének az Úrnak énekét idegen földön?” (Zsolt 137,4)

25 Vasárnap	Jakab, Jákób	Zsolt 137	2Kor 5,1–10	Mk 7
26 Hétfő	Anna, Panna	Zsolt 138	2Kor 5,11–21	
27 Kedd	Olga, Györk	○ Zsolt 139	2Kor 6,1–10	
28 Szerda	Szabolcs, Ince	Zsolt 140	2Kor 6,11–18	
29 Csütörtök	Márta, Bea	Zsolt 141	2Kor 7,1–7	
30 Péntek	Judit	Zsolt 142	2Kor 7,8–16	
31 Szombat	Oszkár, Heléna	Zsolt 143	2Kor 8,1–6	

[illegible]

Augusztus

KISASSZONY HAVA

Régente: Szűz hava

„A ti bőségetek pótolja amazoknak fogyatkozását.” (2Kor 8,13)

1 Vasárnap	Boglárka	Zsolt 144	2Kor 8,7–15	Mk 8
2 Hétfő	Lehel	Zsolt 145	2Kor 8,16–24	
3 Kedd	Hermina	☾ Zsolt 146	2Kor 9,1–5	
4 Szerda	Domonkos	Zsolt 147	2Kor 9,6–15	
5 Csütörtök	Zita, Krisztina	Zsolt 148	2Kor 10,1–11	
6 Péntek	Berta	Zsolt 149	2Kor 10,12–18	
7 Szombat	Ibolya, Arabella	Zsolt 150	2Kor 11,1–15	

„Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá.” (1Móz 1,28)

8 Vasárnap	László, Gusztáv	1Móz 1	2Kor 11,16–33	Mk 9
9 Hétfő	Emőd	1Móz 2	2Kor 12,1–10	
10 Kedd	Lőrinc, Bianka, Lóránt	1Móz 3	2Kor 12,11–13	
11 Szerda	Tiborc, Tibor	● 1Móz 4	2Kor 12,14–18	
12 Csütörtök	Klára	1Móz 5	2Kor 12,19–21	
13 Péntek	Ipoly, Csongor	1Móz 6	2Kor 13,1–13	
14 Szombat	Marcell, Özséb	1Móz 7	Fil 1,1–11	

„Némelyek versengésből prédikálják a Krisztust, nem tiszta lélekkel.” (Fil 1,16)

15 Vasárnap	Mária, Marina	1Móz 8	Fil 1,12–26	Mk 10
16 Hétfő	Ábris, Ábrahám	1Móz 9	Fil 1,27–30	
17 Kedd	Jácint, Anasztáz	1Móz 10	Fil 2,1–4	
18 Szerda	Ilona	☾ 1Móz 11	Fil 2,5–11	
19 Csütörtök	Huba	1Móz 12	Fil 2,12–18	
20 Péntek	István	1Móz 13	Fil 2,19–24	Zsolt 30
21 Szombat	Sámuel, Hajnal	1Móz 14	Fil 2,25–30	

„Én pajzsod vagyok tenéked, a te jutalmad felette igen bőséges.” (1Móz 15,1)

22 Vasárnap	Menyhért, Mirjám	1Móz 15	Fil 3,1–11	Mk 11
23 Hétfő	Fülöp, Szidónia, Farkas	1Móz 16	Fil 3,12–14	
24 Kedd	Bertalan	1Móz 17	Fil 3,15–21	
25 Szerda	Lajos	○ 1Móz 18	Fil 4,1–9	
26 Csütörtök	Endre, Rita	1Móz 19	Fil 4,10–23	
27 Péntek	Zoárd, Kincső	1Móz 20	Zsid 1,1–4	
28 Szombat	Ágoston, Mózes	1Móz 21	Zsid 1,5–14	

„Szükséges nekünk a halottakra figyelmeznünk, hogy valaha el ne sodortassunk.” (Zsid 2,1)

29 Vasárnap	Erna, János	1Móz 22	Zsid 2,1–4	Mk 12
--------------------	-------------	---------	------------	-------

ÚJ KENYÉR ÜNNEPE

30 Hétfő	Rózsa, Róza	1Móz 23	Zsid 2,5–18	
31 Kedd	Erika, Bella	1Móz 24,1–27	Zsid 3,1–6	

Feljegyzések

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA

Régente: Mérleg hava

1 Szerda	Egyed, Egon	☾ 1Móz 24,28–49	Zsid 3,7–19
2 Csütörtök	Rebeka, Teodóra	1Móz 24,50–67	Zsid 4,1–11
3 Péntek	Szende, Hilda	1Móz 25	Zsid 4,12–13
4 Szombat	Rozália	1Móz 26	Zsid 4,14–16

„Adjon az Isten tenéked az ég harmatából és a föld kövérségéből,
és gonjának és bűneinek bűnét.” (1Móz 27,28)

5 Vasárnap	Viktor, Lőrinc	1Móz 27,1–33	Zsid 5,1–10	Mk 13
6 Hétfő	Zakariás, Ida	1Móz 27,34–46	Zsid 5,11–14	
7 Kedd	Regina, Ivor	1Móz 28	Zsid 6,1–8	
8 Szerda	Mária, Adrienn	1Móz 29	Zsid 6,9–12	
9 Csütörtök	Ádám	● 1Móz 30,1–24	Zsid 6,13–20	
10 Péntek	Hunor, Ákos	1Móz 30,25–43	Zsid 7,1–10	
11 Szombat	Teodóra, Jácint	1Móz 31,1–21	Zsid 7,11–22	

„Nincs szüksége, mint a főpapoknak, hogy napról napra előbb
a saját bűneiért vigyen áldozatot.” (Zsid 7,27)

12 Vasárnap	Mária, Ibolya	1Móz 31,22–54	Zsid 7,23–28	Mk 14
13 Hétfő	Ludovika	1Móz 32	Zsid 8,1–5	
14 Kedd	Szeréna	1Móz 33	Zsid 8,6–13	
15 Szerda	Enikő, Kató	1Móz 34	Zsid 9,1–10	
16 Csütörtök	Edit	1Móz 35	Zsid 9,11–14	
17 Péntek	Zsófia	☾ 1Móz 36	Zsid 9,15–28	
18 Szombat	Diána, Titusz	1Móz 37	Zsid 10,1–10	

„És megismeré Júda és monda: Igazabb ő nálamnál.” (1Móz 38,26)

19 Vasárnap	Vilma, Hajnalka	1Móz 38	Zsid 10,11–18	Mk 15
20 Hétfő	Friderika	1Móz 39	Zsid 10,19–31	
21 Kedd	Máté, Ilka	1Móz 40	Zsid 10,32–39	
22 Szerda	Móric, Mór	1Móz 41,1–36	Zsid 11,1–7	
23 Csütörtök	Etelka, Tekla	○ 1Móz 41,37–57	Zsid 11,8–16	
24 Péntek	Gellért	1Móz 42	Zsid 11,17–22	
25 Szombat	Kleofás, Adorján, Kende	1Móz 43	Zsid 11,23–31	

„Isten mi felőlünk valami jobbról gondoskodott.” (Zsid 11,40)

26 Vasárnap	Jusztina	1Móz 44	Zsid 11,32–40	Mk 16
27 Hétfő	Adalbert, Albert	1Móz 45	Zsid 12,1–3	
28 Kedd	Vencel	1Móz 46	Zsid 12,4–11	
29 Szerda	Mihály	1Móz 47	Zsid 12,12–17	
30 Csütörtök	Jeromos	1Móz 48	Zsid 12,18–29	

Feljegyzések

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Október

MINDENSZENT HAVA

Régente: Skorpió hava

1 Péntek	Malvin	☾ 1Móz 49	Zsid 13,1–6
2 Szombat	Petra, Patrick	1Móz 50	Zsid 13,7–17

„Minél inkább sanyargatják vala őt, annál inkább sokasodik és annál inkább terjeszkedik.”
(2Móz 1,12)

3 Vasárnap	Helga, Jozefa	2Móz 1	Zsid 13,18–25	Zsolt 28
4 Hétfő	Ferenc	2Móz 2	Gal 1,1–9	
5 Kedd	Aurél, Attila	2Móz 3	Gal 1,10–24	
6 Szerda	Brúnó, Kadosa	2Móz 4,1–17	Gal 2,1–10	
7 Csütörtök	Amália	2Móz 4,18–31	Gal 2,11–14	
8 Péntek	Etelka, Gitta	2Móz 5	Gal 2,15–21	
9 Szombat	Dénes	● 2Móz 6	Gal 3,1–5	

„A törvény által senki sem igazul meg Isten előtt, nyilvánvaló, mert az igaz ember hitből él.” (Gal 3,11)

10 Vasárnap	Gedeon, Bendegúz	2Móz 7	Gal 3,6–14	Zsolt 29
11 Hétfő	Brigitta, Gyöngyi	2Móz 8	Gal 3,15–18	
12 Kedd	Miksa	2Móz 9	Gal 3,19–29	
13 Szerda	Kálmán, Edgár, Ede	2Móz 10	Gal 4,1–7	
14 Csütörtök	Helén, Beatrix, Livia	2Móz 11	Gal 4,8–11	
15 Péntek	Teréz, Terézia	2Móz 12,1–20	Gal 4,12–20	
16 Szombat	Gál, Aurélia	☾ 2Móz 12,21–51	Gal 4,21–31	

„Hatalmas kézzel hozott ki minket az Úr Egyiptomból, a szolgálatnak házából.” (2Móz 13,14)

17 Vasárnap	Hedvig, Szilamér	2Móz 13	Gal 5,1–6	Zsolt 31
18 Hétfő	Lukács	2Móz 14	Gal 5,7–12	
19 Kedd	Nándor, Ferdinánd	2Móz 15	Gal 5,13–15	
20 Szerda	Irén, Vendel	2Móz 16	Gal 5,16–26	
21 Csütörtök	Orsolya, Tünde	2Móz 17	Gal 6,1–10	
22 Péntek	Előd, Tilda	2Móz 18	Gal 6,11–18	
23 Szombat	Gyöngyi	○ 2Móz 19	1Tim 1,1–11	Zsolt 26

„Szerfelett megsokasodott pedig a mi Urunknak kegyelme a Krisztus Jézusban való hittel és szeretettel.” (1Tim 1,14)

24 Vasárnap	Salamon, Ruben	2Móz 20	1Tim 1,12–20	Zsolt 32
25 Hétfő	Blanka	2Móz 21	1Tim 2,1–7	
26 Kedd	Demeter	2Móz 22	1Tim 2,8–15	
27 Szerda	Szabina	2Móz 23	1Tim 3	
28 Csütörtök	Simon, Taddeus	2Móz 24	1Tim 4,1–11	
29 Péntek	Nárcisz, Melinda	2Móz 25	1Tim 4,12–16	
30 Szombat	Alfonz, Kolos	☾ 2Móz 26	1Tim 5,1–16	

„Parancsold meg, hogy szünet nélkül égő lámpát gyújthassanak.” (2Móz 27,20)

31 Vasárnap	Farkas	2Móz 27	1Tim 5,17–25	Zsolt 27
--------------------	--------	---------	--------------	----------

Reformáció emlékünnepe (1517)

[illegible]

November

SZENT ANDRÁS HAVA

Régente: Nyilas hava

1 Hétfő	Marianna, Itala	2 Móz28	1 Tim 6,1–10
2 Kedd	Ingrid	2 Móz29	1 Tim 6,11–21
3 Szerda	Győző	2 Móz30	2 Tim 1,1–7
4 Csütörtök	Károly, Karolina	2 Móz31	2 Tim 1,8–14
5 Péntek	Imre	2 Móz32	2 Tim 1,15–18
6 Szombat	Lénárd, Énók	2 Móz33	2 Tim 2,1–13

„A szentségtelen üres lármákat pedig kerüld, mert mind nagyobb istentelenségre növekednek.”

(2Tim 2,16)

7 Vasárnap	Rezső, Rudolf	2 Móz34	2 Tim 2,14–21 Zsolt 34
-------------------	---------------	---------	------------------------

SZÓRVÁNYMISSZIÓK VASÁRNAPJA

8 Hétfő	Lehel, Zsombor	● 2 Móz35	2 Tim 2,22–26
9 Kedd	Tivadar	2 Móz36	2 Tim 3,1–9
10 Szerda	Réka	2 Móz37	2 Tim 3,10–17
11 Csütörtök	Márton	2 Móz38	2 Tim 4,1–5
12 Péntek	Jónás, Emília, Renáta	2 Móz39	2 Tim 4,6–8
13 Szombat	Szilvia, Bulcsú	2 Móz40	2 Tim 4,9–22

„Viaskodni fognak ugyan ellened, de nem győznek meg téged, mert én veled vagyok.” (Jer 1,19)

14 Vasárnap	Aliz, Klementina	Jer 1	Filem 1–7	Zsolt 35
15 Hétfő	Lipót	☾ Jer 2,1–13	Filem 8–25	
16 Kedd	Ödön	Jer 2,14–37	Jak 1,1–11	
17 Szerda	Hortenzia, Salomé	Jer 3	Jak 1,12–18	
18 Csütörtök	Jenő	Jer 4,1–18	Jak 1,19–27	
19 Péntek	Erzsébet	Jer 4,19–31	Jak 2,1–13	
20 Szombat	Jolán, Edmond	Jer 5,1–17	Jak 2,14–26	

„Ha valaki beszédben nem vétkezik, az tökéletes ember, képes az egész testét is megzabolázni.” (Jak 3,2)

21 Vasárnap	Olivér, Ilma	○ Jer 5,18–31	Jak 3,1–12	Zsolt 36
22 Hétfő	Cecília, Csilla	Jer 6,1–15	Jak 3,13–18	
23 Kedd	Kelemen, Adrien	Jer 6,16–30	Jak 4,1–12	
24 Szerda	Emma, Flóra, Euniké	Jer 7,1–15	Jak 4,13–17	
25 Csütörtök	Katalin, Edina	Jer 7,16–34	Jak 5,1–6	
26 Péntek	Virág, Árpád	Jer 8	Jak 5,7–12	
27 Szombat	Virgil, Elemér	Jer 9	Jak 5,13–20	

„A hír hangja ímé megjött, és nagy zúgás kél észak földe felől, hogy pusztává tegyék Júdának városait, és sakálok tanyájává.” (Jer 10,22)

28 Advent 1. vasárnapja	Stefánia	Jer 10	Júd 1–4	Zsolt 37,1–20
29 Hétfő	Taksony, Kamilla	☾ Jer 11	Júd 5–7	
30 Kedd	András, Andor	Jer 12	Júd 8–16	

Feljegyzések

December

KARÁCSONY HAVA

Régente: Bak hava

1 Szerda	Elza	Jer 13	Júd 17–25
2 Csütörtök	Melinda, Aranka	Jer 14	1Pét 1,1–12
3 Péntek	Ferenc, Atala	Jer 15	1Pét 1,13–21
4 Szombat	Borbála, Boróka	Jer 16	1Pét 1,22–25

„Ímé szegelethöveket teszek Sionban, amely kiválasztott, becses; és aki hisz abban, meg nem szégyenül.” (1Pét 2,6)

5 Advent 2. vasárnapja	Vilma, Vivien ●	Jer 17	1Pét 2,1–10	Zsolt 37,21–40
6 Hétfő	Miklós	Jer 18	1Pét 2,11–12	
7 Kedd	Ambrus	Jer 19	1Pét 2,13–17	
8 Szerda	Márta, Rege	Jer 20	1Pét 2,18–25	
9 Csütörtök	Natália	Jer 21	1Pét 3,1–7	
10 Péntek	Judit	Jer 22,1–19	1Pét 3,8–12	
11 Szombat	Árpád, Lehel	Jer 22,20–30	1Pét 3,13–17	

„Ímé, eljönnek a napok, azt mondja az Úr, és támasztok Dávidnak igaz magvat.” (Jer 23,5)

12 Advent 3. vasárnapja	Gabriella	Jer 23,1–22	1Pét 3,18–22	Zsolt 38
13 Hétfő	Luca	Jer 23,23–40	1Pét 4,1–6	
14 Kedd	Szilárd, Huba ∩	Jer 24	1Pét 4,7–11	
15 Szerda	Valér, Albina	Jer 25,1–14	1Pét 4,12–19	
16 Csütörtök	Etelka, Aletta	Jer 25,15–38	1Pét 5,1–5	
17 Péntek	Lázár	Jer 26	1Pét 5,6–11	
18 Szombat	Auguszt, Ákos	Jer 27	1Pét 5,12–14	

„Kegyelem és békesség adassék néktek bőségesen az Istennek és Jézusnak a mi Urunknak megismerésében.” (2Pét 1,2)

19 Advent 4. vasárnapja	Viola, Nemere	Jer 28	2Pét 1,1–11	Zsolt 39
20 Hétfő	Apor, Otília	Jer 29,1–19	2Pét 1,12–21	
21 Kedd	Tamás ○	Jer 29,20–32	2Pét 2,1–10a	
22 Szerda	Zénó, Anikó	Jer 30	2Pét 2,10b–22	
23 Csütörtök	Viktória, Győző	Jer 31,1–22	2Pét 3,1–13	
24 Péntek	Ádám, Éva	Jer 31,23–40	2Pét 3,14–18	
25 Szombat Karácsony. 1 napja		Jer 32,1–25	Ján 1,1–13	Mik 5

„Adok nékik egy szívet és egy utat, hogy mindenkor engem féljenek, hogy jól legyen dolguk, nékik és az ő fiaiknak ő utánuk.” (Jer 32,39)

26 Vasárnap

Karácsony 2. napja

	István	Jer 32,26–44	Ján 1,14–18	Ézs 11
27 Hétfő	János	Jer 33	Ján 1,19–28	
28 Kedd	Kamilla, Apor ●	Jer 34	Ján 1,29–34	
29 Szerda	Tamás, Dávid	Jer 35	Ján 1,35–42	
30 Csütörtök	Annamária	Jer 36	Ján 1,43–51	
31 Péntek	Szilveszter	Jer 37	Ján 2,1–12	Zsolt 41

„Az első jelt a galileai Kánában tevén Jézus, és megmutatá az ő dicsőségét.” (Ján 2,11)

[illegible]

Luther, Zwingli, Kálvin

*Hideg a kő. Sötét és zord a cella,
húsom véresre marta már a korbács.
Égi és földi jogtól elzárt lelkem
egy segélykérő, elhaló sóhajtás.*

*Az ablakomból éppen oda látok:
ott lenn a téren rengeteg az ember.
Rablásba rokkant zsoldosok hadához
asszony és gyermek közeledni sem mer.*

*Nem gyertyafüsttől kormos minden itt benn,
s a szívem nem a félelemtől reszket –
az éjre máglyák fénye vet világot,
és kirajzolja tisztán a keresztet.*

*Hideg a kő. Sötét és zord a cella,
de nem maradhat lelkem láncra verve:
a láncok egy szent Írást fognak közre,
s belőle árad Krisztusom keresztje.*

*Az ablakomból éppen oda látok:
a templom előtt gyűlő romhalomba
zúzott szobor, szakadt kép, tört ereklye
hull. Tudják: nem látásé a hit dolga.*

*Nem gyertyafüsttől kormos itt minden benn,
de a szívem égett el áldozatként.
A sötétben botorkáló világnak
Isten szerelme s dicsősége ad fényt.*

Kolozsvár, 1993

Erdélyi főpapi sors

Beszélgetés Tőkés László püspökkel

Esztendők fordulóján önkéntelenül is, szükségszerűen is, hálával visszanezünk, értékelünk, aztán reménységgel előre tekintünk. Nem egy átlagos esztendő következik, hanem mérföldkő lesz ismét az Úrnak 2004. esztendeje. Most már tizenöt éve annak, hogy új történelmi korszakban él az ország és új kegyelmi időben él egyházunk. Választások elé nézünk az egyházban és az országban egyaránt.

– Püspök úr, egyházfői számadásának mely tételei indítják hálára? Milyennek látja az egyházkerületi számadás bevételi és kiadási, azaz siker- és sikertelenségi tételeit?

– Az Egyházkerületnél arra készülünk, hogy összefoglaljuk azokat az eredményeket, amelyeket az elmúlt másfél évtizedre nézve könyvelhetünk el. Erre azért is van szükség, mert a mindennapok sokszor kilátástalannak tűnő küzdelmeiben, bozótharcában és iszapbirkózásában, a mindennapi tűzoltások és kihívások közepette, kevés elégtételen van részünk. Az ember a hosszúra nyúló átmenet felemás viszonyai között hajlamos az elkeseredésre és éppen hívó életünknek egyik legszentebb megnyilvánulása, a hálaadás szenved ilyenkor csorbát. Márpedig hitünk tanítása szerint nekünk mindenkor, mindenért hálát kell adnunk. Fel kell fedeznünk életünkben a hálaadásra okot adó isteni ajándékokat. Általában véve egy hálátlan világban élünk, és azt sem ismerjük fel, ami nyilvánvalóan hálaadásra kötelez: az isteni ajándék és az isteni kegyelem.

Mindenekelőtt a 89-es változás, az isteni szabadítás iránti hálaadással vagyunk adósok, mert hiszen csodával határos módon hozott ki bennünket Isten az ateista diktatúra hosszúra nyúlott babiloni fogságából. Eleve egy „kegyelmi időt” kaptunk, vagyis olyan talentumokat, lehetőségeket, alkalmakat, melyekkel sáfárkodnunk kellett, melyeket – mármint az alkalmakat – áron is meg kellett volna vennünk.

Ha a sikertelenségek, kudarcok oldalát nézem, mindenekelőtt azt hiányolom, hogy egyházunk egészében nem ismerte fel eléggé ezt a „kegyelmi időt”. Valahogy úgy járt, mint a pusztában vándorló nép, amely ahelyett, hogy az Ígéret földjére összpontosította volna figyelmét, szinte elvérzett a pusztai viszálykodásokban, az istentelenségben, a múlt labirintusaiban való tévelygésben, s elfeledkezett arról, hogy mire adta Isten a szabadítást. Ilyenformán keserűséggel tölt el, hogy a szabadulás 89-es eufóriája átcsapott a testvérharc, a viszálykodás, az egyházi belharcok áldatlan állapotába, és sokszor olyan meddő küzdelemre fordítottuk erőnket, amelyek az áldott építésre kellettek volna. Ez a helyzet azonban rendkívül bonyolult. Nehéz lenne valakiket is konkrét formában hibáztatni, nehéz ennek a helyzetnek a bonyolult okait felfedni. Kétségtelennek tartom azonban, hogy a „kegyelmi idővel” nem tudtunk eléggé élni.

Rátérve a „bevételi oldalra”, a hálaadásra okot adó eredményekre – az előbbiekkal szemben látnunk kell viszont, hogy a lelkiismereti és

vallásszabadság jegyében kivívtuk a szabad igehirdetéshez és misszióhoz való jogot. Kijöttünk a templomaink véka alá rejtett állapotából és a missziói parancs jegyében – „elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket“ – olyan kisugárzásra nyílt lehetőségünk, amely a magyar nyelvű sajtóban is nyomon követhető. Ha valaki meg akarná írni ennek a tizenöt évnek a történetét, még rossz indulattal nézve is akaratlanul szembetalálja magát a szolgálatát végző, hitvallást tévő, népéért cselekvő, újult erővel szervezkedő, munkálkodó egyházzal. Hogy ez nagy közegellenállásba ütközött és sok gyarlósággal keveredett, az megint más kérdés.

Az általános megállapításokon túlmenően, hálát kell adnunk Istennek azért, amit éppen a Királyhágómelléki Egyházkerületben értünk el. Végre megértük, hogy szinte minden lelkeszi állást betölthettünk. Az egyházi szolgálat meghatározó életterületein, a misszió áttételéig, az egyházi sajtóig, könyvkiadásig terjedően nem tétlenkedtünk. Az egyházi sajtó és az intézményes szeretetszolgálat a kommunizmus tilalma után teljesen újjáéledt. Visszanyertük az ifjúsággal való foglalkozás lehetőségét, ami korábban tiltva volt. Külön könyv készül, amely összefoglalná a Kerületben elvégzett építkezéseket, az új gyülekezeti házakat és templomokat. Egyházkerületünk külön is büszke lehet arra, hogy egyetemet alapított. Minden egyház helyreállította néhány iskoláját, gimnáziumát, mi azonban merészebbet léptünk az egyetemalapítással. Gazdag szegénységünkéből, híveink két filléréből és külföldi segítségből indult előbb a Sulyok István Református Főiskola, majd a Partiumi Keresztény Egyetem lépett a nyomába. Nemcsak kenyeret adtunk tehát a népünknek, hanem egyetemet, nemcsak halat adtunk, hanem hálót is.

Fontosnak tartom, hogy az ateizmus tiltásai után megnyílt előttünk a világ. A lelki kapcsolatokon túlmenően ennek különleges áldása a megszámlálhatatlan külföldi támogatás. Igaz, hogy sok vizsály forrását is jelentették, de kétségtelenül áldásosak voltak.

A testvéregyházi és ökumenikus kapcsolatok tekintetében is hálások lehetünk. Az ősszmagyar református kapcsolatok kiépítése vonatkozásában bátran mondhatom: amikor még sehol nem volt a határokon átívelő nemzetegyesítés ügye, a Magyar Református Világszövetségben és az Egyetemes Zsinatban mi már lelkiképpen helyreállítottuk a magyar református egyház egységét, s nem utolsó sorban két erdélyi református egyházkerületünk közreműködésével olyan irányvonalat sikerült megszabni, amely – véleményem szerint – mind egyházi, mind nemzeti szempontból folytatható és előremutató.

– Egyesek szívesen látnák valamiféle kegyes magánzárkában az egyház életét. Egyház és nemzet azonban összetartozik. Püspök úr tevékenysége pedig elválaszthatatlan a közélettől, s attól a sok irányú képviseletől, küzdelemtől, amit az erdélyi magyarság, az RMDSZ, az anyaország frontjain felvállalt. Bizonyára ilyen tekintetben is vannak számadásának pozitív és negatív tételei?

– Ennek a kérdésnek a kapcsán kikerülhetetlenül szemben találjuk magunkat az egyház közéleti szereplésének kérdésével, amelyet kritikus megfogalmazásban úgy tesznek fel: miért politizál az egyház? A kérdésre éppenséggel bibliai megközelítésben adhatunk választ. Egyfelől jól tudjuk, hogy az Embernek Fia a szombatnak is ura (Luk 14,15); még a legszigorúbb zsidó törvények is megengedik, hogy ha egy jószág beleesik a kútba, azt ki kell húzni. Az egyház nem vonulhat el valamely szombatnapi „kegyes szentségbe“, vagy egy „véka alatti“, világuidegen állapotba, amelyben éppen a hivatását, vagyis a „világ világossága“ rendeltetését nem töltheti be. A valóság oldaláról közelítve meg a kérdést, vízbe esett fuldoklótól, vagy az útszélen heverő, rablótámadás

áldozatául esett embertől nem fordulhatunk el. Olyan kihívások érik az egyházat a világban, hogy vétkezne, ha ezekre hitéből fakadóan nem válaszolna cselekvő módon. A fuldoklónak nem mondhatjuk azt, hogy nem a mi dolgunk segíteni rajta. Ezek a megfontolások különösképpen érvényesek nyomorúságos kelet-európai világunkban. Nyugat-Európában teljesen másképpen tevődnek fel ezek a kérdések. Nálunk azonban még tizenöt év után is alig dereng valami fény az alagút végén. Nem tudunk kitérni a közéleti szerepvállalás, a társadalmi felelősségvállalás kötelezettsége elől. Vannak olyanok, akik szerint a betegekkel, a leprásokkal, az utcagyerekekkel foglalkozunk, de a politikába ne üssük bele az orrunkat. Nem lehet nem észrevenni egy posztkommunista ország érzéketlenségét a szociális kérdések iránt.

Kisebbségi helyzetünkben pedig jogfosztottságunkat nem lehet figyelmen kívül hagyni, s nem lehet nem észrevenni, hogy lépten-nyomon sújtanak bennünket. A megmaradás és itthonmaradás, gyermekeink jövője, földjeink visszaszerzése, megőrzése – mind-mind olyan kérdések, amelyek elől nem bújhatunk abba a bizonyos kegyes „lelki magánzárkába“. A prófétáktól és a reformátoroktól is olyan magatartásformát örököltünk – s ezt támasztják alá hitvallásaink tételei is, akár a kálvini ellenállás szintjéig menően –, hogy foglaljunk állást a világ dolgaiban, a társadalom kérdéseiben, népünk ügyében, természetesen nem a pártpolitika, hanem a népszolgálat szintjén.

– *Püspök úr szolgálatában az elmúlt tizenöt esztendő kemény ellenszélben telt. 1994-ben egy terjedelmes nyilatkozatban tételesen mutatott rá arra, hogy a posztkommunista, szélsőséges nacionalista erők, a volt Securitate és a belső egyházi diverzió összttüzében akarják ellehetetleníteni. 1998-ban Támadások keresztttüzében című nyilatkozatában hasonló vagy éppen ugyanaz a helyzet. Ezen írását egy Igével zárta püspök úr: „Boldogok vagytok, ha szidalmaznak és háborgatnak titeket az igazságért“ (Máté 5,11). Úgy tűnik néha, drága ára van az igazságnak, még olyan elismerések mellett is, hogy mondhatnak Tókésről, amit akarnak, lehetnek hibái, de utólag mindig kiderül, hogy igaza van, illetve, hogy aki mindent hockára tett 89-ben, tudta mit kell tennie, miért akarna másképp csinálni bármit is napjainkban. Ezek után azt kérdezném: boldog harcos-e még Tóké László?*

– Nem annyira boldog, mint amennyire voltam, ugyanis ebbe a küzdelembe bele is lehet fáradni, főleg ha nem látszik a végkimenetele. „Elfáradnak az ifjak és meglankadnak, megtántorodnak a legkülönbek is, de akik az Úrban bíznak, erejük megújul“ (Esaia 40,30–31). Változó lelkesedéssel és erővel folytatom azt a küzdelmet, amelyet nem voltam hajlandó felcserélni a főpapi dicsőségre. Ne tűnjék szerénységnak, de egyik püspöktársamat sem szidják, bántják, gyalázzák annyit, mint engem. Megtehettem volna, hogy „forradalmi babéraimon“ megdicsőüljek – mondom egy kis öniróniával –, hogy átkerüljek a társadalom kiváltságosainak az oldalára, de nem tettem. Krisztusban dicsekedve elmondhatom, hogy ellenzéki egyházi vezető vagyok, ami általában ritkaságnak számít. Tehát nem vagyok a hivatalos egyház elégedett vezető képviselője. Ez egy kicsit erdélyi főpapi sors is. A többi magyar kisebbségi egyházi vezető sem dicsekedhet a zavartalan lelki építkezés lehetőségeivel és nyugalmaival. Reám nézve ez még inkább érvényes. A lényeg az, hogy érdemben nem látok különbséget aközött, hogy a maga módján és mértékében miként dolgozik egy dési segédlelkész, egy temesvári helyettes lelkész vagy egy királyhágómelléki püspök. Végeredményben akármilyen tisztségben, állásban, pozícióban volnánk, valamiképpen ugyanazt a missziói parancsot kell szem előtt tartanunk, ugyanazt a bibliai igazságosságot és társadalmi érzékenységet

kell követnünk. Természetesen nagy különbség egy temesvári pincéből világgá kiáltani az igazságot, vagy pedig a nagyváradi egyházkerületi székhely dísztermének pulpitusáról elmondani ugyanazt. A következmények azonban egyformán drámaiak és kegyetlenek, mert nem kevésbé volt emberpróbáló az RMDSZ sugallatára és kezdeményezésére kibontakozott szekus-ügynök vád ellenséges kampánya, mely a kilencvenes évek második felét szinte végig kísérte, mint a temesvári parókián szinte közelharcot vívni a román titkosszolgálattal.

A mostani helyzetben folytatott egyházi küzdelemben talán még nagyobb a tét, mert szavaim, tetteim következménye kihat egész egyházamra, sőt egész népünkre, tehát ilyen szempontból még nehezebb is.

– *Az RMDSZ szatmári kongresszusán megfosztották az RMDSZ tiszteletbeli elnöki tisztségétől, teljesen nyilvánvaló volt a kizárási szándék. Miközben Esztergomban Szent István-díjjal elismerik a magyarságért vállalt küzdelmét, itthon szabadulni akarnak Öntől. Az Orbán-kormány alatt a Királyhágómelléki Egyházkerületnek jóváhagyott érminszenti pályázati összeget az új kormány nemcsak nem adta meg, hanem tisztán látható szándékossággal a nagyváradi RMDSZ-érdekeltség kapta meg. A sor sajnos folytatható. Hát nincs nekünk elég bajunk a többségi hatalommal?*

– Az RMDSZ politikáját csak szélesebb összefüggésekben lehet megérteni. Egy kis leegyszerűsítéssel azonban arról van szó, hogy a nyilvánvalóan vagy burkoltan, váltakozó erősséggel és mértékben történő kommunista visszarendeződés az erdélyi magyarságot sem kerülte ki. Más megfogalmazásban azt mondhatnánk, hogy a múlt és jövő harca tizenöt évvel a diktatúra bukása után is tovább folytatódik. 1989 decemberében nem szabadultunk meg egyszeriben és véglegesen, hanem csak elindultunk a szabadulás útján, akárcsak a pusztai vándorlás idejében... Kezdetben az erdélyi magyarság egyemberként lázadt fel a kommunista diktatúra és a titkosrendőri rezsim ellen, a későbbiekben azonban fokozatosan a hatása alá került mind a bukaresti, mind a budapesti visszarendeződésnek, amely aztán mind eszmei, mind személyi, mind szerkezeti tekintetben sajnálatos torzulásokat eredményezett a Szövetségben. Az eredeti, tisztán demokratikus és nemes, nemzeti alapokon álló érdekvédelmi szövetség mindinkább elfeledkezett a nemzeti érdekek képviseléséről és védelméről, s érdekvédelmi szövetségből egyre inkább érdekszövetséggé, szövetségből egyre inkább párttá alakult. Ennek a kihatásaképpen fokozatosan elveszítette tagságát, a valamikor példás egységben felsorakozott százezrek lelkesedését lelohasztotta, majd olyan mérvű tisztogatást vitt véghez soraiban és olyan mértékben megalkudott a hatalommal, amint az annak előtte a Magyar Nemzetiségi Dolgozók Tanácsa, vagy még régebben a Magyar Népi Szövetség esetében történt. Ebbe a helyzetbe én magam és a hozzám hasonlóan gondolkodó politikai személyiségek és nemzeti erők nem tudnak és nem akarnak belenyugodni, minek következtében minden téren hátrányos megkülönböztetést szenvedünk. A román és a vele szövetséges posztkommunista magyarországi hatalomnak sikerült minden eddiginél inkább megosztania a magyarságot. Vannak számukra úgynevezett „jó magyarok“, akik megfelelnek Bukarest érdekeinek és Budapest ízlésének, sőt az európai irányzatokba is jól besimulnak; s vannak általuk nem kedvelt, sőt egyenesen megbélyegzett magyarok, akik változatlanul ragaszkodnak az RMDSZ eredeti célkitűzéseéhez, önálló erdélyi magyar politikai irányvételünkhöz és nemzeti érdekeinkhez. Akik ezen a ponton szembekerülnek a mostani bukaresti, budapesti és RMDSZ-es vezetőséggel, azok úgy járnak, mint például egyházkerületünk az Ady-zarándokhely ügyében. Amint egy RMDSZ-es vezető

mondta: „Tőkés elől elzárják a csapatokat Budapesten és elszámoltatják“. Furcsa módon az illető „párttitkár“ összetévesztette egyházunkat és népünket „Tőkéssel“. Valójában népünk elől zárnak el bizonyos csapatokat... Amikor egy szinte példa nélküli gazdasági propaganda-hadjárat indult a Református Világszövetség nagyváradi nagygyűlése alkalmából egyházunk céljaira nyújtott magyarországi kormánytámogatás elszámolása ügyében, akkor ezáltal tulajdonképpen ezt a következetes erdélyi magyar politikát büntették. Véleményem szerint azonban egy kisebbségnek – ahogy Ady Endre mondta –, még lélegzetet is radikálisan kell vennie, vagyis egy kisebbség az önfelszámolás veszélye nélkül nem engedheti meg magának azt, hogy mindig konjunkturális politikát folytasson, és elvtelen módon csak a széljáráshoz igazodjon, mert az végzetes lehet számára. Ha kedvező a kormányzat, ha kedvezőtlen, ha kisebbségbarát, ha internacionalista, ha kommunista az itthoni vagy anyaországi kormányzat, megmaradásunk és jövőnk érdekében nekünk minden esetben állhatatosan ragaszkodnunk kell hitünkhöz, igazságunkhoz, jogainkhoz és érdekeinkhez.

– *A temesvári forradalom drámái napjaiban minden jóérzésű ember külön féltette Tőkés László feleségét és kisfiát. Az elmúlt évtizedben felnőtt három gyerekük, akik már újságot olvasnak. Néha talán méltatlan sorokat apjukról. Hogyan él a család egy rengeteget dolgozó, gyakran távollévő és sokat támadott püspök otthonában?*

– Gyermekeim kiskorában nagyon ragaszkodtam ahhoz, hogy otthonlétem idején mindig együtt imádkozzunk. Amikor annyira megnőttek, nem klasszikus meséket olvastam nekik, hanem – egyebek mellett – elmeséltem nekik a Temesváron történeteket. A rendszer bukásához vezető küzdelmünket úgy próbáltam megértetni velük, mint valami sárkánymeséket, a jó és a rossz közötti küzdelemként. Később rengeteg kérdést tettek fel, és ezzel a mesei átalakítással próbáltam érzékeltetni, hogy egykor mikén mentünk át. Nyilvánvaló, hogy a gyermekek a szüleik sorsát is öröklik egy kicsit. Sorsunk leghátrányosabb vonásait is öröklik, miként a fekete bőrűek szüleik színét. Ezért azonban nem sajnálnivalók, hanem egyenesen természetes, hogy sorsunkban – jóban, rosszban – osztozniuk kell. Miként Izrael fiainak, azonképpen nekik is vállalniuk kell azt az utat, amelyet Isten kiszabott nekünk. Ne mondjuk azt a gyermekeinknek, amit sok szülő mond, hogy: „legalább a gyermekeink ne szenvedjenek annyit, mint mi“, hogy aztán gyökértelenül világgá bocsássuk őket. Ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy a kisebbségi sors minden hátránya ellenére szeressék, vállalják – el ne felejtsek – szülőföldünket, történelmünket.

Lejegyezte: **Bereczki András**

Te és az Isten

Gondoltál-e már arra, hogy milyen csodálatos a világ? Mennyire egész és mennyire tökéletes minden, amit nem az ember alkotott?

Nézz meg egy virágot! A legegyszerűbbet: nézz meg egy hóvirágot! Honnan tudja még bent a föld alatt, hogy odakint már elment a hó, és az ágak könnyező rügyein cinkék hintáznak a napsütésben? Nincs telefonja, rádiója sincsen, mégis értesül arról, hogy mennyire haladt a világ a tavasszal. Hideg föld öleli még a gyökerét, de már megindulnak benne az élet nedvei, és moccan a csíra. Felüti kis zöld fejét a nyirkos falevelek alól. Kinő a szár, utána futnak a levelek. Zöldek. A föld nedvei összetalálkoznak a napsugárral, és zöldre festik a hajszálereket. Aztán kinyílik a szár, kifeszlik a bimbó, előkacag a virág. Szinte hallani lehet. Nézd meg jól, milyen szép! Milyen szép és milyen tökéletes! Ember-művész nem alkotott még hozzá foghatót, csak másolt. Egy láthatatlan nagy művész keze dolgozik körülötted.

Néztél vízcseppet mikroszkóp alatt? Mennyi ezer élet nyüzsög benne. Egy egész világ. Minden vízcsepp egy világ. Minden világ egy vízcsepp. Önmagáért való zárt egész. A te szemedben céltalan, mert nem vagy művész. Művész csak egy van ezen a világon, egyetlenegy, aki alkot. Napról napra, percről percre, mindig újat és mindig ugyanazt.

Nézd a fát! Nézd a hegyet. Nézd meg a folyót, vagy a tengert! És gondold el, hány milliárd vízcsepp van benne, hány milliárd vízcseppbe zárt világ. És aztán gondold a csillagokra! Azokra, amiket ismersz, és azokra, amiket nem ismerhetsz. Tiszta éjszakákon nézz föl az égboltra: olyan éppen, mint a vízcsepp a mikroszkóp alatt. Minden csillag egy élő valami, és köztük a tied, a föld, talán legkisebb. Gondold csak el, hány milliárd vízcsepp lehet még ezen az egyen kívül, amit ismersz.

És akkor gondold száналommal azokra, akik el akarják hitetni veled, hogy nincs Isten. Nincs, mert ez vagy amaz így történt. Mert romokban fekszik a házad. Mert meghaltak sokan, akiket szerettél. Mert kevés a kenyér. Mert sok a nyomorúság. A világban, mondod, nincsen igazság. És a Te világodat érted alatta. A Te külön világodat, ezt az aszfaltos, vízvezetékes, órabéres és gyárkéményes világot. A nyakkendő, nyúlászorkalapos, szénhiánnyal küzdő, műhelyszagú és paragrafusok közé zsúfolt világot. És elfelejtetted, hogy ezt a világot Te csináltad magadnak, Te és a többi emberek, és így egyedül Ti vagytok felelősek mindazért, ami benne történik.

Istennek semmi köze a házakhoz és az órabérekhez, az általad feltalált bombákhoz és drótsövényekhez, semmi köze ahhoz, hogy kapsz-e nyugdíjat, vagy sem, és hogy meg tudsz-e élni abból a fizetésből, amit a többi emberek adnak neked az önként magadra vállalt munkáért. Isten bele sem néz a számlakönyveidbe, nem törődik a gépeiddel, és talán azt sem tudja, hogy létezik az egyik vízcsepp milliomodik porszemén egy úgynevezett társadalmi rendszer, amit mesterségesen fölépítettél magadnak, és amivel most nem vagy megelégedve. Ő a csillagrendszerekkel és az ibolyák gyökerével törődik csupán.

Isten művész, aki megalkotta a világok milliárdjait, és pillanatról pillanatra újakat alkot. Amit Ő alkotott, azért vállalja a felelősséget. Ott minden az Ő elgondolása szerint történik, tiszta és művészi törvények alapján. Ott nincsenek meglepetések és váratlan fordulatok. Nincs győzelme a gonosznak, mert nincs gonosz. Ezt a fogalmat az ember alkotta és emelte földöntúli alapzatra, hogy megbocsáthasson magának, ha ostobaságokat cselekszik. A sas nem gonosz, amikor lecsap a galambra. Fiainak viszi, hogy élhessenek. Művészi rendező keze igazította így a szerepeket, hogy ne szaporodhassanak el a galambok, s ne egyék el az egerek elől a gabonát.

Az ember alkotott magának egy külön világot, a vízcseppen belül. Kiugrott a nagy együttesből, kivonta magát a művészi rendező keze alól, ácsolt magának külön színpadot, pingált magának külön díszleteket, s maga osztja ki magának a szerepeket benne. Hát ne jajgasson, ha rosszul sikerül az előadás. Ha a kontár módon ácsolt kulisszák olykor rászakadnak és rozsdás szögekbe veri a fejét. Maga tette oda a szögeket.

Ha rosszul mennek tehát a dolgaid, ne csodálkozz! És főleg ne igyekezz Istenre hárítani a ballépésnek felelősségét. Szabad kezet kértél, s Ő amennyire lehetett, szabad kezet adott. A lerombolt házakért, a drágaságért, a feketepiacért, a szénhiányért, s azért, hogy pénz nélkül maradtál, és vakarod a fejed, Ő igazán nem tehet. Talán nem is tud ezekről. Nem kíváncsi, hogy az Ő rendjén kívül, a sok milliárd vízcsepp körül az egyikben az izgága kis moszatocska a maga önteltségéből mire végezte. Neki a hóvirágokra van gondja, meg a madarakra. A csillagokra és a fákra. Meg arra, hogy szüless és meghalj! És hogy a gyomrod – feltéve, ha mértéktelenségedbe el nem rontottad – megeméssze az ételt, amit adsz neki. Nem felelős, ha idő előtt megunja pumpálni a véredet, mert hanyagul és könnyelműen elrontottad felesleges izgalmakkal, amiket a magad bosszantására sikerrel kiagyaltál.

Egyáltalában: az Istennek hagyj békét saját világgoddal kapcsolatban! Nem várhatod, hogy Ő menjen oda hozzád, ha magad voltál az, aki fölényes emberi elmédre hivatkozva hátat fordítottál neki. Te kell fölkeressed Őt, ha vissza akarsz Hozzá térni.

Könnyen megleled, ha igaz és tiszta benned a szándék. Ha nem sértett hiúságotat és csalódott önzésedet akarod neki elpanaszolni, hanem egyszerűen csak látni akarod Őt, s megnyugodni abban, hogy van.

Ott leled mindig, a műhelyében. A vízcseppben, amit számodra alkotott, csak nyisd ki a szemedet jól.

Megtalálod a fűszálban, amikor éppen nő. A virágban, mikor a szirmait bontja. A pillangóban, ahogy szárnyra kél.

Ott dolgozik. És ha elég tisztán és elég egyszerűen állasz meg előtte, levette minden magadra aggatott bohóc-cicomát, amit társadalompolitikának, tudománynak, vagy előítéletnek nevezel: akkor talán reád is néz. Talán még reád is mosolyog. Mélységes-mély szelíd művész-szemével végigsimogat és azt mondja:

– Bizony látom, rossz bőrben vagy, fiam. Ideje volt, hogy visszatérj közénk.

Wass Albert

„Kövess engem!”

(Luk 5,27)

A hétköznapi forgatagában sokszor elhangzott már ez a megszólítás: Kövess engem! Akik meghallották – akár a Galileai tengerben halásztak, akár a vámszedő asztal mellett ültek –, minden fenntartás nélkül, azonnal engedelmeskedtek. Isten Fia, Jézus hívott; Péter, András, Jakab, János, Máté készséggel válaszoltak. Olyan lenyűgöző volt ez a hívás, olyan örömmel és békességgel töltött el, hogy már sem a létfenntartás úzó kényszere, sem a bűvölő pénznek csillogása nem tudott a megszokott helyen és helyzetben tartani. Ki kellett onnan mozdulni! Jól ismerjük ezeket az evangéliumi történeteket: Krisztus tanítványokat hívott magához, azután pedig szolgálatra küldötte őket. Ezzel kifejezte a tanítvány, a mindenkori keresztyén ember *életritmusát*: Krisztushoz menni, átalakulva „feltöltődni”, majd új irányba elindulni a megbízás teljesítésére.

A történelem során sokszor megismétlődtek ezek az események. Bizonyára a mi életünkben is volt/van ilyen átütő élmény. Sokan hallották már Jézus hívogatását és hallják ma is, hiszen Ő szüntelenül hív magához és éppen ezzel ad *tartalmat* és *értelmet* életünknek. Vajon mi halljuk-e hívását? Tudunk-e neki engedelmeskedni?

Krisztus követése mindenekelőtt *kimozdulást* jelent: kilépni a megszokott hétköznapi monoton „taposó-malmából”. Nem a realitások szűnnek meg ilyenkor, nem szigeteljük el magunkat a való élettől, nem vonulunk egyfajta elefántcsont-toronyba, hanem *más lesz lelkületünk*, amely továbbra is él és irányít megszokott környezetünkben. Ez a változás ugyanazt jelenti, amit Péter esetében jelentett, hogy Jézussal való találkozása után már egy magasabb *életrendben* látta egész földi létét: nem halakat fogott a tengerből, hanem embereket az Ige hálójával. Ez a kilépés egyben *belépést* is jelent egy eddig ismeretlen életformába, ahol új elvek és normák uralkodnak és irányítanak. Nem tilalomfák, bilincsek, rabszíjak ezek az irányelvek, hanem a meglátott új *értékrend*, a feltárult új *életcél* vonzó segítségével: látást adó ösztökek az új úton való járásra. Nem rabság ez, hanem az igazi szabadságban kiteljesedő boldog élet kezdete.

Aki Krisztussal találkozott, meghallotta hívását, annak *megváltozott* életútja. Ugyancsak ebben a világban él, ugyanaz az ember, de mégis *más*, mert megújult gondolkozása, érzésvilága; másképpen látja környezetét; más a munkához való viszonya, másképpen látja anyagi, lelki, szellemi javait, mert új kapcsolata lett Istennel és embertársaival. Mondhatjuk úgy is mai szóhasználat: *új etikai normák* uralják életét. A Szentírás egyértelműen azt tanítja, hogy, aki Istennel találkozott, annak megújulnak kapcsolatai: legelőször is élete Urával és embertársaival. A sivár hitetlenség helyett, gyermeki bizalom tölti el a szívet; az önzésből áldozatvállalás lesz; az énközpontúságból, a környezetre való ráfigyelés; az egyéni haszonhajhászból, a közjó keresése; az álarcos komédiázás helyett, az őszinte testvéri érzület megnyilvánítása. Ez az

új magatartási mód kialakulását jelenti. Aki újjá tesz, aki irányt szab életünknek, aki sok botladozásunk ellenére szentséges türelemmel és irgalmas szeretettel vezet, az a mi Urunk, Jézus Krisztus. Ő azért jött, hogy megkeresse és megtartsa azt, ami elveszett.

Egyik baráti családnál tett látogatásom alkalmával megakadt a szemem a gyerekszobában a színes sztárképekkel és reklámpapírokkal „tapétázott” falon függő táblán, amelyen ez a felirat állt: Vajon Jézus mit szól hozzá? A ház asszonya mosolyogva mondta, hogy ez a hely náluk, a három lurkófiú „fegyelmi helye”. Ha valamelyik rossz fát tesz a tűzre, ide szokták vezetni, és pálca használata nélkül a lelkiismeretet hívják „tanúnak”. A csínytevő legtöbbször könnyes szemmel jön ki a szobából... Vajon Jézus mit szól a mi viselkedésünkhöz, amikor a meggondolatlan szavak törével, vagy fertőző tetteinkkel megrontjuk magunkat és környezetünket?

Nem kell bizonygatni, hogy a jellem- és értékválság korát éljük. Az emberi szellem gigantikus felfedezései nem jelentenek erkölcsi értelemben vett gyarapodást. A mai, elvilágiasodott ember kezd visszafejlődni az erkölcsi normák tekintetében. A keresztyén erkölcsiség kezd kiveszni a köztudatból. Sokszor igazat kell adnunk a római bölcselőnek, aki híres szónoklatában egy alkalommal így kiáltott fel: Óh idők, óh erkölcsök! Nem általánosíthatjuk azonban ezt az értékelést – Istennek legyen hála –, vannak kivételek, de érdemes ezen elgondolkozni, főleg a magunk szembesülése révén.

Vannak társadalomtudósok, akik szakterületükön, megfelelő lélektani ismeretek alapján, a mai embert homo consumens-nek, fogyasztó embernek nevezik. Ez az életforma a haszon és az élvezet kettős irányelve szerint arra van beállítva, hogy az ember a technicizálódás, termelékenység és tőkehalmozás során minél többet fogyasszon „szerzeményei” során (nemcsak munkája révén!) és élje világát a halmozódó „profit” termékeivel. Ez a „vér és arany” üzemes életmódja – amint Ady fogalmazta meg –, mindegy, hogy a társadalomnak milyen rétegében és szintjén. Ez a csupán a jelenre tekintő életforma kegyetlenségével csak „egyszemélyes”, nincs tekintettel sokszor még a családra sem, a közvetlen környezetre sem. Nincs jövőképe, nem törődik azzal, hogy holnap mi lesz, mert kiveszendőben van életéből a felelősség érzete. Ebben az élethelyzetben nem lehet csodálkozni a sok kisiklott életen, a kiégett, koravén ifjúságon, a szenvedélyek függőségében levő ember-roncsokon.

Ezek közé a kérdések közé hasít a halk és szelíd hívás: kövess engem! Mindig emberközelségben szól ez a hívogatás. Nem teljesíthetetlen az, amit kér, mert jól ismeri az embert, világával, természetével együtt. Krisztus éppen azért jött, hogy találkozhassek velünk, hogy nekünk adhassa mindazt, ami világának gazdagsága, és magára vegye a mi életünk átkos terheit. Krisztus Istennek újjá teremtő hatalmát hozta el karácsonykor, így nyitotta meg az atyai ház ajtaját az elárvult, magára maradt ember előtt, és új útra terelte járását.

Krisztus *hívása* etikai természetű, *személyes* esemény. Hívásában megjelenő igényét mindig megelőzi kegyelmének tette. Isten, Jézus Krisztus által mindig úgy kér, hogy előzőleg adott, és így képesít kérésének teljesítésére. Éppen ezzel válik elkötelezővé hívásakor megnyilatkozó igénye. Ez történt a választott népnek életében az Ótestamentum bizonyágtétele szerint. Isten előbb kiszabadította népét az egyiptomi fogságból, hatalmával hordozta a pusztában,

szövetséget kötött vele, és csak ezután adta a Tízparancsolatot az élet szabályozása érdekében. A parancsolatokkal Isten nemcsak irányt szabott az izraeli életnek, hanem kifejezte, hogy mi a „jó” és mi válik az embernek „javára”. Ezt a „jót” ábrázolta ki Krisztus földi életében, amikor a kereszttutát járta végig üdvösségünkért, és megmutatta az örök élet útját. A keresztyén etika minden előírása Istennek szabad, *indokolatlan szeretetén nyugszik*. Mi azért cselekedhetjük a „jót”, azt, ami javunkra válik, mert Isten szeret és életünk javát, boldogulását kívánja. Istennek erre az üdvösségszerző szeretetére csak szeretettel lehet válaszolni. Így érthető a parancsolatok summája, a keresztyén etika alaptétele: Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, és teljes erődből. Szeresd felebarátodat, mint önmagadat (Máté 22,37–39). Isten szeretetet akar ébreszteni bennünk, hogy mi ezt a szeretetet sugározzuk felé és embertársaink irányába.

A parancsolatokban a hozzánk Krisztus által *közel jött* Isten szólít meg, aki a maga számára a teljes embert akarja értelmi, érzelmi és akarati mivoltában. Ez az igény lényegében azt jelenti, hogy a „minden” ajándékozása, ami Krisztus által megtörtént, csak a „teljes” élet odaszánásával valósulhat meg! Így lesz ez az ajándékozó Úr a „te Istened” és nem egyszerűen, általános értelemben vett „az” Isten. Ez az Isten a mi Atyánk, aki gyermekeiül fogadott mindnyájunkat.

A nagy parancsolat második fele az embertársra irányítja figyelmünket, aki mindig konkrét formában van jelen mint „a te felebarátod” és nem általánosságban, mint ember. Ezt a helyzetet Jézus különösképpen kiemeli, amikor az irgalmas samaritánus példázatának kapcsán beszél arról, hogy ki a felebarát (Luk 10,25–37). Ennek a parancsolatnak mélységes tartalmára úgy utal Krisztus, hogy azt az *önszeretet* szemszögéből világítja meg. Nem beszél a szeretetről szuperlatívuszokban, hanem az önszeretet „mintáját” adja élénk. Az ember az önszeretethez „ért” a legjobban ebben a világban! Jézus azt fejezi ki, hogy mindig a magunk szeretete legyen a mérték, amivel másoknak mérünk: amit magunknak nem kívánunk, azt ne tegyük embertársainknak sem.

Krisztus etikája tehát a *szereteten kiteljesedő* életformát állítja élénk. Ennek az életformának megélése az elközeltített Isten országába való beletartozás elkötelező feltétele, ám Krisztus követésének természetes következménye. Isten országa Krisztus személyéhez van hozzákötve: Ő hozta el, már most jelen van, de még nem valósult meg teljesen. Földi létünket ezért reménységben a felelősség feltétele alatt éljük.

Krisztusnak ezt a szereteten nyugvó etikáját az apostolok levelei az egyes gyülekezetek kontextusában értelmezték és magyarázták. Különösen Pál apostol levelei tesznek erről bizonyosságot. Legtömörebben ezt így fogalmazza meg: „Azért ha valaki Krisztusban van, új teremtes az, a régiek elmúltak, ímé újjá lett minden” (II Kor 5,17). Ez az életforma a Krisztus által kifejezett szőlőtő és szőlővessző kapcsolatára emlékeztet: Ő az életforrás, mi pedig az Ő „életnedvéből” élünk (Ján 15,1–11). Ennek az életformának gyümölcsei vannak: szeretet, öröm, békesség, béketűrés, szívesség, jóság, hűség, szelídség, mértékletesség (Gal 5,22). Amint a gyümölcs az egészséges fa természetes megnyilatkozása, azonképpen a Krisztusba gyökerező élet magától érthető módon „termi” a jócselekedeteket, amelyek Isten dicsőségét, az embertárs javát és a személyes élet értékét adják meg. Így lesznek a jócselekedetek a hit

gyümölcsei, amiről Jakab apostol beszél (2,14–26). Következésképpen hitvalló őseinkkel valljuk, hogy nem azért cselekedjük a jót, hogy azzal érdemeket szerezzünk és vizsontszolgálatképpen kapjunk Istentől, hanem azért, mert már mindent megelőzően kaptunk Krisztus által.

Az embert különféle formákban értékelte a történelem. Magunkról is hallgatólagosan, vagy nyilvánosan értékítéleteket szoktunk mondani. Érvényünk nem állja meg a helyét minden esetben. Éppen ez mutatja csalóka látásunkat, téves értékeléseinket. Az ember legmagasabb rendű értékelését a Szentírás adja, amikor Isten képeinek nevezi és a Szentlélek templomának tartja (IMóz 1,27; IKor 6,19). Isten Igéjének ez az értékelése elkötelezést jelent: a „világ világossága” és a „föld sója” életformájának megélését (Máté 5,13–15), amint erre Jézus a Hegyi Beszédben tanít.

Isten azt kívánja tőlünk, hogy életünk „templom” legyen, abban istentisztelet folyék és ne a sátán zsinagógájának lármája harsogjon bennünk. Hogyan gyakoroljuk és ápoljuk ezt az istentiszteletet, amely nem egyenlő a templomi istentiszteletek látogatásával, mert itt a hétköznapokban az „élet istentiszteletéről” van szó egyéni és közösségi életünk szempontjából? Itt merülnek fel a családi élet kérdései: a hitvestársaknak egymáshoz való viszonya, gyermekeink nevelésének problémái, az együttélésben, a közösségben tanúsított/tanúsítandó magatartásunk vonatkozásában.

Túlterhelt, rohanó életünkben jut-e időnk Isten előtti elcsendesedésre? Jelent-e lelki táplálékot nekünk Isten Igéje otthon és a gyülekezetben? Ha igen, akkor tudunk-e bizonyosságot tenni környezetünkben? Ne mindig igényeljük, hanem vállaljunk áldozatot szereteteinkért.

Krisztus követésének útján a szeretetben kiteljesedő életformánk nem nevezhető *befejezettnek, tökéletesnek*. Aki Krisztus útjára lépett, az látja igazán botladozásait, tévedéseit. Pál apostol mondja magáról, hogy ő még nem érte el a célt és nem tökéletes azon a küzdőtéren ahová belépett akkor, amikor találkozott élete Urával. A legfontosabb dolog megtörtént életében: az *értékváltás*. Életének addigi minden értékét: farizeusi tekintélyét, az atyák hagyományainak ismeretét, egész hellén műveltségét, kárnak és szemétnak ítélte, mert Krisztus ismeretének birtokában a legnagyobb értékhez jutott. (Fil 3,7–14). Ebben a helyzetben bűnös múltját elfelejti és a küzdelmek vállalásával igyekszik elérni a célt, a megérkezést Istenhez. Ez a küzdelmes út, mint Krisztus keresztútjában való részesedés, ahol hitünk egyre inkább növekedik és erősödik. Ebben a helyzetben nem a mi erőnk tart, hanem Krisztus hatalma. Az élet istentiszteletét ezért előbb magunkban kell elkezdenünk, és ezután kell bizonyoságtévő étellel embertársaink elé álljunk. Ezt jelenti a magunk énjének levetkezése és Krisztus öltözetének felvétele (Ef 4,17–27). Nagy szükségünk van arra a naponkénti feltöltődésre, amit Isten színe elé való állásunk és elcsendesedésünk jelent. Az imádság ez az alkalom. Nem véletlen, hogy Jézus a Hegyi Beszédben, Isten országa „alkotmányában” tanított imádkozni. Jézus számára is az imádság volt az erőforrás a mindennapi élet teendőinek elvégzésére. Milyen sivár az életünk imádság nélkül! Mennyire hiányzik számunkra az a békesség, amit csak Isten tud megadni éppen Igéjének és az imádságnak „csatornáján”, mert Ő a maga számára teremtett minket, kegyelmesen szól hozzánk, válaszára méltat, hogy nyugtalan szívünk így

pihenjen el Őbenne. Fáradtságunk és kimerültségünk akkor múlik el igazán, ha Jézushoz megyünk, amikor megkötöző terheink lehullnak rólunk, és észrevevesszük, hogy az Ő igája gyönyörűsége és terhe könnyű (Máté 11,28–30).

Közösségi életünk közvetlen formája a család. Isten teremtő szándékából származik a házasság: egy férfinak és egy nőnek egész életre szóló testi, lelki, szellemi közössége. Ezért a házasság megszentelt életforma, amelyben Isten „összeszerkeszt”, az embernek azt nem szabad szétválasztania. Korunkban a házasság a válság idejét éli. Az ifjak inkább a felelősséget nem jelentő együttélést választják, de nem gondolnak arra, hogy a gyakori partner-váltás lelki sérülést jelent: kiégést, depresszióba sodró önpusztítást. Ha a házasságban a házastársak között nincs összhang, ha nem tudnak egymásért élni és áldozatot vállalni a „kikacsingatás” kísértése miatt, itt kihúny az élető szeretet, megnyomorodik az élet, amelynek igazi kárvallottjai a gyermekek. Itt is érvényes az apostoli intés: minden dolgotok szeretetben menjen végbe (IKor 16,11). Nagy gond manapság a gyermekek nevelése. A keményen dolgozó szülőknek kevés idejük van gyermekeik számára. Felelősek vagyunk gyermekeinkért elsősorban Isten előtt, de önmagunk előtt is. Mindenki egykori gyermekkorának pozitív vagy negatív élményeivel lép a felnőtt korba, és annak emléke határozza meg további életét.

Emberségünk kiváltsága, hogy beszélni tudunk: értelmesen kifejezhetjük magunkat embertársaink előtt, ugyanakkor felfoghatjuk, megérthetjük mások közléseit. Az emberi beszéd fertőződhet, és a bűn miatt fertőzhet is. Korunkban a szó-infláció idejét éljük. Rengeteget beszél a mai ember, de annál kevesebbet mond. Fórumokon, pulpitusokon az emberi bölcsesség hitető beszéde valósággal árad, csak éppen hitele nincs, a mindennapi életben pedig hiányzik foganatja. Beszédünk legyen egyértelmű, félreérthetetlen, a valóságnak megfelelő. Krisztus azt tanítja a Hegyi Beszédben, hogy az legyen „úgy, úgy; nem, nem”, mert minden ezen felül a gonosztól van (Máté 5,37). A meggondolatlan beszéd az ember önérzetét sérti, és ölhet úgy, mint a tör vagy méreg. A meggondolatlan beszédéről Jakab apostol részletesen szól (3,1–12), és tűzhöz hasonlítja a nyelvet, amely nagy pusztítást végezhet az ember életében. Pál apostol arra figyelmeztet, hogy „rothadt beszéd” ne jöjjön ki szánkon (Ef 4,29), hanem csak olyan, amely épít és áldásos a környezetnek. Legyen az emberi szó hálánk kifejezése, embertársainknak pedig szelíd simogatás.

A munka a teremtetten ember „mandátuma”. Isten nem élősködő teremtményt állított be világába, hanem munkálkodó embert, aki műveli és védi a „kertet”, életterét, Istennek teremtő alkotását (IMóz 2,15). Az emberi munkának áldása az a termés, amit az ember birtokolhat. Erre a kérdéskörre néz a nyolcadik parancsolat, amely meghatározza az embernek a földi javakhoz való egyetlen viszonyulási módját: csak munkával birtokolhatjuk a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat és nem lopással, vagy annak fondorlatos elkövetési módjaival. Technikizálódott világunkban a termelékenység és a tőkehalmozás korában nagyon gyakori a sikkasztások formájában megjelenő, sokszor nagyon is „kozmetikált” lopás. A kemény hangú apostoli intés ide is érvényes: aki nem akar dolgozni, ne is egyék (IIThessz 3,10).

A közösségi érintkezés sok nehéz kérdést vet fel. Nem véletlen, hogy Pál apostol részletesen szól erről a házirendben, a keresztyén életszabályok felsorakoztatása során (Róm 12, Ef 4, Kol 3).

Isten akarata az, hogy világában egyház legyen és az egyes gyülekezetek közösségében éljen az ember. Az egyház az az „anya”, aki táplál, gondoz és felkészít az örök életre. Az egyház nem organizáció, hanem *organizmus*: Krisztus teste, amelynek mindnyájan tagjai vagyunk (IKor 12). Amint a testben minden egyes szervnek megvan a sajátos funkciója, úgy az egyházban is, a kapott kegyelmi ajándékok mértéke szerint, be kell töltenünk feladatunkat: a test nevelkedését és építését (Ef 4,16).

Íme, ez a néhány felvillanó gondolat mutatja, hogy mit is jelent Krisztus követése a mindennapi életben. Krisztus követése gyakorlati magatartást jelent. Nem minden, aki azt mondja Uram, Uram megy be a mennyek országába, hanem aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát (Máté 7,21). Hitünket meg kell élnünk a mindennapi életben Isten dicsőségére és embertársaink javára.

Életünket ebben a földi létben az idő és a tér kategóriájában éljük. Így lesz az idő létezésünk kerete. Nem mindegy, hogy mit hordozunk ebben a keretben! Emberi időnk ugyanis véges és a számonkérés alkalma elkövetkezik, akár akarjuk, akár nem. Istennek, a Gazdának szava mindnyájunk felett elhangzik majd: adj számot a te sáfárságodról! Ez a keresztyén ember jövőképe.

Jelenünk elkötelezése az, hogy egész életünket etikai dimenzióba helyezzük és Isten akaratának megfelelően éljünk, mert egyedül ez a „jó” és ez válik javunkra. Így érthetjük meg Krisztus ígérését: „Aki engem követ, nem járhat sötétségben, hanem övé lesz az életnek világossága” (Ján 8,12).

Dr. Eszenyeiné Széles Mária
professzor

Merre tartasz Erdély?

Beszélgetés Kovács Zoltán parlamenti képviselővel,
a Királyhágómelléki Egyházkerület főgondnokával

*„... amit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse
visszahozhatja, de amiről a nemzet, félve a szenvedésektől,
ön maga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és
mindig kétséges.“*

Deák Ferenc, 1861

– Képviselő úr, mára teljesen nyilvánvaló, hogy egy évtizednyi idő után megmozdult a politikai levegő Erdélyben és rendre kibontakozott a Reform Mozgalom, a Polgári Fórum és az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT). Ez utóbbi Kezdeményező Testületének (KT) Ön is a tagja. Hogyan, honnan indult ez a radikális döntés?

– Azt hiszem nem a nevek sorolása itt a lényeg, hanem az, hogy a valóban radikálisan gondolkodók teret kerestek maguknak az erdélyi magyar autonómia, az önkormányzati elv érvényesítésére. Egyértelmű, hogy az európai példák hatására érlelődött meg az a gondolat, hogy ily módon többet tehetünk a népünkért. Nem is beszélve arról, hogy az erdélyi történelmi tradíciónak mindig is része volt az autonómia. Sajnos, az utóbbi időben – és ez már nem szólám csupán –, az RMDSZ, pártosodásánál fogva, nem tudja hathatósan képviselni az összmagyarság ügyét. Ezért szükséges és nagyon jó ötlet az EMNT. A 2003. február 1-jén Szatmáron tartott Egyházkerületi Közgyűlés mérföldkő volt ilyen tekintetben és a Királyhágómelléki Egyházkerületnek történelmi érdeme van a kezdeményezésben.

– Amikor ilyen nagy horderejű politikai és társadalmi elképzelés valósul meg, mindig felmerül a kérdés, hogyan viszonyulnak hozzá a hatalmi tényezők itthon, és kapnak e biztatást például az Európa Tanács jogrendszeréből. Mostanában pedig állandó kérdés az Európai Unió csatlakozás feltételeihez való igazodás.

– Az Európa Tanácsnak a nemzeti kisebbségek számára megalkotott és bevált modelljei között a miénk is szerepel. Nem tiltott, sőt az utóbbi időben, a Gross-jelentés javasolja az autonómiatervezeteket, olyan pozitív lehetőségeket lát bennük, amelyekkel nem élni mulasztás és bűn lenne Közép-Európában.

– Hogyan körvonalazódik az EMNT gyakorlati kibontakozása és működése?

– Gyakorlatilag már létezik az EMNT-en belül a Székely Nemzeti Tanács. Székelyföld modell értékű, hiszen komoly tömböt képeznek az erdélyi magyarságon belül. A folytatásban pedig a regionális autonómia és a helyi autonómia megvalósítását látjuk célszerűnek. A regionális autonómia a szórványvidékeknek is biztosítana képviseletet, ahol pedig többségben vagyunk, egy-egy településnek is képviselője lesz a Nemzeti Tanácsban. Fontos, hogy a régiók vagy települések arra alkalmas képviselőket válasszanak. Nem szabad véka alá rejtetni, hogy pillanatnyilag itt-ott fenntartások vannak, nem látják, vagy nem akarják látni a kezdeményezés létfontosságát. Az alternatívákat előbb meg kell érteni... Sőt, ellendrukkerekre is számítunk.

– *Lehetséges-e, hogy valójában teljesen logikus az érdekképviselőnek ez az alternatívája, de mert kibontakozóban van, esetenként, helyenként vagy nem értik még, vagy nem is akarják érteni?*

– Gyakran találkozunk e kérdéssel. Indult a Reform, a Polgári Fórum, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács... Közben lanyhult a politikai érdeklődés, működik a sok évtized alatt lelkekbe ültetett félelem.

A Fórum-rendezvényeken többször felmerült, miért nem indulunk a választásokon? Nem ez a cél. Olyan dolog ez, mintha a meglevő román parlament indulna a választásokon. Ezt valóban sokan nem értik, legfeljebb előlegezik a Nemzeti Tanács iránti bizalmat. Valóban többet kell foglalkoznunk a felvilágosítással, hogy az esetleges ellenszenvet is feloldjuk. Látjuk, hogy vannak, akik nagyon is jól érik, de mégsem azonosulnak, mert éppen személyes vagy csoportérdekeiket vélik csorbítani.

– *Lássunk egy példát. Milyen gyakorlati(as) ügyben lehet meghatározó a Nemzeti Tanács? Ha jól értettem, valaki az őszi pedagógus kinevezések számítógépes botránya kapcsán nyilatkozta, hogy a tanügyi autonómia megoldaná ezt a kérdést is?*

– Bizony, az egyik olyan kérdés, amelyikkel küzd a magyar oktatás. A helyi autonómia jegyében lehetne gondoskodni a pedagógusok kötésén. Elég megalázó az, hogy számítógéppel dobálják őket a vakáció legutolsó napján is. Vagy itt van például az aradi Szabadság-szobor ügye. Ott az önkormányzat nagy békességben megegyezett a helyi RMDSZ-szel. Erre jött a felső politikum és beleavatkozott. Teljesen felesleges volt felkorbácsolni az indulatokat. A nagypolitikai viszonylatokban tisztán látszik a pénzelosztások célzatossága. Aki többet kap, lekötöztetett és hallgat. A demokráciát mesterségesen felborítják. Itt van például az erdélyi autópálya ügye. Ki döntötte el, hogy hol is haladjon át? Senki meg nem kérdezte. Ki tudja, milyen érdekek állapították meg a mostani nyomvonalat. Az EMNT véleményezései csak erősíthetnék a valódi érdekképviselőtünket. Olyan pozitív politikai konjunktúra bontakozik ki, amelyeket ki kell használnunk.

Nem tudunk már egyetérteni azokkal, akik egyfolytában csendre intenek, ne kiabáljunk, kis lépésekben kell elérni, amit akarunk... Itt van például a felekezeti oktatás. Hiába került bele az Alkotmányba a felekezeti oktatás joga, ha a Tanügyi Törvény nem olyan lesz, hogy ezt támogassa. Ebben a kérdésben is határozott álláspontot alakít ki az EMNT.

– *Egyházkerületi főgondnoki minőségében szeretném a véleményét kérni az ingatlanok visszaszolgáltatásának helyzetéről, a felekezeti oktatásról.*

– Az ingatlanok visszaszolgáltatásával egyáltalán nem lehetünk elégedettek. Ezért vagyok a legszomorúbb. Ismeretes, hogy a törvények már egy éve megszülettek és néhány ingatlant már vissza is kaptunk. Beszélgettem az illetékes államtitkárral, s állítom, ha akarták volna, az elmúlt évben majdnem mindent visszaadhattak volna. A törvény módszertana előírja, hogy a restitúciós bizottság hetente ülésezzen, de ez sem működik. Fajsúlyos épületeket alig kaptunk vissza. Egy tanácskozást is azért hívtak össze, mert az egyházfők kezdtek lázadozni.

– *Úgy tudjuk, az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatása Európai Unió követelmény?*

– A jogtulajdon rendezése nélkül nincsen csatlakozás. Ez követelmény, de 2007-ig még sok idő van, s nyilvánvalóan visszaélnék a helyzettel. S máris

másik, hozzátartozó témánál vagyunk: a kárpótlásnál. Többször szorgalmaztuk a kárpótlási törvény kidolgozását is, de szintén odázzák. Elképzelhető lenne egy tisztességes kárpótlás is, de pillanatnyilag senki se bízik ebben. Ezért a sok bírósági kereslet egyházi ingatlanok ügyében, s az a tapasztalat, hogy a bíróság rendszerint kedvező ítéleteket hoz. A földtörvény ügyében is nyilvánvaló a hamisság. Mire egy várható kormányrendelet visszaítéli az egyházak földjeit, akkora eltűnik a föld...

– *Elnézést, hogy megszakítom, de nem tudok egyetérteni a bírósági keresletekkel. Egy tollvonással vették el az ingatlanainkat, miért kell költséges eljárással kilincselni a sajátunkért. Hiszen 1990 óta történelmi igazságtételre várunk?*

– Tökéletesen így igaz. De látva a kormány hozzáállását, sokan elébe mennek a dolgoknak, s nekik is igazuk van. Adott esetben az érzelmi igazságérzet szavára hallgatnak, s bíróságon követelnek igazságot.

– *Mit üzenne azoknak, akik az EMNT-tal szimpatizálnak?*

– Minél hamarabb alakuljon meg és töltse be szerepét. Az autonómia járható út, amint az európai példák is bizonyítják. Sajnos, az elmúlt évszázadokban nem mindig volt sikeres az erdélyi politika, szeretnénk most helyrehozni, amit lehet, amíg nem késő.

– *A politikában kevésbé otthonosan mozgóak előtt gyakran tisztázatlan, s ezért kényes kérdés az erdélyi autonómia. Nagyon sokan önálló Erdélyt értelmeznek a területi autonómia alatt. Nagy naivitás ez?*

– Nem! A mi múltunkban elevenen él a Móricz Zsigmond által oly szépen megörökített erdélyi tündérbert, a népek sokszínűségével, gazdasági gyarapodásával. Manapság zavaró feszültséget okoz az is, hogy az erdélyi bevételek a Kárpátokon túlra áramlanak, helyébe pedig sok uszítás, altatás csordogál. De járhatóbbnak tartjuk az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács választotta utat, s bizonyosak vagyunk, hogy a jövő minket igazol.

– *Képviselő úr az egyházkerületünk főgondnoka, azaz első számú világi vezetője. Milyen tapasztalatokat gyűjtött össze?*

– A választáskor kialakult helyzetben egy kicsit lelkiismereti kényszernek is éreztem a főgondnokság vállalását. Nem túl könnyű vidékről végezni a feladatokat, s még nehezebb helytállani a mi mozgalmas egyházunkban. Megpróbáltam ellensúlyozni az egyházon belüli nézetkülönbségek vagy éppen csoportérdekek útvesztőiben is. Mindenképpen el kell kerülni az egyházszakadás bármilyen formáját.

– *Tapasztalt ilyen szándékot?*

– Sajnos, igen. A lelkeszi karon belül nőtt a feszültség, bár a hívek többnyire értetlenül szemlélik. Nem könnyű Tókécs püspök úr elszánt küzdelmeit és hatalmas munkabírást követni. Az egyházi közéletben szintén felfedezhető valamiféle külső befolyásoltság is. A rengeteg vajúadás és munka nem hozta meg talán a várt gyümölcsöt. Az egyházkerület messzemenően felvállalta a nemzeti önazonosság megőrzését és erősítését, amiért sok vád is éri. Pedig csak arról van szó, hogy a civil szervezetek nem nőttek fel még a szerepéhez, s az egyháznak kell vállalnia azt is, ami – legalábbis egyesek szerint – nem tartozik rá. Majd a történelmi elemzések feladata lesz értékelni ezeket.

Rengeteg pozitívumot könyvelhetünk el. A nagy méretű építkezések, a Partiumi Keresztény Egyetem, a gimnáziumaink működése... Talán a

bennünket körülvevő világ, a mély nyomokat hagyó kommunizmus következménye, hogy a gyülekezeteken belül is sok a feszültség.

– *Megállapítható az, hogy a politikai, társadalmi feszültség lecsapódik az egyházban? Esetleg fordítva?*

– Feltétlenül. Szerintem ez az asszociáció is zavaró lehet, de Ön kérdezte. Abban viszont egyetérték, hogy a politikában használatos módszerek teret nyertek az egyházban is. Nem kellene ezeknek ajtót nyitni. A mi erdélyi népünk századokon át mindig tisztelte papjait. Ők sem büntelenek, néha kisiklik az életük, néha csalódnak, de a mi gyülekezeteink inkább oltalmazták jó hírnevüket. Manapság pedig ilyenek történnek, hogy aláírásokat gyűjtenek valamely lelkész ellen, lelkészek az előljáróik ellen. Ezek politikai módszerek. Valahol szem elől tévesztettük, hogy mi az Ige egyháza vagyunk. Gyülekezetek népével is bajok vannak. Úton-útfélen hallani a lelkészek elleni panaszokat. S láthatóan azok „értenek” legjobban az egyház dolgaihoz, akik meg se fordulnak a templomban. Nem hallottam komoly bűnbánatról valamely gyülekezetben. A keresztény bocsánat kiveszett a lelkünkéből. Elmaradt a történelmi bűnvallás is, hiányzik a bocsánat is. Egy bizonyos egyházi réteg csak az emberi fogyatékoságokon lovagol, velük se tudok egyetérteni. A pénz hatalma is ott bujkál az érdekek között.

Valóban azt tapasztaljuk, hogy a kinti világ szivárog be az egyházba, s nem az egyház a földnek sója – ahogy Jézus mondta. Régóta foglalkoztat ez a kérdés, éppen kettős tisztségem miatt, mert egyeztetni szeretném a kereszténységet a politikummal is.

– *Nem kellene kimondani, hogy a magyar történelmi egyházat bármilyen módon rombolni súlyos felelőtlenség, akár belülről, akár kívülről?*

– Így van, így van! Senki nem lehet olyan tájékozatlan, hogy ne tudná, évszázadokon át nemzetet megtartó erő volt az egyház. Nem tanultunk az ateizmusból, nem tanultunk eleget az annyi évtizede tartó kisebbségi sorvasztásunkból. A 21. században egy teljesen bibliátlan kultúra és erkölcs áldozatai vagyunk amúgy is. Olyan kihívások rombolását, mint a globalizáció, még nem is láthatjuk igazán előre. Főbenjáró bűn maradék egyházunk rombolása. Hiszem, hogy egyszer el kell számolni a történelem Istene előtt. Bizonyos irányzatok komoly feszültséget gerjesztenek az egyházban. A szavakkal lehet érvelni, lehet játszani, lehet kiforgatni, de az is látszik, hogy az Igét, kegyességet emlegetők sincsenek híján a gyűlölködésnek, kizárósdinak. A politikában sem kellene ez, az egyházban pedig nem szabadna.

– *2004-ben országos politikai választások lesznek, Királyhágómelléki Református Egyházkerületünkben is tisztújító választások következnek. Mit üzenne a Kalendárium olvasóinak?*

– Bölcsességet és tisztánlátást javaslok és kívánok. Erdélyi magyarságunk, önazonosságunk megőrzéséért. Jogaink és lehetőségeink kihasználása a cél. Az egyházunk egysége pedig mindennek felett.

Lejegyezte: **Bereczki András**

Ébredező polgárság

Beszélgetés Sárközi Zoltánnal, a Magyar Polgári Egyesület (MPE) nagyváradi elnökével

– Elnök úr, önként adódik a kérdés, miért volt szükség e kezdeményezésre, hiszen 1990 óta az RMDSZ-t tudjuk a magyarság képviseletének? Aztán egyszer csak reformosok tűntek fel, s már ezen is túl vagyunk. Az MPE pedig egyre több embert tud soraiban.

– A Polgári Egyesület egyenes következménye a Reform Tömörülés átalakulásának, s a mellette megalakuló Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Kezdeményező Testülete által felkarolt gondolatnak, hogy polgári mozgalmak alakuljanak. Elsőként tisztázni szeretném, hogy ez nem azonos a magyarországi polgári mozgalmakkal. Mi másért vagyunk, ők másért vannak. Névbeli az összecsengés, jobboldali értékrendszerű az orientálódás, de nem vagyunk egy erdélyi fiókszervezete a magyarországinak.

Azért váltak szükségszerűvé a polgári egyesületek, körök, mert az RMDSZ eltolódott balra. Még a ballal se lenne gond, ha az a nyugati szociáldemokrácia baloldala lenne. Meglátásunk szerint, ami kialakult, az a posztkommunista klientúrára alapozó egykori pártapparátusból részt vállalók gyülekezetévé lett mára. Akik ma az RMDSZ durván 300 főből álló csúcsvezetésében vannak, olyan dacsövetséget képviselnek, akik már nem a polgár érdekeivel vannak elfoglalva, hanem saját magukkal.

– Az valóban sokak előtt nyilvánvalónak látszik, hogy valami nincs rendben az RMDSZ körül. Hallani ilyet, hogy valamiféle magyar egypártrendszer lett, hogy a kormányzó román pártnak az egyik csápjá. Ezek szerint az RMDSZ ellensúlyozását kénytelen felvállalni a Polgári Egyesület?

– Nem ellensúlyozására, hanem arra, hogy az erdélyi társadalom sokszínűvé váljon és hallathassák hangjukat azok, akiknek más elképzelésük van. Az erdélyi polgári mozgalmak tagjai, szimpatizánsai nagyrészt RMDSZ-tagok. Én kiléptem az RMDSZ-ből is. Előzőleg alelnöke voltam a nagyváradi-olaszi RMDSZ-körzetnek. Nem az RMDSZ ellenében gyülekezünk, hanem inkább a megreformálására törekszünk, hogy valamikor egységes egésszé formálódjék ismét az erdélyi magyarság és képviselete. Azokkal viszont képtelenség ez, akik úgymond már csak ellobbiznak az RMDSZ-ben. Mi nem vagyunk hajlandók részt venni az elvtelen kompromisszumos RMDSZ-politikában, nem értünk egyet a kis lépések stratégiájával. Kategorikusan szakítani kívánunk az állandó vállveregetős politikával, amelynek több a kudarca, mint a sikere.

– Amennyire én tudom, Nagyváradon látványosan megnőtt az érdeklődés a Polgári Egyesület iránt.

– A bizalom növekedésére jellemző, hogy nagyváradi RMDSZ-körzetek hivatalosan kérték csatlakozásukat. Ebből viszont az derül ki, hogy tisztán látják, nem az RMDSZ ellen szövetkezünk, hanem bizalmat veszített a bihari RMDSZ-vezetőség.

Azt tapasztaljuk, hogy az egyesületek ott gyökereznek meg, ahol legnagyobb a szükség, ahol legjobban kell a segítség. Bihar megyében, Maros megyében,

Szatmár megyében kritikus a helyzet. Olyan erők kerültek hatalomra RMDSZ-színekben, akikről lekopott az M és a D, a magyar és demokratikus elkötelezettség.

Nagyváradai viszonylatban sajátos példa a Nyári Színházé. Az '50-es években a nagyváradai magyar polgárok adományából és keze munkájából épült fel. Most pedig az RMDSZ hathatós segítségével átjátszották egy cég tulajdonába – máig tisztázatlan földcserével. Már hozzáfogtak a bontásához. Azon a tanácsi ülésen, amelyen átjátszották ezt az értékünket, a magyar kultúra belvárosi fellegvárát, az RMDSZ-tanácsstagok közül egyetlen egy, Orbán Mihály szavazott ellene. Holott románok között is voltak, akik kategorikusan kiálltak az ügy mellett. A színészek is tiltakoztak a Polgármesteri Hivatalban – hiába.

El kell gondolkozni azon, hogy hány magyar vállalkozót segített az RMDSZ, hány magyar embernek próbáltak jobbítani az életén? Amit a magyarságért Nagyváradon tettek, azt a Református Egyház tette. Ez tény! Miközben az RMDSZ betart a Partiumi Keresztény Egyetemnek, az ingatlanok vissza-szolgáltatása ügyének.

– *A sajtóból értesültem, hogy a nagyváradai Polgári Egyesület már akkora bizalmat nyert, hogy 2004-ben indulni kíván a választásokon?*

– A bizalom valóban kötelez. Ha nem látnák az emberek a rengeteg ellentmondást és hiányosságot, nem közelednének. Örülünk, ha a tényleges magyar érdekek védelmében tömörülnek. Látható, hogy igyekeznek eltántorítani az embereket, találkoztunk már megfélemlítéssel is, de ezekkel a módszerekkel csak a malmunkra hajtják a vizet. Meg kellene érteni, hogy az önkormányzatiság eszméjét kívánjuk erősíteni.

– *Nem meglepő, hogy Ady városában a polgári keresztény értékek köré tömörülnek az erők. Városi jellegénél, az értelmiségiek nagy számánál fogva ez érthető. Előbb-utóbb a vidékiek is Váradra vetik vigyázó szemüket. Egy bihari vagy szilágysági faluban viszont csak megérzik, ha valamit tenni kell, de nem tudják hogyan fogjanak hozzá. Gondoltak-e erre?*

– Nem szükséges feltétlenül ráegyesülni a vidékre, s az RMDSZ által felvállalt célkitűzésekre. Valljuk be őszintén, úgy 1992-ig nagyon jól működött, s van, ahol ma is jól működik az RMDSZ. Akkor tényleg a miénknek éreztük. Mostanra megváltozott a helyzet. Ha szükséges, azok, akik józan bölcsességgel megfogalmazzák elvárásaikat a közösségükben, megbeszéljük, már csatlakozhatnak hozzánk. Külön egyesületek bejegyeztetése bonyolult, költséges folyamat lenne.

Biztosak lehetünk, hogy a polgári körökkel is erősödik az önkormányzati autonómia, a valódi magyar érdekképviselés. Az alakuló polgári körök jelezhetik csatlakozási szándékukat az Egyesület felé. Úgy vélem, egyre többen felfigyelnek a célkitűzéseinkre, bár egyelőre a sajtó nagyobb része sem nyitott, vagy irányítják.

– *Manapság, amikor nagyfokú a politikától való elzárkózás, amikor mindenki a mindennapi élet gondjaival van elfoglalva, furcsa módon – s valóban a polgári gondolkodás szellemében – újabb és újabb, olykor meredeknek tűnő kezdeményezések kapnak lángra. Itt van például a Magyar Polgári Egyesület, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, az autonómiatörekvések. Sokan, talán a régi beidegződések hatására, értetlenül állnak a dolgok előtt. S egy nagyon*

gyakori kérdés az, hogy milyennek minősülnek e törekvések az Európai Unió csatlakozás, és az Európai Tanács elképzeléseiben. Elég nagy a tájékozatlanság ilyen tekintetben.

– Nagyon jó a kérdés. Egyetlen mondatban válaszolhatok. Az Európa Tanács a régiók etnikumai tekintetében sokkal több lehetőséget kínál, mint amennyit mi most teszünk.

– A hallottak alapján tehát a Magyar Polgári Egyesület él és élni fog. Gondolom, indokolt kérdés, hogy miből él?

– Igen! Pillanatnyilag éppen csakhogy megoldjuk a legszükségesebb költségeket. De igyekszünk forrásokat keresni szüntelen. Folyamatosan pályázunk, nem nagy eredménnyel.

A jövő kérdése lesz, hogy amint az erdélyi magyarság megbecsült képviselőjét meglátják bennünk, az anyagi támogatásra is sor kerüljön. Lehet, hogy az RMDSZ-nek ez sem áll érdekében. Egyelőre még egy rangos előadó útiköltségét is saját zsebből fedezzük leginkább. Egyre többen érdeklődnek afelől, hogy mikor adunk ki tagsági könyveket.

Az októberben Aradon tartott országos fórumunkon általános cselekvési programot dolgoztunk ki, melyben az általunk felvállalt polgári keresztény érdekképviselő keretében kívánunk visszatérni az 1992-ben megfogalmazott Kolozsvári Nyilatkozathoz.

– Mit üzen a Kalendárium olvasóinak?

– Próbáljuk felkutatni önmagunkban a közösségért gondolkodó és cselekvő polgárt. Meggyőződéseim, hogy ha teret nyerünk az önkormányzatban, elkezdődik a letisztulási folyamat az erdélyi magyarságban.

Lejegyezte: **Bereczki András**

Hazám e föld?

*Lehet-e élni ott, ahol az ország,
bűnözők cinkosára bízta sorsát,
hol mását annak, ki ezreket ölt itt,
árváikat túlélő bronzba öntik,
országgyűlési s törvényszéki tollal
lopott vagyont nevére ír a tolvaj,
a hatalom szomszédokkal figyeltet,
s holnaptól törvény tiltja be a nyelved?*

*Maradj-e még itt, amikor a testvér
ostobának tart: „Kinn többet keresnél,
s a jólétre fizetnéd az adódat...
A temetőket őrizték a holtak!”
Melyiket? Vörösmarty és Reményik
síróján a márvány más-más kertben fénylik.
Hová? Erdélyi, pesti Golgotára?
A te hazádnak hol van a határa?*

Péter Miklós

A kettős állampolgárság biztonságot nyújt

A Vajdasági Magyar Demokrata Párt, a szerb igazságügy-miniszteri végzéssel elvett VMDK jogutódja, programjába rögzítette: célja a kettős állampolgárság iránti igény bejelentése és politikai menedzselése, a magyar (perszonális) autonómia általuk kidolgozott modelljének szorgalmazása. Ez 1997-ben volt. Azóta a VMDP legalább tíz dokumentumban kereste meg nemcsak a mindenkori magyar kormányt, hanem a parlamenti pártokat is. Ezzel hozzá-járult ahhoz, hogy a kettős állampolgárságra vonatkozó kérdés fenntartható legyen a nemzetközi politikai szintén.

Az alábbiakban Ágoston Andrásnak, a VMDP elnökének a szatmárnémeti polgári fórumon elhangzott beszédét olvashatjuk.

Milyen eszmei keretek között képzeljük el a kettős állampolgárságot a Vajdaságban és a Kárpát-medencében?

Annak, hogy most először, a többi magyar párt, majd a magyar és kárpát-medencei magyar közvélemény is felfigyelt a VMDP kérelmére, három oka van. Az első és legfontosabb, hogy ebben az ügyben most valóban esedékes a döntés. Tudjuk mindannyian, hogy a vízumkényszer annak, akivel szemben alkalmazzák, rossz megoldás. Az sem titok, hogy Szerbia valami isteni kegyelem folytán kerülhet le a vízumkötelezettek listájáról. Ha Magyarország komolyan gondolja a kapcsolattartást a vajdasági magyarsággal, ezt csak a kettős állampolgárság útján teheti meg.

A VMDP szerint a Kárpát-medencében élő magyarok határmódosítás nélküli integrációjának folyamatát – s hogy erre szükség van, nem lehet kétséges, hiszen csak ennek eredményeként oldódhat fel a trianoni trauma –, a kettős állampolgárság eszközének alkalmazásával lehet tovább vinni. Közös ügyünket csak így lehet kivonni az EU fennhatósága alól.

Másodszor, Magyarországnak az EU-ban meg kell teremtenie a fenntartható fejlődés feltételeit. A rossz demográfiai mutatók miatt akarva akaratlan szembe kerül a foglalkoztatási modell kérdésével. Ahhoz, hogy a közös nemzeti ügyet a kölcsönös haszon reményében vigyük előre, fel kell tárni belső tartalékainkat. A megoldásokat könnyebb lesz megtalálni, ha a kettős állampolgárság eszköze is rendelkezésünkre áll.

Végül, de nem utolsósorban, miután a magyar politikai elit egészében oldódik az EU-csatlakozási görcs, szükségessé vált az új nemzeti konszenzus kialakítása. Ebben Magyarország fenntartható fejlődésének biztosítása központi kategória. A kettős állampolgárság eszközének alkalmazásával létrehozott kölcsönösen hasznos munkaerő-foglalkoztatási modell olyan feltétel, amely nélkül aligha képzelhető el a nemzet egészének felemelkedése.

Szerintünk az, hogy aki a Kárpát-medencében élő magyarok közül ezt kéri, megkaphassa a kettős állampolgárságot, nagyban kihat a közösség helyben maradására. A kettős állampolgárság biztonságot nyújt.

Olyan politikai pluszként jelenik meg az adott ország közéletében, amely a szerbség körében tiszteletteljes irigységet kiváltva, a magyar közösségnek segít leküzdeni a kisebbségi státussal járó, hátrányos megkülönböztetésből adódó nehézségeket. A magyar közösség számára növeli a helyben való elhelyezkedés esélyeit, hisz sok munkakörben a kettős állampolgársággal járó mozgási szabadság bizonyítható előnyt jelent. Ugyanakkor, a kisebbségi közösség azon tagjai számára, akik személyi ambícióikat követve, a más országba való kivándorlás gondolatával foglalkoznak, a kettős állampolgárságra épülő nemzeti foglalkoztatáspolitikai modell egy új alternatívát biztosít. Arra készítheti őket, hogy úgy keressék és találják meg boldogulásukat, akár a határ másik oldalán, hogy közben megőrzik magukat és családjukat a kisebbségi közösségben, amelybe beleszülettek.

A VMDP évek óta szorgalmas tevékenységet fejt ki a kettős állampolgárság és a magyar (perszonális) autonómia ügyében. Nemcsak a Vajdaságban, hanem Magyarországon, és íme a határon túli magyar közösségekben is.

Politikai célunk az, hogy a magyar autonómia keretein belül olyan kettős kapcsolatrendszer létrehozatalát kezdeményezzük, amely a vajdasági magyarok számára – közösségként és Szerbia polgáraiként is – lehetővé teszi a kettős politikai identitás általunk fontosnak tartott formában történő megélését.

Eszerint a vajdasági magyarok közösségként, intézményes formában, a kettős állampolgárság eszközének igénybevételével kívánnak kapcsolódni a magyar nemzet egészéhez, s kívánnak részesei lenni a Kárpát-medencében élő magyarok határmódosítás nélküli nemzeti integrációjának (...)

Ugyanakkor, s ez a kettős kapcsolatrendszernek a vajdasági magyarokat egyénileg, a szerb állam polgáraként érintő része, a magyar (perszonális) autonómia közjogi keretei között minden szerbiai magyar polgárnak lehetővé kell tenni, hogy amennyiben ezt igényli, megtalálhassa a helyét a szerbiai politikai szintén is (...)

Érthető, hogy a hídszerepnek is vannak bajnokai. De ez már abból a tényből fakad, hogy a vajdasági magyar politikai elit kétpólusúvá vált. Van egy helyi többségi hatalommal együttműködő, az egyéni és csoportérdekeket szorgalmazó, s van egy másik, nemzetben gondolkodó, autonómiakövetelő szárnya. Reményeink szerint a pillanatnyi nehézségek ellenére távlati esélyei a nemzetben gondolkodó magyaroknak vannak.

Családi farm – európai jövő

Az erdélyi mezőgazdaságot alkalmassá kellene tenni a világ élenjáró technológiáinak befogadására és ehhez meg kellene teremteni a feltételeket. Ez sürgető követelmény, hiszen az erdélyi magyar nemzeti közösség közel 60 százaléka kötődik valamiképpen a mezőgazdálkodáshoz. A Partiumban, Biharban, s még inkább az Érmelléken, a települések lakosságának megélhetését a családi farmok élet- és versenyképessége határozza meg.

A mezőgazdasági termelőnek, tehát a falvak, községek, kisvárosok agrártevékenységből élő lakóinak, vállalkozóinak létét, tehát a „vidéki” magyar lakosság megélhetését, településén való megmaradását, gazdasági gyarapodását, versenyképességét, vagyonának megőrzését, nem csak önfenntartó, de piacra termelő képességét is a családi farmok életképessége fogja meghatározni.

A csakis jövedelmezőségben, nagyüzemben, bérleti- és tőkefelhalmozásban gondolkodók a kistermelőt, a kis méretű családi farmot a fentiek megvalósítására alkalmatlannak tartják. Azt mondják: sem szakmai tudása, sem anyagi lehetősége, sem tehetsége, sem szándéka a fejlesztésre, a gazdasági versenyre, az európai integráció megkövetelte farm kialakítására és működtetésére.

A következtetés igen veszélyes: a családi farm gazdaságtalan, tehát a támogatást a nagyobb földterületű bérlőknek és társulásoknak kell adni. Az 1990 óta érvényben levő földtörvények a tulajdonjog megoldatlanságával pedig éppen a családi magángazdálkodás létrejöttét és megerősödését akadályozzák, a kialakított támogatási rendszerek pedig lehetetlenné teszik a családi farmok megfelelő beruházását és fejlesztését, a versenyhelyzet erősítését. Az Európai Unió államaiban már rég gondoskodtak az agrárvidék megtartásáról, fejlesztéséről, a vidéki lakosság társadalmi szerkezetének megőrzéséről, a lakosság helybentartásáról. Ezt szolgálta és szolgálja a legnagyobb körültekintéssel kidolgozott és következetesen alkalmazott agrártámogatási rendszer is.

Érdemes figyelni egy igen helytálló megfogalmazásra: „a családi birtok életet termel, a nagybirtok profitot”. Nem véletlen tehát, hogy az Európai Unió államaiban a legélesebb vitát, a legrészletesebb és legnehezebb egyeztetést a családi farmok támogatása jelenti. Az európai demokratikus jogállamokban nem követték az amerikai példát: a nagyüzemi farmergazdálkodást, amely együtt járt és jár a kistermelők – kis méretű családi farmok – rohamos csődjével. Az Európai Unió meg akarja őrizni a vidéki társadalom hagyományos szerkezetét, sőt, vonzóvá is akarja tenni, hogy a családi farm megmaradjon, nemzedékről nemzedékre a család tagjai átvegyék a birtokot, megélhessenek és gyarapodhassanak.

A családi birtok tehát „életet termel”! Az erdélyi, a partiumi magyarság tekintetében e megállapítás még inkább érvényes, hiszen a szülőföld megőrzéséről, a szülőföldön való megmaradásról van szó!

Nagyon nehéz helytállni. A föld feletti tulajdonjog visszaállítása az egykori szűk kiterjedésű területek visszaszerzését eredményezte, s az 1991/18. sz. Földtörvény jogfosztó rendelkezési miatt a nagyobb gazdaságok újralétesítése is lehetetlenné vált – habár az 1997-ben és a 2000-ben hozott törvényes

rendelkezések megnövelték a visszajuttatandó területnagyságot, csak éppen föld nem maradt a természetbeni visszaszolgáltatásra.

Az 1990 után visszaszerzett földtulajdonok tehát – általában – tíz hektárig terjedő családi gazdaságok kialakítását tették lehetővé, s a törvénymódosítások révén, ha rendeződik a tulajdonjog, néhánynak területe növelhető. Az értékben való kártalanítás nemigen fog hozzájárulni a családi gazdaságok erősödéséhez, hiszen annak sem időpontja, sem értéke nem ismert! Mit lehet tenni az átlagban két hektár területű családi gazdasággal? Lehet-e és ha igen, milyen feltételek közepette családi jövedelemforrássá, megélhetési alappá, szülőföldön megtartóvá tenni?

A válasz: igen!

A kérdés: hogyan?

A vidéken élő család hosszú évek, évtizedek után ismét élelem-önellátóvá lett! Háztáji belterületén s a külterületeken megtermeli a lét- és családfenntartáshoz szükséges élelmet, növényi terményeket, állati termékeket. Ellátja a városban élő hozzátartozókat, s biztonsági tartalékot is előállít, esetleg saját terményét-termékét piacon is árusítja. Az udvarok, s a megmaradt ólak benépesültek, a tározók újból tele vannak. Ám ennél többre a legtöbb gazdának nem futja, mert az átlagtermés alacsony, a gépi szolgáltatás szinte megfizethetetlen, a vetőmagvak még az állam által támogatott áron is igen drágák, a növényvédő szerek pedig elérhetetlenek! A jövedelmet hozó állattartás pedig ráfizeteses, mert haszonélvező a felvásárló, szabályozó a hatóság és értékesítő az egyre nagyobb haszonra vágyó forgalmazó. Az eddig alkalmazott támogatási rendszer pedig mindenkinek jó, kivéve a kistermelőt, a családi gazdaságot verejtékkel fenntartót!

Mi a tennivaló?

a. A családi gazdaságokat át kellene alakítani családi farmokká. Mi a különbség a két gazdálkodási forma között? A családi gazdaság adott mezőgazdasági tulajdon kihasználását jelenti, többnyire kézi erővel, esetleges idegen gépi munkával, korlátozott vegyi beavatkozással, üzemi szervezettség és távlati előirányzás nélkül. A családi farm – méretétől függetlenül – üzem! Az üzemgazdálkodás pedig azt jelenti, hogy a gazdálkodó tulajdonos, tehát a család, bérelt munkaerőt csak időszakosan használva, saját gépi eszközeivel, önmaga műveli területeit, célirányosan állatokat tenyészt, netán állati termékeket feldolgoz, hasznosítja a szaktanácsadást, közép- és hosszútávon tervez és ennek megfelelően beruház, részt vesz a támogatási rendszerek által meghirdetett támogatási formáinak megpályázásában.

b. A családi farm kialakításához – fentiek szellemében – szakértelemre, beruházható tőkére, hatékony támogatásra, magánkézben levő felvásárló hálózatra, az értékesítést előrejelző piackutatásra van szükség.

c. A családi farm mérete már egy hektártól kezdődően üzemi gazdálkodásra alkalmas. Persze, nem szántóföldi növények termesztésével tehetünk üzemmé egy-két hektár kiterjedésű háztáji gazdaságot, hanem belterjesítéssel. Például: 1 ha területű főliaház 50 ha szántóterület termelési értékének felel meg, s 1 ha területű üvegház elérheti 100 hektár szántóföld jövedelmezőségét! E példából következtethetünk arra, hogy kis méretű farmon is magas hatékonysággal, üzemszerűen gazdálkodhatunk, ha kellő beruházással ennek feltételeit – a

szakosodást, a belterjességet, a nagy átlagtermést és a magas értékesítési árat – elérhetjük.

d. A szakértelem. Farmgazdálkodást csakis hozzáértéssel, versenyképességet csakis szakértelemmel lehet szavatolni. Az 1991 előtti kényszerű tulajdonviszonyok, a szövetkezetekbe kényszerített volt magángazdák jogfosztottsága és kiszolgáltatottsága a korábban eredményesen gazdálkodó tudása gyarapításában, önálló gondolkodásában és cselekedetében is megakadályozta. 40–50 év után, amikor a földjét visszakapta, a volt tulajdonos kiöregedve, hagyományaiba kapaszkodva, nincstelenül és érdemi támogatás nélkül, a fél évszázaddal ezelőtt tapasztalt és megismert művelési, állattartási módot alkalmazta, alkalmazza! Elveti a hibridkukorica csővéről morzsolt szemet, nem tudván, hogy az ilyen mag második évben alig hoz termést. Ismerőstől szerzi be a napraforgómagot, amelyből jó magasra nő, vastag szárú, nagy kalapú növények fejlődnek, csak éppen gépi betakarításra alkalmatlanok. Sertéseket tart, csak éppen a gazdasági épületet nem különíti el, s behurcolja a pestist, ami ellen a nyugati határvidéken tilos védőoltást használni. Leginkább nitrogéntartalmú műtrágyát használ, s nem tudja, hogy a talaja foszforban oly szegény, hogy a gyökérközelbe juttatott nitrogén a növényi betegségek fokozott kártétele, a táplálkozási arányvesztés révén inkább terméskiesést okoz, mint hasznot. Tehát részletes és rendszeres tanácsadásra van szükség, amely nem olcsó, de az üzemgazdálkodásban nélkülözhetetlen. A jövőben pedig a gyerekek vagy unokának mezőgazdasági középfokú- és egyetemi szintű képzésre van szüksége, mégpedig anyanyelven, hogy a farmot örökölve, megfelelő színvonalon termelhesen!

e. Beruházás. Farm- és termelésfejlesztés. Nem feltétlenül területnövelés (ha erre vásárlással vagy bérlettel lehetőség van, annál jobb). Ehhez pénzre van szükség. A felvásárló a terményekért vagy termékekért oly alacsony árat fizet, hogy leggyakrabban még a termelési költség sem térül meg. Persze, a termelési költségek aránytalanul magasak, mert minden szolgáltató és gyártó, meg exportáló saját hasznára figyel – állami segítséggel. Akinek pedig agrárterületen kívül szerzett számottevő vagyona lehetővé teszi a földvásárlást és a földbérletet, s több száz hektár területet művel s ennek megfelelő állattenyésztést tart fenn, annak érkeznek a kedvezményes támogatások és beruházási lehetőségek, a SAPARD-hitelek és a területösszpontosítást ösztönző rendelkezések. Nem ez a jövő! Szemléletváltásra van szükség. Szabályozó hatáskörrel és támogatási lehetőséggel-kötelezettséggel rendelkezőknek azt kellene megérteniük, hogy az önerőből létrejövő és működő nagyüzemi gazdálkodás mellett a családi farmok létrejötte és megerősítése a legfontosabb, mert a „vidék” létét, a vidéki társadalom erősödését és megőrzését, a hagyományos településszerkezet fenntartását határozza meg!

f. Hatékony támogatás. Az Európai Unió államaiban a költségvetési támogatás nem a nagy méretű agrárüzemeket, hanem a családi farmokat illeti meg, azokat is csak egy bizonyos méretig, például 20 ha kiterjedésig! Miért? Azért, mert úgy értékelik, hogy adott méreten felüli gazdaságnak rendelkeznie kell annyi profittal, hogy megélhetését, fejlesztését, versenyképességét önerőből biztosítsa. A kisebb családi farmok pedig akkor maradhatnak meg, ha költségvetési támogatásból árkiegészítésben, termelési eszközök vásárlásakor

és beruházások eszközzésekor támogatásban részesülnek! E támogatási rendszer érdeke a tagállamoknak, a társadalmi és élelmiszerellátási biztonságot szavatoló Uniónak. Az Egyesült Királyságban (Angliában) például, néhány éve Londonhoz viszonylag közeli dombvidéken felszámolták a gazdaságtalan kohóipart, s ennek ellensúlyozásaként kiemelt támogatásban részesítették a hagyományos állattenyésztés újralétesítését – kiváló tehénállománnyal, nagyon magas tejhozammal és jó megélhetési lehetőséggel! Ma már nem lehet erőszakkal kényszeríteni a földtulajdonos gazdálkodót földterülete eladására, és nem hasznos, de nem is ajánlatos támogatás nélkül hagyva juttatni koldusbotra. Egyetlen kiút a családi farmok létrejöttének és biztonságos működésének szavatolása, éppoly határozott megelőző- és integráló tárgyalások folytatása, mint amelyet az EU-tagállamok egymást közt gyakorolnak saját magángazdáik érdekeinek védelmében!

g. A családi farmok, ha ki is alakulnak, irányított piackutatás, export-lehetőség és önálló feldolgozó-, felvásárló-, értékesítő hálózat, célirányos termékszövetkezés (tej-, hús-, tojás- stb. szövetkezetek) nélkül nem maradnak életképesek. Erre is szükség szerű felkészülni. Ehhez pedig menedzserekre, piackutatókra, pályázati szakemberekre, szaktanácsadókra, magas képzettségű mezőgazdászokra van szükség, amelyeket magyar anyanyelvű általános agrármérnöki szakon képeznek, például a Partiumi Keresztény Egyetemen létrehozandó szakon.

A családi gazdaságok tulajdonosainak, a majdani családi farmokon gazdálkodóknak tehát fel kell készülniük a minőségi termelésre, s minden olyan szabály betartására, amely a környezetkímélő gazdálkodást lehetővé teszi. Az agrárterületre „kívülről” érkező befektető sem hagyhatja figyelmen kívül az alapvető követelményeket: a falukörnyezet tisztaságának megőrzését, a talaj- és levegőszennyezés megakadályozását, a feldolgozó kisüzemek településtől megfelelő távolságra helyezését, a növény- és állategészségügyi követelmények betartását. Ne feledjük: a föld megtartásának értelme, hogy el nem vihető, de róla, ha hagyják, mindenki elzavarható!

Dr. Csapó I. József

Velünk vagy ellenünk

*Dönts el magyar, mond ki a szót!
Itt visszalépni nem lehet!
Az ifjúság acél szíve
a forróságtól megrepedt!
Dönts el magyar, dönts el diák,
és fonjuk lánczá a kezünk!
Dönts el, ki élsz itt e honban
Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?*

*Ébredj magyar! Ma aludni
gyalázat! Vakondok-szerep!
Jöjj el közénk égő szívvel
s emeld fel büszkén a fejed!
Birka-fejjel gyávák járnak!
Napba néző a mi szemünk!
Ne várj tovább! Ma határozz!
Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?*

*Felgyújtottuk szíveinket,
szemünkben villámfény lobog,
hozzátok szólunk fásult falvak,
ébredő magyar városok!
Mi lettünk ma a vérkeringés,
új indulókat ver szívünk!
Tudni akarjuk, még ma! Tudni!
Ki van velünk és ellenünk?*

*Utódai a mártíroknak –
mi döntsük el a holnapunk!
Bitófák nőnek virágok közt,
ha nem merünk, ha hallgatunk! –
Kiégetik a lelkeinket,
férgek marják az életünk!
Holnap késő már! Ma kiáltson:
Ki van velünk és ellenünk?*

1956

Élet az egyetemen

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1990 után felkarolta az egyházi és világi oktatást, s Nagyváradon létrehozta a Sulyok István Református Főiskolát és az Arany János Kollégiumot (AJK) azzal a céllal, hogy ifjúságunknak megfelelő tanulási, étkezési, valamint szálláslehetőséget biztosítson.

A nagyváradi székhelyű Partiumi Keresztény Egyetem (PKE), a Sulyok István Református Főiskola jogutódjaként, egyaránt kíván egyházi és állami igényeknek megfelelni. A diákok egyházi egyetemmel kapcsolatos elvárásai sajátos jellegűek. Ez érvényes az Egyetem diákjai számára otthonról nyújtó Arany János Kollégiumra is. A kollégium célja az egyházi kollégiumi szellem megerősítése, az evangéliumi szeretet jegyében méltó otthonról gondoskodni a tanuló ifjúság számára, akik a keresztény erkölcsi normákat magukra nézve elfogadják, szellemiségüknek megfelelő, nyugodt tanulási körülményeket biztosítani, sajátos lehetőségekkel kiegészíteni tanintézetünk oktató-nevelő munkáját, lehetővé tenni az egymás szeretetére és megbecsülésére alapozott közösséggé váló formálódást, valamint a szabadidő hasznos eltöltését.

A Partiumi Keresztény Egyetem – mely az egységes magyar egyetemi hálózat része – egyre jobban növekvő hallgatói létszáma szükségessé tette az Arany János Kollégium átalakítását, tetőtér-beépítését és felújítását, valamint egy új épületszárnyal való bővítését. Így a Romániában elsőként létrejött, egyházi háttérű alapítványi magyar magánegyetem diákjai 2001 őszétől

jelentősen javult körülmények között élhetik közösségi életüket a keresztyén értékrend szerint. Ennek az életvitelnek része a hetente tartott istentiszteletek, áhítatok és bibliaórák.

A Kollégium felújított régi szárnya 146 férőhelyes, a 2002 nyarára elkészült új szárny pedig 72 diák számára biztosít megfelelő lakhatási körülményeket. Túljelentkezés esetén a tanulmányi eredmények és a szociális helyzet alapján lehet valaki a Kollégium lakója. A szobák két-, három-, négyágyasok, kényelmes, modern bútorokkal berendezve. Két vagy három szobának van egy közös fürdőszobája két mosdókagylóval, zuhanyozóval, vécével. A tanulószobákban minden diák számára lehetőség nyílik tanulmányai elmélyítésére. Az intézmény saját étkezdével rendelkezik, ahol a bővítés után naponta csaknem 400 személy részére biztosított a napi háromszori étkezés. Így Kollégiumunk most már színvonalas kényelemmel és megfelelő árakkal várja diákjait.

A Kollégium belső szabályzata lehetővé teszi az itt lakó diákok érdekvépviseleti szervezetének kialakítását, hogy a Partiumi Keresztyén Egyetem Diákszervezetével karöltve szórakozást és kikapcsolódást jelentő rendezvényekkel (alkalmi és ünnepi események) színesítsék a bentlakók életét.

A felvételiző diákok számára a Kollégium szállást biztosít a felvételi ideje alatt, és a nyári hónapokban csoportos vagy egyéni szállást kereső egyének fogadását is vállalja, ugyanakkor helyet és szolgáltatást tud nyújtani különböző rendezvényeknek, ünnepeknek, programoknak.

Kollégiumunkban kéthetente a biblióra után Ki mit tud? vetélkedőt szerveztünk a diákság számára, általános műveltségi kérdésekkel, értékes nyereseményekkel. Az elmúlt tanévben filmmaratonon, asztalitenisz-, labdarúgás- és kosárlabda-bajnokságokon, meccsen vehettek részt, illetve szurkolhattak a diákok. Amint kitavaszkodott Hegyaljára kirándultunk, flekkeneztünk, gyümölcsöt szedtünk, társasjátékot játszottunk, nyárelőn már a Körösben is úszkáltunk a bibliaórára járó bentlakókkal. Év közben esténként mindenféléről elbeszélgettem a bejáratnál és a földszinti teraszon időt töltő fiatalokkal. Indítványoztam, hogy a bentlakók a régi ebédlőben, baráti körükben ünnepeljék meg a születésnapjukat. Jópár ilyen együttlét során remekül szórakoztak a jelenlevők. Az Egyetem alagsorában hetenként megtartott Táncházba is sok diák jár táncot tanulni, kikapcsolódni. Kéthetente irodalmi kör működik a Diákszervezet jóvoltából, valamint más rendezvényeikkel is gyakran színesítik a diákok életét. Sajnos, mint mindenhol, a közömbösség a diákéletre is rányomja a bélyegét, de jó reménységgel vagyunk afelől, hogy a jövőben még több diákot meg tudunk mozgatni. A lelkipásztori tevékenységem során igyekeztem az AJK közösségét egyen-egyenként érinteni, elég gyakran kerül sor lelki beszélgetésre nemcsak a diákokkal, hanem az alkalmazottakkal is. Ugyanis a Partiumi Keresztyén Egyetem tanárai, hallgatói, adminisztrációs személyzete, az AJK közössége gyülekezetet alkotnak, amely istentiszteleti, úrvacsorai és szolgálati közösség. Neve: Partiumi Keresztyén Egyetemi Gyülekezet.

A Partiumi Keresztyén Egyetem küldetése: hozzájárulni a romániai magyar felsőoktatás fejlesztéséhez, figyelembe véve nemzeti közösségünk alapvető érdekeit, hogy szakági szempontból gyarapodó és átfogó intézményrendszer jöjjön létre. A korszerű oktatás biztosítása érdekében, olyan öntudatos magyar értelmiség képzése a cél, amely a keresztyén hit és erkölcsiség alapján áll,

Az Egyetem néptáncsoportja

aszerint él és dolgozik. Az Egyetem közössége feladatának tekinti a romániai magyar felsőoktatás rendszerének szerves részeként biztosítani nemzetiségi közösségünk számára a magasan képzett, nemzetközileg is versenyképes szakemberekkel való utánpótlást az anyanyelvű oktatás keretei között.

A PKE-n két kar van: 1. *Alkalmazott Tudományok Kara*, ahol a következő szakokon lehet tanulni: Kereskedelmi, turisztikai és szolgáltatási egységek gazdaságtana; Közgazdaságtan (Menedzsment); Képzőművészet (reklámgrafika, vizuális kommunikáció); és Zenepedagógia.

2. *Bölcsészettudományi Kar*, a következő szakokkal: Angol nyelv és irodalom; Angol nyelv és irodalom – Román nyelv és irodalom; Filozófia; Német nyelv és irodalom; Református didaktikai teológia; Református didaktikai teológia – Német nyelv és irodalom; Református didaktikai teológia – Szociális munka és Szociológia.

A Partiumi Keresztény Egyetem szervezeti struktúrájában működő Sulyok István Teológiai Tudományok Intézete a következő munkakört látja el: a vallásitanári utánpótlás ellátása szakszerű képzés alkalmazásával, állandó szakmai továbbképzés biztosítása az Egyházkerületben működő vallásitanárok és lelkipásztorok számára, teológiai konferenciák megrendezése, egyházmegyei és egyházkerületi szinten (tematika megállapítása, vendégelőadók meghívása), peregrinus-kérdés időszerű megoldása (jelöltek felkészülésének ellenőrzése a kiutazás előtt, programkészítés a külföldi tanulmányozásra, hazatéréskor a tanulmányok számbavétele), konzultálás az Egyházkerület illetékes tanácsosaival minden teológiai természetű kérdésről (valláskönyvek szerkesztése, kiadása, más természetű teológiai iratok véleményezése stb.), a

Partiumi Keresztény Egyetem egyházi jellegének fenntartására vonatkozó törekvés. A vallástanár szakhoz hozzákapcsolt másik két szak (szociális munka, német) esetében a felvételi vizsgára összeállított anyag azt a célt szolgálja, hogy a további bibliai alapvetésen fel lehessen építeni azt a tananyagot, amely a vallástanár szolgálatának szempontjából elengedhetetlen.

Megállapíthatjuk, hogy a fentiekben dióhéjban bemutatott két intézmény erdélyi–partiumi szinten egyedi módon próbálja meg a tanulni vágyó fiatalság oktatását, nevelését, lelkipozícióját és ellátását megoldani. Ahogyan az Egyetem rektora, dr. Kovács Béla is fogalmaz: „Tudatosítani akarjuk, hogy kultúránk középpontjában – ahol a világnézethez kell összefognia az egyes területeket – a kulturális-vallási identitás és az erkölcs fontosságának belátása kell hogy álljon. Olyan embereket képezünk, akik képesek személyükben ezt a harmóniát képviselni. Hálásak vagyunk mindazoknak, akik mellettünk állnak eme nehéz, ámde nemes feladatnak a legmagasabb szakmai színvonalon való végrehajtásában.”

Isten áldása kísérje az Egyetem és Kollégium jelenlegi és jövőbeli tanárainak, diákjainak és adminisztratív személyzetének életét.

Árus László
egyetemi lelképásztor

Hitvallásbeli és lelki azonosságunk kifejezése

A Kárpát-medencei református misszió lehetőségei

A történelmi Magyarország feldarabolása után a magyarországi református egyháztestek is darabolódtak. Ennek ellenére két pozitív dolgot kell máris kimondanunk ezzel a szomorú ténnyel kapcsolatosan: az egyik az, hogy a Kárpát-medencében lévő magyar református egyházak hitvallási és lelki egysége töretlenül megmaradt. Felvidéktől Erdélyig, Muraköztől Királyhágómellékig és az Anyaországig valamennyi magyar református egyházban a Szentírást, a II. Helvét Hitvallást és a Heidelbergi Kátét tekintjük hitvallásunk alapiratainak.

A másik igen lényeges és történelmileg nem kalkulálható esemény volt, hogy a mostmár határon túl rekedt egyháztestek önálló szervezeti egységet tudtak létrehozni. Így jött létre például a Királyhágómelléki Református Egyházkerület.

1990 után elkövetkezett az a történelmi pillanat, amikor a Kárpát-medencében lévő református egyháztestek a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata megalakításával kifejezésre juttathatták lelki és hitvallásbeli azonosságukat, demonstrálva egyúttal, hogy amit Isten egybeszerkesztett azt sem emberek, sem történelmi sorsfordulók szét nem tagolhatják. A Tanácskozó Zsinat szakbizottságai között érdemi helyet foglal el a Missziói Szakbizottság, melynek munkája szolgál alapul e mostani írásnak is.

A Missziói Szakbizottság ülései tematikus jellegűek és mindig más-más egyháztest vállalja fel az ülések idejére a házigazda szerepét. A sok megvitatásra kerülő tematika közül most csak hármat emelek ki: főiskolások-egyetemisták missziója, cigánymisszió, diakóniai területén végzett misszió.

Kezdjük az ismertetést a diakónia területén végzett misszió bemutatásával. A European Diaconical Year Network (EDYN) 12 hónapra szóló és főállású szolgálatot kínál azoknak a 18 és 26 év közötti fiataloknak, akik gyülekezetekben vagy diakóniai intézményekben vállalnának munkát. A szolgálatot szakmai előképzettség nélkül végzik a jelentkezők. Nem nagy kalandot ígér, hanem életre szóló élmény lehetőségét kínálja. A szolgálatot végző ifjú megismerheti annak az országnak a nyelvét, kultúráját, szokásait, amely országba kiküldetést nyer.

A következő tematika a cigánymisszió. A Kárpát-medence egyetlen lélekszám-gyarapodást mutató etnikuma a cigányságé. De másutt is nagyjából hasonló a helyzet. A cigány közösséggel kapcsolatosan kezdetben volt és azóta is maradt az előítélet. Ennek okai sajnos a cigány közösségek magatartásában is keresendők. Erre az előítéletre adott nyugati válasz az értékközvetítés volt. A szigorú beiskolázástól, fegyelemre szoktatástól, szocializációtól óriási eredményeket vártak. Az értékközvetítés azonban féloldalasra sikeredett: csak a többség kívánta a maga értékeit közvetíteni és átadni, de nem igazán mutatott

érdeklődést a cigányság értékei (zene, képzőművészet) iránt. Az értékközvetítés szélsőséges formáiban szellemi gyarmatosítássá változott. A Kárpát-medencei magyar református egyházak az evangelizálásban látják az előítéletek és a becsődölt értékközvetítés helyett az igazi lehetőséget. Krisztus által minden válaszfal leomlik, amely embereket és közösségeket távol tart egymástól. Ezen a helyen kell megemlítenem a 2002. augusztus 22-én Nagyváradon használatba adott Cigánymissziós Központot. A Központ kistérségi és helyi szinten foglalkozik a cigányság gondjaival. Cselekvési terve a közösségfejlesztés, az oktatás, az egészségügy, a kommunikáció és a szociális biztonság öt pontja mentén valósul meg. A remélt eredmény élő hittel bíró református cigány közösségek létrejötte lenne. Kárpátalján ebben a tekintetben történelmi unicum született az elmúlt tíz esztendőben: tizenegy református cigány gyülekezet jött létre. Istentiszteleti szempontból jó az, ha a cigány gyülekezetek alkalmanként együtt vannak nem cigány gyülekezetekkel, külön pedig rendszeresen tartassanak istentiszteletek a csak cigány közösségekben.

Az egyetemisták vagy főiskolások körében végzett misszió is fontos. Ugyanis az egyetemi-főiskolai időszak szinte az utolsó lehetőség azoknak a fiataloknak az elérésére, akik a konfirmáció után egyházuktól eltávolodtak. Az ilyen jellegű misszió napi feladata elsősorban lelkigondozói szolgálatot jelent. Életvezetési kérdések megválaszolása jelenti a legfőbb missziói kihívást. Az iskolai, főiskolai, egyetemi missziónak távlati feladata a református hívő értelmiség utánpótlásának biztosítása. Református egyházunk számára nemcsak hitre jutott és képzett lekipásztorokra, hanem ugyanilyen orvosokra, pedagógusokra, művészekre, mérnökökre, közgazdászokra stb. is nagy szüksége lenne. Ezért az iskolák, főiskolák, egyetemek az egyház szellemi műhelyeivé és kapuivá kellene hogy váljanak.

A Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata Missziói Bizottsága és ez a rövid írás sem a teljesség igényével lép fel. Csupán megpróbálja ráirányítani a gyülekezetek és a hivatalos egyház figyelmét a misszió olyan lehetőségeire és követelményeire, melyek a vasárnapi két istentiszteletben kimerülő közegyházi szolgálatnál és lelki épülésnél többet kínálnak. A diakónia, az oktatás vagy a cigánymisszió többlettel bíró és többletre vágyó református atyafiakat szólít meg. Aki érzi magában ezt a többletet, engedelmesen kövesse a jó Pásztor hívó szavát!

Kerekes József
előadó-tanácsos

Gyülekezeti űrjárat

Életmentés Aradon

Sok a vita, hogy az alkoholizmus bűn, betegség, vagy rossz szokás csupán. Előbb kulturált ivás, azután mértékkel, majd mértéktelenül, valamiért, vagy ok nélkül. Betegség már akkor, ha nem tudunk nélküle megenni – kell –, mindegy, hogy akarom vagy nem: ellep, magához köt, fuldoklunk vele vagy nélküle egyaránt, s a szerencsésebbek keresni kezdik, illetve belekapaszkodni próbálnak a mentőövbe.

Lakatos Gabriella kórházlelkész

Már többször írtunk arról a mentő-gyógyító munkáról, mely gyülekezetünkben három éve folyik. Alkalmainkra meghívókat és tájékoztatókat osztogattunk és küldtünk el nagyon sok gyülekezetbe, de olvasni lehetett rólunk mind az egyházi, mind a világi lapokban is. Az aradi televízió magyar nyelvű adásain keresztül is sokan szerezhettek tudomást e nagyon nehéz és áldásos munkáról. Mert vallom, hogy mind az egyik, mind a másik igaz.

Nem könnyű nem szépen öltözött, nem nyakkendős emberekkel foglalkozni, akiből árad az ital bűze, akiket eltorzított a drog, vagy depressziós lévén olyan, mint egy élő halott. Nehéz, mert a legtöbb esetben el kell menni megkeresni őket, meggyőzni, hívni, elhozni vagy elhozatni, ellátni, szállást és kosztot biztosítani. Aztán végig velük lenni, vigyázni rájuk, a programot betartani. Nehéz kapcsolatba hozni őket Jézussal, az áldott Orvossal, aki nélkül a gyógyulás reménytelen.

Áldásos ez a szolgálat, mert Isten ad eredményt, látható gyümölcsöt. Csodálatos érzés látni, amint egy-egy lélek meggyógyul, megszabadul, visszakapja önmagát, családját, munkahelyét. Továbbá, visszanyeri békességét, lelki egyensúlyát – amit éppen az ital vagy kábítószer miatt veszített el –, s megtelik a lelke örömmel, szíve hálával a szabadító Isten iránt. Hát ez ad erőt erre a szolgálatra, ezért végezzük és hozunk meg minden áldozatot.

Azért is végezzük ezt a szolgálatot, mert aki megmentetett, az maga is menteni kíván! Nemcsak a maga szabadulásának örvend az ember, hanem a másénak is. Örül, ha eszköz lehet Isten kezében és fel tudja őt használni. Áldott dolog együtt sírni a síróval és örülni az örülővel. Ez a krisztusi magatartás, ilyen a keresztyén élet! Persze az eszköz csak eszköz marad, a gyógyító Jézus Krisztus, akinek kezében van minden hatalom mennyen és földön, életen és halálon. Akiket Ő megszabadít, azok valóban szabadok lesznek, mert Ő lényünkben szabadít meg! Ő azért jött, hogy életünk legyen és bővölködjünk. (Ján 8,36; 10,10)

Az alkohol, a drog, depresszió és más szenvedély-betegségek épp ehhez a bővölködő élethez szükséges javaktól fosztanak meg. Az ember elveszíti szabadságát, személyiségét, önmagát, mert függővé válik, az ördög rabjává, hiszen mindezek mögött végül is az ördög áll, a nagy szétdobáló, a hazugság atyja, aki kezdettől fogva gyilkos. De sok esetben a szenvedélyfüggő ember elveszti szeretteit, családját, baráti körét, munkahelyét és munkatársait is. Személyes és családi életek mennek tönkre, házastársak és gyermekek jutnak

az utcára, válnak hajléktalanná. A velőkben, a szívek mélyén emészt a fájdalom és nincs menekvés. „Kinek jaj? kinek oh jaj? kinek versengések? kinek panasz? kinek ok nélkül való sebek? kinek szemeknek veressége? A bornál mulatóknak, akik mennek a jó bor kutatására. Ne nézd a bort, mily veres színt játszik, mint mutatja a pohárban az ő csillogását, könnyen alá csuszamlík. Végre, mint a kígyó, megmar, és mint a mérges kígyó, megcsíp. A te szemeid nézik az idegen asszonyt, és a te elméd gondol gonosztságot. És olyan leszel, mint aki fekszik a tenger közepiben, és aki fekszik az árbocfának tetején. Űtötték engem, nekem nem fájt: vertek, nem éreztem! Mikor ébredtek fel? Akkor folytatam, ismét megkeresem azt” (Péld 23, 29–35). Jézuson kívül nincs segítség! Nincs más szabadító! Önmagától nem tud talpraállni az ember, nem tudja magát megmenteni. Erre akar rávezetni Jézus is, amikor azt mondja: „nálam nélkül semmit sem cselekedhettek” (Ján 15,5).

Meg kell tanulni és soha nem szabad elfelejteni, hogy az alkohol, a drog és minden ehhez hasonló, erősebb, mint az ember, erősebb, mint mi vagyunk. Am Jézus erősebb mindezeknél! Ezért ne a bort nézd, hogyan vöröslik és gyöngyözik a pohárban, ne kívánd a kábítószer mámorító erejét. Tekints Jézusra! Őt kívánd, a tiszta forrásvizet, mint a szarvas, és igyad, mint az életnek és örök életnek vizét. Így élni fogsz örökké! Isten az élet Istene. Életünk Tőle és Általa van, szereti és óvja azt. Senki sem születik iszákosnak, de azzá lehet, ha az itallal nem él egészségesen és mértékletesen. Vigyázzunk! A mértéktelenség bűn! Bűn a részegség, bűn a kábítószer és minden más káros szenvedély. A bűn büntetése pedig halál! Egy részeges sem fogja örökölni Isten országát, sem a drogos és senki ezekhez hasonló.

„Jaj azoknak, akik jó reggelen részegítő ital után futkosnak és mulatnak estig, és bor hevíti őket: és citera és lant, dob, síp és bor van lakodalmokban, de az Úrnak dolgát nem tekintik meg, és nem látják kezeinek cselekedetét. Ezért fogságba megy népem, mivelhogy tudomány nélkül való, és főemberei éhen halnak, és sokasága szomjú miatt eped meg. Azért a sír kiszélesíti torkát és feltátja száját szertelen, és leszállnak abba népem főemberei, és zajongó sokasága, és minden örvendezői. És porba hajtatik a közember, és megaláztatik a főember, és a nagyok szemei megaláztatnak. Jaj azoknak, kik hősök borivásban és híresek részegítő ital vegyítésében” (És 5, 11–15; 22).

Egy csoport, amelynek tagjai új életre vágynak

Hogyan indult el ez a mentőszolgálat? Meggyőződésem, hogy először is Isten akaratából és az Ő kezdeményezéséből! „Mert nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené” (Róm 9,16). Azonban Neki vannak csodálatos módszerei és áldott eszközei is.

1999 késő őszén meglátogattott egy atyámfia, volt teológus és szolgatársam, aki szabadult alkoholista. Ma már hála Istennek újra szolgál. Budapesten a Tiszta Forrás Alapítványnál szabadult meg és akkor ott is lakott. Örömmel számolt be az Alapít-

vány nál folyó munkáról, melynek a vezetője Márkus Gábor és felesége, Láng Ilona, mindketten lelkipásztorok. Ismeretlenül is meghívtam őket egy imaheti szolgálatra. Látva az itteni helyzetet és azt is, hogy a körülmények adottak a mentő missziós szolgálatra, javasolták, ösztönöztek és imádkoztak, ugyanakkor minden segítséget megadtak. 2001-ben beindult a munka, zajlik és reméljük, hogy a jövőben is folytatódni fog Isten segítségével és áldásával. Azóta együtt dolgozunk és még másokkal is, akiket Isten mellénk adott.

Hogyan zajlik le egy gyógyító alkalom? Előre készített program szerint dolgozunk. Hétfőn közös ebéddel kezdünk. Rövid szünet után áhítaton veszünk részt, ezt követi az igés bemutatkozás. Ez úgy történik, hogy mindenki előre elkészített Igékből kihúz egyet, azt felolvassa, majd bemutatkozik. Elmondja azt is, hogy honnan és miért jött, mit vár a konferenciától. Az Igét megőrzi az alkalom végéig.

Naponta reggeli áhítattal kezdünk, ezt követik a beszélgetések és közös imádságok. Ebéd után egy hosszabb szünet következik, melyet pasztorációra használunk, ügyelve arra, hogy pihenni is tudjanak. Délután igehirdetést és előadásokat hallgathatnak orvosok bevonásával és szabadultak tesznek bizonyosságot múltjukról és jelenükről. Este evangelizációval zárjuk a napot.

A délutáni és estéli alkalmakon gyülekezetünk tagjai is részt vesznek, igyekezvén szeretettel körülvenni és segíteni beteg testvéreinket. Velük és értük imádkoznak. Olyan közösséget alkotunk, melyben egy idegen számára nehezen lenne megmondható, hogy ki a beteg, ki nem. Így gyógyulhatnak az Ige, Krisztus és a testvérek szeretetének a közösségében, teljesen elszakadva a régi környezettől.

Sajnos nem mindenki gyógyul meg. Vannak visszaesők, de ha 20–30 százaléka vagy ha csak egyetlen lélek is megszabadul, az már nyereség a család, a gyülekezet és a társadalom számára egyaránt. Tapasztalataink szerint azonban még a visszaesőnek is nyomot hagy az életében az itt eltöltött idő. Egy feleség mondta el kérdésemre, hogy a férje csak iszik, de azóta olvassa a Bibliát és utána imádkozik, tehát van ok reménykedni. A gyógyító alkalmakat igés bemutatkozással, kiértékeléssel és közös Úrvacsorával zárjuk. Ezután következik a másik gond: a továbbgondozás, amit csak részben tudunk megoldani, egyfelől a távolság, másfelől az anyagiak miatt. Ezért fogadjuk konferenciáinkra nemcsak a betegeket, de segítő szívű hozzátartozóikat is, akik otthon segítenek szeretteiknek.

Szeretném kihangsúlyozni, hogy igazi gyógyulás az olyan betegeknel következik be, akik meg akarnak gyógyulni és hiszik, hogy Jézus Krisztus képes arra, hogy meggyógyítsa őket. Tehát akarni és hinni kell. Akarsz-e meggyógyulni? Először is ilyen szabadulni vágyó barátokat hívunk és várunk a jövőben megtartandó alkalmainkra is. Isten után olyan emberek tudnak segíteni, akik közül egyik-másik végigjárta ezt az utat, de hála Istennek meggyógyultak és ma már szabad emberek, nincs szükségük alkoholra, drogra, hogy fájdalmaikat enyhítsék és megvigasztalódjanak.

Testvérem! Hozzá tartozód, barátaid, vagy a környezetedben élők között valaki rabja-e valamely szenvedélybetegségnek? Van-e akivel megoszad gondodat, akitől segítséget, tanácsot kérhetnél? Van embered?

Mi hívunk és segíteni igyekszünk Meglátod, minden megváltozik, életed, munkádhoz való viszonyod, környezeted!

Kisnyégerfalvi reménység

A reménység nem szégyenít meg – olvassuk Pál apostolnak a Rómabeliekhez intézett levelében (5,5). Erre a reményre alapozott a kis eklézsia, amikor a 89-es fordulat óta évről évre bízott abban, hogy egy napon saját lelkipásztora lesz. Erre egészen 2001-ig kellett várni.

Kisnyégerfalva Nagyváradtól mintegy 65 km-re, a dévai országút mentén található, Belényestől 3 kilométer, Köröstárákánytól a Fekete-Körös választja el. A történelem írott emlékei között 1422-ben tűnik fel először, mint magyar település, Scolari András püspök levelében, Negerfalva néven. 1552-ben Negherfalvának említik. Minden jel szerint a Fekete-Körösről kapta nevét. A köröstárákányi református egyházközség 1614-ből származó feljegyzései református településként említik. Lakossága eleinte magyar. A közeli falvakból is költöznek ide és benépesítik a szántóföldekkel övezett falut. 1720-ban tűnnek fel először itt románok, majd 1770-ben két család katolizál és azontúl románnak is vallja magát. 1828-ban még többen költöznek be, 1942-ben 452 lélekből 44 százalék román ajkú.

1859-ben a már meglevő fatemplom mellé tornyot építenek, 1359 forint és 49 krajcár költséggel. A szép, új torony megmozgatta a lelkeket, új kőtemplomot is álmodnak. Hat évi álmódédelgetés után 1863–64-ben vályogvetéshez, téglaegetéshez kezdenek és megvásárolják a gerendákat. Egy évvel később már áll a templom, a kőműveseket is kifizetik, pedig 4000 cserép kellett a tetőre. A lelkesedés nem lankad. Rövidesen helyükre kerülnek az ajtók és ablakok, 1871-ben a padokat is berakják.

A lelkipásztor és hűséges presbiterei

1879-ben a toronygomb is felkerül a csúcsra. Tíz évvel később zsindelyezik a tornyot és vasakkal erősítik meg a falakat. 1904-ben már második, nagyobb harangot vesznek. Ekkor tekinthető befejezettnek a templom. A századfordulón új templomban áldja Urát Kisnyégerfalva népe. A hamarosan kitörő világháborúban viszont hadi célokra felajánlják harangjaikat, majd 1929-ben újakat öntetnek Aradon.

A templom építésével egyidőben és utána közvetlenül iskoláról és parókiáról gondoskodik a gyülekezet. Tanítói lakás van a parókia mellett, bár a tanító és a pap személye egy és ugyanaz volt.

A két világháború súlyos áldozatokat követelt még e kicsiny falutól is. A letragikusabb esemény 1919. május 18-án történt az eklézsiában, amikor a megszállások idején az akkori kurátor és öt presbiter vesztette életét, a templomot és az iskolát pedig kifosztották, nem kímélve semmit.

Az egyházközség kicsiny lélekszáma miatt nehezen tudott önálló maradni az idők folyamán. Még a saját erőből épített iskolát is a fenntartás nehézségei, az állandó tanerőhiány miatt adta át az államnak, olyan időkben, amikor erre senki nem kötelezte még. Az eklézsia hol Köröstárcányhoz, hol Belényeshez tartozott. Az elmúlt évtizedekben is ezen gyülekezetek lelkészei végezték a szolgálatot, akiket illessen e helyen is köszönet.

A gyülekezet, amelyről sokan úgy vélekedtek, hogy már soha nem lesz képes önálló életet élni, valójában soha nem mondott le erről. A templomot a 90-es években kívül-belül felújították lelkes anyagi támogatók segítségével, majd miután az államtól visszakapták régi parókiájukat, annak felújításába is belekezdtek, csakhogy jövődéli lelkipásztoruknak legyen hol laknia. Jelen sorok írója lett a várva-várt lelkész. 2001 karácsonyára sikerült a parókia egy részét lakhatóvá tenni, következő évben a magyar kormány hathatós támogatásával a teljes felújítás befejeződött. A vasárnapi istentiszteletek látogatottsága megkétszereződött, ifjúsági biblióra, vallásóra és kátéoktatás beindult. A presbitérium mindvégig oroszlánrészt vállalt a munkálatokban., beteg- és családlátogatásokra jártak a lelkésszel. 2002 húsvétján a kicsiny gyülekezet lelkésze a még kisebb szórványban is munkába kezdett. Vaskohsziklásán, 15 km-re a hegyek között talán először szólalt meg az Ige református istentiszteleten. Azóta minden vasárnap és ünnepnap van istentisztelet, hamarosan konfirmációra is sor kerül.

2003 nagypéntekén különös megtiszteltetésben volt része a gyülekezetnek. A Magyarok Világszövetsége Kossuth-zászlóval ajándékozta meg maroknyi népünket. Azóta a templomot díszíti gyönyörű címerével és jelmondatával: ...hiszek a nemzetben... Ugyanebben az évben a fiatalok a Magyar Kulturális Örökség Minisztériumának pályázati támogatása révén egy hetet tölthettek Gyantán, evangéliumi szellemet és nemzeti öntudatot elmélyítő táborban.

A kisnyégerfalvi gyülekezet élete komoly változásokon ment át, melyért nagyon sokat dolgoztak, de nagyon sok áldás is származott belőle.

Kulcsár Árpád lelkipásztor

Egy új gyülekezet élete

Élesdtől 18 km-re a Szilágynagyfalu felé tartó úton balra térve Feketeerdő felé ereszkedve, egy szép völgyben terül el az azonos nevű település is. A völgy felé ereszkedő út két oldalán többnyire fenyveserdő biztosítja a friss hegyi levegőt, a földből feltörő borvíz pedig a friss ivóvizet. Keresett kirándulóhely, de az idelátogató a nemrég szervezett református gyülekezet igehirdetési alkalmain a lelkének is megnyugvást találhat.

A Feketeerdői Református Egyházközség megszervezésének első lépéseit Kajántó Pál, ma már nyugdíjas lelkipásztor tette meg. Élesdi lelkészként összegyűjtötte a magukat reformátusoknak vallókat, istentiszteletre alkalmas gyülekezeti termet alakítottak ki egy háromszobás tömbházlakásból és ebben havonta kétszer, vasárnaponként igét hirdetett.

Az Élesdtől elszakadt egyházközség 2000. augusztus 1-jétől megkezdte önálló életét, immáron frissen végzett, saját lelkipásztora irányításával. Majdnem négy mozgalmas év telt el azóta.

A gyülekezet megválasztotta a maga presbitériumát, a presbitérium pedig a maga soraiból a gyülekezet gondnokát. Valamennyi presbiternek saját körzete van, melynek egyben pásztora is. A havonkénti presbiteri bibliaórákon készülnek fel az Istentől és gyülekezettől kapott megbízatás mind teljesebb megismerésére és betöltésére.

Az első konfirmándusok az új gyülekezetben

A presbitérium határozta meg az új gyülekezetben az igehirdetési alkalmakat. Vasárnaponként három alkalommal van istentisztelet. Kétszer a felnőttek számára és egy gyermekistentisztelet.

Hétköznapokon gyülekezeti, illetve ifjúsági bibliaórák vannak, konfirmációi felkészítés folyik, illetve családlátogatásokra járunk. Szintén hétköznap délutánokon gyakorol a négyyszólamú vegyeskórus, egyik lelkes tanítónő és egyben presbiternő irányításával. Vállalt feladatuk az ének általi igehirdetésen túl a még ismeretlen gyülekezeti énekek megtanítása a közösségnek.

Az evangélium áldott eszközének bizonyul a bibliaórákat rendszeresen látogatók között a folyamatosan bővülő gyülekezeti kölcsönkönyvtár. A presbitérium minden tavasszal megszervezi az imahetet, ősszel pedig az evangelizációs hetet, meghívott igehirdetők szolgálatával. A gyerekek nyári vakációs biblijahétven vehetnek részt.

A diakóniai szolgálat (beteg és szegénygondozás) végzésére alkalmas személyt is a presbitérium bízott meg. A választott diakónusnő egyben egészségügyi nővérként is dolgozik. A szegénygondozás mind külföldi, mind saját alapból történik.

A presbitérium, mint egyházközségi fegyelmi bizottság, a fegyelem és az Ige szerinti jó rend érdekében a Szentírás és az egyházi Kánon ide vonatkozó rendelkezései alapján folyamatosan igyekszik a gyülekezet lelki életének tisztaságára és annak megőrzésére. Ennek jegyében az egyházilag rendezetlen házasságban élőket többszöri megintés után eltiltotta az úrvacsorától.

A presbitérium megbízatásának megfelelően gondoskodik a közteher viselésének méltányos elosztásáról. Három év alatt a 214-ről 230-ra nőtt a gyülekezet tagjainak száma és 189 egyházfenntartó tagja biztosítja adományaival az igehirdetés fenntartásához szükséges anyagi háttérrel.

Az egykor híres és sok családnak kenyeret adó üveggyár már nem működik, de a feketeerdői református gyülekezet az első szeretetben lelkileg ébredő közösség, amely mostoha anyagi körülmények között egyre világosabban ismeri fel a maradandó kincset, amely nem valami, hanem Valaki: „Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem az ő Fiát mindnyájunkért odaadta, mimódon ne ajándékoznak vele együtt mindent minékünk?” (Róm 8,32). Meglévő épületeit, gyülekezeti termét, irodahelyiségét, lelkészlakását, melyek tömbházban vannak, mint szükséges kereteket igyekszik betölteni tartalommal, hogy együtt imádkozhasson Pál apostollal: „Hála pedig az Istennek, aki mindenkor diadalra vezet minket a Krisztusban, és az ő ismeretének illatját minden helyen megjelenti mi általunk” (2Kor 2,14).

A presbitérium nevében: **Bogya Miklós** lelkipásztor

Nem panaszkodva, hálát adva....

A Királyerdő, a Bihari-havasok és a Béli-havasok között elterülő Fekete-Körös völgyét két jól elkülöníthető részre oszthatjuk. A Belényesi-medence nyolc, Árpád-korból származó, magyarlakta települése közül Belényessonkolyos a medencét lezáró, Pontos-kőnek nevezett sátor alakú bérccel szemben, a Körös bal partján fekszik. Lakói valamikor nagyban méhészkedtek, nevét is a sonkolyról kapta a falu. 1257-ben mint a Csanád nemzetség birtokát említi a krónika, 1422-ben magyar községnek jegyzi Scolari András püspök. 1570-ben Telegdy Mihály székelykapitány pereskedik a birtokért, osztályos atyafia, Miklós ellen.

Az 1600-as években már református hitűek. Később a nagyváradi görög-katolikus szertartású püspökség birtokából Vulcan Sándor püspök a Füzes dűlőben földet adományozott a reformátusoknak. A gyülekezet előbb Belényesújlak leányegyháza volt, majd 1786-tól önálló egyházközség lett. A templomépítés ideje ismeretlen, az viszont tudjuk, hogy 1855-ben már javításokat kellett végezni rajta. A lelkészlakás 1786-ból való volt. 1869-ben mindkettő tűzvész martaléka lett. A nemes lelkű gyülekezet hamar felépítette új templomát és pótolta az elégett harangokat. Rövidesen újjáépítik a paplakot is. Időközben a felekezeti iskola kétszeri javításáról is szól a krónika. Aztán az első világháborúba elvitt harangok helyébe 1928-ban ismét újakat önttettek.

A belényessonkolyosi gyülekezet 2003. pünkösöd délutánján

A 19. század végén 134 házból áll a falu. 825 lakosa közül 394 görög katolikus volt, a többi református.

Körösjánosfalva János nevű alapító földbirtokosáról kapta a nevét. 1422-ben ezt a települést is magyarként tartja számon Scolari püspök. Miután az 1748-as árvíz majdnem teljesen elsodorta a falut, megkezdődött az áttelepülés a folyó bal partjára. Mai temploma feltehetően 1786-ból való, felekezeti iskoláját 1836-ban építették. Nagyon rövid ideig anyaegyházközség, azután Belényessonkolyossal alkot egy egyházközséget.

A 19. század végén 77 házban 488 lakos él, akik túlnyomó részben reformátusok. A századfordulón a görög katolikusok is építenek maguknak templomot.

Közigazgatásilag ma mindkét falu a várasfenesi polgármesteri hivatalhoz tartozik. És ez már a jelen, amikor mindkét településen három-három templom van, illetve két-két imaház, magyar nyelvű baptista és román pünkösdista. A két falu reformátusainak száma együtt sem éri el a 300-at. Megfogyva és keveredve bár, de még mindig Károli nyelvezetének igeidőit használjuk hétköznap is: látám vala a poslát (gyermeket) a paticska (árok, sánc) szélén. Az anyja vivé a paszitát (kisgyermekes anyának étel és kelengye).

Mindkét gyülekezetünk tagjai áldozatkész adakozók az egyházukra. Ha más gyülekezetbe költöznek, ott is megőrzik a szülőfaluban kapott templomosságukat.

Sokat elárulnak rólunk neveink. Legtöbb női név a Juli, Kati, Erzsí, Trézsi, Zsuzsa, Rózsa. A férfiak legtöbbször: János, István és Ferenc. A gyakori egyforma

A belényessonkolyosi és a körösjánosfalvi templom

Körösjánosfalva – 2003. pünkösd második napján, délután

család- és keresztnév miatt születtek meg a ragadványnevek: Zsunyér, Groszu, Brágyi, Gili, Flájer, Bustyuk, Rajkó, Finyi, Bogár, Ali, Icsi, Vértés, Kondra, Tuté, Csortya, Búrös, Piku, Gyuri, és még lehetne sorolni.

Templomossága volt a mentsvára ennek a népnek. Manapság is majdnem száz zsoltárt és minden új éneket énekelünk – lelkes, lendületes ritmusban.

A 2000. esztendő végén megalakult harminc tagú női kórusunk két szólamra énekel, két évvel később ifjúsági zenecsoporthoz kezdte meg szolgálatát, szintetizátor, gitár, négy szoprán és egy altfurulya.

Bár nekünk is megvannak a megélhetési, nyelvhasználati és egyáltalán megmaradási gondjaink, megpróbálunk nem panaszkodva, hanem hálát adva élni. A minket körülvevő és horizontunkat lezáró hegyek tanítanak felfelé nézni. Hagyományos újrakezdésünkkel üdvözlünk mindenkit:

*Lehullott egy csillag az ég tetejéről,
Eltelt egy esztendő életünk egéről.
Új csillagok jönnek a régiek helyett,
Az idők múlása új időket szülnek.
És mi reménykedve várjuk a jövőndőt,
Adjon a jó Isten boldog újesztendőt!*

Földesy Márta sonkolyos-jánosfalvi lelkipásztor

Alsóvalkó

„Ha Isten Ő szent Felsége kedvezne ezen mi kis templomunknak és ezen mi írásainknak; kívántunk pár sorban megemlékezni, és a midőn mi már nem leszünk az élőknek földén, valami emlékeztet hagyni azon kedves és áldott utódinknak, kik ezt a torony igazításakor majd megtalálnák. Óhajtjuk, hogy őket nagyobb boldogságban éltesse a Sz. Úr Isten, mint minket, kik sok viszontagságot szenvedtünk a földi életben, amelyek között a legnagyobb 1890-ik évben ért, amidőn virágzó szőlőshegyünket megemésztette a féreg. (...)

Az immár Alsóvalkói Református Egyházközség tulajdonában lévő többszázéves kegyszerek adományozó feliratai igazolják, hogy az 1600-as évektől kezdve a reformátori tanítás, nagybecsű elődeink lelki életében jelen volt. (...)

A régi imaház, kis templom az idő által annyira megrongáltatott, hogy hazánk ezer éves ünnepére (1896) (...) mondhatni egy hónap alatt felépítette, a külső és belső munkája őszre maradt(...)

A gyülekezetnek a lelkész a kántora is

Adja a kegyelemnek Szent Istene, hogy a mi utódaink számban szaporodjanak, hitben erősödjenek, hogy a mi szent evangélium szerint reformált vallásunk s ezzel együtt zengzetes magyar nyelvünk időről időre, nemzetségről nemzetségre fennmaradjon az ős nevű és emlékezetű Szilágy Magyar Valkó közösségben.“

(Idézetek az 1896-ban a torony gombjába helyezett írásból.)

A szilágysági kis gyülekezetben 1903-tól követhetően 60 év alatt tíz beszolgáló, lévita lelkész, illetve kántortanító pásztorolta a nyáját. 1963-tól pedig 40 éven át szolgált Sziszik László lelkipásztor, aki nemrég Pro Ecclesia-díjat is kapott hűségese helytállásáért. 1995-ben a 95 lelkes gyülekezet kívül-belül renoválta templomát. És él...

Kismajtény, építő gyülekezet

A viharos idők háttéréből fényesen ragyog elő a kismajtényi egyháztagok áldozatkészsége, minek ékes bizonyítéka három felépített templom.

A reformáció alapvetése után a gyülekezetszervezés körülményeit nem ismerjük. Annyit tudunk, hogy 1723 előtt, a kitelepítés előtt 14 család Nagymajtényban lakott. Hogy ezen kívül hányan tértek át református hitre, nem tudjuk. Amilyen odaadással szolgálta a reformációt Károlyi Sándor gróf, olyan ellenszenvvel és dühvel üldözte a reformáció híveit rekatolizálása után. Emellett az 1707. évi pestis, az 1712-es éhínség és az ellenreformáció térhódítása is nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a Nagykároly környéki szintiszta reformátusság az 1711. évi szatmári béke után elvesztette vezető szerepét, s térképen a földesurak telepítő akciója nyomán mind nagyobb színfoltot kapnak a telepések, az idegenek.

Az első templom

A tizennégy kitelepített református család Ebesfalván teljesen újonnan építette otthonát és templomát. Templom- és iskolépítésről még nem esik szó a 18. századi iratokban, de írásbeli adatok nélkül is tudjuk, a 60–70 református lelket számláló kis gyülekezetnek első perctől kezdve volt imaháza és iskolája. Templomot az ellenreformáció üldözései miatt nem építhetett csak a század végén, a 80-as években. Erről már feljegyzések vannak. A maroknyi gyülekezet számára a megmaradás záloga volt a templom.

Az építés kezdete ismeretlen, befejezését és felszentelését viszont már megörökítették. A II. József jóváhagyásával épített templomot 1787-ben befejezték és ünnepélyes felavatását ugyanazon esztendőnek végén véghez is vitték. A felszentelést tiszteletes Tudós Remetei András szentmihályi és a helybeli Dóczy Ferenc végezte. 1794-ben e toronyépítéséhez kezdenek. Elegendő pénz híján a Szatmáron élő Kávási Zsigmondhoz fordultak, aki nyolc forinttal támogatta az építést. Bizonyára rokonságban volt a kismajtényi Kávási családdal. Egy feltételt szabott, miszerint maga vagy háza népe halála esetén díjmentesen húzzák meg nekik a harangot.

A második templom

Fél évszázad múltán új templom építésének gondolata vetődik fel, mert alig kétszázan férhetnek benne, holott a lelkek száma négyszázon túl halad. Jobbágyok lévén, az erdői uradalmi felügyelőséghez folyamodnak segítségért. 1840. augusztus 2-án a felügyelő engedélyezi új és nagyobb templomuk felépítéséhez, téглаégetéshez a színfalusi erdőből 26 öl tűzifának és a templomtetőre 25 darab fennálló fának kivágatását. Németh Albert lelkipásztor a következőket jegyezte fel: az egyház 13 év alatt kőtemplomot építhetett volna, de a hívek ellenszegülése következtében a terv megbukott, a kamatot nem fizették, az egyház kőtemplom nélkül maradt.

A templom aztán mégiscsak fölépült. A kőműves munkákat Non János építőmester terve alapján Spitzhuber János nagymajtényi mester vállalta 1862. április 2-án, Botos István gondnoksága idején.

760 forintért 44 padot csináltatnak. A szószékre az ombodi szószék mintájára készítenek aranyozott koronát. Felszentelése 1867. november 24-én volt.

A harmadik templom

A kismajtényi református gyülekezet erőpróbája nem ért véget. A folytonos árvízveszély miatt át kellett telepíteni a falut, a nemrég épített szép templomot is. Harminc esztendőbe került ez a költözés. Belügyminiszteri engedély birtokában újból megindult a gyűjtés, Szeremi Sándor, Rácz Péter, Kiss Sándor, Botos István Mihály és Szödényi Lajos vezetésével. 1882-ben 1042 forint 88 krajcár gyűlt össze, a következő évben 883 forint 68 krajcár. Nagy nyeresége volt a gyülekezetnek, hogy a Konvent 1890 tavaszán 4000 forint tőkesegélyt szavazott meg templomépítésre, mire az egyházközség a törlesztési feltételeket elfogadta. A templomépítést Lengyel Pál lelkipásztor kezdte meg, de váratlanul bekövetkezett halála miatt a felszentelést már nem érhetette meg.

Az 1892-ben felszentelt templom azóta is áll. Utoljára 1975-ben újították fel, Varga Béla Tibor lelkipásztor és Botos Sándor gondnok idejében.

Egyházközségünk rendkívüli közgyűlése 2003. május 4-én elhatározta, hogy 2004-ben felújítja temploma belsejét. A nemes célra közadakozást hirdettünk és számítunk a Kismajtényből elszármazottak támogatására.

A gyülekezetben 5–6 gyermek konfirmál évente, akiknek a szülei abban az évben igyekeznek felajánlani a kenyeret és bort az ünnepenkénti úrvacsorai alkalmakra.

Illyés Tamás Zoltán lelkipásztor

Sárközújlak

Számos írásban, monográfiában foglalkoznak Sárközújlak múltjával és jelenével, az itt élő emberek szokásaival és hagyományaikkal, s ezek között is főképpen az ún. Hegyi prédikációval, mely a református nép összetartásának és élni akarásának jeles része.

A település 1932-ig két részből állott, melyet a Rákta patak vize választott el egymástól. Sárköz és Újlak. Mindkét falu az azonos nevű családoktól kapta nevét. Bizonyára a falut körülvevő hatalmas gyümölcsös adhatott okot a román nyelvű Livada névre.

Hegyi prédikáció Sárközújlakon

Sárközön a legutóbbi időkig többen voltak a reformátusok, de az Újlakon kiépült lakónegyed nyomán kiegyenlítődött az arány.

Feljegyzések szerint az 1784–1787-es összeírások idején 132 ház állott a hegyen, beleértve a préházakat is. Bizonyítéka ez annak, hogy komoly szőlő- és gyümölcstermesztés folyt, amiből tisztességgel megéltek a családok.

Az egész hegy és minden tartozéka a Vécsei gróf tulajdona volt. A Conotatie Venarum rendelkezése alapján beszolgálandó évi 387 veder borból jutott még a császári udvarba is.

A szüretelés fő fontosságú munka és egyben ünnepi öröm volt a sárköziek számára. Az évenkénti Hegyi prédikációban adtak hálát az új termésért. Igyekeztek, hogy erre a napra mindenkinek már kiforrott bora legyen. A családokat vonzotta a szőlőhegy. Munka is volt elég, a préházak mellett gyümölcsaszalók álltak, szilvát, almát, körtét szárítottak. A mindennapi táplálkozásból nem hiányozhatott az aszalt gyümölcs.

Emberemlékezet óta november elseje a Hegyi prédikáció ünnepe, melyen ma már nem csupán a reformátusok vesznek részt. Falut mozgató készülődés közepette, meghívott vendégekkel, sütés-főzéssel ünneplik az Istentől kapott új termést. A délutáni órákban pincejárás következik, s közben eldöntik kié a legjobb nedű. Fontos, írja Kurpé Pál, hogy ezen a napon minden ház és minden pince nyitva legyen.

Ma már gépkocsik váltották fel a régi lovaskocsikat, így távolabbról is többen érkeznek.

A sárközi hívek nagy megelégedésére 1997-ben Tőkés László püspök hirdette a hálaadás ígét. Az utóbbi években egy hegyi ház építése foglalkoztat, de míg felépül, annál tartjuk az ünnepet, aki legelőbb meghív.

Major András lelkipásztor

Nagykároly

A reformáció győzelmének ismeretlen a pontos ideje, annál ismertebb a hatása.

Bizonyos, hogy kevéssel a reformáció szelének e vidékre érkezése után szinte az egész város református lett, még a város főura, a Károlyi család is.

A gyülekezet korai megerősödését és tekintélyét igazolja, hogy a 16. században az egyházmegye központja és névadója lett, a Helvetica Confessio Debrecenben a nagykárolyi egyházmegye esperese is aláírta.

Az 1591-ben Nagykárolyban tartott zsinaton 20 esperesség képviseltette magát, de további zsinatok helye volt a város 1595-ben, 1605-ben, 1614-ben, 1646-ban és 1692-ben.

Nagykároly hírnevét növelték a városban született kiváló lelkészek, mint a Bibliát magyarra fordító Károli Gáspár. Az 1590-ben kinyomtatott teljes magyar Szentírás mindmáig legnagyobb kincse a kárpát-medencei magyarságnak. Itt született Károlyi Péter, Debrecen későbbi püspöke.

A gyülekezet lendületes fejlődését nem törte meg az ellenreformáció sem. Bár az időközben rekatolizált Károlyi Sándor elveszi és visszaadja a katolikusoknak a templomot, a reformátusok új templomot építenek maguknak.

**A nagykárolyi kórus
Károli Gáspár szobra előtt Göncön**

Tudós és neves lelkipásztorai voltak a gyülekezetnek: Asztalos György (1845–1918), Gönczy Sándor (1918–1944) és Orosz Árpád esperes (1945–1983). Az ő szolgálata alatt épült a temetésre is alkalmas temetői kistemplom, melyben vasárnapi istentiszteleteket is tartunk.

Nőszövetségünk 1926-ban alakult, s azóta folyamatosan munkálkodik. Az ő adományukból készült el a 70-es években a temetői kistemplom bútorzata.

Az IKE 1990-ben alakult újra. A fiatalok lelkes közösségi szelleméből 1992 karácsonyára megalakították a Károli Gáspár Énekkart. Már a tízéves fennállását is megünnepeztük a belvárosi gyülekezetben, amikor több mint 70 ifjú, korábbi és jelenlegi kórustagok énekeltek együtt.

Az utóbbi tíz év a kórus számára mozgalmas és sikerekben is gazdag volt.

– Kiss Erika (később Fazakasné) hitoktató vezetésével az egyre

csiszoltabban éneklő kórus 1995-ben a nagybányai egyházkerületi kórusversenyen első helyezett lett és elnyeri az Év Kórusa címet.

– 1996-ban Debrecenben a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozója keretében megrendezett kárpát-medencei kórustalálkozón énekelnek, továbbá Nagykárolyban a bibliafordító Károli Gáspár, Nagyváradon a Lorántffy Zsuzsanna emlékére emelt szobrok avatási ünnepségein.

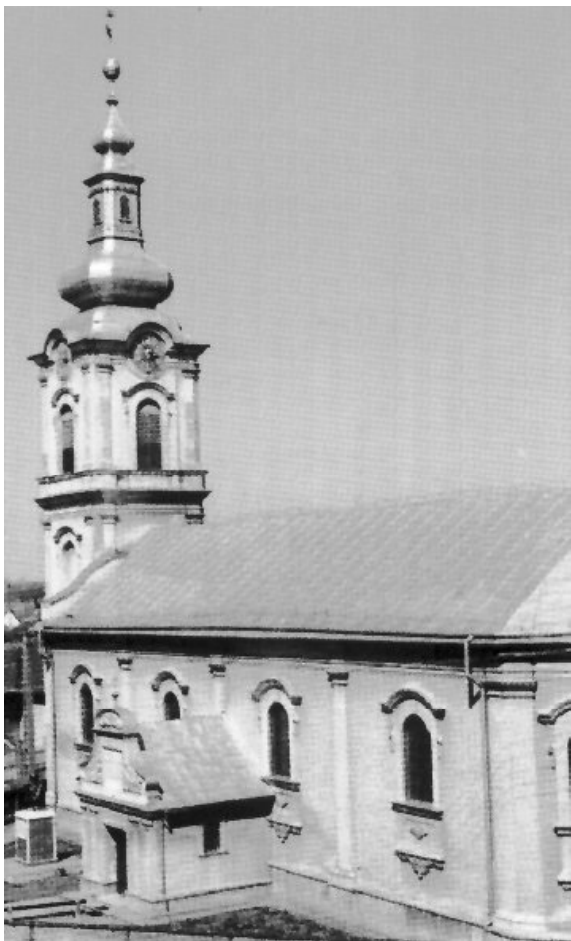
– 1997-ben a Bárdos Lajos Zenei Hetek nemzetközi rendezvénysorozatban meghívást kapnak a Musica Sacra hangversenyre Budapestre, valamint a Bárdos Lajos–Nagy István marosvásárhelyi kórustalálkozóra.

– 1998-ban Nagykárolyban ők rendezik meg a Gyermek és Ifjúsági kórustalálkozót, melyen 400 hazai és külföldi gyermek és fiatal vesz részt. Fogadásukban és ellátásukban is főszerepet vállal az ifjúsági kórus.

– 2000-ben a Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozója keretében Göncön szervezett nemzetközi kórusszemlén képviselték gyülekezetünket.

Károli Gáspár szellemének köszönhetjük azt a Megállapodást is, melyet Göncön írtak alá a gönci, vizsolyi és nagykárolyi önkormányzatok és református egyházak képviselői, miszerint évente Károli Gáspár Napokat tartanak a három település soros rendezésében. 2003-ban Nagykároly volt a házigazda, az ünnepségen Tőkés László királyhágómelléki és Csomós József tiszáninneni püspök, gönci lelkipásztor is jelen volt.

A nagykárolyi református egyház életében meghatározó esemény volt az az 1995-ben született döntés, amely két külön közösségbe osztotta a városunk reformátusságát: Belvárosi és Kertvárosi gyülekezetekbe.

A nagykároly-belvárosi templom

Tukacs József lelkipásztor

Gencs

Nagykárolytól délre, a Tasnád felé vezető úton alig 7 km-re az első falu. 1923-ban 850 református élt itt 393 görög katolikus, 62 római katolikus és 13 izraelita békés közösségében.

Természetes, hogy a nagykarolyi hullámban érkezett el ide is a reformáció. 1545-ben a gencsi egyház képviselte már jelen van az erdődi zsinaton. Mint annyi más faluban, itt is egy hatalmas tűzvész pusztítja el a virágzó eklézsia épületeit és okmányait, 1767-ben. Érthető tehát, hogy 1758-ból való Tsomai Pál Uram Hitvestársa Erdődi Kata asszonnyal adományozott aranyozott ezüst tányér, akárcsak az eklézsia által csináltatott ezüst kehely.

Az egyház hajdankori virágzásának írásos emlékei között tallózva kiderül, hívei 50 hold földet adományoztak lelkész, tanító fenntartására, és egyéb jövedelmi forrásokról is gondoskodtak.

A jelenlegi templom, melynek építésére bizonyos Csomay Pál adományozott 1000 forint alaptőkéet, 15 évig tartott nagyjából, s 1885-ben fejeződött be. Ekkor még torony nélkül. Egy izraelita földbirtokos azonban már toronyóra adományoz, s a meglódult lelkesedés nyomán 52 méter magas, messze látszó sugártorony emelkedik. A toronyóra pedig három évvel később, 1910-ben szálal meg.

Az egyházközség veteményes kertje, a felekezeti iskola minden bizonnyal majdnem egyidős a reformációval. 1898-ig egy kántortanító neveli hat vegyes osztályban a gyerekeket. Ezután már két tanító oktatja az iskolásokat. Az

Örvendező konfirmándusok 2003-ban

iskolaszék, a presbitérium felügyeli az oktatást. Huszti György rektor úr gyerekefenekelő szigorúságát mérsékelni is kellett.

A kommunista államosításig a kántortanítók voltak a gyülekezetek legendás őrállói. Szigorúságuk mai értékelésben olykor túlzottnak látszik, csak hogy az általuk hittell, kátétudással és énekekkel feltarisznyázott maradék vészelt át egyházunkban a 20. század második felét.

A 89-es történelmi változás után a gencsi református egyházközség adott helyet több IKE-tábornak. Szenátorok és parlamenti képviselők találkoztak itt első ízben, a Partiumi Anyanyelv-művelők jutalomtáborra, s helyet adott a kárpát-medencei magyar cserkészvezetők tanácskozásának is.

A nagy múltú egyházközség ma terebélyes alföldi szórvánnyal körülvett Missziós Körzet is. Erindszent, Illéd (Rădulești), Heleypusza (Ghilești), Vezend, Portelek, Esztró, Girófalva. Ez utóbbi településen 1824-ben lebontják az elnéptelenedett templomot, s anyagát az érkávási templomba építik be. A legtöbb helyen a temetők beszélnek már inkább a magyar múltról. Az utókornak próbálunk megmenteni néhány adatot. Érkáváson 34 református lakik. Temploma és parókiája is van. Hajdanában 36 hektár földből élt meg a gyülekezet. Gencsnek, Erindszentnek, Érkávásnak összesen pedig 134 ha földje és mindeniknek felekezeti iskolája volt.

Mára 606 lelkes a gencsi gyülekezet. Csigázó asszonyok gyülekeznek alkalmanként és téstákat készítenek. Julianus cserkészcsoporthoz várja a fiatalokat, akárcsak a Jócai Ifjúsági Klub. A gyülekezet visszaigényelt az államtól két iskolát és egy épületet, mely valamikor a Hangyaszövetkezet hivatala volt.

A Gencsi Kisgazdakör 1991-ben megfogalmazta Az erdélyi magyarok tízparancsolatát, mely a szülőföldünkhöz, vallásunkhoz és anyanyelvünkhöz, a keresztyén családhoz való ragaszkodásra, házaink is földjeink megtartására, mesterség tanulására, saját fajtánk és mások szeretetére ösztönöz.

Báthori Gyula lelkipásztor

Tasnád

1478-ban a város legmagasabb pontján épült a tasnádiak büszkesége, a gót stílusú műemlék templom, melynek építészeti ékessége mellett a gyülekezeti élet a legszebb dísz. Vasárnap délelőttönként átlag 250-en hallgatják az igehirdetést, elég nagy számban fiatalok is. Az 1690 lelkes gyülekezetben 30 tagú presbitérium példamutatóan vesz részt az istentiszteleteken. A Nőszövetség szintén előljár templomlátogatásban. Ők terjesztik 125 példányban egyházkerületi gyülekezeti lapunkat, a Harangszót, kézimunkázásban, a templom és parókia szépítésében a szeretetvendégségek megszervezésében szorgoskodnak. Az ifjúság szintén keresi helyét a gyülekezeti tevékenységben, nyaranként pedig az egyházmegyei ifjúsági táborokban töltődnek fel evangéliumi lelkülettel.

Az egyházközség impozáns lelkészi lakását az elmúlt esztendőben újíttatták fel. Tevékeny részt vállalt benne a presbitérium és a lelkes Nőszövetség. A hálaadó istentiszteleten Barcza Dániel esperes hirdetett igét, a lelkipásztor beszámolt a munkálatokról és ifjúsági műsorral szolgáltak a gyülekezetnek.

Hegedűs István lelkipásztor

A lelkészlakás kényelmes otthon

Új gyülekezet a Szamos-negyedben

Az 1989-es események után Szatmárnémeti városi tanácsa több vallásfelekezet számára templomépítésre helyet adományozott. Így kapott helyet egy új református templom építésére a Szamos folyó bal partján élő, három új városnegyedbe tömörülő reformátusság is. 1991. július 7-én alapkövet helyeznek el a majdani templom területén.

1993 tavaszán a két anyaegyházközség, a Lánkos és a Kültelki Egyházközség közgyűlésein kimondják az új Szamos-negyedi gyülekezet önállóságát. S ugyanez év augusztus 1-jétől, felsőbb hatósági szinten is jogerőre emelkedik az egyház önállósága és megválasztják az első presbitériumot.

Amikor férjemmel, Bogya Kis Ferencsel együtt megválasztottak lelkésznek, megbíztak a templomépítéssel és a gyülekezet szervezésével, az építés számára kijelölt helyen nem volt más, csak egy pusztta terület, amelynek egyik sarkában az alapkő jelezte: itt fog épülni a Szamos-negyedi gyülekezet temploma.

Minden vasárnap déli 12 órakor a Lánkos templomban tartottunk istentiszteletet az alakuló gyülekezet tagjaival. De rendszeressé váltak a szabadtéri istentiszteletek is a majdani templom területén. Télen és nyáron, esőben és hóban, minden vasárnap délelőtt 10 órakor ott gyülekezstünk a

Templomszentelésre érkezett holland vendégek

téren. S amikor más templomokba a harangok szava hívogatott, akkor mi zsoldárokkal „harangoztunk”, dicséreteket énekelve az Úrnak.

Vasárnapról vasárnapra növekedett a szabadtéri istentiszteleteken résztvevők száma. Rövid időn belül a 35–40-es lélekszám több mint 200-ra

Vasárnapi iskola az alagsorban

Az Árva Bethlen Kata Nőszövetség zászlóavatója

emelkedett. Ez a tény örömmel töltött el bennünket, és még inkább erősített hitünkben, hogy szükség van a templomra!

A legcsodálatosabb élményeink a karácsonyesti szabadtéri istentiszteletekhez fűződnek, amikor ezrek álltak a téren Krisztus Urunk születésére emlékezve. A Csendes éj-t az Úr csillagos ege alatt énekeltük a késő délutáni órákban, s miközben a lemenő nap utolsó sugarai még ránk tekintettek, s mire befejeződött ünnepi együttlétünk, az égen már megjelentek a csillagok.

Az első perselypénzekből és a szegény özvegyek két filléréből kezdődött el a templomépítés 1994. május 30-án. Láthattuk, hogy a semmiből, hogyan hívja létre az Úr a templomot. Szegénységünkben örömmel tapasztaltuk, hogyan lesznek a szükségben igazi testvéreinkké azok, akik szívükön hordozzák az Isten ügyét.

Ugyanez év őszén már állnak az alagsor falai. Ennek öröme szeptember 18-án hálaadó ünnepséget tartottunk, amikor a belvárosból Tókécs László püspök úr és negyven lelképásztor vezetésével több mint tízezer ember zarándokolt az épülő templomhoz zsoltárokat és dicséreteket énekelve. Az utcán álldogáló emberek közül sokan könnyező szemmel csatlakoztak a zarándok sereghez, hogy velünk haladjanak: Együtt a temploméért!

Lassan megalakult a Nőszövetség, az IKE, beindult a vasárnapi iskola a kicsinyek számára, s a minden nyári vakációs bibliaheti sorozat.

1995. január 27-én, kétévi szabadtéri viszontagságos idő után a gyülekezet végre fedél alá került, és bevonult katakombájába, az alagsorba.

Presbiterek, gyülekezeti tagok és a nőszövetség tagjai kétkezi munkájukkal, szíves adományaikkal, önzetlen szeretettel vették ki részüket az Úr háza

építéséből. A Magyar Reformátusok III. Világtalálkozója felépültek a templom falai, s mindenki számára nyilvánvalóvá vált: ha az Úr építi a házat, nem fáradnak azon hiába annak építői.

1998 májusában már a felépült templomban tartottuk az első konfirmációt, amikor száz ifjú tett vallást Krisztusba vetett hitéről és kötelezte el magát egyháza iránti hűségre. Majd felkerült a gömb és a csillag a toronyra, hogy hirdesse mindenkinek: az Úr uralkodik!

1999. október 31-én, a Reformáció napján, német református testvérek jóvoltából megkondultak a templom harangjai, s közben holland testvéreink a padokat készítették, és hazájukból hozták el az új szószerket.

2000. július 9. Az immár 4200 lelket számláló Szatmárnémeti Szamos-negyedi református gyülekezet templom-avató ünnepségét tartottuk, így adva hálát Istennek, aki szemünk láttára csodát cselekedett, a semmiből hajlékot épített, Igéje és Szentlelke által életre hívott egy gyülekezetet, mert tetszett neki, hogy gyöngye, erőtlenségekben át ez időben megdicsőítse magát ezen a tájon. S hogy a gyülekezetnek ne legyen ideje lankadni a szent munkában, az Úr kicsinyei ügyét felvállalva, Isten kegyelméből, 2000 őszétől beindult az Árva Bethlen Kata Református Óvoda a templom közelében, amelyben 36 gyermek tanul.

Jelenleg parókiát épít a gyülekezet. Ha Isten megsegít, őszre elkészül.

Így épült Szamos-negyedi templomunk és szerveződött gyülekezetünk Isten neve dicsőségére: SOLI DEO GLORIA.

Bogya Kis Mária lelkipásztor

Lelkigondozás a börtönben

„Az Úrnak lelke van énrajtam, mivelhogy felkent engem, hogy a szegényeknek az evangéliumot hirdessem, elküldött, hogy a töredelmes szívűeket meggyógyítsam, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek, és a vakok szemeinek megnyílását, hogy szabadon bocsássam a lesújtottakat, hogy hirdessem az Úrnak kedves esztendjét.” (Lukács 4,18–19)

Nagy izgalommal léptem át a városi börtön küszöbét 2000 januárjában, mint leendő börtönmissziós lelkipásztor, aki a női foglyok között végzem majd a szolgálatomat. Míg az előcsarnokban igazoltató tiszt engedélyére vártam, sokáig méregettem tekintetemmel a főbejárati ajtót, amely annyi rab mögött hosszú évekre becsukódott. Azután várnom kellett arra is, hogy az ortodox és református lelkész kollégákkal együtt a börtönparancsnok elé kerüljünk. A fogadtatás kellemesebben alakult a vártnál. A börtönparancsnok őszinte elismerését nyilvánította ki, hogy elvállaltam a feladatot. A női részlegen ugyanis nincsen megoldva a lelkigondozói szolgálat, és én mint női igehirdető lehetőséget kapok arra, hogy minden második szombaton a református magyar liturgia előírásai szerint a női foglyoknak ígét hirdessek. Azóta eltelt két esztendő és én a lehetőségekhez mérten minden alkalmat megragadva bejárok hozzájuk és viszem Istennek életet adó, mindeneket felszabadító evangéliumát.

Akadályok a börtönszolgálatban

Kezdetben magammal szemben voltak aggályaim, hogy vajon meg fogok-e felelni az elvárásoknak. Erre a szolgálatra ugyanis nem kaptam speciális előképzést. Gyülekezeti lelkipásztorként mindenféle közösségi építő munkát végeztem: voltam gyermekmissziós, ifjúsági munkás, a nőszövetség szervezője és vezetője, kórházmissziós, de börtönben nem szolgáltam még soha. Munkahelyem egy nagy városi gyülekezet, ahol lelkipásztorként bokrosak a teendőim. Nem hanyagolhatom el a gyülekezeti szolgálatot olyan emberekért, akik szembeszegültek a társadalmi rend szabályaival, tehát méltán töltik büntetésüket. Loptak, csaltak, öltek, raboltak, mit tehetek én értük? Lehet-e még jó irányba befolyásolni azokat, akik az erkölcsi normákat nem ismerik? Vajon megjobbítják-e életüket a lelkiszolgálat hatására, hogy aztán újra megtalálják helyüket a társadalmi élet területén? Másik aggályom: Rendelkeznek-e akkora elfogadóképességgel, hogy személyemben a rajtuk segíteni akaró embert nem utasítják el? Végül is köztörvényes bűnözőkről van szó. Vétettek a törvény ellen, hát, ide jutottak!

A családom tudomásul vette szolgálatra való fölkérésemet, de mit szól a gyülekezetem, amely mint minden közösség, tele van sztereotípiákkal, s nem kíméli a bűnösöket. „Miért éppen a mi tiszteletes asszonyunknak kell a börtönbe járni holmi bűnösökért?”

Vívódásaimban Jézus szava adott eligazítást, hiszen az Ő földi küldetésének célja: „hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek”. Jézus az, aki nem vetette meg, hanem közösséget vállalt a bűnösökkel, sőt a bűnösök barátjaként szabadulást hirdet az egyetemesen bűn alá rekesztett világnak: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az Ő egyszülött fiát adta, hogy aki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (János 3,16). Isten reménységgel tekint a bűnös emberre, aki az ő ereje által megváltozhat és új emberré lehet. Isten nem akarja a bűnösnek halálát, hanem hogy megtérjen és éljen.

Én is ennek az Úrnak a szolgálatában járok, s az Ő küldöttként én sem tehetek mást, ha Ő nem mondott le a bűnös emberről, én sem mondhatok le róla. Megyek a foglyok közé hirdetni az evangéliumot!

Pácienseim

Legtöbben fiatalkorú nők, asszonyok, feleségek, édesanyák, akik a családi tűzhely melegét lennének hivatottak biztosítani. De mert egyszer kisiklott az életük, mert a sors kegyetlen volt hozzájuk, a társadalom periferiájára szorult emberekké lettek és korán megismerték a börtönélet megalázó, embertpróbáló levegőjét. Szociális befolyásoltságuk miatt, nem tudtak jobba lenni, mint szüleik. Többen közülük bűnözőknek gyermekei. De van, akinek a férje és a fia is fegyházban tölti büntetését. Van, aki gyermekotthonban nevelkedett, mert anyja rögtön a születése után a kórház szülészeti osztályán „felejtette”. Állami gondozottként nőtt fel, és felnőtt korára az utcára került. S mert éhezett, ő és a gyermekei, eltulajdonította azt, ami a másé. Legtöbbjük számára a cella a menedék. Egy 74 éves asszony vallomása szerint (aki azért került be, mert önvédelemből megölte az őt vagyonaiból kiforgató ismerőst): „Nem jó a börtönből szabadulni, mert idebent megvan az embernek mindaz, amire szüksége van. Egy tányér eledel, egy kis hely, ahová az ember lehajthatja fejét. Mire való

innen szabadulni, ha az embernek nincsenek szerettei, sem otthona?” Mások család bűnébe keveredtek, s társaik miatt vagy helyett a büntetésüket le kell hogy töltsék.

Szolgálataim

Ideje: minden második szombat délelőtt, egy vagy másfél óra.

Helye: az istentiszteletek számára berendezett alagsori kápolna, egy asztallal, székekkel és padokkal. De gyakran előfordul, hogy az emeleti cellák előszobájában alkalmasabb az istentisztelet tartása. Személyes biztonságomról örök gondoskodnak. Míg közöttük vagyok, a fegyőrnő van velünk. Nekem is kötelességem a börtön szabályait tiszteletben tartani.

A szolgálat középpontjában az igehirdetés áll. De minden alkalom énekel, énektanulással kezdődik. Tapasztalataim szerint a foglyok örömmel énekelnek, és gyakran a külső világtól elzárt ember szomjúságával isszák magukba az evangélium szavát. Máskor viszont fegyelmezetlenek, közbe-közbeszólnak. Nem is csoda, hiszen közülük többen a börtönben hallanak először evangéliumot, nem is tudhatják, hogyan kell az igehallgató embernek viselkednie. Többen közülük meg vannak keresztelve, de hitehagyottakká lettek az élet próbáltatásai között.

Igehirdetéseim témái Jézus Krisztus embertkereső, megváltói szeretetéről szólnak. A bűnbocsátás evangéliuma jó hatással van a foglyokra, de a börtönőrökre is. Hiszen az ő feladatuk is rendkívül nehéz. Naponta 16 órát együtt lenni az elítéltekkel... Az igehirdetést imádság követi. Imáinkba mindig belefoglaljuk a megtérés lehetőségét. Könyörgünk türelemért, hogy a hátra lévő börtönidőt el tudják viselni. Könyörgünk békességért, hogy békességük legyen Istennel, önmagukkal és egymással. Kérjük Isten segítségét, hogy ők, mint sorstársak egymásnak segítőivé, családtagjaivá válhassanak. Hogy felébredjen bennük a szociális felelősség érzése egymás iránt, hogy a jézusi szeretet minősítse mindennapi viselkedésüket és el ne veszítsék a reménységüket, hiszen a reményvesztett ember depresszióba esik. De a reménykedő, hitre jutott fogoly életében attitűd-változás áll be és a teljesítő motiváció hatja át viselkedését, mert tudja, aki jól teljesít, helyesen viselkedik, jutalmat kap, megrövidül a büntetése ideje.

Imádság után ismét énekelni szoktunk és áldás után rövid beszélgetésre kerül sor. Mindig megkérdem: mire van szükségük? Nem-e akarják gondjukat, örömuket, bánatukat velem megosztani? Ki az, akit meglátogattak szerettei, ki az, akit senki sem látogat, ki az, aki szabadul a jövő héten? Ilyenkor ki-ki előáll kéréseivel, kérdéseivel... Jó volt segíteni egy fiatalasszonynak, aki a rég nem látott gyermekeiről fényképet kért, mert részeges férje megtiltotta az anyjukkal való találkozást. Van aki ruhát, gyógyszert kér. Más arról panaszkodik, hogy családjá megveti őt, s egyáltalán nem látogatják. Többen felkérnek, hogy imádkozzunk vasárnap a templomban a gyülekezettel a foglyokért.

Végül mindig van egy kis figyelmesség: édességeket, írópapírt, borítékot, írószert, egyházi lapokat, missziói iratokat, Bibliát szoktam nekik bevinni. A csoportszellem követelményeinek azonban mindig eleget kell tennem: senkivel sem kivételezhetek. Az ajándékokból mindenkinek egyformán kell osztanom. A börtönben mindenki egyenlő!

A társaskapcsolatok alakulása a börtönmisszióban

A női foglyok elfogadták a krisztusi igét és az igehirdető személyét, bár ez hosszú időbe tellett. A kezdet kezdetén úgy éreztem, a bizalmatlanságuk miatt hiábavaló minden igyekezetem. Az Igét úgy-ahogy meghallgatták, de lélekben nem nyitak meg egykönnyen. Éreztetnem kellett velük, hogy én elfogadom őket, ahogy Jézus is elfogadja a bűnöst, empátiával közeledtem hozzájuk, átérezve nehéz helyzetüket. Az ünnepekre igyekeztem, hogy különleges örömet szerezzek nekik. Húsvétra és karácsonyra gyülekezetünk ifjait hívtam meg közös szolgálatra a börtönmisszióba. A Nőszövetség tagjait arra kértem, hogy ünnepi süteményeikből készítsenek csomagot a foglyok számára. A két csoport kölcsönösen hatott egymásra. Sokat változott a templomi gyülekezet, miközben gyakran imádkoztunk együtt a foglyokért. Ritkult az előítéletek sora. Már nem kérdezik tőlem, miért vállalom a plusz szolgálatot a foglyokért, hiszen ők is részt vesznek velem együtt a szolgálatban, és lassan belátják, hogy a fogoly is ember.

2001 karácsonya emlékezetes marad számomra, amikor csodálatos élményben volt részem. Gyülekezetünk ifjai és asszonyai énekkel és szeretet-csomagokkal kedveskedtek a foglyoknak, de a foglyok sem maradtak adósok. Hálaük és szeretetük jeléül szép éneklésbe kezdtek. Énekük a karácsonykor megszületett Isten Fiáról, a Szabadító Krisztusról, a Foglyok Barátjáról szólt, és egymásnak békés ünnepeket kívánva, mindenki boldogan távozott a találkozás színhelyéről.

Következtetések

A gyilkos tettet ugyan nem mindenki követi el, de a gyilkos indulatnak sokan helyet adnak a szívükben, és őket nem ítélik el. Jézus ezt is ugyanolyan bűnnek tekinti. Rámutat a bűn okára, azt mondja: a szívből származnak a gyilkosságok. Isten viszont az élet pártján van. Megteremtette az életet, táplálja és védi is azt. Kálvin János a VI. Parancsolatról (Ne ölj!) ezt mondja: „Hűségesen mindent meg kell tennünk, ami hatalmunkban áll, hogy felebarátunk életét oltalmazzuk, és mindent fel kell használnunk, hogy az ő jólétét segítsük és kárát elhárítsuk.” A Szentírás szerint az lesz igazán gazdag ember, aki áldozatot tud hozni másokért.

Ahol nő a szegénység, ott könnyebben lopnak az emberek. A munkanélküliséggel együtt nő a bűnözés is. A korszellem szinte sugallja a lopást. Olyan torz embereszményt állít a társadalom elé, amelyiknek szinte szükséges kelléke a tolvajlás. A cél szentesíti az eszközt! Egyik ember leüti a másikat, elveszi értékeit, s ezt már sokan nem is tekintik bűnnek.

A materialista világszemléletben nincsen helye Istennek. Az ilyen ember nem is érzi felelősnek magát Isten előtt, pedig Isten kérdez, és az embernek felelnie kell tetteiért. Az első testvérgyilkost, Kaint is megkérdezte: „hol van a te testvéred?” Isten mindenkit megkérdez... „Mert elvégeztetett dolog, hogy az emberek meghalnak, azután az ítélet” (Zsidó, 9,27). Sokan elkerülik a polgári hatóság büntetését, de nem kerülhetik el a végső isteni számonkérést! Isten előtt mindannyian kegyelemre szoruló bűnösök vagyunk. Bár azt hajtogatjuk: nem öltem, nem loptam, nem csaltam, de senki sincs, aki nem vétett volna Isten törvénye ellen.

A Római levél 13. részében Isten azt mondja: legyen felsőbbség, világi hatás, akinek a kezében azért van fegyver, hogy a jókat oltalmazza, a gonoszokat pedig fékezze és megbüntesse.

Az egyháznak a foglyokért végzett szolgálata nem hiábavaló az Úrban. Az isteni szeretet fénye áthatol a börtönrácsokon és az evangélium elvégzi az emberi szívekben a maga munkáját. Ezt a foglyoktól karácsonyra kapott leveleim is igazolják: „El tudja-e ön képzelni azt, hogy a közöttünk való szolgálata milyen nagy jelentőséggel bír? És milyen fontos nekünk az a hit, amit ön képvisel. Sok bánatunkra kaptunk vigasztalást, és sikerült önnek felébresztenie bennünk a reményt, hogy minden szenvedésünk elmúlik és eljön a szabadulás napja. Köszönöm azokat a szép perceket, amiket együtt tölthettünk a börtönben. Kérem, hogy Isten áldása kísérje életét és lépseit. Boldog karácsonyt kívánva E.T.”

„Köszönöm önnek, hogy itt a börtönben megismerhettem Istent, akihez mindig imádkozhatunk, hogy nehéz helyzetünket el tudjuk viselni. Bevallom, hogy valamikor én is vétettem és a rossz utat választottam. De én hiszem, hogy Ő megsegít, mert van négy gyermekem. A férjem és beteg édesanyám vigyáznak rájuk. Remélem Isten megsegít, hogy új életet kezdhessenek, ha innen kiszabadulok. Nagyon várom a napot, amikor újra láthatom a családomat. Köszönöm Jézusnak, hogy türelmet ad a bezártság elhordozásához, mert ez nagyon nehéz. Ő is sokat szenvedett értünk a keresztfán. Köszönöm neki, hogy önt ide küldte közénk. Mi mindig nagyon várjuk. Isten segítse minden útjaiban. I.”

Ezek a levelek bátorítanak a szolgálatban. Látom, hogy szükségük van rám a foglyoknak, de mindenekfölött arra a mennyei fényre, amely bevilágítja a földet és a bűnös szíveket, s ahová eljut, új élet terem.

Bogya Kis Mária lelkipásztor

PÉTER MIKLÓS

Esti ima

*Lankadt már a lebegő csillag szárnya,
megpihenni a dombtetőre szállna.
Hajnalt remélve gyűlni kezd a harmat,
alvó szelet hús barlangmély takargat.*

*Fáradt vagyok, pedig a dolgom tenger.
Te tarts ébren virrasztó kegyelemmel!
Szerelmed csillogjon a szavaimban!
Úgy legyen! Kérlek, Te mondd: „máris így van!”*

Nagyvárad–Kolozsvár, 1994

Monó jelene és múltja

A Monói Református Egyházközség 2000-ben ünnepelte temploma fennállásának 175. évfordulóját. A templom büszkén hirdeti az XC. zsoltár igazságát: *Te voltál nekünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre.*

Képeink a gyülekezet mai nemzedékéről vallanak.

A monói gyülekezet kegyzerei

**A Nőszövetség fánkot süt
gyermeknapra**

„Nagy idők tanúsága”

Magyari Domokos lelkész bejegyzései a monói Diáriumba

1940. év

Az 1940. év minden magyarnak az öröm felejthetetlen esztendeje. A magyar nemzet törekvései sorban valósulnak meg, 1938. évben a Felvidék, 1939. évben az Erdős-Kárpátok, 1940. évben Észak-Erdély és a Székelyföld visszatér a megcsonkított anyaországához.

Szeptember 5-én reggel 7 órakor a magyar királyi honvédcsoportok átlépték a határt. Megkondultak a harangok és reggel 7 órára a templomba gyűlt össze az egész gyülekezet istentiszteletre. Egy síró zokogás volt az istentisztelet, a 116. zsoltár szavaival szóltam a gyülekezethez, imádságunkban hálát adtunk és Isten segítségét kértük a nemzetre.

Szeptember 7-én reggel 9 órakor érkezett meg az első honvéd csapat – léghárító tüzérség – Egerhátra, híveim közül mintegy 300 főnyi csapattal mentem át fogadásukra. Az érzések viharzó tombolása, egetverő éneke – mosoly, könny, ölelkezés, csókolózásban nyert kifejezést – volt az első találkozás.

Szeptember 8-án újból átmentünk Egerhátra és vártuk a honvéd csapatok zömét, vitéz Henyey Gusztáv tábornok parancsnoksága alatt. A csapatok meg is érkeztek, mindenféle fegyvernemből, de a tábornok nem jött meg. Délután 4 órakor sietve hazajöttünk, mert megtudtuk, hogy egy jelentékeny csapat jön Monóba, vitéz Fogarasy Árpád tordai születésű ezredes parancsnoksága alatt...

Szeptember 10-én vitéz Henyey Gusztáv tábornok személyesen keresett fel a tisztikarral a lelkészi lakáson és fejezte ki egész gyülekezetemnek elismerését csapatai szeretetteljes fogadtatásáért. Kijelentette, hogy ahol református egyházközségek és lelkészek működnek, a magyarságot érzelmeiben és hűségében mindenütt rendben, sértetlenül találta. A lelkészi lakáson és udvaron egy orvos főhadnagy vezetésével egy egészségügyi szakasz volt beszállásolva, akik igen jól érezték magukat.

A belmissziói munka szép sikerrel folyt egész évben.

A gazdasági élet a sok esőzés, felhőszakadások miatt nagyon silány volt, de a múlt év bőséges tartalékai fedezték a szükségleteket.

Az impériumváltozással a község vezetését én vettem át a kilengések meggátolása céljából, senkinek nem is történt semmi bántódása.

Isten kegyelmesen óvja, védje és segítse egyházunkat és sokat szenvedett drága magyar nemzetünket és hazánkat.

1941. év

Sorsdöntő idők, nagy világesemények éve volt. Vértől pirosló viharai népeket, országokat semmisítettek meg, elnyomottakat szabadítottak fel és csatoltak vissza elszakított véreikhez. A szövetséges hadak milliók holttestén keresztül rohannak a végső győzelem felé, szebb, jobb jövődőt ígérve vén Európa népeinek, győzőnek és legyőzötteknek. Isten igazságos ítélete súlyosodik reá a világra. Borzalmas méretű pusztulás és nyomor mindenütt!

Július havában kitört az orosz bolsevista háború. Mi is belesodrótunk. A háború és az ezzel együtt járó megszorítások éppen csak az éhhalál elleni felette

kicsi kenyéradagok, sokszorosára megnövekedett munka, înséges gazdasági esztendő, nagy megpróbáltatások elé állították híveinket is.

Az éhség rossz tanácsadó, lázadozó érzéseket vált ki, nagy éberségre van szükség, hogy megérthessék, hogy a megpróbáltatás Istentől van, a háború és a szűk esztendők az okozói.

Az egyházi életen is érezhető volt a nyomorúság hatása, a templomba járás csökkent, a vallási összejövetelek kevésbé voltak látogatottak.

Lelkész államsegélye rendezést nyert. Tanító fiamat április 24-én behívták katonának, azután levente tanfolyamra, szeptember 15-én kinevezték Szinerváraljára levente-körzetparancsnoknak, állásáról le kellett mondania. Az iskolában, egyházban, egyedül maradtam. Ezenfelül a cséplési és közlelmezési, szövetkezeti, gazdaköri munkák mind reám maradtak. Éjjel-nappal dolgoznom kellett, hogy munkám elvégezzem. Ezen felül súlyos csapásként nehezedett reám feleségem rákgyanús megbetegedése. Kolozsvári gyógykezelése nehéz anyagi helyzetbe sodorta családomat. Korpával elegyített kenyeret ettünk, de Istené legyen érette a hála, kenyerünk volt egész évben.

Felette rossz esztendő volt mind lelki téren, mind gazdaságilag, az átmeneti idők minden más bajával.

1942. év

Nyomorúságok között kezdődött és úgy is múlt el. Üres hambárokat és éléskamrákat örököltünk az előző évtől, az 1942-es terméketlen, szűk esztendő még kongóbbá tette azok ürességét. Őszi, tavaszi vetőmagvakat mind vásárolni kellett a gazdáknak. Ebben és az előző évben minden gazda keserű tapasztalatok között tanulta meg, hogy az emberé a munka, Istené az áldás.

Voltak zúgolódó és lázadozó lelkek, de híveink nagy általánosságban bűnbánó lélekkel, Istenhez fordulva viselték nehéz sorsukat. Ember, állat egyformán szükségben élt. Az állam szigorú intézkedéseinek köszönhető, hogy éhhalál az ország területén egyetlenegy sem fordult elő.

A munka nagyobb lendületet vett, mint az előző évben a földműves páratlan buzgósággal végezte munkáját a több termés és jobb jövő reményében. Az időjárás is kedvezett.

Az egyházi élet élénkebb volt a múlt évinél. Többen jártak templomba, éltek úrvacsorával, vettek részt vallásos összejöveteleken.

Magam nagyon éreztem az egyedüliség nehézségeit, a kántortanító hiányát. Farkas Ilona állami tanítónőnek nevét feljegyzem, aki vállalta és végezte is egész évben a vasárnapi iskola vezetését és a leányszövetség bibliakörének vezetését, illesse hálás köszönet érte.

A háború óriási méreteiben tombolt ebben az évben is. Sztálingrádnál csatát veszítettünk. A II. Magyar Hadsereg a Don-kanyarnál vereséget szenvedett, sőt felszerelésével együtt elpusztult. Ettől kezdve a német hadsereg állandóan hátrál és adja fel az előzőleg elfoglalt területeket, állítólag hadászati érdekből.

Minket idáig megőrzött az Isten, még sebesültjeink sincsenek. Harctéren levő honvédeink mind épen hazatértek.

Egyházunkban külső építési munka is folyt. Egy igen értékes istállót-csúrt-magtárat épített az egyház a hívek nagybecsű közmunkájával.

Nagyon nehéz esztendő volt, de Isten nevében viseljük terheit, a munka jegyében és a jobb jövő reményességében – eltelt.

Isten óvja egyházunkat és nemzetünket!

1943. év

Gazdaságilag páratlanul jó esztendő volt. Az őszi-tavaszi vetéseket igen kedvező időjárás mellett végeztük el. A búza száz évben egyszer szokott olyan bőven teremni 17–20 mázsás termés is volt holdanként; a gyengébb földek is adtak 12 mázsát. A tavasziak is bőven teremtek. A szénatermés gyengébb volt; sarjú egyáltalán nem termett. Újból alázattal ismertük be: Istené az áldás, emberé a munka.

Az egyházi élet fellendülést mutatott. Vallási összejövetelek, belmissziói alakulatok munkája, templomba járás, úrvacsorával való élés határozott fejlődést mutatnak. Lelkész a kántortanító hiányát erősen érzi. Nem lehet tanítóhoz jutni. Minden munka terhe a lelkészre nehező. Az egyház külső építkezése terén a templom befedése van napirenden. A hívek belátták, hogy ez a munka tovább már nem odázható el, egy 7800 pengős pótradó-kirovást minden zúgolódás nélkül magukra vállaltak a templomfedés költségei fedezete céljából.

A közellátás mintaszerű. E vidék gazdag és szegény földművese soha egész életében annyi fehér búzakenyeret, cukros tejeskávét nem kapott, mint ebben az esztendőben. Élelemben és pénzben dúskált szegény napszámos és gazda. Hadisegélyek, családi pótlékok, fizetések minden hónap elején a legnagyobb pontossággal kifizették.

A vármegyei szociális szövetkezet felkarolta a szegény, sokgyermekes földműveseket. Házat építtetett, fejős tehenet vásárolt felsegélyezésükre, kedvező, kamatmentes részletfizetés mellett. Az országban rend, fegyelem uralkodott. Mindenki egyenlő bánásmódban részesült, a zsidókat kivéve. A zsidókkal sok méltatlanság történt, amit mi reformátusok sem keresztyéni, sem emberi szempontból nem helyeseltünk. Híveimnek megtiltottam, hogy se szóval, se tettel ne bántalmazták őket. Híveim részéről nem is érte sérelem a zsidókat. A zsidók elleni ellenszenv Európa népeinél abban leli okát, hogy a jelen véres háborút nekik tulajdonítják.

Magyarország közigazgatása, vallás-közügy, egészségügye, iparügye, mezőgazdasága, élelmezés, közlekedés, szociális, élet és vagyonbiztonság, művészet, színészet, hírlapirodalom stb. ügye a legműveltebb államok között is mintaszerű volt. Úgy, hogy esetleges háborús bukása, feldaraboltatása pótolhatatlan károsodást jelent egész Európára nézve.

Isten óvja drága egyházunkat, szegény hazánkat, sokat szenvedett magyar népünket.

1944. év

Október hónapban vonult át községünkön a visszavonuló német hadsereg csekély része és a győzelmesen előretörő orosz-szovjet hadsereg nagyobb egysége. Idegbontó félelem és rettegés vett erőt a katonai átvonulások ideje alatt a község egész lakosságán, de senki nem menekült el, senkit meg nem öltek, sőt nem is bántalmaztak. Az összes lovakat és lószerszámot, szekereket elvitték. Nekem két törzskönyvezett ellős kancalovam, két új szekerem, három pár hámom tűnt el. Igavonó jószág nélkül maradtam.

Gazdaságilag igen jó esztendő volt. Ősszel viszont nem tudtunk vetni a sok eső, a katonai átvonulások miatt. Zsír-ból, terményből nagy mennyiséget adtunk be a szovjet megszálló katonaságnak, ezenkívül 62 db. vágómarhát. A marhát megfizették, de a zsírért és terményért semmit sem kaptunk.

Szépen megindult a vallásos élet, míg a gyermekek iskolai tanulása teljesen megszűnt. Szakadatlan eső, sár, ruhátlanság, félelem meggyérítette a

templomba járok számát; úrvacsorával is kevesebben éltek, mint rendes körülmények között.

A templomot cseréppel befedtük 6000 pengő költséggel a hívek rovatából.

A lelkész a nehéz munka alatt testi erejében összeroppant. Szíve megbetegedett, vízi betegségbe esett. Volt a debreceni klinikán, a dési és zilahi kórházban, négyszer szabadították meg a víztől. Nagy betegen végezte lelkészi kötelességét. Vallást tanított, konfirmálta a gyermekeket, az úrvacsorát mindig kiosztotta, minden ünnepeken szolgált. Felgyógyulásában reménytelenül, súlyos betegen búcsúzott az 1944. évtől.

Beteg Sára leányát a lelkész Kolozsvárt a klinikán, a dési és zilahi kórházakban gyógykezelgette. Kilenc évi betegsége alatt minden jövedelmét reá költötte, az orvostudomány nem tudott rajta segíteni; ez év folyamán megbénult lábára, kezére; nem tud járni, nem tud enni. Nincs nagyobb fájdalom a szülői szívnek, mint amit egy gyermeke gyógyíthatatlan betegségével, lassú elsorvadásával érezhet, minden megtántorodása, fulladozása a szülei szívébe nyilallik.

Mihály, román király fegyverszünetet kötött Szovjet-Oroszországgal, a fegyverszünet értelmében Erdély Romániának ígértetett, a bécsi döntés érvénytelennek mondatott ki. A német hadsereg a fegyverszünet következtében emberben és hadifelszerelésben óriási veszteséget szenvedett. A győzelmesen előretörő szovjet hadsereggel szemben Erdélyt nem tudta megvédeni. Horthy Miklós kormányzó fegyverszünetet ajánlott fel Szovjet-Oroszországnak. A Szálasi-párt ellentmondott, a katonaság, az ország kettészakadt német és orosz részre és azóta borzalmas malomkő között órlódik testvérharcban a magyar nép.

Am az égerháti magyar reformátusság helyzete igen súlyos volt. A román gárdisták állandó rettegésben tartották őket, ütötték, verték, Vicsai István nevűt agyonverték, lelkész igénybe vétele nélkül egyszerűen elföldelték.

Az egyházat semmi károsodás nem érte, anyagilag gyarapodott, 4800 pengő pénzmaradvánnyal zárult az év végi számadás. Lelkileg Isten bárkája volt, amely átalvitt a világháború borzalmas vérözönén.

Péterffy Sándor birtokost, aki otthonát elhagyta, a román katonák és a román lakosság mindenéből kifosztotta.

Súlyos betegen végeztem kötelességem. Sógorom, a magyarórdi lelkész, Sükösd Sándor és Sülyei lévita, Nagy Károly kilenc családtaggal menekülve nálam megszállt, hat marhával együtt. Innen a Dunántúlra vették útjukat. A sógorom ittléte alatt helyettesített.

Isten legyen velünk a demokratikus világ szebb jövőt ígérő megépítésében.

1945. év

Az 1945. esztendőről feljegyzéseket nem készített Magyar Domokos lelkipásztor, mivel súlyos beteg volt. Szolgálatait is nehezen tudta végezni; megtörtént, hogy ágyban fekvő betegen keresztelt. 1945 novemberében a nagybányai kórházban meghalt. Felesége, súlyos beteg leánya és két fia gyászolja. Nagybányáról hazaszállították holttestét és a monói református temetőbe helyezték örök pihenőre.

Utólagosan feljegyezte: **Varga Pál** lelkipásztor

Valkóvára

a „bérctetőre épült gyönyörű sasfészek”

„A szilágysági várak (szilágycsehi, szilágysomlyói, köödi, talán a zálnoki is) között minden tekintetben a legkiválóbb úgy terjedelmében mint ellenálló képességére” – írta Boér Miklós az Erdélyben 1899-ben, majd így folytatja: „A sok vihart látott sasfészeknek is az lett a sorsa, mint minden emberi alkotásnak: a szomorú enyészet. A tomboló viharok elseperték a szellős várhegyről kupolás bástyáit, hatalmas falait lerombolták, s a valamikori zajos élet helyén ma temetői csend uralkodik, legfeljebb az alatta folyó Halastó patak zuhogása és a szellők suttozása zavarja a táj csendjét.”

A vár a Rézhegység előhegyeinek egyik erdőkoszorúzza magaslatán található. A négyszáz méter magasságot (422 m) meghaladó várhegyet a simának tűnő teteje miatt a helybeli lakosság Plai-nak nevezi. Ezt a „különös szabású hegyecskét” keletről a Berettyó, északról a beleömlő Halastó (Hălăştău) patak határolja. Tiszta időben a várhegyről gyönyörű panoráma kínálkozik az egykori váruadalom falvaira, az egész Berettyó-mentére.

Kőváry László, neves történétíró, erdélyi barangolásai közben a várat is felkereste. Elhelyezkedéséről többek között így ír: „Valkó határán, Szilággyban, a Réz heggy oldalán, zöld erdők közepéből Valkóvára, mint egy halálű fehérűk ki messzire.”

Bél Mátyás író, Az újabbkori Magyarország történelmi-földrajzi leírása (Notitia Hungariae istorico-geographica) című munkájában Valkó várát úgy említi, hogy az „hajdan a megye (Kraszna) lakosainak a barbárok betöréseiei ellen szolgálta menedékűl.” Annyi bizonyos, hogy a vár fennállása során mindig kettűs szerepet töltött be: egyfelől katonai erősség határozott védelmi cellal; nagy kiterjedésű területet, az alatta elhaladó forgalmas utat (Hadak útja) ellenőrizte, másfelől mentsvár volt a környező falvak számára.

A vár az 1241. évi tatárjáráskor még nem létezett. IV. Bélának 1149-ben keltezett adománylevele egyszerűen csak terra Valkót említi és nem castrum Walkot, mint ahogy az a későbbi oklevelekben gyakran előfordul. Bunyítay Vince is azon a véleményen van, hogy a vár mindjárt a tatárjárás után épült. Ugyanis IV. Béla király felfigyelt arra, hogy a tatárok azokkal a helyekkel nem boldogultak, amelyek erős, kűből épült várakkal rendelkeztek.

1242–1250 között mintegy tizenhat új vár épült, melynek egyharmada királyi kezdeményezésre történt. Életének utolsó évtizedében vett újra a korábbinál is nagyobb lendületet a kűvárépítés, e tíz év alatt huszonkilenc vár épült az országban, s ennek mintegy ötűde fűződik a király nevéhez. Különben is a várakat építeni az 1200-as évektűl csak a király engedelmeivel lehetett. A 13. századtűl jelentek meg a magánvárak, s ezek engedélyezésében nemcsak IV. Béla védelmi szempontjai, de a földesűri hatalom megerűsűdése is közrejátszott. A földesűri várak megőrizték a kettűs-hármas (katonai és székhely+lakűhely) funkciűját. A várhoz tartozó magánhadsereg védte a várűr családját, javait és a környeket. A kincsek, oklevelek tárháza, az iratok kibocsátási helye, az uradalom centruma volt. Itt működött az úriszék, innen irányították a familiariusokat és a jobbágyaságot, ide gyűltek a vár tartozékaiból,

azaz falvaiból, mezővárosaiból, pusztáiból, allodiumaiból (a hűbéri köteléknek alá nem vetett birtok) származó javak.

Valkóvára megépítése előtt Krasznavár volt a vidék központja, ispáni székhelye, illetve esperesi központja. Krasznavár földvár volt, melyet a tatárok könnyen bevehettek és lerombolhattak. A földvárak Géza király (990–997) idejében szaporodtak el országszerte, melyek részben uralma biztosítására épültek.

Valkóvára építtetője a Geregye nemzetség legérdemesebb tagja, Écs fia, Pál lehetett. A nemzetség a dunántúli Vas megyéből (Vasvár–Egervár–Sárpatak) közti térségről származott. Pál országbíró IV. Bélától megbízást kapott, hogy lásson hozzá a legtöbbet szenvedett keleti országrészben a rablók megfékezéséhez, a szétfutott népesség összegyűjtéséhez, a sóbányák (Désakna, Torda) újbóli megnyitásához. Szolgálatai jutalmául kapta IV. Bélától Biharból Micskét, Poklosteleket, Vámoslázst, Sáncit és Dénesdet, a Berettyó felső völgyében fekvő falvak közül Valkót, Nagyfalut és Zoványt, Kalotaszegről Bikalt, Almást és Földet. Écs fia, Pál arra törekedett, hogy a tatárjárás után a Berettyó és a Sebes-Körös völgyében minél több királyi birtokot szerezhesen, és a két folyó közti, akkor még lakatlan és a völgyben fekvő községek határához tartozó nagy erdőségekre is rátehesse kezét. Így került tulajdonába a Rézalját összefogó gazdasági szervezet központja, Sólyomkő is. Ő volt Sólyomkővár és uradalom első ismert ura.

Valkóvárat (Castrum Wolko) 1311-ben említik először, amikor a lázadásáról ismert Barsa (Borsa) nembeli Kopasz nádor fiának, Belcsnek birtokában volt. Barsa nembeli Kopasz, a Borsa nembeli Tamás fia, Beke és Loránd testvére lovászmester és borsodi ispán (1235), szlavón bán (1297–99), majd nádor volt (1306–15), a tiszántúli vármegyékben tartományúri hatalmat épített ki. Székhelye Adorján vára volt (a mai Szalárd mellett). Eleinte az Anjouk hívei közé tartozott, utóbb fellázadt I. Károly király ellen (1314–15). Második lázadása (1316–18) során csatát veszített Debrecen mellett (1317), majd fogságba esett. Tőle foglalta el 1317-ben Elefánti Dezső Sebesvár várnagya, de Kopasz veje, Majos fia híveivel, a kémeriekkal, Valkóvár alatt csatát nyerve birtokba vette a megyét bukásáig (1318) Károly Róbert részére, hű szolgálatával együtt.

Ezután a várat Danch mesternek, Komárom és Kraszna vármegyék főispánjának adták. A beiktatásnál Károly Róbert megbízottjaként Miklós mester, a váradi káptalan részéről pedig Domokos dékán vett részt. Jelen voltak a szomszédos birtokosok (a Napkor-Meszte nemzetség tagjai is), akik tiltakoztak, amiért Valkó várához nem tartozó javakat (az Almás- és Gyümölcsénes-patak közötti falvakat és malmokat) is odasoroltak. Ezt követően Valkóból a királyi várnagy az egész megyét kezébe tartotta, sőt utóbb a várnagysággal egyesítették a krasznai ispánságot is (1333).

A vár körül már a Barsák alatt tekintélyes váuradalom létesült, mely a Berettyó- és a Felső-Kraszna-völgyi (33 réz- és meszesalji település) falvakon kívül kiterjedt a lakatlan erdőségekre is.

Róbert Károly 1316-ban hadat indít Kopasz ellen. A sereget Debreceni Dózsa, bihari főispán, Károly Róbert híve vezette. Az ütközet balul ütött ki. Kenézt, a valkói vár kapitányát is elfogták, s a győzelmes sereg ellenállás nélkül vonult be a várba. Kenézt embertelen kínzások alá vetették. Lófarkára kötötték, s a száguldó lóval hurcolták meg a vár körül vérző testét.

1318-ban még királyi kővár. 1342-től a Losonczi Bánffy családé, s az egész középkor folyamán az övék marad. 1481-ben a család egyik tagja – Bánffy András elzalogosította a hozzá tartozó birtokrészekkel (Naghfalwa, Valkó Hungarica) együtt 2000 magyar arany forintért Bánffy Mihálynak, majd 1522. január 8-án Bánffy Péterné, Petronella leányára, Annára örököltette. A 19. század végén a vár tulajdonosa Serényi Béláné, gróf Bánffy Róza.

Történelme során a várat sokszor éri súlyos támadás, így például éppen a Bánffyak részéről 1553. november 5-én, amikor Bánffy Miklós és familiárisai fegyveres embereikkel éjnek idején megrohanták és szétműtötték. Erről a támadásról Jakó Zsigmond a Kolozsmonostori Konvent Jegyzőkönyveiben olvashatunk (II. k. 761–762. old.): „1553. november 5-én Bánffy Miklós és familiárisai fegyveres embereikkel éjnek idején megrohanták Walkovarat (Carasna megye), melyet Bánffy Gáspár kb. 5 esztendővel ezelőtt történt halála óta zavartalanul birtokolt, várnagyát: Fekethe másként (Pesthy) Pált lelőtték, a várat rabló módjára elfoglalták, őket kiűzték belőle, arany-ezüst marháik és sok leveleik felprédálásával kb. 4000 Ft. kárt okoztak nekik.

A legsúlyosabb támadás, a Bánffyak birtokában levő, több mint négyszáz éves várat 1665-ben érte, amikor mintegy ötszáz török katona feldúlja és súlyosan megrongálja. A vár 1665. szeptember 15. előtt esett el. Minderről Pásko császári követ tudósít.

A vár 18. századeleji állapotáról egy 1725. évi urbarium tesz említést: ... „hideg, meleg, eső, hó és az időnek minden injuriaja egyaránt érte, a régiség accedalt, rész szerint a kőfala leomlott, nagy része mindazonáltal mostan is fennáll, – kettős palánkkal volt körülvéve, feljáró vezetett a várba. Tölgyfadeszkából való kapu dűlőfélben volt.”

A vár megmaradt falait a környékbeli falvak lakossága hordta szét olyannyira, hogy ma már igen nehéz lenne rekonstruálni. (Bunyitay Vince nyomán Petri Mór közöl szűkszavú leírást a várról.) Bunyitay Szilágy megye középkori műemlékei és A váradi püspökség története című munkájában a vár alaprajzát a fenesi (Bélavár) váréhoz hasonlítja.

A vár alaptervezete háromszögű, alig 300 m területű. Nyugati oldalán áll – igaz romokban – a 9x9 m-es, négyzet alapú, 12–14 m magas, egyik oldalán 4 m,

a többen pedig 2–2,5 m falvastagságú Őrtorony tekintélyes maradványa. Hasonló torony lehetett a vár északkeleti oldalán is, ahol 10–12 m magas falrész magasodik. A keleti oldalon 2 m magas, kb. 1,5 m vastag védőfalat, déli oldalán emeletes palotára utaló alapfal-maradványokat és beomlott pince részleteit lehet látni. A várudvaron a figyelmes néző egy mélyedést is (vízfogó medence; ciszterna) észrevehet.

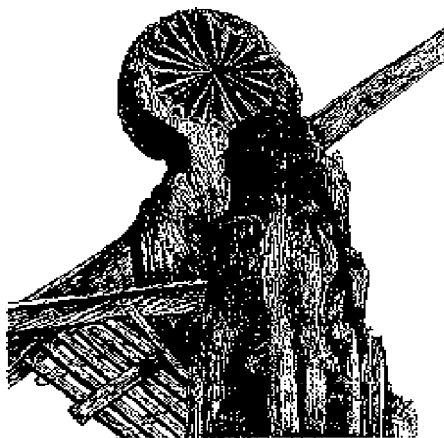
A vár a környező hegyekben nagy mennyiségben található terméskőből (csillámpala) épült, kettős palánkkal volt körülvéve, melynek közét kavicsal töltötték ki. (Meg kell jegyeznünk, hogy a kővárak egy részénél is voltak földből épített erőművek. Ezeknél a földbe bevert gerendák között többnyire döngölt vizes földdel töltötték fel, s a gerendákat kívülről besározták, hogy felgyújtásukat megakadályozhassák.)

A vár már a 18. században annyira romlott állapotba került, hogy a vármegye két ízben is, 1716-ban és 1718-ban kísérletet tett kijavítására, azonban az akkori nehéz gazdasági és pénzügyi nehézségek miatt rendbehozatalára nem kerülhetett sor.

1435-ben említés történik a vár káplánjáról is (Magister Gola vicecastellanus de Wolko et c. de Karazna), s e körülmény a várkápolna meglétére utal.

Úgy gondoljuk, hogy a vár mostani gyászos állapotában is a legfestőibb romok sorába tartozik.

Major Miklós
ny. tanár

Vassy Erzsébet – Örökség

Egyház a tüzeskemencében

Próbára tett magyarok Kárpátalján

A trianoni országcsonkolás nyomán kezdődött el Kárpátalja reformátusságának önálló, de rengeteg szenvedést hozó történelme.

Az Osztrák–Magyar Monarchia bukása közeledtével Wilson amerikai elnök 14 pontos üzenettel fordult a világhoz, hogy a vesztes népeknek meg kell adni a lehetőséget az önálló fejlődésre.

1918. október 14-én Párizsban bejelentették a csehszlovák kormány megalakulását, s Prágában létrehozzák a csehszlovák államot. Kárpátalja számára három lehetőség maradt:

- a. független állam lesz,
- b. egyesül a bukovinai és galíciai ruténnel,
- c. Kárpátalja autonómiája.

Mivel a világ félt a kommunizmus előretörésétől és nem engedhette meg az antant érvényesülését, így az első kettő érvényesült. 1918-ban a magyarok megszállják Kárpátalja egy részét. Románia és Csehszlovákia a forradalom kitörését Magyarországon kihasználja az ellentámadásra. 1919. január 12-én a román és csehszlovák csapatok ketté osztották Kárpátalját.

1919. február 5-én Benes bejelenti a Tízezer Tanácsának, hogy Csehszlovákia igényt tart Kárpátaljára.

A csatlakozáshoz két feltételt kellett teljesíteni:

- teljes politikai autonómiát,
- a kisebbségek jogainak teljes tiszteletben tartását biztosítani (nyelv, vallás) nemzetiségre vagy fajra való tekintet nélkül.

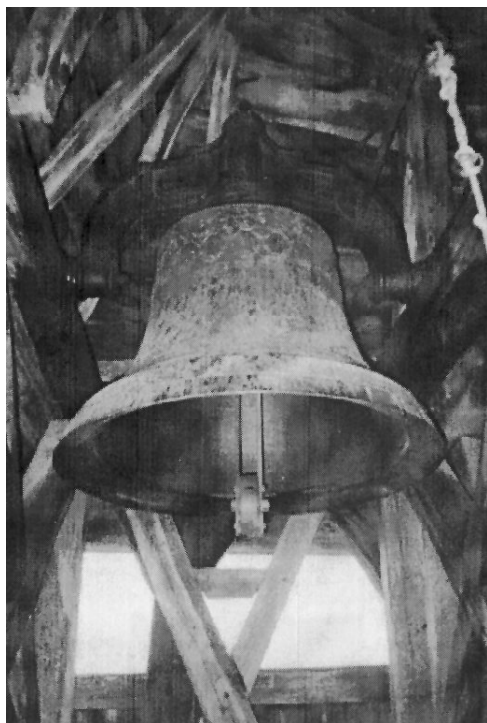
A csatlakozás megtörtént, de Csehszlovákia semmibe vette a kisebbségek jogait.

A hivatalos és kötelező lett a cseh nyelv, a korábbi tisztviselőket megfosztják hivataluktól és természetesen semmi nem lett az ígért autonómiából.

A nyelvtörvény egyáltalán nem kedvezett a magyar iskolarendszernek. A felekezeti és nem cseh iskolák nem részesültek állami támogatásban, ezért ezek fokozatosan megszűntek.

A két világháború közötti időben újabb és újabb magyarságmorzsoló intézkedések történtek.

A református egyház pedig az élet rendezésére irányuló próbálkozásokba kezdett. Zavart keltett a hír, hogy a

A nagyberegi Református Gimnázium

lelkészek, tanítók a fizetésüket a csehszlovák államtól kapják. A gyülekezetek beszüntették az egyházi járulék fizetését. Ez bénította a közösségek életét és a lelkészeket megélhetés nélkül hagyta. A munkácsi egyházközség felhívással fordul a gyülekezetekhez, hogy rendezzék a helyzetet. Házról házra járva kezdenek gyűjteni az egyház szükségleteire.

Mozgalom indul a lelkészek ellen, amelybe a görög katolikusok, a pravoszláv irány szóvivői és a szekták tartoznak (baptisták, adventisták, Jehova tanúi). Az állam pedig nyíltan támogatta ezt a mozgalmat.

A sajátos körülmények között végül is 1923-ban három egyházmegyéből – Bereg, Ugocsa és Ung egyházmegyéiből – megalakult a Kárpáti Egyházkerület, 65 ezer gyülekezeti taggal 77 gyülekezetben, 76 lelkésszel és 5 segédlelkésszel. A 38 állami iskolával szemben még mindig 51 református iskolája van.

A következő időkben több iskolát államosítanak az egyház megkérdése nélkül. A magyar református tanítókat kötelezték, hogy a magyar gyerekeket szlovák nyelven tanítsák. Az állam nem fogadta el a református tananyagot.

Sem politikai, sem egyházi értelemben nem kapták meg a békeszerződésekben meghatározott önrendelkezési jogot.

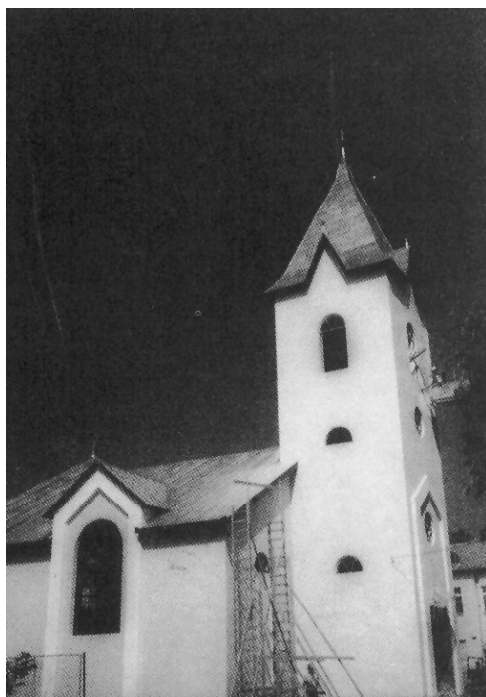
1944–1990 között a szovjet és ateista uralkodás bénította meg az egyház életét. Már a szovjet csapatok megérkezése előtt sok lelkész és egyházi munkás elmenekült. Az államhatalom minden lelkészt megfigyelés alatt tartott.

A Moszkvai Baptista Egyház a Kárpátaljai Református Egyházat magához akarta kapcsolni. Ez végzetes lett volna, hiszen utat nyitott a magyarság beolvadása előtt, a szekták ragadozó farkasokként téphették volna az egyház testét. A kárpátaljai baptisták főleg idegen nemzetiségűek voltak, számuk csekély volt, minden szektás irányzatot hajlandóak voltak befogadni.

1944 novemberében a front keresztülvonulása után a magyarok településekről a szovjet hatalom háromnapos munkára elhurcolt minden 18–55 év közötti férfit. Őket a sztálini haláltáborokba deportálták. Nemzeti tragédia lett ebből is. Már az első gyűjtőhelyen és az embertelen út alatt sokan meghaltak.

A légerekben 50 ezer ember pusztult el. Az otthon maradtakat állandó rettegésben tartotta a hatalom.

A Kárpátaljai Református Egyházban minden üldözés ellenére hatalmas ébredés indult. Meghatározó szerepet játszott ebben a Baráti Kör nevű lelkészközösség. 1947-ben a közösség egy része levelet írt Sztálinnak, melyben Nabukodonozor történetére hivatkozva figyelmeztetik a birodalom vezetőjét, hogy ő is Isten eszköze, kinek az egyetlen és Mindenható Úr akaratának engedelmeskednie kell. Nem tudni pontosan, hogy a levél elérkezett-e a címzetthez, de az elküldését követően hamarosan érezhető volt a hatása. Letartóztatások következtek. A vád: szovjetellenes tevékenység, a néphatalom megdöntésére irányuló kísérlet, a nép félrevezetése. A letartóztatott lelkészek 1956-ban szabadultak. Időközben más lelkészeket a kolhozok alakulása elleni agitáció vádjával tartóztattak le. Az egyház tagjai közül sokan a hatalom besúgói lettek. Nagy erővel folytatódik a magyarság beolvasztása, a magyar iskolák megszüntetése.

A csapi templomot 1992-ben kezdték építeni. Az előzőt a németek felrobbantották, a szovjet rendszer pedig a maradványait is elsöpörte

Ezekben az időkben az egyháznak és nemzetnek az istentiszteletek és nyilvános temetések jelentették a megtartó erőt... S ez nagyobb megtartó erő volt, mint sokan gondolták. S így egyházunk volt az az erő, amely a nemzeti értékeket és a magyarság itteni küldetését átörököltette és megmentette a jelen és a jövő számára.

A lelkészi kar az elhalálozás és a külföldre menekülés következtében 24 főre csökkent, ezek 81 gyülekezetben végezhettek szolgálatot... Ám ezt csak a vasárnapi istentiszteletre korlátozták. Az oktatásért, házi keresztelésért szigorú büntetés járt minden lelkésznek. A vasárnapi istentiszteleteken besúgók készítettek jelentést a lelkész prédikációjáról, melyet a felsőbb államszerveknek továbbítottak.

1974-től enyhült az állami elnyomás.

A rendszerváltást követően megindulhatott a sok helyen szinte elfelejtett hitoktatás, tömegesen látogatták a templomokat, rendkívül élénk ifjúsági munka bontakozott ki. Az Úr elhozta a szabadítás idejét, letelt a babiloni fogság ideje.

Héder János lelkész
és **Gulácsy Lajos**,
a Kárpátaljai Református Egyház tiszteletbeli püspöke

A nagydobronyi Gyermekotthon

És a jelen...

Az 1990-es év új korszak kezdetét jelentette a Kárpátaljai Református Egyházkerület történetében. A kommunista uralom kéz érintése nélkül összeomlott. 90-től mindent megengedtek, amit addig börtönbüntetés terhe alatt tiltott a szovjet hatalom. A Szovjetunió felbomlása tetemes anyagi kárt okozott a lakosság körében. A sok éven át nehéz munkával megtakarított pénz egyik napról a másikra elértéktelenedett. A rubel megbukott, 91-ben a terület Ukrajna közigazgatása alá került, ami további gazdasági romlást eredményezett. A magyarság zöme, amely addig a kolhozban éhbérért dolgozott, munkanélkülivé vált. Ilyen nehéz helyzetben okunk lett volna a nagy búra és bánatra. De éppen akkor látszott meg a hit megtartó ereje... Ezért nem is nehézségekről kell szólnunk, hanem inkább hálaadással kell beszélnünk Isten diadalmas tetteiről és csodáiról, aki a sok nyomorúság után megemlékezett rólunk és megelevenített minket.

Iskolák

Egyház és iskola összetartoznak. Ahol ezt elválasztják, ott Jézustól tiltják el a gyerekeket. Jelenleg Nagyberegen, Nagydobronyban és Tivadarfalván működik református gimnázium. Nagydobronyban 1990-ben egyházi elemi iskola nyílt meg 22 gyerekkel. Szeretnénk iskolákat nyitni ott, ahol szórványban él a magyarság.

Egyházi óvodák működnek Szolyván, Bulcsúban, Kígyóson és Beregszászon.

Misszió

Isten ígétjét nem lehet bilincsbe verni. Minden keresztyén misszionárius lehet a maga családjában, munkahelyén, a társadalomban. A legnagyobb egyházüldözés idején, a vasfüggönyön keresztül is eljutottak hozzánk a Bibliák. 1992-ben csupán egy év alatt 49 ezer orosz és ukrán Biblia jött be Hollandiából és Skóciából.

Isten kegyelméből Tivadarfalván hároméves misszionáriusképző kezdődött el, ahonnan már tizenhárom végzős indult el az aratásba. Ketten Kijevben dolgoznak, egy Szipjában. A magyarul beszélő cigányok között már öt gyülekezet alakult.

Lepramisszió kezdődött el 1990-ben, amikor tudomásunkra jutott, hogy 18 leprakórház van a Szovjetunióban. Ukrajna különválása után elsősorban a kucsurgámi Leprakórházat támogatjuk élelemmel, ruhával, pénzzel. Kárpátalján a Lepramisszió központja Szürtében van.

Csongoron áldásosan működik az izákosmentő misszió. Egy-egy alkalmon körülbelül százan vesznek részt.

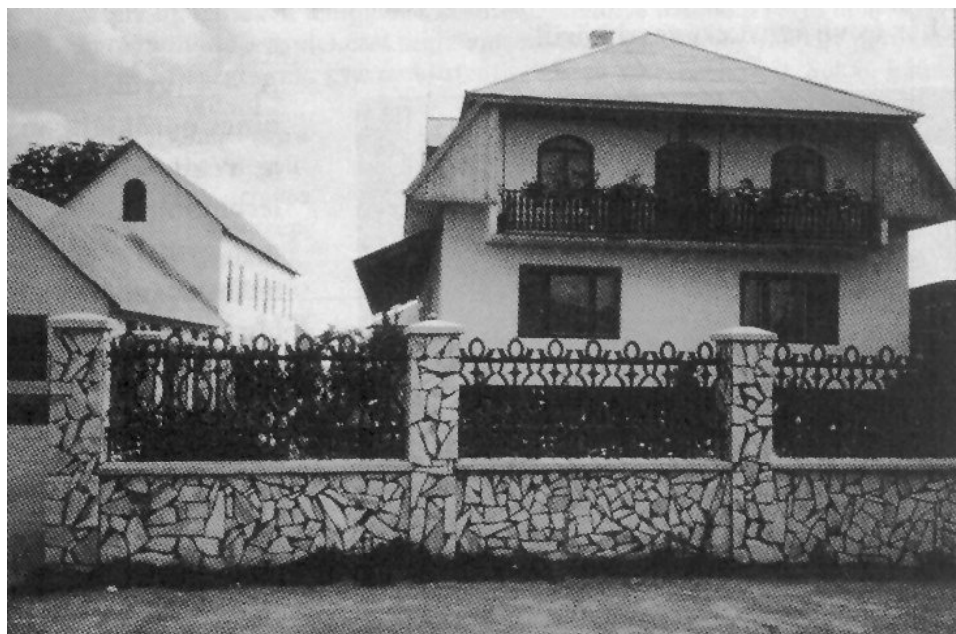
Ifjúsági munka

Először is jól képzett hitoktatókról kellett gondoskodnunk. 1990-ben 48-an, a következő évben 45-en jelentkeztek tanfolyamra. Továbbá református gimnáziumaink végzősei is alkalmassági vizsgát tesznek, s akik megfelelnek, azok bizonyítványt kapnak. Kárpátalján évente kilencezer gyermek jár hittanórára. Rendszeresen tartunk ifjúsági csendesnapokat.

Szeretetintézmények

A nagydobronyi Református Irgalmas Samaritánus Egészségügyi Gyermekotthon, 1995-ben alakult. 59 elhagyott árva, illetve szellemi fogyatékos leánygyerek él benne.

A munkácsi Református Gyermekotthonban 18 gyerek él.

A tivadari Missziós Iskola és Református Gimnázium

A mezővári templom. Különleges tornya az egykori vár tornya volt

A Dunamelléki Református Egyházkerület segítségével jött létre az árvíz sújtott Mezőváriban egy vízmű, amely a község Borzsa folyón túli részét látja el tiszta ivóvízzel.

Egyetlen saját kiadású lapunk van, a Küldetés, mely negyedévenként jelenik meg. Fiatal lelkészek közösen szerkesztik. Legnagyobb gond a papírhiány és a nyomdaköltség. Ezért saját nyomda lérehozásán fáradozunk. Már működik a holland segítséggel beszerezett ofszet nyomda.

Zsinati határozat elrendelte a Magyar Református Énekeskönyv használatát. Hatezernél több ilyen énekeskönyvet kaptak, de még mindig van rá igény.

1999-től kántorképzés indult Beregszászon, ahol húsz orgonistakántort képezünk. Szeretnénk újra létrehozni kántortanítói állásokat, akik énektanításon kívül hitoktatók, ifjúsági vezetők és népművelők is lennének.

A lelki megújulásra van legjobban szükség, mert az egyház akkor erős, ha van hite az élő, feltámadott Jézus Krisztusban. Szükség van a családok tisztaságára, az ifjúság erkölcsi újjászületésére.

A KRE Diakóniai Központ azzal a céllal jött létre, hogy özvegyeket és árvákat segítsenek. Ingyenkonyha működik, ahonnan 200 szegény kap naponta meleg ételt. 1998 novemberében a nagy árvíz idején a központon keresztül jutottak el a külföldi segítők az árvízkárosultakhoz.

Építkezések

Ha csak az akadályokat és a nehéz anyagi helyzetet nézzük, még egy ől építésébe sem kezdtünk volna. De a toronyépítési munká-latokba belekalkuláltuk a Mindenható Isten gazdagságát is. Volt olyan kis szórványgyülekezet, amelynek csak két autó kőre volt pénze, mégis letette a templom alapkövét 1991-ben és 1995-re készen lett. Az elmúlt tíz évben sok bajjal időben épült fel tizenkét templom és huszonnégy parókia. Folyamatban van hat parókia és két templom építése.

Horkay László
püspök

Egyházmegyék a történelem sodrában

Régi térképet nézegetek, Ugocsa vármegye térképét, készítője Gönczy Pál. Az akkori Ugocsa vármegye területe 1190 négyzetkilométer, lélekszáma 75 461. Ismerősen csengenek a falunevék: Nevetlenfalu, Akli, Akli-hegy, karnyújtásnyi távolságra vannak Halmitól.

Mesélik, hogy a régi rendszerben, amikor a dabolciak kimentek kapálni, egészen közel a szigorúan őrzött határ alá, átkiabáltak rokonaiknak, ismerőseiknek néhány jó szót. Így üzentek egymásnak, mert levelezni is nehézségbe ütközött. Ha valaki meg akarta látogatni alig tíz kilométerre lakó rokonát, csak több száz kilométeres kerülővel, Moldván keresztül tehette meg. Kivételes esetekben, halálesetkor lehetett átmenni Halminál, határőr kíséretében.

Református egyházközségek őrzik a kárpátaljai magyarság hitéletét: Akli, Akli-hegy, Aknaszlatina, Batár, Csepe, Fancsika, Feketeardó, Feketepatak, Fertőszalmás, Forgolány, Gödényháza, Huszt, Királyháza, Mátyfalva, Nagypalád, Nagyszőlős, Nevetlenfalu, Péterfalva, Salánk, Szőlősgyula, Tekeháza, Técső, Tiszabökény, Tiszakeresztúr, Tiszaújhely, Tiszaújlak, Tivadarfalva, Verbóc, Visk, – valamennyi az Ugocsai Egyházmegyébe tartozik. Az Ugocsa névvel mintegy emlékezni kívánnak a múltra, a valamikori szebb időkre.

A volt Máramaros-Ugocsai Egyházmegyéhez tartoztak még a mostani Románia területén található egyházközségek: Bábon, Dabolc, Halmi, Hosszúmező, Máramarossziget, Nagytarna, Tamásváralja, Técső – amelyet a határ teljesen kettéosztott – és Túrterebes. Akkor még a nagytarnai leányegyházközség anyaegyházközség volt, ma Tamásváraljához tartozik, szép kis temploma, romos parókiája valamikori aktív egyházi életről tanúskodik.

Ma csak arra a lelki egységre gondolhatunk, amelyet „egy testnek” nevezünk, és amelynek feje Jézus Krisztus.

Régen sem volt rózsás sem az egyház, sem a magyarság helyzete: szorítottak a történelmi körülmények. A lekipásztörök baráti társaságokat szerveztek, meghatározott időközönként találkoztak. Csernák Béla fennmaradt kéziratai arról tanúskodnak, hogy: „az eltiport magyarnak magát még kisírni sem volt szabad.” Ezeket a baráti köröket traktusnak nevezték el. Ilyen volt az ónpataki és a hegyi traktus. Az ónpataki traktusnak jelképes értelmezését ismerjük. Az Avas-hegység nyugati nyúlványából fakadt az a forrás, amely mocsárba fulladt ősmedve nyelve alól jön ki, gyógyító erővel is rendelkezik, ezért nevezték el Ónpataki-forrásnak. Ide gyűltek össze alkalmanként az Ugocsai Egyházmegye lekipásztörői, hogy fürdőzés közepette az egyház ügyeire is gyógyulást keressenek. Csernák Béla így emlékezik vissza kéziratában:

„Különösen a közeli falvak papi családjai adtak itt találkozót amúgy szegényesen, de egy-egy kellemesen eltöltött nap szerzett nekik annyi örömet, mint amennyit mások híres világfürdőkben drága pénzen sem tudtak

megszerezni. A közeli falvak népének fel sem tűnt az ugocsai papok e szerény szórakozása... Mikor aztán az egyházi gyűléseket is betiltották, nem volt szabad presbiteri vagy egyházi gyűlést sem tartani, nagy fennakadást jelentett a gyűlések hiánya, ahol megtárgyalhatták volna a szent ekklésia ügyes-bajos dolgait. Akkor jött az Aklival szomszédos Gyula papja, Ladányi Pál, a későbbi viski lelkész arra a gondolatra, hogy a lelkészek megszokott találkozóhelye, az ónpataki forrás nyírfása alkalmas lenne arra, hogy ott fürdőzés, szalonnasütés közben megbeszélhessék egyházunk ügyes-bajos dolgait. Tetszett a gondolat másoknak is. Elszívárgott a híre, arról gondoskodott az eszes Ladányi Pál, a Paládokra is, a nagybányai egyházmegye szomszédos papjaihoz, azok tovább adták a beregieknek. Ezek is megmozdultak, mikor hírét vették, hogy az osztrák önkényuralom a nagy tiszántúli egyházkerületet felosztatni akarja, Máramarosból, Ugocsából, Szatmárból, Beregből egy új egyházkerületet akar csinálni, fej nélkül, azaz püspök nélkül.”

Ezek a találkozók nem múltak el nyomtalanul: az ónpataki traktus „erőforrást jelentett az akkor szinte pásztor nélküli nyáj módra élt református lelkipásztorok számára, akik szilárdan állottak ellen minden hatalmi nyomásnak. ... Mikor pedig az 1859. szeptemberi hírhedt pápens az osztrák uralomra fiasóval járt, a magyar protestáns egyházakat megtörni nem sikerült és az egyházi élet a durva nyomás alól felszabadult, az ónpataki traktus, mint drága emlék élt tovább az ugocsai, szatmári, nagybányai, beregi református lelkészek lelkében.”

A kéziratban és nyomtatásban fennmaradt akkori jegyzőkönyvek tanúsága szerint a Máramaros-Ugocsai Református Egyházmegye esperesei:

Batizi András: 1858–1872, aki Técsőből látta el teendőit,

Doktor János: 1872–1883,

Csernák István: 1883–1890. 1884-ben átkerült az esperesi hivatal Tamásváraljára. Biki Ferenc így emlékezik reá: „Csernák István háza – a váraljai Sion –, az igazi, őszinte barátságna, a szíves vendég szeretetnek nemes háza volt. Csernák István jó lelkű, minden emberen segíteni kész...”

Szikszai Zoltán: 1901–1909.

A hiányzó tíz évre nem találtam adatot.

Ezután következett *Biki Ferenc:* 1910–1918.

A Máramaros-Ugocsai Egyházmegye 1916. évi statisztikai adatai:

Máramaros: 9 646 lélek; Ugocsa: 14 002 lélek; összesen 23 648 lélek.

Született: 451, elhunyt: 481.

Házasságot kötött: 201 pár. Konfirmált: 427 gyermek.

Ez volt Trianon előtt. Ekkor még tájainkon a gyülekezetek két egyházmegyéhez tartoztak: a szatmári, valamint a máramaros-ugocsai egyházmegyéhez. A Trianon utáni impériumváltás, a határmódosítás után alakult meg a nagybányai, később pedig a nagykárolyi egyházmegye.

Az 1989-es fordulat után négy évig maradt fenn az átmentett Nagykárolyi Református Egyházmegye, amely átfogta az egész közigazgatási Szatmár megyét, hetvennégy anyaegyházközség tartozott hozzá.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerületi Közgyűlés szorgalmazta a mamut egyházmegyék megosztását, így alakult meg 1994-ben külön a Szatmári Egyházmegye. Megjegyzem, hogy négy egyházközség – Avasújváros,

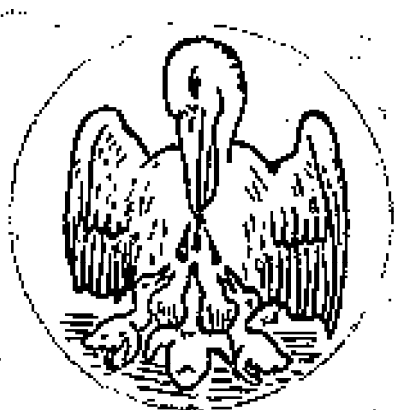
Avasfelsőfalu, Kőszegremete és Vámfalu – átkerült a Nagybányai Egyházmegyéhez.

A 2002-es esperesi jelentés alapján a Szatmári Egyházmegye 44 anyaegyházközségből áll, összlélekszáma 26 835, amelyből több mint a fele, 13 666 lélek él Szatmárnémeti öt református gyülekezetében. A legnépesebb a Szatmár Szamos-negyed gyülekezete 3825 lélekkel. Húsz egyházközség 300 lélekszám alatt van. A legkevesebbet számlál Aranyosmeggyes 48, majd Kakszentmárton 74 lélekkel. Legfiatalabb anyaegyházközség a szatmárgörbedi.

Szerettem volna szépet, biztatót írni...

Az eltelt idő Isten kegyelmi ideje volt. A Szatmári Egyházmegyében is épültek Isten-hajlékok, javítottak a gyülekezetek templomokat, parókiákat, épültek gyülekezeti termek, ifjúsági központok, de a gyülekezetek nagyobb többsége fennmaradási nehézségekkel küzd, különösen a 300 lélekszám alattiak. Keresik, keressük a kiutat Isten megtartására, szeretetére hagyatkozva. Reménységgel telünk be, még akkor is, ha évről évre fogyatkozunk. A számok önmagukért beszélnek, sokszor kegyetlenek, kemények, mögöttük tények rejlenek. Mégsem csüggedünk! Élünk, tehát vagyunk.

Fodor Lajos
egyházmegyei főjegyző

A sződemeteri templom

A lelei harangláb

RAB ZSUZSA

Órtornyok

*A firenzei dóm tövében
rátok gondoltam, ti merészen
világoló aprócska lángok,
sár-templomok, fa-haranglábak.*

*Napnyugat s napkelet határán
örködtetek – de sokszor árván!–
tűzkormosan, árvízben ázva,
dülő hadaktól meggyalázva.*

*Virultak pogány tulipánok
hímezték bibliás leányok
tölgyfából rótt úrasztalára
karácsony vagy pünkösöd havára.*

*S a templom-kunyhóban a Gyermekek
sugárzott, s szálltak kettős nyelvek,
ötezer év zsidó igéit
magyar ige zengette éjig.*

*Zengette kopott prédikátor:
a virágos Hollandiából
útnak indult gyalog, szekéren,
hogy bölcsőjéhez visszatérjen,*

*vesszőből-sárból szentegyházat
emeljen e sár-föld hazának,
magyar nyelvből egy új országot,
tündöklő koldus-királyságot.*

*Kelet küszöbe, Tisza-mente!
De sok baj, vész törette-vert!
De Erdőn-túlról fáklya-fényjel
üzen ma is, vaksötét éjjel:*

*veletek vagyunk, míg ti itt vagytok,
magunkra, tudjuk, sose hagytok,
a Tisza, Maros véreérén át
együtt lüktetjük még a zsoltárt:*

*„Tebenned.....eleitől fogva...”
egymás kezét és szívét fogva,
kik töretlen gerinccel álltunk,
ma sem görnyedhet meg a hátunk!*

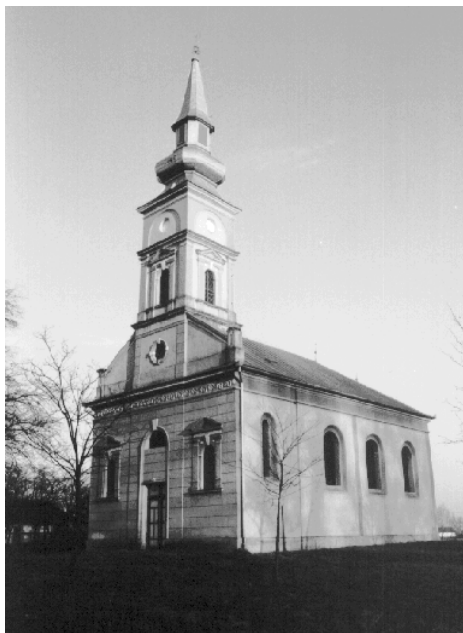
*A firenzei dóm tövében
szédülve a magasba néztem,
ott fenn: palástok lobbanása,
gályaevezők csobbanása,*

*s „erős várunk” az olasz égen
lebegett fatornyos merészen,
csipke-csodáknál ékebben,
aranycifráknál fényesebben.*

*Hol veszett vizek ostromolták,
hol dühödt törvény szabta sorsát,
– hányszor lét és nem lét határán!–
erős hitben mégis megállván.*

*Világoló kis faggyú mécsek,
őrtornyaink dacos merészek,
rátok tekint a riadt lélek:
„Őrizzétek meg ezt a népet!”*

A fényképeket **Váradi József** nyugalmazott lelképásztor készítette, aki magas életkora ellenére nagy odaadással fényképezi a Királyhágómellék templomait. A kötet kiadása folyamatban van.

A tasnádszántói templom

A krasznaszentmihályi templom

Krüzselyi Erzsébet emlékezete

Aligha van református templomunk, amelyben egy-egy ünnepen ne hangzott volna el egy-egy vers szavalása előtt: írta Krüzselyi Erzsébet.

A költőnő 1875-ben született Máramarosszigeten. Édesapja, Krüzselyi Bálint (1844–1900) a szigeti jogi egyetem tanára, maga is irodalmat kedvelő ember, a Máramaros című lap szerkesztője. Népies hangvételű versei, novellái tükrözik vissza a megye sokszínű nemzetiségi kultúrájának ismeretét is. Az Aki másnak vermet és című színdarabját Szigeten mutatja be Komjáthy János debreceni színtársulata. A város akkori élénk irodalmi köreiben megfordult Juhász Gyula, Zilahy Lajos is. Egy ideig itt élt Szilágyi István, aki oly nagy hatással volt arany János irodalmi munkásságára, s a Szilágyi István Irodalmi Kör támogatott minden irodalmi próbálkozást.

Ilyen környezetben és nemesi gyökerekből fakadó családban sírt a világra Krüzselyi Erzsébet. A város, a festői vidék betöltötte a gyermek lelkét, s remélte, hogy a bölcsőhely lesz nyugvóhelye is, amint az Itt születtem című versében vallja.

E szépen induló életet gyökeresen megváltoztatja az, hogy nyolcéves korában egy hülés következtében fülidegei megbetegednek és teljesen megsüketül, sőt a látása is meggyengül.

Iskolába már soha nem járt, így édesapja tanítja írni, olvasni, s a maga szívós akaratából indul el a versfaragás ösvényein. Betegsége, szenvedése nagy árnyékként nehezedik verseire. Örök csendben, Nem kívánok, Hallottam című verseiben az elveszített hallását fájlalja. A költészet azonban igazi vigasz e szomorú lélek számára, akinek saját családja soha nem lett, s édesapja elvesztése mélyen megrendíti érzékeny lelkét. (*Künn a temetőben.*) Versben látja az élet terhe alatt görnyedő édesanyját: *Sír az édesanyám, / szegény édesanyám, / Mert ezer a gondja.* Az özvegyen maradt anya és árván maradt leány fokozottan érzi a boldog család hiányát. Időközben a látása is tovább romlott Budapesten többször is műtötték a szemét, sajnos sikertelenül, így az örök csend és homály hangulata érthető verseiben (*Egy régi dal, Vergődés*). A reménytelen szerelem motívuma is külön fájdalom. (*Ne szeress te engem, Lehet-e remélni, Csak egy tekintet, Minek is van szerelem*). Ám amint a felhők közül felbukkanó nap fényt és derűt áraszt a földre, verseiben is megcsillan a földi élet szépsége (*Itt a tavasz, Idill, Kora tavasszal*), sőt itt-ott vidám humora is megvillan (*Ejnye, ejnye mi dolog, Isten veled*).

A vidék népköltészetét, mondáit is jól ismerte, ezeket is feldolgozta verseiben.

Az életre szóló betegséggel vajúdo költő azonban istenfélelemmel viselte keresztjét (*Szeret az Isten, Örök célok Urához*). A rímbe szedett hit és hitvallás számára az egyetlen vigasz. Rádöbrent arra, hogy a maga elesettségében

másokat vigasztalhat és erősíthet (*Előhang, A Fasori református templomban, Testvéreim, ha sorskeresztetek...*).

Krúzselyi Erzsébet sérült lélekkel élt a világban, s mert tudta mit jelent a szenvedés, együtt tudott érezni a másokéval. Legtöbb verse talán ezt sugározza. Leginkább talán az Erzsébet királynő halálakor írt vers beszél erről. Meghagyta, hogy halálakor nemzeti színű szalagot helyezzenek keblére, de a veszélyes történelmi idők miatt szerettei csak a koporsója vánkosa alá merték odatenni.

Édesapja halála után egy ideig Felsővisón élt, honnan az államosítás miatt 1949-ben Szatmárhegyre költözött, testvére fiához, egyben keresztfiához, Krúzselyi Barnához. Hallása és látása annyira elhagyta, hogy verseit keresztfiának diktálta. Utoljára, ha valamit közölni akart, annak tenyerébe cirkalmazta, betűzte mondanivalóját. Többször is felkérték versei közlésére, ő azonban visszautasította a felkérést, azzal az indokkal, hogy hőhéroknak nem ír.

Gyermekkori vágya, hogy majd sírja Máramarosban domboruljon, nem teljesedhetett be. A történelem elűzte onnan, a dombos, gyümölcsfás Szatmárhegyre. *Ne tegyetek* című versében meghagyta, hogy ne állítsanak márványt a sírhelyére: *Minek az ilyennek / Aranybetűs emlék / Nem védi meg attól, / Hogy el ne feledjék.* Amikor Szatmárhegyre költözött, egy vastag kárpáti fenyődarabot hozott magával fejfának, halálakor ezzel jelölték meg a sírját. 1953. október 15-én halt meg, s hamvai a lippai temetőben nyugszanak. Később szerettei sírkövet állítottak emlékének.

A szatmárhegyi Krúzselyi Erzsébet Nőszövetség

Hat verseskötete jelent meg, egy pedig közösen Brankovics Györggyel. Erzsébet királyné emléke című versét neves írók, költők értékelték: Gárdonyi Géza, Reményik Sándor, Tompa László, Szabolcska Mihály.

Nevét a kortárs irodalom sokáig nem tartotta számon, az egyház azonban lehajolt a porba és verseit mint fénylő aranyrögöt felvette, hogy a Jób-sorsúakat gyámolítsa velük

A szatmárhegyi gyülekezet ünnepélyesen emlékezett meg a költőnő halálának 45. és 50. évfordulóján (1998, 2003), születése 125. évfordulóján (2000-ben). Református egyházunk nagyasszonyai közé soroljuk őt, aki hitből fakadó szívjóság, türelemmel viselt kereszthordozás, hűség, egyháziasság tekintetében örök példaképünk. 1998. október 18-án a Szatmárhegyi Református Nőszövetség Krüzselyi Erzsébet-zászlót szentelt és felvette a költő nevét, így állítva neki márványnál maradandóbb emléket.

Válogatott verseinek kiadását tervezik. Több verse Joódy Péter által szerzett dallamokban él tovább.

Kovács Ferenc
lelkipásztor

KRÜZSELYI ERZSÉBET

Örök célok Urához

*Úristenünk, a mindenség a várad,
És trónusod a világegyetem!
Órgondod fénye egyaránt elárad
Csillagbolygókon és atomszemeken.*

*Árnyék mérhetetlen lényedhez nem érhet,
Fényvégtelenben élsz hitünk felett!
Te vagy a mindent osztó Egy-ígéret,
A teljesülés és a végezet!*

*Mindent Istenerőd munkája rendez,
Mi csak az átfoghatatlan úrban ing.
Örök céloddal szüntelen teremtesz –
És új halálra szólítsz megint!*

*Szentlelked öntudatlan munkatársa
Minden világtest, minden atom –
Minden Tiéd és semmi sincs hiába –
Te örök kezdő és végső irgalom!*

Kiesett az ablakon

(ApCsel 20,7–12)

A véletlen és végzetes munka- és közlekedési balesetek tanulmányozása a szakértők számára gyakran tanulmány is, újabb szerencsétlenségeket megelőzendő. Eutikus kizuhanása egy istentiszteleti hely ablakából talán kétezerévi év távolságából is érdemes tanulmány.

Az igei tudósítás szerint a hét első napján, a parancsolat szerint az Úrnak szentelendő napon és alkalmon alszik el. Nem újság! A szószékből gyakran látni a lehanyatló fejeket, fáradt testvérek szundikálását. Talán lecsökken a vércukorszint, vagy csak egyszerűen a templomi csend és a leállított szervezetmotor okozza... Egyik szellemes adománk viszont egy nem mellékes apróságra tereli a figyelmet. János bácsi olyan mélyen elaludt, hogy finom ébresztgetésre se kapta fel a fejét. Az istentiszteletről már kifele indult a gyülekezet, amikor a lelkész megkérte az egyik presbitert az ébresztésre. Mire ő imigyen válaszolt: Ébressze fel maga tiszteletes úr, mert maga altatta el!

Az elmúlt évtizedben felppezsdült az egyházi és gyülekezeti élet, legalábbis kaput nyitott Isten. Elképzelésekben, programokban, teológiai megalapozásban nincs is hiány. Új istentiszteleti rend, új énekeskönyv és éneklési stílus mellett igehirdetői nagyságok, szervezeti és szervezési buzgólkodások megújító szándékától visszhangos az egyházi élet. Néhány kivételtől eltekintve azonban az figyelhető meg, hogy a néma istentisztelethez szokott gyülekezeteink bátortalanul vagy éppen ellenszenvesen fogadták a hangos Bűnvalló imádságot, valamiféle szektás kegyességnek a csendes imádságot. A ritmikus éneklést sok gyülekezetben nem is szorgalmazták, egyszerűen elszabotálták. A kettőnél több versszak éneklését is csak időhúzásnak vélték. A formális vallásosságnak tökéletesen elég egy kerek óra „templomozás”.

Istentiszteleti rendünk központja az igehirdetés, az Igével pedig hétköznapi vasárnap, alkalmas és alkalmatlan időben kellene élni a gyülekezetnek. Örökzöld téma az igehirdetés nyelvezete, az igehirdető személye, lelkülete, tudása, ügybuzgósága, de korántsem olyan könnyű eligazodni e kérdésekben, mint ahogy a köznép néha ítélkezik, értékel. Előfordul, hogy kiválóan képzett, bibliai életű lelkész temploma is kong az ürességtől, máshol az igehirdetőnek nagyobb a varázsa mint az igének. Némely gyülekezetnek komoly evangéliumi igénye van, másoknak csak annyi, hogy vasárnap délelőtt megmutassa magát a Fennvalónak. Lehetnek is, vannak is gondok az igehirdetésünkkel, de nem annyira, hogy emiatt egy egész nemzedék essen ki a templomablakon. Mert ez az igazi tragédia!

Figyeljünk csak arra, hogy Pál apostol *éjjelig megnyújtotta a tanítást. S volt elegendő szövétnek a házban.* A szövétnek a világító eszközre és anyagra vonatkozik, de szinte érződik a szimbolikusság. A zsendülő keresztyénység Jézust, feltámadást, örök életet hirdető első szerelmében inkább arra kell gondolni, hogy a hallgatóság lelki szövétneke világított az éjjeli órákig. Az Apostolok Cselekedetei könyve hűen tudósít arról, hogy a lobogó lelki szövétnektől hogyan kapott lángra az őskeresztyén és a későbbiekben megalakuló gyülekezetek buzgósága.

Adódik a nagy kérdés, vajon Eutikus miért ült az ablakba az istentiszteleten? Természetesnek tűnik a válasz: sokan lehettek abban a felházban. Csupán a fiatalssággal kapcsolatos tapasztalataink indítanak el egy másik nyomvonalon. Akár udvariasságból, akár vagányságból is oda ülhetett, de talán egyszerűen ama fiatalos meggondolásból, hogy közben ki-ki nézzen. Tanárok is gyakran észreveszik az elkalandozó tekintetű, csak a csengőt figyelő diákot. Vagy éppen azt, aki nem képes nyitva tartani a szemét, s nem feltétlenül a gyengébb tanár vagy nehezebb tantárgy óráján.

Az ifjúság keresi önmagát, s keresi a kiutat is korábbi nemzedékek, sőt keresztyén erkölcsben, hagyományban, hitben életüket folytató szülők és egyházuk gyámsága alól. Súlytalanná válik közben a bibliai intelem: örülj ifjú a te ifjúságodnak, de megtudd, hogy Isten mindezt ítéletre von.

Lelkipásztorok gyakran találkoznak családokkal, amelyekben a néhány éves gyermekek esteli-reggeli imádságot, kis vallásos dalt énekelnek, s minden reménységük szerint ilyen lelkületben fognak felnőni. Konfirmálásig működik is a dolog, aztán oly sokan eltűnnek a gyülekezetből. Talán nem túlzás Eutikus balesetére hivatkozni: kiesnek az ablakon. Szüleik nagyobb bánatára. Csak arra nem gondolnak, hogy a következő atyai, anyai nevelés maradt el. Nem ritka, hogy gyermekeik ünnepi műsorára a saját szüleik nem mennek el a templomba. Ne csodálkozzunk akkor, ha kiesnek az ablakon.

Döbbsenten néztem sok évvel ezelőtt a megesett lányokról szóló tévériportot. Köztük volt egy lelkésznek a leánya. A riporter is különösnek találta az esetet. A családi ablakon kiesett szomorú kismama megrázóan vallotta: apám elismert lelkész, szüntelenül a gyülekezetével volt elfoglalva, de soha nem volt ideje a gyermekeivel beszélgetni.

Rendhagyó baleseti nyomozásunk során döbbenettel észleljük, hogy egy Eutikus-nemzedék kimászik az egyház ablakán. Olyan szociális-kulturális, társadalmi hatások érik, amelyekről csak jóval később, talán túl későn ismerik fel, hogy kiestek az ablakon.

Széles terület van az ablak alatt. A történelmi és nemzeti egyházból néhány út a szektákhoz vezet, amelyek ma burjánzanak. Emlékszem arra a fiatalemberre, aki beszélgetésre jelentkezett nálam, egy idősebb atyafi kíséretében. Hozzá kell tennem, igen elegáns öltözetben, s a fényes fekete aktatáskából azonnal elővették a Bibliát. Rögtön sejtettem, mivégre a beszélgetés. Igazolást kértek tőlem, mert a fiatalember áttért jehovistának. Az igazolást nem tudtam mire vélni, talán csak ők akarták velem közölni, ismét elloptak valakit, akivel elfeledtették konfirmálási fogadalomtételét, s akinek persze nem magyarázták el, hogy például tiltják az életmentő vérátömlesztést, inkább a mennyország, amelyikben alig 144 ezer férőhely van. Meggyőzték viszont arról, hogy ők nem fognak fegyvert, s így a világbéke hathatós támogatói. A hazafiság nem téma... Másik esetben a nagy bánatba esett apa panszolta el, hogy ugyancsak Jehova tanújává lett fia kidobta a lakásból az addig kedvelt zenekazettákat és könyveket, de eldobatták vele családját, szüleit is, mert bűnösökkel felemás igában nem lehetnek. Szalonképesebb neoprotestáns közösségekkel szembeni gyanakvásunk sem alaptalan. Olykor valóban tiszteletre méltó, aktív hitélettel találkozhatunk e közösségekben, de történelmi tapasztalataink óvatossá tesznek, mert a nemzeti öntudat rendre háttérbe szorul. Miközben Trianon óta előre eltervezett módon sorvasztják az erdélyi magyarságot, néhány neoprotestáns közösségünk szent tudatlansággal vállalta,

Jézus nevében. Napjaink „lelki záporaiban“ pedig újabb ismeretlen közösségek kínálnak otthont és üdvösséget – gyakran pénzt is –, a bolyongóknak. S már nem csupán keresztyén jellegű, hanem harmadik világbeli üdvösséget is kínálnak, s fogyasztanak.

Rendkívül mélyre zuhant mai nemzedékünk a kultúra ablakából. Oda le, ahol a „koncertek“ semmitmondó dallamokat és szövegeket üvöltöznek visító őrvongóknak. Tánc kultúrára nincs is szükség, hiszen összevissza testmozgással is lehet bulizni. Miközben a magyar néphagyományok ápolására alig van igény. Klasszikus magyar és világirodalmunk gyöngyszemei aprópénzért sem kelnek el az ócskasoron. Reggeltől estig bekapcsolt televíziókban az utóbbi időkben elvéte hallani már szép magyar népdalt, jó ebédhez se kell már nóta.

Kiesnek sokan (még mindig) az anyanyelvű iskola ablakán. S nem azokról szöveg, akik már kényszerűségből kerülnek román iskolába, hanem azokról, akik az ígéretesebb jövőt reménylik ettől. S amikor ráébrednek, hogy hamis történelmet tanultak nem dalol a szívükben Petőfi és Arany, s nem érzik A csitári hegyek alatt régen leesett a hó magyaros lüktetését, ritmusát, már késő.

A keresztyén család és erkölcs ablakán is rengetegen kizuhantak. A világ szakértői pedig megállapítják, hogy válságban van a házasság intézménye. Mióta bűn van a világon, azóta válságban van a házasság. Ha az emberi jogként köztudatba hintett homoszexualitást „másként gondolkodásnak“ kell tisztelni, már egyházi áldásban is részesül itt-ott, ne csodálkozzunk!

Mi lehet az oka a sokféle kizuhanásnak? A könnyen elérhető és a sok kitartást igénylő célok, eszmények közötti rossz választások. Ha valakit nem köt le az ígéhirdetés, elveszíti szem elől az örökkévaló célt, az Isten országát. Akciófilmjeink nagybunyós hősöket reklámoznak, a fizikai erő bajnokait, s nem a kitartásra, életeszmények áldozatos elérésére nevelnek. Nyilván sokkal könnyebb például roncsautók összetörésében jeleskedni, mint nemes terveket megvalósítani. Sörivő versenyeken karnyújtásnyira a siker (a vendéglősnek is), a próféta is tökéletesen megfigyelte a borivásban hősöket. Évek küzdelmébe kerül viszont valamely egyetem elvégzése, nem sejtjük mennyi áldozat, lemondás, gyakorlás áll azok háta mögött, akiknek olimpiai dobogón felcsendül a nemzet himnusza.

A fizikai valóságban történt eutikusi baleset szellemi síkra terelése könnyen prédikálásnak tűnhet. Lelkész-mohikánokként duzzoghatunk fiatal nemzedékünk csellengésén, hiszen legfeljebb udvariásan mosolyognak a bűnök hallatán. Néha mélyre kell zuhanni ahhoz, hogy rálássunk a valóságra: minden bűn, ami Isten értékrendjeitől eltér. Bár Ádámék se haltak bele fizikailag, de elkezdődött a haldoklás.

Eutikusnak és nemzedékének egyetlen esélye: a lelke benne van. A tékozló fiú sem tékozolni indult el otthonról, hanem szerencsét próbálni, karriert csinálni, valakinek lenni. Öröksége sem lehetett csekély, ambícióban sem volt hiány. S milyen messzire esett. A disznók moslékában meglátta saját moslék életét, miközben lelke belsejében szépen terített asztal és szerető atya emléke már sürgeti a döntést: vissza. Neki emlékei vannak, melyek nem törölődtek ki lelke komputeréből. Eutikus mellett ott termett Pál apostol. Diagnózisa pedig örök, s nagyon megnyugtató: a lelke benne van. Sértés-e vajon Ady Endre zsenijére nézve, hogy ő is ablakból kizuhant volt magánéletében vagy hitelenségében? Nem tudom. Azt viszont igen, hogy számtalan helyen és változatban idézték későbbi vallomását:

*Mikor elhagytak,
mikor a lelkem roskadozva vittem,
csendesen és váratlanul
átölelt az Isten.*

Templomokba internált kegyelemfogalmunk felbecsülhetetlen. Hiszen éppen az a kegyelem, hogy egy kis-ázsiai felházban történt halálos balesetnél ott van Pál apostol, s globális méretekben kizuhant nemzedékünk számára is él a mindig hazaváró Isten.

Bereczki András
lelkipásztor

REMÉNYIK SÁNDOR

Istenarc

*Egy istenarc van eltemetve bennem,
Tán lételőtti létem emlékképe!
Fölibe ezer réteg tornyosul,
De érzem ezer rétegen alul,
Csak nem tudom, miképp került a mélybe.*

*Egy istenarc van eltemetve bennem,
Néha magamban látom, néha másban.
Néha állok, mint fosztott ág, szegényen.
Ha rossz órámban eltűnik egészen
Alter-egóm az örök vándorlásban.*

*Egy istenarc van eltemetve bennem,
A ráarakódott világszenny alatt.
A rámrakódott világszenny alól,
Kihült csillagok hamuja alól
Akarom kibányászni magamat.*

*Egy istenarc van eltemetve bennem,
S most ásót, kapát, csákányt ragadok,
Testvéreim, jertek, segítsetek,
Egy kapavágást ti is tegyetek,
Mert az az arc igazán én vagyok.*

*Egy istenarc van eltemetve bennem:
Antik szobor, tiszta nyugodt erő.
Nem nyugszom, amíg nem hívom elő.
S bár világ szennye rakódott reája,
Nem nyugszom, amíg nem lesz reneszánsza.*

Tükröm, tükröm mond meg nékem...

Serdülőkorúak énképe

Valószínű a gonosz mostoha is tudta, hogy az a kép, melyet magunkról alkotunk, nem mindig felel meg a valóságnak és ezért fordult mindentudó tükréhez. Igaz meg is járta, mert nem azt látta benne, amit szeretett volna, hanem az igazságot, mely egyáltalán nem volt innyére. A kedves mese gonosz mostohájának kérdését számtalanszor teszik fel idősek és fiatalok, amikor önmagukról szeretnének képet kapni, mert nem biztosak abban, hogy amit tudnak, elégséges és valóban reális.

A kamaszkor, a fiatal felnőttkor leggyakrabban elhangzó, vagy csak önmagunkban feltett kérdéseire keressük a választ: ki vagyok én? milyen vagyok? miért is vagyok? A kérdésekre magunk is tudunk válaszolni, hiszen mindnyájunknak van valamilyen elképzelése önmagáról. De a tükör szerepét leginkább körülöttünk élő embertársaink játsszák, annak a társadalomnak a tagjai, melynek kisebb-nagyobb csoportjaiban születésünktől kezdve élünk.

Önértékelésünk másokhoz való kapcsolataink során alakul ki. Egy nagyon összetett folyamat eredménye, aminek során:

1. összevetjük azt a képet melyet kialakítottunk, azzal az eszményi képpel, amilyenek lenni szeretnénk,

2. beletartoznak önértékeink, képességeink, erkölcsi magatartásunkról való elképzelésünk,

3. a mások megbecsülésének átélése,

4. azon társadalmi csoport általunk nagyra becsült tagjainak a véleménye, melyhez tartozónak érezzük magunkat (Kiss Tihamér, 1978). Ezek a „viszonyítási csoportok” és főleg ennek hozzánk közel álló tagjai közvetítik az adott társadalmi normákat, értékeket, elfogadott viselkedési módokat, melyeknek betartása függvényében ítélnék majd meg.

Lelki egészségünk döntő tényezője pozitív önértékelésünk. Kutatások bizonyítják, hogy a magas gyermekkori önértékeléshez megelégedett felnőttkor párosul, míg az alacsony önértékelésűek között a későbbiekben gyakoribb a szorongás, a depresszió.

Azért, hogy egy gyermek helyesen alakítsa ki identitását, és az önmagáról kialakított kép reális és még pozitív is legyen, igen hosszú és göröngyös utat kell megtennie úgy neki, mint az őt tudatosan formáló környezetének. Itt elsősorban a családra és az iskolára gondolok. Az önismereti folyamat során, gyakran fedezünk fel olyan tulajdonságunkat, melyekre nem vagyunk igazán büszkék. De bármilyen is legyen ez a kép, mindennél fontosabb, hogy a szülők és pedagógusok megértéssel fogadják a serdülő énjének kialakításáért folytatott küzdelmét, melynek során fölfedezi, megmutatja, kipróbálja önmagát (B. Bettelheim, 2000).

Önmeghatározásunk pszichikai fejlődésünk függvényében változik. Hat-éves kor körül a gyermekek összehasonlító viszonylatokban kezdenek el gondolkodni. Ekkor jelenik meg a „jobban sielek, mint a barátom” önjellemzés, míg ezen életkor előtt csak egyetlen jelzővel határozta meg önmagát, így: „Én egy jól sielő fiú vagyok”. Életkorban előre haladva már tulajdonságaik társas következményeit is beépítik énképükbe. A serdülőkorban megjelenik a következő önjellemzési forma. Énképüket most már képesek többféle tulajdonságból összerakni. Képesekké válnak változó helyzetekben értékelni önmagukat.

Az önértékelésünk alakulását jelentősen befolyásolják azok a nevelési minták, melyeket szüleink, nevelőink alkalmaztak. Neves szakértők azt találták, hogy a magas önértékelésű fiúk szüleinek az „irányító stílus” a jellemzőjük.

1. Tekintélyelvű nevelési stílus

2. Irányító nevelési stílus

3. Engedékeny nevelési stílus

Leghatékonyabbnak az irányító stílust találták.

Hasonló eredményre jutott kutatásával Ranschburg Jenő is. Az egészséges személyiségfejlődést a legjobban a meleg-engedékeny nevelői stílus biztosítja, melynek alkalmazásakor az engedékenységi egy világosan meghatározott határon belül érvényesül.

Az irányító nevelési stílust a következők jellemzik:

A gyermek elfogadása. Ez szoros érzelmi kapcsolatot jelent az anyával és ez a kapcsolat ugyanakkor erősíti azt az érzést, „hogy szeretetre méltó vagyok a mások szemében”. Próbáljuk meg elfogadni őket ideig-óráig tartó különbségeikkel együtt. Az „eredetiség” utáni vágy az oka ruházatuk különlegességének, extra hajviseletüknek. Arra van szükségük, hogy szüleik ragaszkodjanak saját értékeikhez, de ugyanakkor ne képviseljék azokat túl erőszakosan velük szemben. Ez az a kor, amikor szükségük van arra az érzésre, hogy ők szabhatják meg saját viselkedési módjukat. A szülők által képviselt értékek csak időlegesen vesztenek hitelükből. Ha igazán jól alapoztuk meg őket, ahogy a serdülő kellő önbizalomra tesz szert, újra elfogadja őket. A túl sok ellenkezés viszont elidegeníti a szülőktől, és a meg nem értett kamasz máshol vagy másban keres vigasztalást. Hagyjuk tehát a korlátokat elég tágra, de vigyázzunk testi-lelki épségükre is. Ezért:

– *a korlátokat világosan határozzuk meg.* A biztonságérzet kialakulásának alapfeltétele a pontos és világos határok kijelölése. A normák és szabályok csak akkor nyerik el igazi értéküket, ha megszegésük következményekkel jár. Lehetőleg ragaszkodjunk közös megegyezéssel kialakított határok mindenkor tiszteletben tartásához. Felelősségérzetüket is erősítjük ezáltal – az adott szó kötelez. Ha a lényeges dolgokban tudunk megegyezni, a bajokat elkerüljük és nem kell állandóan rettegnünk sem.

Az egyéniség tisztelete. A megszabott korlátokon belül teljes szabadság van az önkifejezésre, önmegvalósításra. A gyermek nézőpontjának, érzéseinek tiszteletben tartása elsődleges szempontja ennek a nevelési stílusnak. A kor jellemzője a rendkívüli érzékenységi. A nagy kamasz képes elérzékenyülni

banális dolgokon is. Igazságkeresésük határtalan. Amilyen hirtelen jönnek érzéseik, sokszor olyan gyorsan el is múlnak. Ne nevéssük ki, ne oktassuk ki, ne kritizáljuk lépten-nyomon ezért őket. Féltik titkaikat, tiszteljék ezeket is, ne olvassunk bele leveleikbe, naplójukba, ne meséljük el a szomszédasszonynak, amit bizalmasan elmondtak. Örökre elveszthetjük a bizalmukat a pletykálgatásunkkal.

Nehéz árat fizetünk azért, míg megtapasztaljuk, kik is vagyunk. Azért, hogy valakinek érezzük magunkat, szembe kell szegülni valamivel és ez leggyakrabban a szülői értékrendszer. Ne védelmezzük tehát se túl erősen, se túl bizonytalanul értékeinket. Egyszerűen éljük őket. Ha továbbra is látja a szülői példát, nem is kell harcolnia ellene, akkor lassanként saját személyiségéhez és életkörülményeihez alakítja életformáját.

Hogy milyennek látjuk magunkat, az döntően a kialakult énképünktől függ, mely nem más, mint az önmagunkról alkotott kép. Alakítják a siker- és kudarcélményeink, azok a minősítések, melyeket szóban vagy csak egy bátorító pillantással, egy simogatással, egy rosszalló fejcsóválással – közvetít felénk környezetünk. Belekerül az a kép is, melyet az azonos társadalmi helyzetű társainkkal való összehasonlítás útján magunkban megformálunk, de az is, mellyel a társadalmi szerepeinket megerősítették vagy elfogadhatatlannak ítélték. Egyazon személy számtalan szerepet tölt be, így egy kamasz ugyanazon időben diák, gyermek, testvér, élsportoló, diákszervezeti vezető, legjobb barát stb. Valamennyi szerepéről alkotott képét egyetlen képbe kell összefoglalnia, és ennek a kialakult képnek a függvényében alakul ki jó vagy rossz közérzete. Minél többféle képességet sikerül megmutatnia szerepein keresztül, és minél többféle énképet tud integrálni, annál egészségesebb a kialakuló személyisége.

Erik Erikson pszicho-szociális fejlődésmélete szerint ahhoz, hogy a fiatalok egészséges személyiségként illeszkedjenek be a társadalomba, meg kell tanulniuk szexuális késztetéseikkel bánni és eleget tenni a társadalom követelményeinek. Ő szerinte ennek az eredménye lesz az identitás kialakulása, amely a „személyes azonosság és történeti folytonosság érzése”. Identitásunk adja meg a választ arra, hogy mennyire sikerült összhangba kerülnünk környezetünkkel, múltbeli és jövőbeni önmagunkkal (Cole, 1998). Ezen életkor fő feladatának az identitásképzést tartja. Négy korábbi problémát (krízisnek nevezi) kell újra feldolgoznia. Ezek:

1. a bizalom megalapozása. Egy új állomáshoz értünk kötődési folyamatunknak. Megtörténik a szülőkről való levállás és új társat keresünk. Először egy megbízható barátot, majd egy másnemű társat, akihez teljes bizalommal és szeretettel kapcsolódhatunk. Ha volt egy biztonságos kötődés anyja és gyermeke között, akkor ennek a mintájára alakítjuk következő kapcsolatainkat is. Ha nem volt, nehéz lesz most meggyőződni arról, hogy a világ jó és alapjában az emberekben megbízhatunk. Ezen hit nélkül pedig nem lehet egészségesen élni.

2. az autonómia megszerzése. Saját életére vonatkozó döntéseit egyedül kívánja meghozni. Ha nem hurrogjuk le az első alkalommal, amikor velünk is megosztja elképzeléseit, megnyerhetjük bizalmát. Csak így lesz lehetőségünk, valamit is segíteni, hogy helyes döntéseket hozzon.

3. a kezdeményezés igénye. Sok csodálatos álom született már meg ebben a korban, mely ha kitartással is párosul, kivitelezhetővé válik. Igaz sokkal több ábránd is szertefoszlik. A képzelet a kreativitás, az alkotás alapja, ne ítéljük el fantáziálgatásait, hanem buzdítsuk erőfeszítésre, ezek kivitelezésére.

4. a teljesítmény igénye. Nem kijelölt feladatokat, hanem nagy célokat szeretne megvalósítani. Biztassuk ezek elérésére. Próbáljuk megterveztetni a lépéseket. Mutassunk rá a kitartó munka eredményességére.

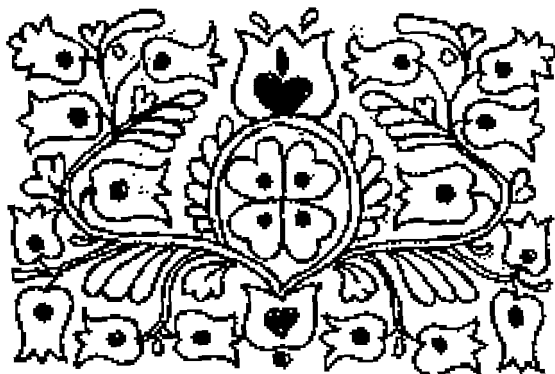
Serdülők önértékelését tanulmányozva azt tapasztalták, hogy ez jelentősen csökken a serdülő kor elején, majd folyamatosan nő a húszas életévekig. Az alacsony önértékelés magyarázatának a középiskolában megnövekedett iskolai követelményeket tekintik, valamint a társak közötti alacsony besorolást.

Az önértékelés növekedését számtalan tényezővel magyarázzák, így a viszonylag nagyobb szabadsággal az éltvitelük megválasztásában, az önálló mércék felállításának lehetőségében.

Egy nagyváradi középiskolában nemrégiben készített vizsgálat során azt tapasztaltam, hogy a serdülőink énképe nem hogy nem javul XII. osztályra, hanem még alacsonyabb, mint IX.-ben volt. Tanuláshoz való viszonyuk szintén rosszabb, mint az alsóbb osztályokban, de ugyancsak rossz a szülőkkel való kapcsolatuk. Egyetlen teszt alapján nem való komoly következtetéseket levonni, de el kell gondolkotasson pedagógust, szülőt és diákot, miért van ez így? Mit lehetne tenni azért, hogy változtassunk rajta. A tanulás értékét nem becsülő társadalom az oka, vagy nem megfelelő oktató-nevelő módszerek alkalmazása, a szülők, akiknek mindenre, csak a gyermekeikkel való beszélgetésre nincs idejük?

Számtalan valós vagy vélt ok, de mindenképpen figyelemre érdemes.

Wéber Cecília,
a PKE pszichológusa

„Ne tévesszétek szem elől e föld ősi szellemének fényét.”

Református iskolák Érmihályfalván az 1948-as tanügyi reformig

*„Szólok a régi időről. Amiket hallottunk és tudunk;
és amiket atyáink beszéltek nekünk” (78. Zsoltár, 2,3).*

Sass Kálmán Elvész a nép, mely tudomány nélkül való című, iskolákkal foglalkozó munkájának bevezetésében írja: „Az iskola az egyház veteményes kertje”, és „amilyen a gyermekeink nevelése, olyan az egyházunk jövőndője”. Azt bizonygatja, hogy a betű, az anyanyelv, a kultúra, s ezek műhelye, az iskola marad mindig a magyarság megtartója.

A reformáció előtti időkből nincs feljegyzés arról, hogy városunkban valamilyen iskola lett volna, bár az egyház egyike volt a legnagyobb és legtekintélyesebb egyházaknak. A reformáció megszilárdulása után mindenütt felállították az iskolát. A rektorok a Debreceni Kollégiumból kerültek ki, kilétüket 1658-tól kezdődően tartják nyilván. A Debreceni Kollégium mielőtt tanítványait a lekipásztorságra kibocsátotta volna, két-három év tanítói gyakorlatra küldte őket vidékre, azzal a feladattal, hogy ahol nincs iskola, ott szervezzék meg, ahol van, azt fejlesszék tovább.

Nagy Sándor Mit adott az Érmellék magyarságának a Kollégium? című írásából tudjuk, hogy a mai érmelléki egyházmegye 39 egyházközségéből tizben a Kollégium diákjai vezetnek iskolát a 17. században, többek között Érmihályfalván is. Némelyik iskola számottevő színvonalra emelkedett, Diószegen például hatosztályos gimnáziumot említenek, Érmihályfalván pedig háromosztályos csonkagimnáziumot. Az 1740-es évektől kezdve – tudjuk meg Sass Kálmán írásából – a rektor mellett, aki különben kántor is, van egy tanítója lányoknak is, Vargha Katalin. Külön oldalon sorolja fel a rektorokat 1770-től 1938-ig. 28-an voltak a lányok tanítói 1740-től 1938-ig. 37-en voltak a második fitanítók 1869–1938 között 15-en. A névsor mellé megjegyzéseket is fűz: pl. nevezetes rektor, vagy magaviselete miatt elcsapták, vagy híres orgonista stb.

A Debrecenből jött tanítók kiváló munkát végeztek – írja tovább. A fiú gyermekeket három osztályba sorolták, a harmadik osztályban már deák tudományokat is tanítottak. A leánygyermekek oktatására kisebb hangsúlyt fektettek. 1830 után a lányokat is három osztályba sorolják, de felső osztályba csak öt szülő járhatja leánygyermekét.

1830-ban 88 fiút és 85 leányt íratnak be az iskolába. 1855-ben a tanulók száma 130, 70 fiú és 60 leány. A fitanító Vida József, míg a leány tanító Aranyi István, a lekipásztor Vásárhelyi Dániel. 1870-ben iskolás 98 fiú, 96 leány, Vida József tanító mellett Szentmihályi Ferenc tanító foglalkozik a fiúkkal, a leányok tanítója Porcsalmi Antal, lelkész Szőke János; mindezt a Tiszántúli Egyházkerület statisztikai kimutatásából tudjuk meg.

1869-től az állam felügyelete alá vonja a felekezeti iskolákat, beleszól annak mind anyagi, mind szellemi életébe. 1878-ban földet is ad az iskolák fenntartására.

A legrégibb iskolaház a mostani Márton Áron utcán állott, azon a telken, melyet az egyház az 1600-es évek végén a Pásztor Kovács családtól zálogosított el, majd kifizette érte a vételárat. Az egyház tulajdonába véglegesen mintegy 50 évi pereskedés után került. Úgy tudjuk, az 1800-as évek elején a lelkészlak is itt volt, Kuthy Lajos író is itt született Kuthy Sándor református lelkész fiaként. Sass Kálmán azt írja, hogy az itt lévő iskolát 1790-ben a „régik iskolaház”-hoz tartozóként említik.

Az 1700-as évek közepén épülhetett a templomdombon az az iskola, melyet 1860-ban megnyújtanak egy tanteremmel és tanítói lakással. Ez beépült az akkori lelkészlakba. 1937-ben bontják le és építik újjá.

1890-ben két tantermet építenek a kántortanító és fitanító lakásának hátsó részéhez.

1895-ben a kis fiiskola mennyezete beszakadt, egyre több a gond, hova tegyék az iskolás gyermekeket.

Ekkor épül fel az első óvoda, a „kisdédóvó intézet”, amelynek telkét Gorove János földbirtokos ajándékozta a községnek – írja az Érmihályfalvi Évkönyv 1934-ben. Ugyaninnen tudjuk, hogy 1899-ben felépült a második óvoda is, „mert az első óvoda hatása alatt a szülők kívánsága oly erősen jelentkezett az óvodáért, hogy az előjáróság és a hatóságok kénytelenek voltak egy második óvoda felállításáról is gondoskodni.” (Ezeknek az óvodáknak pontos helyét nem tudjuk, és azt sem, hogy ezek egyházi óvodák lettek volna.)

1896-ban 5000 forint költséggel felépítik a leányiskola két tantermét és javításokat végeznek a fiúiskola két tantermén is.

A századfordulón a népesség szaporodásával, a pedagógia és az egészségügyi követelmények változásával egyre több iskolára volt szükség városunkban is.

1920-tól már nem csak felekezeti, hanem állami iskolában is folyt tanítás. 1934-ből és 1938-ból vannak statisztikai adataink az érmihályfalvi iskolákról. Ettől kezdve a református iskolák mellett katolikus és zsidó iskola is működött. A statisztikai kimutatások szerint 1934-ben az Állami Elemi Népiskola Kisújvároson öt tanerővel, Nagytótfalun egy tanerővel, a szakiskolában két tanerővel, összesen 627 növendékkel működött. A református fiú- és leányiskola a Derék (mai Márton Áron) utcán és templomdombon állt, 230 tanuló látogatta. Tanítók: Tóth Zsigmond, Karsay Ida, Pálffy Gizella és Pálffy Irén. A római katolikus fiú- és leányiskola a katolikus templom mellett volt 60 tanulóval, Betuker Elek a tanító. Az ortodox izraelita fiú- és leányiskola a református templom utcán 120 tanulóval működött.

Statisztikai adatok 1938-ból: központi iskola 361 tanuló, gazdasági iskola 125 tanuló, Gorove-kastély melletti iskola 78 tanuló, inasiskola 79 tanuló. Református felekezeti iskola 200 tanuló, katolikus felekezeti iskola 46, izraelita felekezeti iskola 80 tanuló. Összesen 969 tanuló.

Említettem már, hogy Érmihályfalva lakossága az 1900-as évek elején annyira megsokasodott, hogy a tanköteles gyermekeknek nem volt elég a négytantermes felekezeti iskola. Az állami hatóságok is szorgalmazták, hogy a gyermekek részére még két tantermet építtessenek. A hívek a „nagyfokú szegénységre” hivatkoztak, s ennek a két tanteremnek a megépítése egyre hanyagolódott. 1928-ban a presbiteri gyűléseken újra tárgyaltak erről, sőt elkészítették a tervrajzokat is 300 ezer lejes költségvetéssel.

A református iskola

Az új tantermek felépítése mégis tovább késett, a meglévő fiúiskolák állapota tarthatatlanná vált, így az állami és egyházi hatóságok annak bezárásával fenyegetőztek.

1936. október 18-án, a református egyházközség presbiteri gyűlésén Sass Kálmán, az újonnan megválasztott lelkész-elnök jelenti: „Miután két tantermünk nem felel meg a törvényes követelményeknek, ki vagyunk téve minden pillanatban annak, hogy ezeket az iskolákat bezárják.” Javasolja, hogy az egyháztanács építtessen egy kéttantermes, tolófalakkal ellátott iskolát, amely kultúrcélokra is felhasználható legyen – olvassuk a jegyzőkönyvből. 1937. február 20-án a lelkész a presbiteri gyűlésen újra elmondja, hogy „két iskolánk a termek szabálytalansága miatt veszélyben van, ezért előállott egy kéttantermes iskola felépítésének szükségessége”. Az épület építési költségeit – tudjuk meg a jegyzőkönyvből – 260 ezer lejre irányozták elő, ebből 60–100 ezer lej püspöki segély, a többit az egyház földeladással és gyűjtéssel pótolná. Ugyanaz év március 13-i presbiteri gyűlésen a lelkész-elnök előterjeszti, „hogy gyűjtőívet fognak kibocsátani, hogy meggyőződjünk róla, mennyi összeggel hajlandók a hívek önként az iskola költségeihez hozzájárulni, s a presbitérium tagjai fogják az íveket széthordani és a gyűjtést megejteni”.

A presbiteri gyűlések jegyzőkönyvei híven beszámolnak az iskolaépítés minden mozzanatáról. A hívek között indított gyűjtés kb. 100 ezer lej eredménnyel járt. Megalakították az építtető bizottságot, Sass Kálmán lelkész-elnök mellé Fülöp Gábor, Berényi Miklós, K. Vajda Zsigmond, Sziky Károly, Polyák Barna presbiterekből, s ezt a bizottságot Csiri Sándor főgondnok, Baróthy Sándor és Balogh Ferenc gondnokok egészítik ki. Az ácsmunkát Kertész Lajos vállalta 3760 lej értékben, az asztalosmunkákat, ablakokat György István 1700 lejért, míg Nagy János 7800 lej értékben ajtókat fog készíteni. A kőműves munkákat Gazsi Sándor és Zih Károly vállalta fel 20.652 lej értékben.

Sass Kálmán az említett iskolatörténeti munkában részletesen leírja 1937 nyarának történetét, az iskolaépítést: „A hívek kilenctized része teljes lelkesedéssel állott az új iskola megépítése terveinek keresztülviteléhez. Aki nem tudott pénzt adni, jött ingyen gyalog munkásnak, a szekeres gazdák pedig felajánlották igájukat minden felmerülő fuvar ingyenes megtételére. Hogy a munka anyagiak híján semmiképpen el ne akadjon, az egyház elad a Jókerti homokterületből 9 hold földet 70 ezer lejtért, s az ebből befolyó összeget is hozzácsatolja az építési költségekhez. A püspökség is a megígért jóakarátú segítséget valóra váltotta ... A kisfiiskolát és tanítói lakást legelőször lebontották (...) az alapkövétel után megkezdődött Sionunk várának építése (...) Naponta 50–60 szekér hordta a téglát, faanyagot, cserepet (...) Ugyancsak serényen folyik a munka a kántortanítói lakáson is, amit teljes egészében kijavítanak ...”

1937. szeptember 9-i presbiteri jegyzőkönyvből tudjuk, hogy „Végre Isten segedelmével befejeződött a nagy munka és a presbitérium elhatározza, hogy szeptember 12-én a lelkészbeiktató évfordulóján felszentelik az iskolákat, a tanítói lakásokat és átadják hivatásának... Az iskolaszentelési ünnepély bankettel lesz egybekötve, melyet az iparosotthon gondnoka, Nagy Károly fog kiszolgáltatni. Részvétel személyenként 40 lej.” Sass Kálmán a már említett munkájában így ír: „Ezen a szeptemberi délelőttön nagyszámú gyülekezet előtt dr. Szabó Lajos várad-réti lelkész hirdette az Igét. Templomozás után a gyülekezet kivonult az új iskola elé, ahol a helybeli lelkész alkalmi beszéde és imádsága után az összegyűlt sokaság a harangzúgások közepette az ősi zsoltárt énekelte: Az Úr énnékem őriző pásztorem”. Majd így fejezi be: „... az bizonyos, hogy akik adakoztak, azok szívesen adtak egyházunk és fajunk eme veteményes kertje jövődjének építésére és biztosítására.”

A mind veszedelmesebben közeledő front árnyékában Sass Kálmánnak szívügye, féltett kincse volt az ő vezetésével épült „polgári iskola”, tíz nagy érmelléki községnek egyedüli középfokú iskolája. Nagy tervei voltak vele. Nagykároly és Nagyvárad között ez volt az egyedüli magyar nyelvű középiskola.

Nagyon sok volt a tehetséges gyermek, őket szerette volna tovább taníttatni. Ingyenes kollégiumot szervezett Mihályfalván, tehetségkutatók jártak be az Érmellék településeit, és hívták a gyermekeket.

Az érmihályfalvai Magyar Királyi Állami Polgári Fiú- és leányiskola az 1942–43-as tanévben indult be Érmihályfalván. Igazgatója, vezetője Kotormán István okleveles középiskolai tanár, aki tanévzáró beszédében a következőképpen buzdította munkára a tanulókat: „Az Érmellék középfokú iskolájában nehéz volt ez az év. Ismeretlen úton sok az akadály. Őseink földjén élünk. Ők is küzdöttek az ingovánnyal, körülöttük is harsogott a farkasok üvöltése, mégis urai lettek ennek a földnek. Atyáitok évszázadokon keresztül mentették az életet, mentették magyar lelküket, amikor „két pogány közt, egy hazáért” adták a vámot. Ha szükség volt, fegyverrel állott a csatamezőre Érmellék népe. Kiskerekiben bontotta ki diadalmas zászlaját Bocskai István, a nagy fejedelem. Hiába bukott el itt, Nagymajtényban a szabadság. Érmellékünk új harcosokat adott az örök magyarság számára. Sződemeteren Kölcsény Ferenc, Érsemjénben Kazinczy Ferenc emléke hirdeti, hogy harcban állottunk szüntelenül, de a harcra vezéreket is szült ez a föld. Az érmindszenti Ady Endre lelke harcolt ezen a földön, hiába volt minden testi és szellemi fegyvertől megfosztva ez a nép... Ti ne féljete. Csak higgyetek a mindenkor megmentő

Istenben, ne tévesszék szem elől e föld ősi szellemének fényét, dolgozzatok, dolgozzatok...”

Az iskola igazgatósága által kiadott Évkönyvből megtudjuk az iskola keletkezésének történetét is. Trianon előtt az Érmelléknek szerves kapcsolata volt a Debreceni Kollégiummal, de ezután minden kulturális lehetőségtől megfosztották a környéket. A középiskola hiánya régi fájdalom volt az Érmelléknek. 1942 tavaszán Sass Kálmán lelkipásztor kezdeményezésére, Berényi Sándor községi főjegyző ajánlásával, a vallás- és közoktatásügyi miniszter előbb fiú-, majd ezt kiegészítőleg polgári leányiskolát is engedélyezett. Az egyházközség pedig díjtalanul engedte át egyik népiskoláját, amíg az iskola épülete felépül.

Az első iskolaév, 1942–43 nehézségeit is leírja ez az Évkönyv, de a hét emberből álló tanári testület mindent megtett az iskoláért, a tanulókért.

A tanári kar: Kotomán István megbízott igazgató földrajzot és éneket tanított; Andrási Irén tanár számtan, növénytan, mezőgazdaságtan, kézimunka, rajz, szépírás tantárgyakat tanított és az I. leányosztály főnöke volt; Dóri Klára magyar nyelv, német nyelv, honvédelmi ismeretek, kézimunka, testnevelés tanára és az I. fiúosztály főnöke volt; Horváth Viktor református lelkész, óraadó hitoktató román nyelvet és református hittant tanított; Majoros Géza tanító számtan, mezőgazdaságtan, honvédelmi ismereteket, növénytan, kézimunka, rajz, testgyakorlást tanított mint óraadó egy ideig; Petrovich Magda tanító óraadó volt egy ideig, magyar nyelv, német nyelv, növénytan, kézimunka, szépírás, testgyakorlás tantárgyakban. Betuker Tivadar katolikus plébános óraadó hitoktató volt.

Az 1943–44. iskolai évről Kozák Mária bizonyítványa alapján tudjuk, az iskola nevét: Érmihályfalvai M. Kir. Állami Polgári Fiú- és Leányiskola. A második osztályt végzett tanulók tantárgyai: magaviselet, rendszeretet, hit- és erkölcstan, magyar nyelv, német nyelv, román nyelv, földrajz, számtan és mértan, könyvvitel, növénytan és állattan, szépírás, kézimunka, ének, testgyakorlat, honvédelmi ismeretek. Az igazgató Kotormán István; osztályfőnök Dóri Klára.

Az 1944–45. iskolai évből Kozák Mária harmadik osztályos tanuló bizonyítványa igazolja az Állami Polgári Iskola létezését. Ebben az évben német nyelv nincs, francia nyelv és román nyelv az új tantárgy. Az igazgató Székelyhídi Ágoston, ugyanő az osztályfőnök is.

A háború karasztrófája miatt megszűnt a kollégium, ennek ellenére a gimnáziumban maradt 300–400 gyermek. A tanárok jó része elmenekült. Sass Kálmán ekkor hívta meg Balaskó Vilmos lelkipásztort igazgatónak és a szobrászművészként ismert öccsét, Balaskó Nándort tanárnak. Balaskóék 1946 őszén költöztek Érmihályfalvára. Balaskó Vilmos erről így ír az Élet a föld alatt című könyvében: „Eljöttem haza meghalni és magammal hoztam a családomat is, ahelyett, hogy otthon hagytam volna. Féltett kincse volt az érmihályfalvi papnak az általuk teremtett „polgári iskola”, tíz nagy érmelléki községnek az egyetlen középfokú iskolája. Annak kellett egy vezető az elmenekült vezetők helyett, s én lettem az áldozati bárány.” „Csak nagy rábeszélésre és ígéretek alapján hagytam el védett otthonomat és fogadtam el az Érmihályfalvai Állami Koedukációs Gimnázium vezetését. A szülőföld legyőzhetetlen varázsa, és az ottani nagy szükség kényszerített rá, hogy visszatérjek az Érmellékre.” „Én – írja tovább – az iskola átszervezésébe

vetettem bele magam. Jól ismert, több évtizedes nevelési gyakorlattal rendelkező tanárokat állítottam be helyettes tanári minőségbe. Jöttek is a városba szívesen, és két iskolai éven át odaadó munkát végeztünk olyan eredményesen, hogy mind a váradi, mind a nagykárolyi iskoláknál jó eredményt értek el a felvételiző növendékek. A harmadik iskolai évben (1948) bekövetkezett a tanügyi reform. A vallásstanári katedrámat leépítették, s bár elfogadhattam volna más katedrát, úgy döntöttem, hogy vidéki parókiára megyek...”

1945–46-ban már kétnyelvű bizonyítványt állítanak ki. Az iskola neve: Gimnaziu de Stat cu Limba de Predare Maghiară, Valea lui Mihai – Érmihályfalvai Állami Magyar Tannyelvű Gimnázium. A bizonyítványokat aláírta Balaskó Vilhelm director-igazgató.

Ady Endre-idézet volt a mottója 1947–48-ban az Érmihályfalvai Állami Magyar Koedukációs Gimnázium IV.B. osztályában végzett növendékeknek. A pecséten az iskola neve: Gimnaziu mixt de Stat cu limba de predare maghiară – Állami Magyar tannyelvű Vegyes Gimnázium Valea lui Mihai – Érmihályfalva. Az értesítőt 1948-ban még magyarul adták ki. A tantárgyak ekkor: hittan, román nyelv, magyar nyelv, latin nyelv, francia nyelv, orosz nyelv, történelem, földrajz, mennyiségtan, kémia, természetrajz, egészségtan, rajz, ének, testnevelés. A bizonyítványokat aláírta Balaskó Vilmos igazgató és dr. Puskás Zoltán osztályfőnök.

Az 1948-as tanügyi reform után megszűnt a gimnázium, V–VIII. osztályos iskola lett. És megszűntek a felekezeti iskolák is.

Kovács Rozália

„Örök Isten, merre, merre vagy?”

Református iskola Micskén a trianoni döntés után

A gyulafehérvári román nagygyűlés 1918. december 1-jén teljes nemzeti szabadságot ígért minden Romániában élő nemzetiségnek. Ígért jogegyenlőséget, vallásszabadságot, demokráciát, általános választójogot, sajtó-, egyesülési és gyülekezeti szabadságot. Az oktatásra nézve kimondták: „Minden nép saját nyelvén és saját kebeléből választott személyek által fog tanulni.” Ezekből a világ számára készített pontokból egyetlen egy sem valósult meg. Ami ezután következik az nem más, mint a folyamatos sérelmek korszaka.

A magyar kisebbség anyanyelvi oktatásának háttérbe szorítása a békeszerződések ratifikálását – 1921. július 26. – követően bontakozott ki. A Közoktatásügyi Minisztérium 6631/1921. számú körrendelete kimondja, hogy minden iskolában I. Ferdinánd király arcképét és Románia címerét függeszték ki, a feliratok és az iskola pecsétje kétnyelvű legyen, a még engedélyezett tankönyvekből töröljék a román állam és nemzet ellen szóló részeket, a nemzeti tantárgyakat az előírásoknak megfelelően tanítsák, a magyar történelmet csak világtörténelmi összefüggésben adják elő, az iskolai könyvtárakból a meg nem felelő, vagy bántó tartalmú könyveket ki kell selejtezni, az iskolában tanítandó énekek jegyzékét fel kell küldeni a Közoktatásügyi Államtitkársághoz.

Hivatalos szünetet rendeltek el a fejedelemségek egyesülésének (január 24.), Románia függetlensége kikiáltásának napján (május 10.), Mária királyné (július 22.) és Ferdinánd király (augusztus 11.) névnapján, Ferdinánd királlyá való kikiáltásának napján (szeptember 26.) és Mária királyné születése napján (október 16.).

A Debreceni Kollégium levéltárában megtaláltam egy állami ünnep iskolánkban tartott műsorát. 1938. január 24-én az ünnepély műsora ez volt Micskén:

1. Imnul Național;
2. Hora Unirii (szavalat);
3. Jövel Szentlélek...;
4. Mi Atyánk... (Szavalat);
5. Alkalmi beszéd;
6. Pe al nostru steag;
7. Sus inima (szavalat);
8. Szilágyi Erzsébet... (szavalat);
9. Vânători (szavalat);
10. Bucovina (szavalat);
11. Örök Isten (101. dicséret).

Talán nem volt véletlen Bodor tanító úr részéről az utolsó ének kiválasztása és annak kérdése: „Örök Isten, merre, merre vagy?”

Az iskolánkban tartott állami ünnepekkel kapcsolatos a margittai helyhatóságtól 1938-ban 264/1938. szám alatt érkezett felszólítás, amely szerint a május 10-i nemzeti ünnepre a református tanulók és tanítók kötelesek román nemzeti viseletet készíttetni és hordani. Ettől kezdve – írják –, minden nemzeti ünnepen, előadáson a román viseletet hordani kell. A felszólítás 1938. május 1-jét jelöli meg a román nemzeti viselet elkészítésére.

A közoktatási miniszter az új tanügyi törvény elkészültéig az erdélyi felekezeti iskolákban 1923 szeptemberében újabb rendelettel szabályozza az oktatást. Kötelező minimumként a felekezeti iskolákban az állami iskolák tantervébe foglalt tantárgyakat tanítani. A tanterveket be kell mutatni a tanfelügyelőknek. Az elemi iskola elvégzése után a vizsgákat olyan bizottság előtt kell a felekezeti iskolákban megtartani, amelyet a kerületi tanfelügyelőség nevez ki, s román nyelven kell letenni azokból a tantárgyakból, amelyeket románul adtak elő és a kisebbségi nyelven azokból a tantárgyakból, amelyeket ezen a nyelven tanítottak. Az év végi vizsgáknál jelen lesz a tanfelügyelő vagy kiküldötte.

A felekezeti iskolák a rendelet szerint nem vehetnek fel más vallású vagy más nyelvű tanulókat. Kivételt azok a helységek képeznek, ahol nics állami iskola. Ezzel a zsidó és baptista vallású szülők gyermekei – akik eddig a református iskolákba jártak – a román tannyelvű állami iskolába kényszerültek.

Az összes kisebbségi felekezeti iskolában napi egy órában az I–II. osztályban bevezetik a román nyelv tanítását (olvasás, beszéd, értelemgyakorlat, fogalmazás), a III. és IV. osztályban pedig napi két órában kell tanítani a román nyelvet (nyelvtani gyakorlatok, olvasás, fogalmazás), Románia földrajzát és történelmét. A többi órákon a többi tantárgyak a kisebbségi nyelven adhatók elő. Kizárólag a közoktatásügyi miniszter által engedélyezett tankönyvek alkalmazhatók.

Az állami iskolai oktatást először 1924. július 28-i törvény szabályozta. Kisebbségeket sértő kitételt tartalmazott a törvény 8. cikke, mely szerint „a román származású állampolgárok, akik elfelejtették anyanyelvüket, tartoznak gyermekeiket román előadási nyilvános vagy magániskolában taníttatni.”

A névelmezések következtében református vallású, magyar anyanyelvű gyermekeket kényszerítették át román tannyelvű iskolába. Bármilyen hihetetlen, de a tiszta magyar lakosságú Micskén is volt ilyen eset. 1937. szeptember 18-án a névelmezés következtében Tolvaj Jánost és Barabás Mihályt román eredetűnek nyilvánították, s nem íratkozhattak be református iskolákba, hanem csak az államiba. Ha a románoknak nyilvánított szülő továbbra is felekezeti iskolába járatta gyermekét, iskolakerülés miatt húsz napon belül behajtható súlyos pénzbírságra büntették.

Ugyanezen törvény 19. cikke értelmében azok a szülők, akik gyermekeiket magániskolába (felekezetibe) írátták be, kötelesek voltak erről az állami iskola igazgatójánál nyilatkozatot adni. Azokat, akik az állami iskolába íratkoztak be, többé nem engedték vissza a felekezeti iskolába. Egy ilyen ügyben fordul 1926. október 28-án Rácz Lajos lelkipásztor a Püspöki Hivatalhoz, kérve annak segítségét. Teljes egészében közlöm levelét:

„Főtiszteletű Püspök Úr!

Egy iskolai életünket veszélyeztető rendelet jött a tanfelügyelőségtől az itteni állami tanítóhoz, mely annak szigorúan meghagyja, hogy mindazon gyermekek, kik a múlt évben az állami iskolába jártak, a jelen évben pedig a mi iskolánkba íratkoztak be, haladéktalanul tőlünk elvételesenek és az állami iskolába járjanak és íratassanak be!

A szülők, midőn a mi iskolánkba írátták be gyermekeiket, a nekik adott szabadságot használták, mert az volt mondva, hogy mindenkinek oda, vagyis abba az iskolába íráthatja gyermekét, amelyikbe akarja. Tehát egyik kezökkel adják a jogot, a másikkal elveszik. Nekünk pedig nem engedik meg, hogy gyermekeinket nemzetünk és vallásunk szellemében nevelhessük. Mert abból a románul betanult tankönyvekből nem lesz román, mert azt nem érti, a saját nyelvét pedig elfelejtí, még számolni sem tanul meg, mert amit románul tanul,

**A micskei református iskola diákjai 1936-1937-es tanévben,
középen Bodor Sándor tanítóval**

nem érti. Templomba pedig nem járt, mert nem rendelkezünk vele és így rosszabb lesz a sorsa, mint aki sohasem járt iskolába.

Azért rajzolom Főtiszteletű Úr elé ezen fájdalmas dolgot, hogy vajon nem lehetne-e tenni erre nézve valamit. Vajon, ha Főtiszteletű Úr járna közbe, nem lehetne-e megengesztelni a szigorú tanfelügyelőt, vagy esetleg felső hatóságai útján hatni rá. Mégpedig mielőbb, mert a rendelet úgy szól, hogy rögtön végre kell hajtani.”

Általánossá vált Micskén is, az évenkénti iskolakezdekör, a magyar gyermekeknek a román tannyelvű állami iskolába való kényszerítése, nem eredménytelenül. Ennek ékes bizonyítéka Kovács József lelképásztor levele a Püspöki Hivatalhoz. Az 1938. április 30-án kelt jelentésében ezt írja: „Tisztelettel jelentem, hogy a tegnapi nap folyamán az állami igazgató elindult a községben egy községi kiküldött és egy csendőr kíséretében az iskolaköteles gyermekek szokásos évi összeírása végett.

Ennek keretében azonban nyilatkozatra hívták fel a szülőket, hogy hova akarják gyermekeiket íratni, és több szülőnek, kiknek a gyermekei a felekezeti iskolába járnak, vagy akik azt mondták, hogy oda fogják járatni, a csendőr azt mondta, hogy az Őrsre kell menjenek másnap reggelre. Többen az emiatti félelmüknek az elébbük tett nyilatkozatot aláírták, mely állítólag azt tartalmazza, hogy gyermekeiket az állami iskolába fogják íratni. Az ügy részleteiről pontosabban pár nap múlva számolunk be.” Az 1939. október 29-én kelt jegyzőkönyv szerint a beíratkozás sok nehézséggel és kellemetlenséggel zajlott.

Az 1930-as években a tantermek befogadóképességénél szigorúan alkalmazták a törvényben meghatározott térfogatbeli feltételeket (4 köbméter/tanuló), s a létszám feletti gyermekeket az állami iskolába írták át. Ugyanakkor a felekezeti iskoláknál az iskolafejlesztést megakadályozták, miniszteri rendeletre az alsóbb hatóságok nem továbbították a kérelmeket. E tekintetben súlyos veszteséget jelentett a micskei református iskola tantermének kis befogadóképessége. Ez időben a leányiskolába nem volt tanítás, mert az állam nem adta meg működési engedélyét. A fiúiskolában hatvan tanulónál többet nem volt szabad felvenni.

1935-ben csökkentették az egy tanerőre beírátható gyermekek létszámát. Az I–IV. osztályban hatvanról ötvenre, az V–VII. osztályban negyvenről harmincra, ami további nehézségeket okozott. Az 1939. május 27-én kiadott rendelet egy tanítói állásra már csak negyven gyermek beíratását engedélyezi. Így a micskei református gyermekek mintegy fele az állami iskolába kényszerült. Mivel a református szülők nem szívesen adták ide gyermekeiket, többen katolikus iskolába íratták be őket. Oda csak úgy vették fel – Napholcz István tanító úr –, ha a szülők aláírták, hogy gyermekük római katolikus, nehogy az iskolának baja származzék a más vallású gyermekek miatt. 1936-ban tíz református gyermek tanult a katolikus iskolában, akiket Kovács József református lelkész kérésére átküldtek a református vallásórákra.

1936. október 3-án kelt jegyzőkönyv szerint Szilágyi Csaba tanfelügyelő az V–VII. osztályosokat átvitte az állami iskolába, mert az egyház túllépte a megengedett létszámot.

Az 1930-as évek végén enyhült a törvény szigora. 1938. augusztus 29-én a helybeli baptista prédikátor kéri a presbitériumot, hogy gyermekei iskolánkba beíratkozhasanak. A kérésnek eleget tesznek, a gyermekeket felveszik.

Az uralomváltás előtt enyhülés volt érezhető a felsőbb hatóság részéről, de a megyei és községi hivatalnokok továbbra is nehezítették a kisebbségi oktatást.

1937-ben a református fiúiskola új padokat kapott a Püspöki Hivataltól, amelyeket zöldre festettek. Az iskolát meglátogató Dimancea tanfelügyelő kifogásolta ezt, mert ha a tankönyv fehér és a gyermekek ceruzája vagy tollszára piros, akkor ezek a magyar zászló színeit adják. Emiatt a padokat barnára kellett átfesteni. Jellemző a politikai helyzetre, hogy a helybeli csendőrőrmester Bodor Sándor tanítót hadbíróssággal fenyegeti, mert az iskolások az utcán „Békesség Istennel” köszöntek neki. Szó szerint idézem Bodor tanító 1938. március 9-én kelt levelét a Püspöki Hivatalhoz: „Alúlírott tisztelettel jelentem a következőket: folyó hó 7-én magához hívatott a helybeli csendőrőrmester és tudomásomra adta, hogy az ostromállapot és az azzal kapcsolatos rendelkezések értelmében megtiltja, hogy a gyermekek magyarul köszönjenek az utcán, amikor az iskolából mennek, ugyanis ezzel sértést követnek el a román nyelv ellen. Minden próbálkozásom, azon kívül a magyar oktatási törvény és az iskola előadási nyelvére való hivatkozásom hiábavaló volt, mert végül is azzal bocsátott el, hogy a formát nem köti ki, csupán azt, románul történjék a köszönés, és hogy még most csak barátságosan adja tudomásomra, mint helybeli katonai hatóság.

Mivel tudom, hogy ez igazságtalanság, megteszem jelentésemet és kérem a sürgős intézkedést és felvilágosítást ez ügyben, hogy az esetleges kellemetlenségek elkerülhetők legyenek. Én egyelőre eltiltottam a gyermekeket az utcán való hangos köszönéstől.”

Az őrmestert Suliman Gheorghenak hívták. Bodor Sándor tanítót kétszer több hónapos munkaszolgálatra hívták be. Bottyán Irén tanítónőtől megtagadják a tartózkodási engedélyt, s 24 órán belül, 1940-ben, el kell hagyja az iskolát és Micskét. Öt hónap múlva kap engedélyt a visszatérésre, hosszas közbenjárás után.

Már a közelgő változást sejteti az 1940. június 8-án kapott rendelkezés, mely szerint: „az iskola június 8-án ér véget, s év végi ünnepély a helyzetre való tekintettel elmarad.”

Gavallér Lajos
lelkipásztor

Az első és egyetlen sikeres nemzeti felkelésünk évfordulója

Négyszáz éve lobbant lángra
a Bocskai István vezette szabadságharc

A 17. század hajnala reménytelen, sötét helyzetben találta Magyarország és Erdély népét. Az 1593-ban kezdődött „hosszú háború” a török és a Habsburg-birodalom között, melynek véres csatái Magyarországon és Erdélyben zajlottak, csak pusztítást és szenvedést hoztak, s hol a török, hol a német uralom megerősödését eredményezték. Megszűnt Erdély függetlensége, Basta, a német birodalmi sereg tábornoka lett a fejedelemség igazi ura. A császár fizetetlen zsoldosai kifosztották az országot, Rudolf császár pedig a leggazdagabb főurak birtokainak megkaparintásával akart pénzt szerezni a háború folytatásához. Ehhez eszközül az ellenreformációt használták, a protestáns főurak ellen hűtlenségi pereket indítottak. Lónyai Albert ugocsei és beregi főispánt, majd Illésházi Istvánt, a leggazdagabb nyugat- és észak-magyarországi főnemeset koholt vádak alapján fej- és jószágvesztésre ítélték. De nem kímélték a városok

és falvak protestáns lakóit sem, elűzték prédikátoraikat, elvették templomaikat, iskoláikat, lefoglalták az egyházi vagytonokat, jövedelmeket. A kassai nagytemplom erőszakos visszafoglalása után a városok evangélikus és református vezetői először fogtak össze, majd a nemesekkel is szövetkeztek a Habsburgok által támogatott ellenreformációval szemben.

Az 1604. márciusi-áprilisi pozsonyi országgyűlésen a megyék és városok küldöttei megállapodtak abban, hogy amíg az uralkodó nem biztosítja őket vallásuk szabad gyakorlásáról, addig nem vesznek részt a királyi előterjesztések tárgyalásában. Ekkor Rudolf az országgyűlésen hozott 21 törvénycikkelyt kiegészíti a 22. cikkellyel, amelyet önkényes úton beiktat, s kimondja a vallási követelések jogtalan voltát. Ezzel megsértette a nemesi kiváltságok

Bocskai István fejedelem

egyik legfontosabbikát, a kegyúri jogot, s lehetőséget teremtett arra, hogy a rekatolizáció ürügyén a földesúri birtokokra is behatoljon.

Ezek a magyar társadalom minden rétegét sújtó intézkedések vezettek ahhoz, amire a császár nem számított, a sok háborúság, vérvesztés után is a magyaroknak volt erkölcsi erejük, bátorságuk, hogy szembeforduljanak az uralkodó jól felszerelt zsoldosaival.

A felkelés szikrája, amely lángra lobbantotta az elnyomott magyarok egyre izzóbb szenvedélyét, akkor pattant ki, amikor a hűtlenség gyanúja miatt támadás indult a korábban Habsburg-párti, de az udvari politikából kiábrándult bihari főnemes, Bocskai István ellen.

Bocskai István 1557. január 1-jén született Kolozsváron, gyermekkorában Bécsben nevelkedett nemes apródként a nálánál négy évvel idősebb Rudolf, a későbbi magyar király és német-római császár társaságában. Később bihari birtokán, majd Erdélyben a fejedelmi udvarban él, ahol a későbbi fejedelem, Báthori Zsigmond gyámja lesz. 1588-ban Báthori Zsigmond Erdély fejedelme lett, aki 1592-ben Bocskait Várad főkapitányává nevezi ki, aki egyúttal Bihar megye főispánja is.

Az 1593-ban kitört nagy törökellenes háborúhoz, melyet Rudolf császár indított, Bocskai tanácsára Zsigmond is csatlakozott. Kezdetben Bocskai jelentős szerepet játszott a háborúban, ő vezette győzelemre a fejedelmi sereget a havasalföldi hadjáratban és segítette vissza Havasalföld trónjára Mihai Viteazult. Kevésbé dicső tette volt 1596 februárjában, hogy serege ritka kegyetlenséggel verte le a hősieles harcok után rútul becsapott székelyek készülő lázadását a „véres farsang” alkalmával. Később a hadiszerencse elfordul Erdély oldaláról, pozíciói meggyengülnek, rövid időre elveszíti a váradi kapitányságot is, majd 1598-ban visszاسzerzi s megvédi Erdély kapuját egy váratlan török támadástól.

1599-től visszavonul bihari birtokaira, 1601–1602-ben pedig „tisztas fogságban” tartották Bécsben, mert tiltakozott Basta erdélyi rémtettei ellen. Ezek az évek jelentették életének mélypontját. Bécsből szabadulva visszavonultan élt birtokán, de nem mondott le régi tervéről, országa és népe szabadságának visszaszerzéséről. Valószínű ekkor ébredt rá arra az igazságra, hogy a két ellenség között csak egyensúly-politikával lehet ezt megvalósítani. Gazdag élettapasztalatának eredménye volt az, ami a németpárti Bocskai lelkében a törökpárti politika felvételére készítette. Az érzelemazonossága Nyugathoz vonzotta, de az adott helyzetben megnyilatkozott okossága Kelethez kényszerítette. 1604-ben következett be ez a fordulópont életében. Ez év tavaszán egyik török rabja útján kapcsolatba lépett a török kézen lévő Temesváron tartózkodó Bethlen Gáborral, az erdélyi bűjdosók vezérével, s közli szándékát, hogy hajlandó török segítséggel felvenni a harcot Rudolf császár ellen.

A császárnak ekkor már kész terve volt Bocskai megsemmisítésére és vagyonának megszerzésére. 1604 nyarán Belgiojoso felső-magyarországi főkapitány előbb Bocskai unokaöccsét, Bánffy Dénest fogatta el, akiért Bocskai nagy összeg váltságpénzt fizetett. Utána nyíltan szembefordult Bocskaival, elkobozta tőle az őt megillető Bihar megyei tizedet, s levélben szólította fel, hogy jelenjen meg Kassán és tisztázza magát a török barátság gyanúja alól.

Bocskai kénytelenségből, hogy életét és vagyonát megmentse, de az országa szabadságát is visszaszerezze fegyvert fogott. E nehéz döntéséről maga írta később: „az Úristentől majd ugyan kedvem ellen, úgy mint én elégedetlenségemet ismervén szolítottam és vonattam erre.”

1604. szeptember 23-án Solyomkő várából megbízottakat küld a császári szolgálatban álló, de nem igen fizetett hajdúkhöz, hogy felfogadja őket.

1604. október 5-én Belgiojoso a váradi német haddal elfoglalja Bocskai szentjobbi várát, majd a szolgálatában lévő hajdúkkal megtámadja másik birtokát és várát, Kerekit. Ekkor mondják a hajdúk, hogy „nem török vár Szentjobb, sem Kereki, hogy azokat veszi meg, s azokat szállja meg. Más dolog, nem tréfa ez, módot kell ebben találni, ideje már a tromfot megütni” – olvashatjuk Sepsi Laczkó Máté krónikájában. „Éjszakára kelvén az egész magyar hajdúság éjfélkor felüle a mezőben, a kapitányok megmondták a népnek, miben praktikál Belgiojoso és kérték a hajdúságot, hogy hitért, hazáért vonjanak fegyvert ellene, s erre az egész had ráhajtja.” Így vált a felkelés általánossá, s Bocskaira várt a nehéz feladat, hogy azt kellő korlátok közé szorítsa és győzelemre vezesse. „A felföldiek, végbeliek, szolgáló rend, Hajdúság, a szabad legények és a föld népe – írja Szamosközi – azokat, akiket vagy a tisztviselek, Urak, vagy a Nemesség valaha megsarcoltak vala, bosszúságuk kitöltése végett mind hozzá menének.”

Ezzel vette kezdetét a Bocskai vezette felkelés és szabadságharc, mely a hajdúknak köszönhetően már 1604. október 15-én meghozza az első nagy győzelmet. Ezen a napon, illetve ennek éjjelén zajlott le a csata Diószeg és Álmosd között. A császáriak erőiket akarták egyesíteni, és a főszereg Kereki várának elfoglalására készült. Bocskai seregével és a hajdúkkal az Álmosd és Diószeg közötti területre vonult, hogy megakadályozza a tervezett csapat-egyesítést. A hajdúk megtámadták az Ér diószegi hídján az átkeléssel elfoglalt császári sereget. A sziléziai lovasokat a keskeny hídon lemészárolták, a gyalogságot egy véletlenül felrobbant lőszertartály pusztította el, illetve szórta szét, s így Bocskai serege diadalmaskodott. Másnap győztesen bevonult Debrecenbe, majd tovább úzte a visszavonuló császári sereget. November 11-én már Kassa is megnyitotta előtte kapuit, amit Belgiojosonak megtagadott.

Bocskai már kassai bevonulása előtt felvette az „Isten kegyelméből Erdély fejedelme, Magyarország részeinek ura és a székelyek ispánja” szokásos címet, de a tényleges kinevezést és a jelvényeket csak november 20-án kapta meg, amikor Bethlen Gábor egy török csausszal Kassára érkezett, s meghozta a Postától számára az erdélyi fejedelmi jelvényeket és az athanamét.

1604. december 12-én Bocskai kiáltványt intézett az erdélyi rendekhez, felszólítván őket, hogy csatlakozzanak szabadságharcához. A gyorsan kibontakozó függetlenségi harc – melyhez a kíméletlen elnyomás miatt a főurak, nemesek, polgárok nagy része is csatlakozott –, rövid idő alatt nagy sikereket ért el. A császári hadsereget Komárom–Érsekújvár–Pozsony vonaláig úzték vissza. Ezután Bocskai seregének egy részével Erdélybe vonult, visszaállította a székely szabadságot; ezzel jóváteszi a „véres farsang” idején elkövetett kegyetlenkedéseket. 1605. február 21-én, Marosszerdahelyen (ma Nyárádszereda) az erdélyi nemesek és a székelyek fejedelmüké választották. (A szászok távol maradtak az országgyűlésről.)

1605 márciusában Kiáltvánnyal fordult Európához, a magyar nemzet sorsáról és harcának céljairól tájékoztatta az uralkodókat.

1605. április 28-án a szerencsi országgyűlés Magyarország „felséges fejedelmévé” választotta. Az országgyűlés új törvényeket hozott magyar nyelven, s tudatta Erdéllyel, hogy Bocskai megválasztásával a két ország – „a magyar nemzet reliquiái” – ismét egy testté forrt össze.

Bocskai hadi sikerei igen jól jöttek a török szultánnak, aki ez időben nemigen tudott újabb győzelmeket elérni a „hosszú háborúban”. A szultán díszes koronát és királyi jelvényeket küldött Bocskainak, aki azt ajándékként fogadta, de nem koronáztatta magát királlyá. Ezzel fejezte ki, hogy uralmát nem a töröktől eredezteti, magyar királlyá csak Szent István koronájával lehet érvényesen koronázni.

Bocskai István koronája a török szultántól
(Bécsi udvari kincstár)

Közben Bocskai megtörte az erdélyi szászok ellenállását is, a szász városok és a császári helyőrségek sorra adták meg magukat. 1605 szeptemberében a megyesi országgyűlés hivatalosan is beiktatta fejedelmi méltóságába. Bocskai Erdély kormányzását egy idős partiumi nemes úrra, Rákóczi Zsigmondra bízta, ő maga pedig hozzálátott a béke megteremtéséhez. Előbb legvitézebb és leghűségesebb katonáit, a hajdúkat székel mintára kollektív szabadsághoz juttatta. 1605. december 12-én 9254 hajdú katona szabad emberként földet is kapott. „Hajdú vitézeink, a mi régi szabadságunk visszaszerzői és bajnokai, abban a hazában, amelyben harcoltak tiszteletet és szabadságot nyerjenek” – állt a fejedelmi parancsban. Így született meg, s lett naggyá később hat hajdúváros, köztük Szalonta is.

Ezután Bocskai nehéz diplomáciai csatába kezdett, hogy a hatalmas Habsburg császárt és királyt békekötésre kényszerítse. Az előkészítő tárgyalások tizenhárom hónapig tartottak, de Bocskai ezt a csatát is megnyerte.

Az 1606. június 23-án Bécsben megkötött béke eredményeként helyreállítják az Erdélyi Fejedelemséget, sőt hozzácsatolják Szatmár, Szabolcs, Ugocsa és Bereg megyéket, valamint Tokaj, Kálló és Szatmár várát is. (Mindez Bocskai és törvényes férfi leszármazottai idejére biztosítottatik. A 49 éves fejedelem akkor már két éve özvegy és gyermektelen, de foglalkoztatja egy új házasságkötés gondolata, minek megvalósításában súlyosbodó egészségi állapota akadályozza.

A bécsi béke igen fontos előírása biztosította az evangélikus és a református vallás szabad gyakorlását, azonkívül előírta, hogy a szent koronát hazahozzák Prágából, a nemesség nádort választhat, a magyar várak élére magyar kapitányokat állítanak és a szabad királyi városok visszakapják szabadságukat.

Bocskai utolsó nagy sikere a közvetítésével 1606. november 11-én a szultán és Rudolf császár között megkötött zsitvatoroki béke volt. Ez a béke lezárta a tizenöt éves háborút, megszüntette a magyar királynak a törökkel szembeni adófizetési kötelezettségét, s ugyanúgy mentesülnek a kötelezettség alól a harcok során felszabadult várak és környékei is. A béke értelmében a történelmi Magyarország kerületéből, a Habsburg császár felségjoga 1222 négyzetmérföld, a töröké 1859, s a Bocskaié a legnagyobb, 2082 négyzetmérföld.

1606 decemberében Bocskai betegsége súlyosra fordult. December 17-én betegségén megfogalmazza végrendeletét, mely a magyar politikai irodalom korszakos remeke, s híven tükrözi a nagy fejedelem igazi és mély hazaszeretetét, országa iránti felelősségtudatát. Végrendeletében így hagyatkozik: „Szívem örvend rajta, és Istennek érte nagy hálákat adok, hogy én az országot, mint édes hazámat, most mindenféle ellenféltől megszabadult állapotban hagyhatom. Valameddig pedig a magyar korona ott fenn, nálunknál erősebb nemzetségnél, a németeknél lészen és a magyar királyság is a németekhez forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani, mert nekik is oltalmukra, javukra lészen. Ha pedig Isten úgy adná, hogy a magyar korona Magyarországon magyar kézre kelne egy koronás király alá: úgy az erdélyieket is intjük: nem hogy attól elszakadnának, vagy abban ellentartanának, de sőt segítjék tehetségek szerint és egyenlő értelemből azon korona alá módszerént adják magokat.”

Bocskai régóta tartó szívbetegségben, 1606. december 29-én, győzelmei dicsősége tetőpontján halt meg.

Küldetése nagyját éppen hogy elvégezhetette, mikor a váratlan halál elragadta a „magyarok Mózesét”, akit kortársai neveztek ekképpen, mivel kivezette népét a kilátástalan tizenöt éves háború nyomorából és elindította Erdélyt a felemelkedés útján, amit hű társa és követője, Bethlen Gábor valósított meg később. Megszűnt az idegen hadak garázdálkodása, s nyugodtabb esztendők következtek Erdély lakóira. Egy időre megszűntek a legkirívóbb politikai sérelmek, s abba kellett hagyni az erőszakos ellenreformációt. Erdély felszabadult a császári uralom alól, visszanyerte függetlenségét, hogy Bocskai elképzeléseinek megfelelően biztosítsa a nemzeti fejlődés lehetőségeit.

Bocskai kivívta az egész világ tiszteletét is. Erre sem akadt még addig példa. Ő ugyanis az egyetlen magyar fejedelem, akinek határainktól nyugatra szobra van, a Genfi Reformáció Emlékművén. Bocskai szobra alatt domborművek ábrázolják azokat a mozzanatokat, amikor a vallásszabadság ügyét képviseli. Bocskai Istvánt tehát mint az egyetemes vallásszabadság harcosát tiszteli ma is Svájc és a reformáció, Kálvin városa, Genf.

Kupán Árpád
történész

Az első világháború és tragikus következményei

Kilencven éve annak, hogy kirobbant az első világháború, amely addig nem ismert tragédiába taszította az emberiséget. Erre a szerencsétlenségre emlékezve az azóta eltelt idő harmadik nemzedéke húszmillió halott emlékét, a sebesültek, eltűntek, hajléktalanul maradtak hatalmas tömegének sorsát idézi, s ugyanakkor a 20. század első olyan vérzivatarára gondol, amelynek lezáratlansága és törekeny békerendszere elindította a világot egy még rettenetesebb pusztító háború felé. Bennünk, magyarokban pedig csak Moháccsal összehasonlítható sebet hagyott ez a történelmi katasztrófa.

Ha világtörténelmi hatását akarjuk felmérni, mindenekelőtt új dimenzióit kell hangsúlyozni, hiszen ebben az 1914-től 1918-ig tartó háborúban terebélyesedett ki egy európai szintű összecsapás világméretű hadviselésé. A Német Birodalom, az Osztrák–Magyar Monarchia és Olaszország – amely előbb semleges volt, majd fegyvertársai ellenfelévé vált – hármasszövetsége, hozzácsatlakozva a Török Birodalom és Bulgária alkotta az ún. központi hatalmak tömbjét, míg Nagy-Britannia, Franciaország és a cári Oroszország létrehozta az antantot, melyhez előbb vagy utóbb csatlakozott Szerbia, Bel-

gium, Japán, Olaszország, Románia, Portugália, az Egyesült Államok, Görögország, Kína és a legtöbb latin-amerikai állam. Ugyanakkor ez a kontinensekre kiterjedt háború szárazföldön, tengereken és levegőben vívott totális hadviselésé terebélyesedett, s egy technicizált megsemmisítési stratégia rémületét vetette az emberiség szeme elé, katonák és civilek tízezreinek életét kioltó csatákkal, új fegyverek, mint tankok, repülőgépek, valamint vegyi harci eszközök, mérges gázok bevetésével, a polgári lakosságot egyre fokozottabb mértékbe igénybe véve a hadszíntereken, az élelmezésben jegyrendszert alkalmazva, a hadi iparban női munkaerőt dolgoztatva.

Ez a háború szétfeszítette a régi Európa politikai-társadalmi kereteit, összeomlottak a Német Birodalom, Ausztria–Magyarország és Oroszország évszázados monarchiái, ugyanígy a Török Birodalom is. Forradalmakba torkolt a háború

Egy híressé-hírhedtté vált plakát
Ferenc József uralkodóról:
Imádkozik a király

vihara az öreg kontinens számos országában, Oroszországban az emberek tízmillióit felfaló bolsevista kísérlet vette kezdetét, a Habsburg-monarchia utódállamaiban pedig a demokratikus-republikánus államformák felé léptek.

Úgyszintén az első világháború vetette felszínre a hagyományos diplomácia, az új békerendszer kiépítésének csődjét. Mint ahogy új erőviszonyokat teremtett. Az Egyesült Államok belépése a háborúba áthelyezte a világpolitika súlypontját, Európa elvesztette hegemoniáját, Amerika a világ vezető gazdasági és pénzügyi hatalmává lett. A Távol-Keleten Japán megerősödött és hódító törekvéseivel Kína ellen fordult. Az európai nagyhatalmak gyarmatain pedig megkezdődött a függetlenségért vívott küzdelem. Egyszóval: az első világháború olyan új korszakot nyitott, amelyet a világtörténelemben legújabb kornak nevezünk – a maga forradalmaival, vívmányaival és ugyanakkor pusztításaival és veszélyforrásaival együtt.

Kitörésének hátterében az európai hatalmak érdekelletéinek és a köztük levő feszültségeknek a sokasága állt. Ezek eredője pedig a vezető ipari országok gazdasági vetélkedésében, a nyersanyag-forrásokért, a nem ipari országokba történő tőkeelhelyezési piacokért folytatott harcban, gyarmati területekért vívott küzdelemben, s nem utolsósorban a magasra csapott nacionalista hullámban keresendő. Az egyesített Német Birodalom akkor lépett a világ felosztásáért folytatott versengésbe, amikor az európai nagyhatalmak – Nagy-Britannia és Franciaország – bebiztosították maguk számára birtokaikat. Berlin úgy érezte, hogy őt háttérbe szorították, kirekesztették az osztozkodásból. Ezek az érdekelletések 1900-tól kezdve a válságok sorozatában és helyi háborúkban nyilvánultak meg. 1898-tól flottarivalizálás bontakozott ki Nagy-Britannia és Németország között, 1905–1906-ban Franciaország és Németország között tört ki a marokkói válság, mialatt Ausztria–Magyarország terjeszkedése a Balkánon vezetett összetűzéshez Oroszországgal. 1912-ben és 1913-ban a Török Birodalom maradványainak felosztásáért vívtak két balkáni háborút az érdekelt országok, bizonyítva a megnövekedett szláv nemzeti öntudatot, a pánszlávizmus terjedését és a függetlenségi törekvéseket. Mindennek eredményeként egyre inkább elterjedt az a felfogás, hogy az ellentéteket csak háború oldhatja fel, mely mindenütt fokozott fegyverkezéshez, hadi készülődéshez vezetett.

Ebbe a felizzott hangulatba robbant be, hogy 1914. június 28-án Gavrilo Princip 19 éves szerb diák Sarajevóban meggyilkolta Ferenc Ferdinánd trónörökös és nejét. Júliusban pedig mindenütt megkezdődik a mozgósítás és elindulnak a hadüzenetek. Az agg Ferenc József császár-király is a népéhez intézett felhívásában kijelentette: „Mindent meggondoltam, mindent megfontoltam.” Alig egy hónap leforgása alatt lángba borult Európa, majd áterjedt szinte az egész világra. A háború kezdetén a stratégiai kezdeményezés előbb a központi hatalmak kezében volt; Berlinben és Bécsben váltig hangoztatták: „Mire a levelek lehullnak eljön a győzelmes béke.” Noha a keleti és délkeleti fronton a központi hatalmak seregei sikeres áttöréseket hajtottak végre, nyugaton a front mindkét oldalon nagy veszteségekkel teli álló háborúba merevedett. A tengereken Németország korlátlan tengeralattjáró-háborúba kezdett, hogy feltörje az angolok tengeri blokádját. Ez vezetett aztán 1917. április 6-án az Amerikai Egyesült Államok belépéséhez a háborúba, csatlakozásához az antanthatalmakhoz. 1918-tól már ezek az államok uralják

a nyugati hadszínteret. Bár az oroszországi forradalom és Oroszország, valamint a központi hatalmak között megkötött breszt-litovszki béke (1918. március 3.) tehermentesítést jelentett a németek számára a keleti fronton, nyugaton a vereséget nem tudták feltartóztatni. A hatalmas katonai veszteségek, a katasztrofális élelmezési helyzet, a Németországon és Magyarországon végigsöprő forradalmi hullám, a diktatórikus kormányzási rendszer okozta elégedetlenség, a hadseregek felbomlása végül is fegyverszünetre kényszerítette a központi hatalmakat.

1918. november 11-én David Lloyd George brit miniszterelnök a következő szavakkal jelentette be az antant és Németország közötti fegyverszünet aláírását: „Remélem, elmondhatjuk, hogy e döntő reggelen megszüntettünk valamennyi háborút.” Ám az angol kormányfő túl optimistának bizonyult. A diplomácia nem tudott a helyzet magaslatára emelkedni. Franciaországnak és Nagy-Britanniának – bár feláldozta fiatal nemzedékeit – nem sikerült kihasználnia a központi hatalmak harctéri vereségeit és belső társadalmi bajait, nem volt képes az ellenséget padlóra küldő győzelmet aratni. Az Egyesült Államok belépése a háborúba tette lehetővé az antant teljes győzelmét technikai szempontból. Ám ennek nem igen volt köze ahhoz a világrendhez, amelyet Európa az elmúlt három évszázadban megismert és amelyért most is fegyvert fogott. Ugyanis Amerika győztesként másként viselkedett, másként gondolkodott, lebecsülte az erőegyensúly felfogását, erkölcstelennek minősítette az ún. reálpolitika bismarcki gyakorlatát. Az új világrendszer fő amerikai kritériumai a demokrácia, a kollektív biztonság és a nemzeti önrendelkezés. Ezek közül pedig egyik sem képezte az előbbi európai békeszerződések alapját.

Ilyen zavaros körülmények között terjesztette elő Thomas Woodrow Wilson amerikai elnök 14 pontos békeprogramját. Ezt két részre bontotta; az első nyolc pontot úgy értékelte, hogy „feltétlenül szükséges végrehajtani”; a másik hatot csak „meg kellene valósítani”. Az első nyolc közé tartozott: nyilvános béketárgyalások és békeszerződések; szabad hajózás a nemzetközi vizeken; szabad kereskedelem minden békés nemzet között; a fegyverkezés korlátozásának garantálása; valamennyi gyarmati igény pártatlan rendezése; minden orosz terület kiürítése és az Oroszországot érintő valamennyi kérdés rendezése; Belgium kiürítése és szuverenitásának helyreállítása; a Népszövetség létrehozása. A másik hat nem feltétlenül kötelező pont: Franciaország felszabadítása, az elpusztított területek helyreállítása és Elzász-Lotaringia visszaadása; az olasz határok nemzetiségek szerinti kiigazítása; az Osztrák–Magyar Monarchia népeinek autonóm továbbfejlődése; Románia, Szerbia és Montenegro kiürítése, Szerbiának szabad kijárási biztosítása a tengerhez; az Oszmán Birodalom visszaszorítása török területre, autonómia a török nemzetiségeknek, a szorosok megnyitása a nemzetközi hajóforgalom előtt; a tengerrel közvetlenül érintkező lengyel állam felállítása.

Párizsban csakhamar kiderült azonban, hogy a „négy nagy” – az amerikai Wilson, a brit Lloyd George, a francia Clemenceau és az olasz Orlando – négyfelé húz a békerendszer megteremtésében. Így egyik ország sem érthette el célját. Németországnak nem sikerült a megbékélés, Franciaország nem teremthette meg óhajtott biztonságát, Nagy-Britannia ígéreteihez híven nem ruházhatta az összes háborús költségeket Németországra, „nem kotorászhatott a németek zsebeiben”, ismét a „csodálatos elszigeteltség” (splendid isolation) kódéba burkolózott, az Egyesült Államok pedig sértődötten magukra hagyta a

veszekedőket, mivel a békeszerződések nem feleltek meg 14 pontos programjának, nem szentesítette azokat, kivonult az európai politika színteréről. Különösen Clemenceau-nak kellett tapasztalnia, hogy a kitűzött cél elérése meghaladja erejét. Olyan békét akart, amely felrobbantotta volna Bismarck világát, a „vérrel és vassal” egyesített Németországot feldarabolta volna, hogy Franciaország biztonságban lehessen. Ezzel viszont tovább ment a nemzetközi tűrőképességen, sőt saját társadalma képességein is. Richelieu korát akarta visszahozni, ám az óra mutatóját nem lehetett visszaállítani 200 évvel. Így Franciaország frusztrálva érezte magát és egyre jobban demoralizálódott. Noha Németország területének 13 százalékát elvesztette, 226 milliárd aranymárka értékű háborús jóvátételt szabtak ki rá (de csak az első ötmilliárdot fizette ki) és súlyos leszerelési feltételeket állítottak elé, mégis geopolitikailag sokkal kedvezőbb helyzetbe került, mint a háború előtt volt. A leszerelés terén pedig arra hivatkozhatott, hogy megkülönböztető békeszerződést erőszakoltak rá, nemsokára kérte: vagy fegyverkezdhessék fel, vagy szomszédai szereljenek le az ő színvonalára. Már akkor, a húszas évek elején látható volt, ha Németország leveti a leszerelés nyűgét, s kedvezőbb helyzetbe kerül a Versailles utáni Európa feletti uralom megteremtése szempontjából, hiszen háta mögött egy rettegő kis- és közepes nagyságrendű államcsoport sorakozik – tele társadalmi és nemzetiségi ellentétekkel. A versailles-i szerződésben egyoldalúan meghatározott német háborús tartozások, területveszteségek és jóvátételi kötelezettségek felháborodást és megalázottsági

A végzetes szarajevói pisztolylövések eldördülte után háborús hisztéria hullámzott végig a monarchián. Július 23-án teljesíthetetlen feltételeket tartalmazó ultimátumot nyújtottak át Szerbiának, majd megindult a mozgósítás.

Képünkön: Az első bevonulók Budapesten

Sűrűn ismétlődő szomorú aktus az olasz fronton: katonatemetés Isonzónál

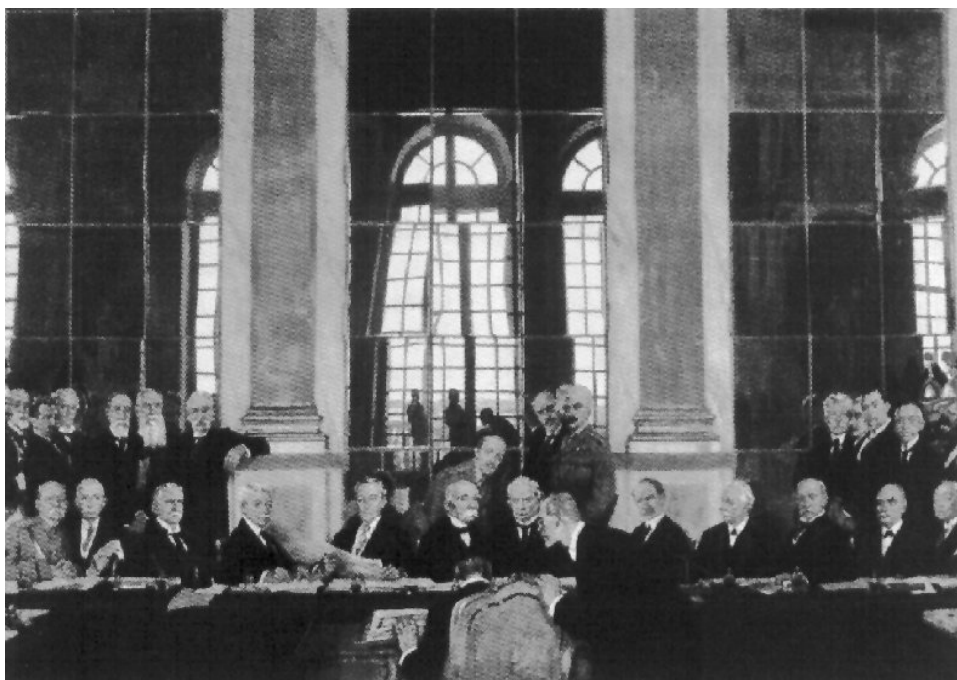
érzést váltottak ki szerte Németországban, s a következő évek során belpolitikai összetűzésekre szolgáltatott okot, azonkívül újabb és újabb ösztönzést adtak a nacionalista mozgalmaknak és Hitler nemzeti szocialista előretörésének.

De rövidesen az is nyilvánvalóvá lett, hogy gyakorlati távlatban nem teljesíthetők a wilsoni pontok nemzeti önrendelkezési elvei, különösen az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamaiban. Ugyanis a soknemzetiségű Monarchia helyett önálló nemzetállamokat hoztak létre, amelyekhez rengeteg német és magyar ajkú került. Ezeket aligha tekinthették nemzetállamoknak. Csehszlovákia és Románia 6–6, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság pedig 10 nemzetiségből tevődött össze. Ez a későbbiekben nem a tolerancia szellemét erősítette, hanem állandó nyelvi, etnikai surlódások szinterévé tette a térséget.

Tehát sem a nagyhatalmak, sem a kisállamok – kivéve néhányat – nem lehettek teljes mértékben elégedettek az új békerendszerrel. Harold Nicolson brit diplomata ezt így fejezte ki: „Azzal a reménnyel jöttünk Párizsba, hogy lerakjuk az új rendszer alapját; most azzal a meggyőződéssel távozzunk, hogy ez az új rendszer csak még zavarosabbá tette a régít.” Magyarország számára a legtragikusabbá tette. Hiszen a trianoni békediktátummal az ország elvesztette területének 71,4, lakosságának pedig 63,5 százalékát. Anélkül, hogy most újra el akarnánk ismételni a már ismert tényeket, eseményeket, csupán arra hívjuk fel a figyelmet: a trianoni béke nemcsak az ország területi felszabdalása, a magyar államiság megcsonkítása miatt, 3,2 millió magyarnak anyaországtól való elszakítása miatt volt igazságtalan, hanem a győztesek erkölcsi hozzáállásában is. A nagyhatalmak ugyanis nem a háború valóságos győztesei között osztották fel az országot, hanem még azt is megtették, hogy a legyőzöttek között indokolatlan különbségeket tettek. Csehország is az Osztrák–Magyar Monarchia részeként harcolt ellenük, legalább olyan kényszerrel vonódva a németek háborújába, mint a magyarok. Sőt, a magyar miniszterelnök, Tisza István mindent megtett, hogy ez a háború elkerülhető legyen. Mégis az történt,

hogy a magyar Felvidékből és Kárpátaljából alakították ki a győztesek a velük ugyancsak hadban álló csehek és szlovákok újonnan kreált államát, Csehszlovákiát, Magyarország rovására, elcsatolva tőle 63 ezer négyzetkilométert 3,5 millió lakossal, melyből 1 072 000 magyar. És még Ausztria, a Monarchiát vezető bécsi kormány állama is kapott részt abból a Magyarországból, melyet az ő politikai vezetése kényszerített hadba: 4000 négyzetkilométert csatolt el 292 ezer lakossal, ebből 26 ezer volt magyar. Ehhez járult, hogy keleten Románia, nagy késedelemmel végül hadba lépve, a német és a magyar hadakat akkor támadta meg, mikor ezek a többfrontos küzdelemben már kimerülőben voltak. Ám még így is vereséget szenvedett Románia, s így ez a királyság semmiképpen nem volt a győztesnek nevezhető hatalmak között. Csupán egy előzőleg megkötött titkos szerződése Franciaországgal helyezte ezt az országot szövetségese győzelme révén kedvező pozícióba. Mégis a legnagyobb darabot kapta Magyarországból: 102 ezer négyzetkilométert, 3–5 millió lakossal, melyből 1 664 000 volt magyar. Egyedül a délen lakó szerbek mondhatták el magukról legalább azt, hogy a háború kitörése óta fegyvertársai voltak az antanthatalmaknak, kezdettől ellenségei az Osztrák–Magyar Monarchiának, s a háború tulajdonképpen őmiattuk, a szarajevói merénylet miatt robbant ki. A későbbi Szerb–Horvát–Szlovén Királyság 21 ezer négyzetkilométert kapott Magyarország területéből, 1,6 millió lakossal, amelyből 461 ezer volt magyar. Így Magyarország területe 282 870 négyzetkilométerről 93 ezer négyzetkilométerre zsugorodott, a lakosság száma pedig 18,2 millióról 7,6 millióra csökkent.

Legalább ilyen súlyosak voltak a gazdasági következmények. A volt Monarchia piacrendszere a régió minden egyes tagjának előnyökkel szolgált, hiszen a területek egymást szervesen kiegészítették. Most túlnyomórészt autark (gazdaságilag önálló) gazdaságpolitikára törekvő, egymással szemben álló kis államok jöttek létre, melyekben a politikai szempontok a gazdasági érdekek elé kerültek. Ennek is döntő szerepe volt abban, hogy fokozódott lemaradásuk a nyugat-európai fejlődéstől. Nemcsak a kiéleződött nyelvi, etnikai ellentétekből, hanem a gazdasági-politikai feszültségekből is következett az, hogy Trianon végső soron a győztesek táborába tartozó utódállamoknak is terhére volt. Ezért nevezhető olyan történelmi tragédiának, amely egész Közép-Európa állandó destabilizációs tényezőjévé vált. Megalapozatlan területi nyereségeik következtében az utódállamok a győztes nagyhatalmak, főleg Franciaország játékszerévé váltak. Az ugyanis kezdettől fogva nyilvánvalóvá lett, hogy csakis a nagyhatalmak politikai és katonai támogatásával lesznek képesek élvezni a megszerzett területek gyümölcseit. Az igazságtalan békeszerződéseknek az lett a természetes következménye, hogy valamennyi utódállam rettegésben élt az ajándékba kapott területek esetleges elvesztése miatt. Henri Pozzo francia köztisztviselő harmincas évek elején A háború visszatér című munkájában így fogalmazta meg Trianon lényegét: „A legyőzött államok közül egyiket sem sújtották oly kegyetlenül, egyikre sem raktak annyi erkölcsi és anyagi terhet, mint Magyarországra... Az elhibázott békeszerződések jövőbeli következménye, hogy a háború feltartóztathatatlanul jön. Visszajön, mert a békeszerződések mögött is, ahol legtöbbször voltak az elnyomottak – a Duna völgyében és a Balkán-félszigeten – több igazságtalanságot, rendetlenséget és önkényt teremtettek, mint amennyit megszüntettek. A bennük foglalt magas és elvi határozatok csak álarcul szolgáltak a legaljasabb falánkságnak, a hódítás és a nyereszkeskedés legutálatosabb egyesülésének...”

**Sir William Orpen angol festő képe a versailles-i szerződés aláírásáról.
Középen fehér harcsabajusszal Georges Clemenceau, a francia küldöttség vezetője,
mellette balról Wilson amerikai elnök**

Igen, visszajött a háború. Hiszen a versailles-i békeszerződésről mondta annak idején a győztes francia hadsereg fővezére, Ferdinand Foch marsall: „Ez nem béke, csupán húsz évre szóló tűzszünet.” Versailles után húsz esztendővel fellángolt a második világháború, a népekre még súlyosabb következményekkel, Közép-Kelet-Európára még drámaibb hatásokkal. Vajon minek következtében? Kár feltenni a kérdést, hiszen ebbe az első világháború és szerencsétlen békeszerződése igencsak belejátszottak. És ezen a második világháború sem javított. Sőt a Kárpát-medencére rátelepítette a szovjet elnyomást, a magyar népet pedig szintén hasonló szigorral és hasonló igazságtalansággal kimondott és végrehajtott békediktátummal kötötte gúzsba. És bocsánatot, elnézést kért-e valaki? Senki.

Mihálka Zoltán
történész

Akikért nem szólt a harang

Emlékezés a második világháború nagyváradi civil áldozataira

Életem tizedik évében jártam, amikor 1944 áprilisának elején váratlanul kiadták a nagyvakációt. Várad-szőlősről – a jelenlegi Tavirózsa városnegyedből, amely akkoriban önálló község volt – gyalog jártam be a falusinál színvonalasabb csillagvárosi elemi iskola negyedik osztályába. Az igazgató bácsi arról beszélt, háborús idők járnak, intett, hogy legyünk szófogadók, s arra kért, unalomból is vegyük kézbe a tankönyveket, olvassunk, ily módon pótoljuk, amit a rövidebb iskolai évben nem sikerült elsajátítani. Így kezdődött életem leghosszabb vakációja.

A hirtelen jött szabadságot rövidesen beárnyékolták a háborús események. A telepes rádió naponta jelentette a zavaró repüléseket és a légiveszélyt az akkori Magyarország területén, majd Nagyvárad is lehetséges célponttá vált. A sziréna hangjára rohantunk a négy család számára közös munkával a mi kertünkben megépített földalatti óvóhelyre. Eleinte játéknak tekintettük a dolgot, hiszen éppen feltúcaton voltunk négy és tíz év közötti gyerekek. Aztán az újságokat olvasgatva, mint a gyerekek között a legnagyobb, rájöttem, a játék halálosan komoly. Így következett be 1944. június másodika, derült nyári nap. A rádió után a légiveszélyt jelző sziréna is felvisített. A gyermekeket, asszonyokat beteretelték a félhomályos óvóhelyre, melyet röviddel előbb az én javaslatomra virágzó bodzaágakkal díszítettünk. A kisebbek lelkesen tépdesték a virágokat, mikor azt mondtam, díszítsük fel a sívár bunkert, mert lehet ez lesz a sírunk, ha egy bomba eltalál...

Szerencsén volt, mert egy eltévedt bomba valóban leesett a közelben a Pece melletti rétre! Egy jókora repeszdarab letört egy ágat az öreg diófánkból, aztán lecsapódott, közel az óvóhely bejáratához. A távolabbi bombák robbanása, a föld dübörgése máig élő emlék maradt, akár a repülőgépek baljós zúgása. Mikor kimentünk, úgy tűnt, a ragyogó kék ég fátyolozottá vált és Várad felé szürke homály látszott. A férfiak lapáttal, csákánnyal indultak a romok alól menteni. Sötét volt, mire édesapám porosan, fáradtan hazakerült, enni sem kívánt, csak suttogva beszélt édesanyámmal, aki halkán sírni kezdett. Gyorsan lefektettek a húgommal együtt, ám a szokásos esti imához nagynéném még egy mondatban úgy fohászzkodott: „Adj, Uram, örök nyugalmat a bombázás áldozatainak!” Azután szinte naponta, hol délelőtt, hol az éjszakai órákban megszólaltak a szirénák. Az élet folyt tovább, mert szerencsére a repülő csak elzúgtak felettünk, majd később a rádióból hallottuk, hol dobták le bombaterhüket. Éjszaka félálomban botorkáltunk végig az udvaron a kertben levő óvóhelyig, ahol talpraesett szüleink állandó fekhelyet rendeztek be a gyermekcsapatnak. Mivel elnyomott bennünket azonnal az álom, megtörtént, hogy nem volt szívük felkelteni a légiriadó elmúltával, így másnap ott ébredtünk és önfeledt játékba kezdtünk.

Aztán következett 1944. szeptember hatodika, mikor a város hozzánk közeli része, Velence volt a pusztító szőnyegbombázás egyik színtere. Ijesztő

volt a bombákkal megterhelt gépek zúgása, majd édesapám kiáltása: a vezérgép valamilyen fényes csíkot lökött ki, majd pillanatok múlva az újabb szavak – Istenem, hullnak a bombák! A helyzetjelentés azért volt ilyen pontos, mert kertünkől jól látszott a várad-velencei állomás és a város jórésze. Aztán apám is behúzódott a szomszéd bácsival együtt, míg nagynéném mondani kezdte a Miatyánkot, s mi gyermekek sírással küszködve csatlakoztunk hozzá, miközben remegett a föld és addig soha nem hallott sivítás és dübörgés hallatszott.

Évtizedek múltán, régi újságokat forgatva kerestem a váradi bombázások sajtóviasszhangját. Aztán hetekig az egyházi anyakönyvek halálozási adatait másoltam. Szívszorító foglalatosság, mert a háborús veszteség a civil lakosság soraiban sokkal magasabb, mint ma gondolnánk! A negyvenes években megszokott halálokok – aggkori gyengeség, tüdőgyulladás, szívelégtelenség, rák mellett oldalszámba gyermeknél-öregnél ott szerepel: légítámadás áldozata. Néha a lelkész emellett megjegyzi – fulladás, agysérülés, mellkasi roncsolás. A megjegyzésekben gyakran szerepel még közös temetés, tömegsír. Az egyetlen napra eső temetések száma magyarázza, csak közös temetéssel lehetett a végtisztességet megadni. Az is többször megtörtént, hogy egy családból nemcsak egyetlen személy vált áldozattá. Így az 1944. június 2-i bombázás után, amely a nagyállomás környékét, a püspöki utat és a hegyoldalt érte a legnagyobb mértékben, az olasz református egyháznál 21 temetést jegyeztek be, Réten huszonkettőt, a Szent László-templomnál tizenhármat és tizenhármat a római katolikus székesegyház parókiáján. A város többi gyülekezeténél a júniusi bombázás áldozatainak száma tíz alatti. Egyetlen családból hét áldozatot temetett a réti Nagy Lajos lelkész, akik a Bölönyi Sándor u. 16. szám alatt lelték halálukat; a legidősebb személy 68 éves, a legkisebb unoka a három gyermek közül két és fél éves. Ugyanennek a családnak három tagja, a 34 éves édesapa és két kisfiú, 3 éves és 5 hónapos gyermekek a római katolikus anyakönyvben szerepel. Így ír a Bihari Hírlap június 17-én: „A múltheti terrorbombázásnak egyik megrendítő tragédiája a Czirják család esete. A család 11 tagja együtt lakott a kis családi házban az egyik lakótelepen. A házat telitalálat érte, a család tíz tagja elpusztult, csak a 92 éves nagyapa, Czirják Antal maradt életben.” A Síp u. 9. szám alól Kocsis Ödön és Károly, valamint Venczel Béla, Gyula és Károly, öt és kilenc év közötti kisfiúk mell- és koponyaroncsolással pusztultak el, őket tömegsírba temették.” Ugyanez a lap így ír Nagyvárad tűzkeresztje címmű vezércikkben június 10-én: „Az elmúlt

hét pénteken a délelőtti órákban ellenséges repülőgépek több hullámban terrortámadást hajtottak végre Nagyvárad város lakónegyedei ellen... A légi terroristák az első hullám berepülése után cselet alkalmaztak s látszólag kirepültek a város légteréből, de rövidesen visszatértek és ekkor dobták le bombáikat... A város lakossága a légitámadás alatt a legfegyelmetesebben viselkedett, de kivette a részét a bombatámadás után megindult mentési munkálatokból is... Hivatalos megállapítás szerint 45 ellenséges repülőgép szállt el a város felett és robbanó bombákon kívül robbanó játékszereket dobáltak le a gépekről.” Június 24-én szintén ez a lap közli, hogy 105 halálos áldozata volt a bombázásnak, és nyolcmázsás bombát is dobtak le. A városra 260 bomba esett, köztük több 800 kg súlyú. 159 ház teljesen lakhatatlanná vált, 84 megrongálódott. Az egyik lakónegyedre ötven bombát dobtak, így az ott lakó, főleg munkáscsaládok hajléktalanná váltak. A támadás alkalmával egy 800 kilós bomba, mely a kórház udvarára esett nem robbant fel, hanem hét és fél méter mélyen fúródott a talajba és több napi munkával sikerült csak kiemelni. A kórház az Ullmann-palotában, a Gitty-házban és a Zsidó gimnáziumban nyert elhelyezést.

A Nagyvárad 1944. június 6-án első oldalán gyászkeretes cikkben számol be a következő címmel: Óriási részvét mellett eltemették a város hősi halottait. Minden házon gyászba borított nemzeti lobogót lenget a szél, majd du. fél négykor ezer és ezer ember vette körül a temetés színhelyét a Rulikovszki temetőben. A ravatalozóból kihozták a koporsókat s az egyesített énekkarok tagjainak ajkáról felcsendül a Tebenned bízunk és a Circumdederunt me. A koporsókat előbb dr. Fiedler István római katolikus püspök szentelte be és ezalatt a kispapok énekkara szolgált. Ezután Csernák Béla református lelkipásztor hirdette a feltámadás ígétjét, majd Thurmezey Sándor evangélikus esperes, a görög katolikus egyház részéről Iluța esperes, míg a görögkeletiektől Popoviciu Vazul esperes végezte el a temetési szertartást és mondott búcsúbeszédet. Eközben az egyesített énekkarok szolgáltak. A végtisztességen jelen volt Rajnay Károly főispán, dr. Gyapay László polgármester, Nadányi János alispán és a város magas rangú katonatisztjei. Az egyházi szertartás után a főispán mondott búcsúztatót. Ezután a 69 egyforma, barna fából készült, virágokkal borított koporsót, melyben 84 hősi halott fekszik, leengedték a közös sírba katonai tiszteletadással. Ekkor a gyászoló közönségből felszakadt a sírás, azok is könnyeztek, akiknek nem volt hozzátartozójuk a halottak között. Végezetül a kora nyár tarka virágerdeje borította el a sírt. Az áldozatok közt volt egy édesanya két kisgyermekkel, valamint egy-egy ismeretlen férfi és nő, akiket nem tudtak azonosítani. Míg a temetés tartott, a városban minden üzletet bezártak, aznap sem a mozikban, sem a színházban előadás nem volt és az éttermekben elhallgatott a zene. A lap egy rövid cikkben arról számol be Új élet születik a bombázás alatt címmel, hogy a szülde épületében csak a szülónő, az orvos és az ápolónők maradtak, a többi beteget az óvóhelyre szállították. Szerencsére a bombák kissé távolabb, egy üres telken robbantak...

A Bihari Hírlap 1944. június 24-én közli, hogy eddig 751 lakást utaltak ki a károsultaknak és a népkonyha már a bombázás napján megkezdte működését. Közik azt is, hogy eddig 124 ezer pengő kártérítési előleget utalt ki a város a rászorulóknak. A Református Híradó június 10-i számában Megmaradt az Isten címmel beszámolt a bombatámadás utáni helyzetről. A bombakárosultak javára a Nőszövetség műsoros estet rendez a színházban június 13-án, ahol fellép az akkori színtársulat. A június 17-i lapszám közli az anyakönyvi adatokat,

benne a halottak hosszú névsorát Olaszi, Rét, Újváros és Velence gyülekezeteiből. A június 24-i lap arról tudósít, hogy az országos bombakárosultak segélyezésére a váradi egyház 3000 pengőt küldött, míg a színházi est jövedelméből származó 1120 pengőt befizették a városi pénztárba. Hírt adnak arról is, hogy eggyel kevesebb harang szól az újvárosi templom tornyaiban, mert az elmúlt hétfőn leszerelték és elvitték a háborúba a román világ idején öntött, Sulyok István püspökről elnevezett 13 mázsás harangot...

A következő hetekben szinte nem múlt el nap légiveszély nélkül, majd a románok augusztus 23. utáni átállása után a front közeledett. Ebből az időből érdekes emlékem a németek menekülése, amely napokig zajlott alacsonyan szálló repülőkkal – elől egy motoros gép, utána nem túl hosszú kötélén vontatott hajtómű nélküli repülő. Aztán elkövetkezett szeptember 6-a, a magyar hadsereg bécsi döntés utáni bevonulásának váradi évfordulója. Az Új Nagyvárad szerint, mivel igen gyakoriak voltak a berepülések, a kora reggeli órákban tartották az istentiszteleteket ezen a szerdai napon. Kevéssel fél tíz előtt felbúgtak a szirénák és nemsokára hallatszott a gépek moraja. Közel negyven perc múltán megkönnyebbülve jöttek fel az emberek az óvóhelyről, ám fél 11 előtt újból légiveszélyt jelentettek, mert több mint száz gép repült Várad felé! Egy kis ideig köröztek, majd a város három részén szőnyegbombázást hajtottak végre. Most is, akárcsak június 2-án, nem katonai célpontokra, hanem lakónegyedekre hullottak a gyilkos bombák. A támadás mintegy tíz percig tartott. Kevéssel déli 12 óra után fújták le a riadót, ám a mentési munkálatok megkezdődtek még a riadó alatt. Aznap három népkonyhát állítottak fel és 28 bizottság foglalkozott a kibombázottak lakáshoz juttatásával. Elhatározták, hogy mind a kiürített, mind a lepecsételt zsidólakásokat is igénybe veszik. Az áldozatokat a város saját halottainak tekinti és gondoskodik eltemetésükről. Akik hozzátartozóikat egyénileg akarják eltemetni, ahhoz a város hozzájárul. A közös temetés szombaton, 1944. szeptember 9-én, délután fél hatkor a Rulikovszki temetőben volt. A légitámadások gyakorisága miatt a végtisztesség rövid, az egyházi szertartások gyászbeszéd nélkül folytak, a búcsúztatót Gyapay polgármester mondotta. Ezúttal a dalárdák is hiányoztak, csupán a vasutasok zenekara játszotta a szertartás előtt a Himnusz, majd végezetül a Szózatot. Az Új Nagyvárad a közös temetés napján közli annak a 68 áldozatnak a névsorát, akiket saját hozzátartozóik temettek el. Aztán napokig közlik az áldozatok nevét és életkorát, utolsó alkalommal szeptember 22-én, hiszen a romok eltakarítása sokáig tart. Az áldozatok jórésze ezúttal velencei, és sokan pusztulnak el a ritkábban lakott váradi szőlőhegyi utcákon. Így a velencei római katolikus anyakönyvben 32 név szerepel, a reformátusban 18, míg az olaszi református gyülekezet 23 áldozatot temet. A város többi egyháza is búcsúztat, hiszen sokan az utcán vagy a szolgálati helyen lelték halálukat. Így szerepel az áldozatok között számos MÁV-alkalmazott, távírdász és villamoskalauz. A családi házakban több idős vagy fiatal házaspár is életét vesztette, ám van egy édesapa három gyermekkel a halottak között, és persze rengetek gyermek. Az újságban több napon át közölt névsorban közel kétszáz név szerepel, közöttük a név alapján románok is nagy számban. Szeptember 9-én egy döbbenetes rövid felhívás így szól: „Jelentkezzék, aki gondozásba vette Papp Károly 3 éves kisfiút. Papp László kéri, hogy aki a bombázás alkalmával a Mátyás király utca 77. szám alól előkerült Károly fiát gondozásba vette,

jelentkezzék a gyermekkel együtt a Gyár u. 20. szám alatt.” A halotti anyakönyvben szerepel Papp Mihály 9 éves a Gyár u. 20. alól, valószínűleg ennek a családnak a másik gyermeke...

Ugyanaznap írnak a Zathureczky család tragédiájáról. „A nagyváradai sajtó munkatársai megrendült lélekkel és mélyen résztvevő szívvel éreznek együtt azzal a gyásszal, amely kitűnő kolozsvári, illetve budapesti kartársukat, Zathureczky Gyula főszerkesztőt érte a szeptember 6-i nagyváradai terrortámadás alkalmával. Z. Gy. felesége, Prott Annamária és kilencéves kislfia, Miklós Félixfürdön nyaraltak, a kisvonaton igyekeztek Nagyváradra. Amikor a légvédelmi szirénák megszólaltak, a velencei állomásnál kiszállva a vonatból egy sérűskertben kerestek menedéket, ahol azonban a támadás során életüket veszítették. Mindkettőjüket Hegyközkovácsiban, a család sírboltjában helyezték örök nyugalomra.”

A Református Híradó Jeremiás siralmait idézi szeptember 23-i számában, amikor arról ír, hogy sok férfi, nő és gyermek életét oltották ki a bombák, és egyházrészek közül a két legfiatalabb – Velence és Rét – épületei is áldozatul estek. Réten az 1928-ban épült imaház és az épülőben levő elemi iskolát elsöpörte a támadás. Szerencsére Szabó Lajos lelkipásztor és az egyházi a közeli óvóhelyen életben maradt. Velencén az 1921-ben épült imaház ablakai törtek be, a lelkészi lakás a körülötte hulló bombák miatt károsodott. Kiss Károly lelkipásztor és családja a pincében túlélte a támadást.

Néhány nap múltán már a front vonalába került a város. A Körös bal partja 1944. szeptember 26–27-én hadszíntér volt, majd közel kéthetes visszavonulás után, október 12-én a szovjet–román csapatok végleg megszállták Nagyváradot.

Sajnos, ismét aratott a halál a civil lakosság soraiban, noha ezekben az időkben jócskán kiürült a város, mivel sokan menekültek nyugat felé a front elől. A halál oka legtöbbször aknatalálat, vagy repesz miatti elvérzés, vagy lövési sérülés. Különösen tragikus két velencei család sorsa, amikor a 30 éves édesanya mellett meglőtték a tízéves kislányt és a négyéves kisfiút, míg a másik családi házban a 49 éves anyát és 19 éves fiát. A hetekig tartó bizonytalan helyzetben gyakran az utcán, vagy udvarokban, kertekben temetik el ideiglenesen az áldozatokat, majd hónapok múltán, télen vagy tavasszal történik az egyházi temetés. Így a kórház kertjében, az olasz református szegényház udvarán, vagy a szőlőhegyen temetnek, máskor a Vitéz utcai, vagy a Ritoók utcai ház udvarán, az Emília-malom mellett, a Körös és a Pece partján is temetnek, míg a római katolikus segédlelkész a Kanonok sor kertjében földelik el ideiglenesen.

A tragikus véget ért ártatlan áldozatok emléke talán már csak néhány családban él, úgy elhalványult, mintha a tatárjárás vagy törökdúlás váradi áldozatairól szólnánk. A 20. század nagy változásai elsöpörték a velencei református és katolikus temetőt, akár az ősit, szintén elpusztították az olasz és szőlői sírkertet. A Rulikovszki temetőben levő tömegsírokat is hiába keresnénk, helyükön új hantok magasodnak, akárcsak az első világháború idején a váradi hadikórházban elhunyt katonák öröknek hitt nyugalóhelyén. Így valóban beigazolódik a mondás, az ember addig él még a halál után is, amíg emlékeznek reá... Ezért időnként gondoljunk városunk régi lakóira, akik közül sokan ma is élhetnének, de már hatvan éve a másvilágra távoztak betegség nélkül, és mondjunk értük csendesesen egy rövid imát.

Volt egyszer egy Érmellék

Hol is kezdjem – talán úgy, mint a mesében –, hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kerékgyártó és a felesége az érmelléki Albison. Volt két leányuk: a nagyobbik vigyázott a kicsire és a libákra a többi nagyocská kislánnyal.

Amikor a kislány felnőtt, neki is született egy kisfia, és mesélt neki a rétről, a patakról, a partján levő susogó nádasról, madártojás-vadászatról, a sokszínű világról, sok maguk készítette játékról: bigéról, tengericsutka babáról, bürökpuskáról. S a kisfiú, míg hallgatta a történeteket, már kint volt lélekben, halászott a patakban, vadászott, a sás buga szárából nyílvezzőt készített, a libák vakítóan fehér tollából író tollat faragott.

Megöregedett az anyává cseperedett leány, ma 90 éves – az édesanyám.

Ezek után nem véletlen, ha ezelőtt 24 évvel, amikor Székelyhídra kerültem, mohón elkezdtem keresni mindazokat, amik a mesékből még megmaradtak. Minden kis maradék víztükörnek külön örülni tudtam, és igyekeztem úgy diapozitívre rögzíteni a maradék kicsit, mint a régi hatalmasnak az utódját, az emlékét. Tehetetlenül szorult ökölbe a kezem, és szorult össze a szívem a Ceaușescu-rezsim utolsó lecsapolási munkái láttán, amikor lassan az a kicsi maradék is eltűnt, amik az emlékeket hordozták, amikor a diktatúra parancsára kilométeres árkokat fúrtak a néhány négyzetméteres víztükör eltüntetésére, az árok mellett meddőt hanyva a drága fekete érmelléki földre.

A vízszint csökkenésével kiszáradtak a maradék mocsári tölgyesek is. Szemtanúja voltam ebben az időben, Érkeserűben, ahol Varga Pista bácsival voltunk vadászni, ahogy egy gém a tavalyi tó helyén olyan árván állt, mint ahogy én egyre reménytelenebbül keresgéltem a gyermekkori emlékeimet. Közeledtünkre méltóságteljesen elrugaszkodott, és tovalebbent, talán soha nem tér vissza, mint ellebbenő gyermekeink. Megértem a gémet, megértem a gyermekeket, csak fáj, mint a lecsapolt Érmellék.

A lecsapolás is úgy kezdődött, mint a mesében. Hol volt, hol nem volt, volt a székelyhídi grófnak egy földmérnöke, aki egyszer bement az öreg Stubenberg grófhhoz, s előadta a tervét: lecsapolni a sok haszontalan, szűnyogfészkes lápot, és ringó búzatáblákat vetni helyébe, s öntözhető kertek biztosítják majd a kánaánt. Az öreg gróf meghallgatta, és azt kérdezte: – Mondja, Gönczi úr, ha ezt maga megcsinálja, én hol fogok kacsára vadászni? És hál' Istennek, nem lett a tervből semmi. Az öreg Major Lajos és a társai emelgették a varsákból a kárászt, pontyot, cigányhalat, sok szegény embernek olcsó fehérjét juttatva. Akkor sem volt gond, ha a nagy, álmos árok teljesen elaludt, mert a nyári forróságban eltűntek a csavargó folyók – zöld fű lepte be a víztükör helyét is, a bosszúságot okozó tavaszi rakoncátlan vizek ilyenkor megengesztelték a gazdát, mert a határok úgy ontották a búzát, árpát, hogy kárpótolták két év kieséséért is.

A lápok koronázatlan királyai, a pákászok ilyenkor sem hagyták üresen a káposztás-csíkos tálat. Ásót fogtak, és kiásták a száraznak tűnő mélyedésből a csemegét.

Édesanyám mondogatta egy-egy ízletes ebéd után Isten iránti hálával:

– Szegények vagyunk, de jól élünk! – lehet, hogy ezt is a susogó nádistól, vagy drága, imádságos életű nagymamától hallotta?

Fordult a történelem kereke, kiürült a grófi kastély. Magasról intézték az ügyeket olyanok, akiknek „térkép e táj”. Rögeszméjével Bukarestbe utazott Gönczi mérnök, és mert a gibicnek semmi sem drága, zöld utat kapott a borzalom, amelynél a saját embereink asszisztáltak – hiába volt kérvény, tiltakozás, a demokrácia úgy működött, hogy szegény, tudatlan nép nem tudja, hogy mi szolgálja a javát.

Az öntözéses mezőgazdaság nem valósult meg. A lecsapolt területek, mint a kismizett ember, vagy a kezdeti kollektívák, még éltek egy darabig a készből, aztán semmi.

Akiket elvittek a Duna-csatornához, rácsodálkozhattak, hogy ott olyan gazdag a madárvilág, mint otthon (volt).

Volt egyszer egy Érmellék... – Istenem, de szép volt, Istenem, de jó volt... – mondjuk a Tisza-parti nótával.

Hát ez már így volt igaz – mondják anyám kortársai, akiktől talán szintén megkérdezi az unoka –, mint az én fiam tette anyámmal:

– Mama, mikor született?

– Tizenháromban.

– Jó, jó, de Krisztus előtt, vagy Krisztus után?

– Látod, milyen szemtelen a fiad? – mondta.

– Érdekes, eddig a kedves unokája volt – gondoltam.

A szemtelen fiaknak és a kedves unokáknak mondom (írom):

Elmegy a gálospetri bácsi az orvoshoz.

– Sóhajtson – mondja az orvos.

– Haj-haj-jaj...

– Ember, nem azt mondtam, hogy panaszkodjon, hanem, hogy sóhajtson – jól szívja meg a tüdejét, aztán az elhasznált levegőt teljesen fújja ki.

Szívjuk meg a tüdönket, s fújuk ki, szívjuk be, és fújuk ki... Fújuk le a port értékeinkről, és legyünk rá büszkék. Mert hajlandók vagyunk elmerengeni a múltban, és azt mondani, hogy hiábavaló a mi fáradozásunk, mert íme, valami megvalósult egy ember megszállott erőfeszítése nyomán: van tájház, van kiállítás, van emléktábla Gálospetriben.

A tavalyelőtt Csokalyon voltunk, ahol Fényes Elek születésének 185. évfordulója alkalmából emléktáblát avattunk. Itt is egy lelkes ember, Cservid Levente buzgalmának, s a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Bizottság tevékenységének, és a mindig tetterre kész segítőinek köszönhetően jött létre az ünnepség. Az ünnepségen a haj-haj sóhajtozás, hogy a rendszerváltás után, általunk választott tisztségviselők hanyagságának köszönhetően, és a szorgos bontó kapzsiság következtében, volt-nincs Fényes Elek-kúria. Akkor a sorok írója mondta: kúria nincs, de emlékhely van, megmenthető, másutt újonnan építenek silányabbat. Ma áll az emlékhely, s rajta Mihály Gábor szobrászművész adománya.

Szalacson olyan négylyukú híd van, mint a hortobágyi kilenclyukú. Az idén, ha megsegít az Isten, víz lesz a híd alatt.

Terveink szerint az adonyi várat ismét víz veszi majd körül, mint hajdanán. Kinek jó ez, miért jó ez? – kérdezzetik az örök pesszimisták, ahogy Csokalyon

is felvetődött az okoskodó kekeckedés, nem inkább vizet kéne csinálni, mint ezt? Természetesen víz is kell, de az emlékhelyre fordított csekély összeg nem is lett volna elég, és nem így vetődött fel a kérdés: vagy emlékhely, vagy víz. Valószínű, vízért is azok fognak kilincselni és munkálkodni, akik az emlékhelyért, az ilyen okoskodók meg leginkább a házak előtt a járdát, árkot tartanak rendben, vagy az óvoda udvarán a gazt vágnák le, ha csak nem azért hagyták úgy, hogy bújósckázzanak a gyerekek.

Nagyon fontos megértetni az emberekkel, hogy a jövő Európájában a mi búzáink és a mi kis verejtékkel trágyázott tengerünk nem kell. Európa a régiók Európája, a térségek Európája. Mit adhatunk mi az egyesült Európának? Önmagunkat, az Érmellék kistérségét, Kazinczyt, a Frátereket, a Zólyomiakat, Tófeus Dobos Mihályt, Diószegi Sámuel, Fényes Eleket, Irinyi Jánost, Balaskó Nándort és Balaskó Vilmost, Sass Kálmánt és Csiha Kálmánt – Számadó Ernőt, Máthé Imrét és Cser Mariskát.

Akkor születtek nagy dolgok, ha bátrak voltak, akik mertek – hát merjünk önmagunk lenni, mert mindannyiunk érdeke, hogy legyen Érmellék újra, mint fogalom, újra, mint valóság. Nem elég az, hogy legyen – de tudjanak is róla, hogy az erre utazó tudja, miért érdemes itt megállni. Mire jó a hegyközszentmiklósi, vagy a székelyhídi termálfürdő, vagy milyen is egy érmelléki díjnyertes bor? Ez a faluturizmus, ami többet hozhat a térség lakóinak, mint a méregdrágán megtermelt búza.

Ma már az Érmellék nem álom, csak kellenek olyan emberek, akik hisznek, akik tesznek, ... és tóvá lesz a délibáb.

A szalacsi négylyukú híd

A sárba ragadottak, a kerékörklők nem fognak maradandót alkotni, a „miért nem ezt”, „miért nem azt” kérdezők nem visznek előre, kellenek a megszállottak, a „Krisztus bolondjai”. Kell az akarás, kell a szent merészség, hogy legyen világ csodája, mert az árkok már fel vannak túrva.

A lehetőség:

1980-ban Madridban aláírtak a Területi Önkormányzatok és Közigazgatási Szervek határ menti együttműködéséről szóló Európai Keretegyezményt a hosszú távú nemzetközi együttműködés kialakítására.

1993. november 11. – Bihar–Hajdú-Bihar megyei testvér-együttműködési egyezményt írnak alá a felek.

1999. – Testvér-együttműködési megállapodás jön létre Érmihályfalva, Érsemjén, Érkörtvélyes, Értarcsa, Szalacs, Érbogyoszló, Kiskereki, Diószeg, valamint a magyarországi Nyírábrány, Bagamér, Nyíracsad, Létavértes, Nyírmártonfalva, Vámspércs, Fülöp és Álmosd között. Székelyhíd hiányzik az aláírók közül és az akkori polgármester aláírása.

Pillanatnyilag az immár valóban ratifikált Hajdú-Bihar–Bihar egyezmény, a Bihar megyei RMDSZ jelenlegi helyzete, az érmelléki községek magyar polgármesterei és tanácsai, választott képviselőink reményt adnak arra, hogy megvalósuljon az álom. Pete István szenátor, érmelléki származású (Albis), – Kovács Zoltán parlamenti képviselő, Kiss Imre, Dérer Ferenc, Gavrucza Tibor megyei tanácsosok az Érmellék szerelmesei. Pásztor Sándor vízügyi igazgató, felesége szalacsi gyökerei révén, érmellékinek számít.

Jó lenne egy nagy, átfogó terv, amelyre felszólítást tett Jakabffy László és dr. Wilhelm Sándor, de a kis lépések politikája már ma megvalósítható. Ehhez kell bevonni az egyházakat, és aktivizálni a sok adminisztratív gonddal bíbelődő polgármestert és minden szülőföldjét szerető polgárt.

Az 1999-es kistérségi megállapodás működtetését és továbbfejlődését vállaltam fel megyei tanácsosként és egy közös, többnyelvű turisztikai kalauz kiadását az illető kistérségről, a határ mindkét oldaláról, a Partiumi és Bánsági Emlékhely és Műemlék Bizottsággal együtt.

Tömő Orsolya lorántffys gimnazista egy dolgozatot készített: *Nemzeti park lehetett volna*. Számadó Ernő Érkeserűben élt költőnk soraival vezeti be.

*„Csónakkal kászálódom az Éren,
Sásak, nádak közt evezek,
S hogy vízbe nyúlok, a tündérrózsák
Megcsókolják fáradt kezemet.”*

Gavrucza Tibor
lelkipásztor

A bölcsesség minden országban szükséges

Apáczai Csere János halálának 345. évfordulója

A híres erdélyi gondolkodó 345 évvel ezelőtt halt meg, akit méltán nevezhetünk a magyar reformáció, a magyar tudományos élet és az anyanyelvi oktatás védelmezőjének, úttörőjének. Neki és a hozzá hasonló nagyszerű embereknek, az elveikhez, álmaikhoz mindvégig hűséges hazafiaknak köszönhetjük, hogy az évszázadokig ellenséges idegen környezetben élő magyarságot ma is Európa művelt, sok eredményt elért, ismert nemzetei között tartják számon.

Apáczai Erdély szülötte, 1625-ben látta meg a napvilágot a Brassó megyei Apáca községben. A kolozsvári és a gyulafehérvári kollégiumban tanult, s annyira kitűnt tehetségével, hogy 1648-ban ösztöndíjjal Hollandiába küldték. Tanulmányait különböző holland egyetemeken végezte. Igyekezett jártasságot szerezni a korabeli tudomány valamennyi ágában.

Apáczai a polgári mozgalmak lelkes híve lett, és a puritánok reformtörekvéseinek meggyőződéses harcosává nevelődött. A puritanizmus vallásos megújodási mozgalom volt. A lényege az, hogy élni kell a keresztyéniséget, egyszerűsíteni az egyház kormányzását, s be kell abba vonni a világiakat, azaz presbitériumot kell választani; népiskolákat kell állítani és az általános műveltséget emelni. Mai presbitériumaink ebben a mozgalomban gyökereznek. A presbiterianizmus tanítását, elveit, a vallásos megújítás munkáját elsősorban nem intézményesen kell keresztülvinni, hanem önmagunkon kell elkezdenünk, személyes megújulás által. Apáczai tiltakozik a vallás dogmatikus-mechanikus felfogása ellen, s követeli, hogy az ember az érzés, a megfigyelés és tapasztalat útján sajátítsa el Istennek neki adott kijelentését. A presbiterianizmus elsősorban nem más, mint annak felismerése, hogy mi a különbség a gyakorló keresztyén kegyesség és a tudományos gondolkodás és kutatás között.

Ugyancsak akkor terjedtek el a francia bölcslőnek, Descartes-nek az eszméi, aki a kételkedést, azaz az addigi tudományos eredmények felülvizsgálatát és újra megfogalmazását tette a tudományok alapjává. Filozófiája kapcsolatba került Kopernikusz és Galilei csillagászati felfedezéseivel: a Föld forog, s nem a Föld a világ középpontja. Apáczai ismerteti először magyar nyelven a két csillagász tanait.

A holland egyetemeken tilos volt Descartes tanítása, Erdélyben a puritanizmus is. Apáczai híve volt mindkettőnek: a modern tudományos világképnek és a vallásos puritanizmusnak is.

Apáczai a francia bölcslő szellemében kezdett hozzá fő művének, a *Magyar Enciklopédia*-nak – *Tudománytár* – megírásához. Ebben a mindennapi életben hasznosítható természettudományokat akarta megismertetni a diáksággal,

ezért magyar nyelven írta művét. Az *Enciklopedia* az első lépés a magyar tudományos nyelv megteremtése felé. Nem kis küzdelmet vívott azért, hogy az addig kizárólagosan latinul használt és ismert tudományos fogalmakat magyarul kifejezze, körülírja, megértesse. Ő maga így írt erről: „... amely nemzet mindent idegen nyelveken keresztül kölcsönöz, végtelenül szerencsétlen és mindenkinél nyomorultabb. E látvány éjjel-nappal szemem előtt forogván, lelkiismeretemet oly keservesen mardosta, hogy gyakran az álmot úzte el szememről, elmémet a tanulmányoktól elfordította, s minden gondolatomat arra összpontosítottam, hogyan segíthetnék hazám állapotán. Szilárdan elhatároztam magamban, ha a felséges Isten életem folyását még néhány esztendőre megnyújtja, nem halok meg addig, míg a magyaroknak minden tudományt magyarul nem közvetítek.”

A filozófiai, csillagászati, matematikai szakkifejezések egész szótárát alkotta meg egymaga, közülük többet oly sikeresen, hogy azokat ma is használjuk. Így ő írta le először magyarul a következő szavakat: számláló, egynemű, ok, bizonyítás, okoskodás. A világi jellegű tudományok közlésének először Apáczai vágott neki magyar nyelven. De sok mindenben úttörő, olykor még meg is előzi korát. Egy fél évszázaddal tanítja előbb a bölceletet anyanyelvén, mint a németek. Első hirdetője hazánkban a nemzeti oktatásnak, s a műveltség nemzeti jellegének oly világos felismerője és céltudatos hirdetője, aminővel a reformkorig (1825) alig találkozunk. Valójában az ő agyában születik meg az a gondolat, amit Széchenyi oly szerencsésen így öntött formába: „nyelvében él a nemzet”. Sőt, mintha gazdasági téren is ő volna Széchenyi Istvánnak, a „legnagyobb magyar”-nak az előfutára: gúnnyal ostromozza a tunyaságot, az oktalanságot. A jobbágyság sorsának túrhetetlenségére éppen két évszázaddal Kossuth előtt mutat rá ilyen bátorsággal: „A zsellérséggel való gonoszul élésből származott ez a mai napi nyomorúságos jobbágyság, mely az Egyiptombéli szolgálatot bizony fejül haladja hazánkban sok helyeken.”

A *Magyar Enciklopedia* filozófiai részét Apáczai külön füzetben is kiadta *Magyar Logikácska* címmel (1654). Ez az első magyar nyelvű filozófiai könyv.

A magyar tudóst nagyra értékelték Hollandiában, 1651-ben doktorrá avatták. Még két évig dolgozott ott, egyetemi tanárságot ajánlottak fel neki, de tudását szülőföldjén akarta gyümölcsoztetni. 1653-ban fiatal holland feleségével, Aletta van der Maet-tal együtt hazatért Erdélybe, hogy tudását a magyar műveltség javára kamatoztassa. Itthon azonban küzdelmes sors várt rá. A gyulafehérvári főiskola tanára lett, de csak a kisebb fokú poetikai osztály vezetésével bízták meg. Székfoglaló beszédét *A bölcsesség tanulásáról* 1653-ban mondta el latin nyelven. Ebben merész hangon azt követelte, hogy a tanítás nyelve az alsó és felső iskolákban egyaránt a magyar legyen, és beszédét a valóságot tanító reális tudományok magasztalásával fejezte be. A bátor beszéd sok hívet és sok ellenséget szerzett a fiatal tanárnak. Apáczai ugyanis Descartes és a puritanizmus szellemében akarta megreformálni az erdélyi közoktatást. Az új művelődési mozgalmak hatalmas ellenállást váltottak ki az akkor már megcsontosodott feudális református egyház és az arisztokrácia részéről, sőt a fejedelem is az újítók ellen fordult. Merész hangú beszéde éppen akkor hangzott el, amikor az 1653-i országgyűlés megtiltotta a haladó eszmék terjesztését. Különösen egyik tanártársa – Basirius Izsák – vált veszedelmes ellenségévé. Basiriusnak sikerült is a fejedelmet úgy megijesztenie, hogy az megfosztotta állásától Apáczait. Lorántffy Zsuzsanna, I. Rákóczi György özvegye, az új fejedelem anyja, hiába állt a tudós mellé, nem vihette magához

Sárospatakra. Pártfogásával azt sikerült elérnie mindössze, hogy mintegy félévi állástalanság után II. Rákóczi György kinevezte a kolozsvári alacsonyabb szintű iskola vezetőjévé. Ekkor vált ország-világ előtt nyilvánvalóvá népszerűsége: diákjainak nagy része követte őt Kolozsvárra. 1655-ben mondotta el ugyancsak latinul kolozsvári székfoglaló beszédét: *Az iskolák felette szükséges voltáról*, melyben még szenvedélyesebben ismételte meg reformköveteléseit, bírálta az alacsony színvonalú közművelődési életet. Az alsó fokú iskolák és főiskolák hiányát hangsúlyozta: ahol a szegény embernek éppúgy joga kellene hogy legyen a tanuláshoz, mint a nemesnek. Azt javasolta, hogy a tanulók anyagi helyzetüknek megfelelően fizessenek tandíjat.

Az iskolák szükséges voltáról így ír Apáczai: „Annak oly nagy szükségessége, oly sok oldalú haszna, hogy vaknak, sőt tompa elméjűnek kell annak lennie, ki azt magától nem fogja föl és nem látja.” ... „Tehát ideje fölébredned, te álmos, te mámoros, te hályogos szemű magyar nép! Nézd, szemléld, vizsgáld meg annyi nyomorúságodnak forrását, melyek elárasztanak, hogy a haza reményei a bölcsőtől fogva a tudatlanság feneketlen mélységében vannak elmerülve és felnőve, és soha a világosságot, a maguk és a haza hasznát nem látják. Kelj föl, mondom és állíts végre alsó iskolákat!”

Fontosnak tartja, hogy az ország vezetésében munkálkodó férfiak minél tanultabbak legyenek, így válnak egyre bölcsebbekké. „A bölcsesség pedig minden országban szükséges.”

A közoktatás legnagyobb fogyatékoságát abban látja, hogy nincsenek az országban egyetemek, és a magyar ifjak így csak külföldön szerezhetnek magasabb képzettséget. Az iskoláztatástól reméli a gazdasági, társadalmi elmaradottság és visszasságok megszüntetését. „A művészetek, a tudományok lankadatlan és buzgó művelése nélkül nem lehet előmenetelt remélni” – vallotta.

Érdemes megjegyeznünk, hogy Apáczai a korabeli váradi iskolát a legszínvonalasabb magyar református tanintézetnek tartotta. Dicsérte elsősorban a váradi iskolában érvényesülő puritán szellemiséget. Ezen a téren vezető szerepet töltött be egészen a város török uralom alá kerüléséig, azaz 1660 augusztusáig.

Apáczai reformköveteléseinek megvalósítására már Erdély egyre romló helyzete miatt sem kerülhetett sor. 1658-ban Barcsay Ákosnak, az új fejedelemnek még tervezetet nyújtott be egy erdélyi egyetem felállítására vonatkozóan, egy évvel később azonban, élete derekán, 1659-ben harmincöt éves korában megölte a tüdővész.

Nagyszabású haladó tudományos és pedagógiai törekvéseit a korabeli egyházi és világi vezetés megghiúsította. Csak Lorántffy Zsuzsanna, I. Rákóczi György fejedelem özvegye részéről kapott támogatást, hiszen a fejedelemasszony tökéletesen egyet értett Apáczai iskolapolitikájával, több iskola alapítása fűződik az ő nevéhez, de sajnos fiával, II. Rákóczi Györggyel, a fejedelemmel nem tudott szót érteni, másként gondolkozott, mint nemes lelkű szülei.

A nagy tudós hitvese, a törékeny holland asszonyka, aki nem volt hozzászokva a kemény erdélyi viszonyokhoz, két évvel élte túl férjét, az idegen világban rászakadt a magány, és a honvágy súlya alatt összeroskadt. Nehéz sorsú tudós férje mellett végig helytállt, s mellette alussza örök álmát a kolozsvári házsongárdi temetőben.

Járosi Éva
tanár

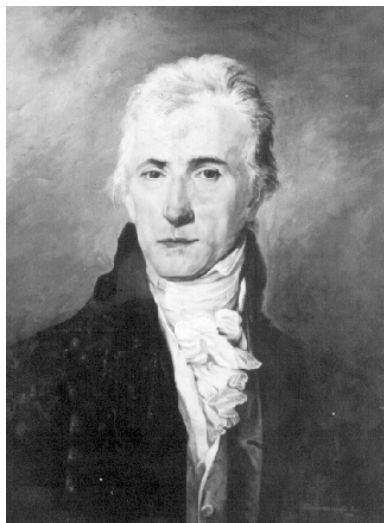
Új eszmék és új formák úttörője

Kazinczy Ferenc születésének 245. évfordulója

Kétszáznegyvenöt év telt el irodalmi életünk nagy szervezője és a magyar nyelv megújítójának születése óta. Nélküle sem egyik sem másik nem állna a fejlettségnek ama fokán, amelyben ma találjuk Európa legnagyobbjai sorában.

Kazinczy neve és életműve szorosan összefügg a magyar felvilágosodás minden mozgalmával, de egyúttal ő vezeti át a magyar irodalmat a Martinovics-összeesküvés (1795) utáni sötét évtizedeken és készíti elő a reformkor irodalmát. Kazinczy az irodalmi élet megszervezője, aki kortársait túlszárnyaló tudása, a magyar és a világ-irodalomban való jártassága és önzetlensége révén vált az egész irodalmi élet vezérévé. A nyelvújítás lelkes harcosa, a felvilágosodás eszméinek rajongója, költő és elbeszélő, fordító és tudós egy személyben, és egy olyan korszakban iránymutató, amelyben a szellemi élet fontosságát csak a hozzá hasonló rajongók érzik, de akit mégis igazol a társadalmi fejlődés, igazol az elért eredmény: a magyar irodalom gazdag kivirágzása a felvilágosodás korában, majd a reformkorban.

Kazinczy Ferenc 1759-ben született a Bihar megyei Érsemjénben, középbirtokos nemesi családból. Szülei művelt emberek voltak, fiúk nevelésére is nagy gondot fordítottak. Kilencéves korában Késmárcra küldték, hogy németül tanuljon, majd a sárospataki kollégiumba került. Irodalmi érdeklődése korán megnyilvánult, sőt írói hajlama is. Már 15 éves korában megjelent első munkája: Magyarország geographiája címmel. Sárospatakon jogot is hallgatott, de többet foglalkozott irodalommal. Maga is megpróbálkozott fordítással. Külföldre vágyott, de családja megyei szolgálatra szánta. Így aztán Kassára, majd Pestre került joggyakornoknak. Kassán a „nemzeti iskolák” tankerületi felügyelője lett. Hat évi tanfelügyelősége alatt több mint kétszáz iskolát szervezett. Ebben az időszakban sem lett hűtlen az irodalomhoz, két barátjával irodalmi társaságot szerveztek, majd megindították az első szépirodalmi folyóiratot, a *Magyar Múzeumot* (1789). Majd tőlük függetlenül egyedül új folyóiratot indított *Orpheus* címen. Ezt az utat szánta az új eszmék, gondolatok népszerűsítésére, ugyanakkor új költői formák és új ízlés kialakítására is törekedett. A nemesség ízlését parlaginak tartotta, nyelvünket darabosnak, a verselést egyhangúnak, s irodalmunk egészét meg műfajokban szegénynek. Úgy vélte, hogy az új eszmék és formák népszerűsítésére a fordítások a

Kazinczy Ferenc

legalkalmasabbak. Elsősorban a világirodalom legnagyobbjaitól fordított. A francia felvilágosodás íróin kívül Molière, Lessing, Goethe, Schiller műveire hívta fel a figyelmet, de az ő fordításában vált ismertté magyar nyelven Shakespeare Hamlet című tragédiája. Gazdag fordítói munkássága révén megismertette a magyar olvasókat a világirodalom remekeivel, s fordításai révén egyben hajlékonyabbá tette a nyelvet, csiszolta a stílust. Bíralták is a sok fordítás miatt, többen eredeti magyar műveket szerettek volna olvasni, de ennek még nem jött el az ideje – vallotta Kazinczy, először alkalmassá kell tenni a nyelvet a tökéletes alkotások létrehozására.

A francia forradalom eszméinek terjedése Magyarországon is hívekre talált, így Kazinczy irodalmi tevékenysége mellett bekapcsolódott a politikai életbe.

1794 tavaszán belépett a Reformátorok Társaságába, kapcsolatba került a mozgalom vezetőivel, felvilágosodott gondolkodása egyre közelebb vitte az első köztársasági mozgalomhoz. A mozgalom leleplezése után (1795) őt is elfogták, felségsértés és lázadás miatt halálra ítélték, majd büntetését meg nem határozott ideig tartó várfogságra változtatták. Kazinczy különböző börtönök egészségtelen odúiban senyvedett, skorbutot kapott, folyton vérzett az orra, egészsége megrongálódott, de szellemi frissessége a régi maradt.

Titokban naplójegyzeteket készített, fordított, és rendíthetetlenül számolta a napok telését. „Kétezer háromszáznyolcvanhét napig szenvedtem” – írta a *Fogságom naplója* befejező soraiban. 1801-ben szabadult a munkácsi vár börtönéből. Otthon azonban nem várták valami nagy örömmel, haragudtak rá, hogy rossz hírbe keverte a családot, s perével költségeket okozott. Az udvari érzelmű főurak és maradi nemesek kerülték a vele való találkozást, de annál nagyobb szeretettel siettek üdvözlésére író társai. Csokonai verssel köszöntötte. Mindez életkedvvel töltötte el, és munkára ösztönözte. Azonnal hozzáfogott, hogy újból felpozsítse az irodalmi életet, mely fogsága éve alatt bénultan tengődött. 1804-ben megnősült, s berendezte otthonát a tőle Széphalomnak elnevezett Bányácskán, mely Sátoraljaújhelytől nem messze fekvő kis falu.

Életének ebben az új korszakában tudatosan és tervszerűen fogott hozzá a megbénult magyar irodalmi élet megindításához. Széles körű levelezés útján valóságos irodalmi vezér, az irodalmi közvélemény legfőbb irányítója volt.

Összegyűjtött levelezését a 19. század végén 22 kötetben adták ki. E levelezés útján teremtett kapcsolatot az írókkal, munkára buzdította őket, megvitatta velük az irodalom időszerű kérdéseit, megbírált a hozzá küldött műveket. Lelkesítette a kezdő írókat, nevelte az új nemzedéket, és fáradhatatlanul küzdött az irodalmi ízlés nemesedéséért. A 19. század első negyedében levelei sok tekintetben a hiányzó folyóiratokat és irodalmi társaságokat pótolták.

Kisfaludy Károly fellépése után egyre kisebb szerepet játszott az irodalmi életben. Ő maga sem értette meg az új nemzedék törekvéseit, elmaradt a fejlődéstől, pedig a „fiatalok” élete végéig tisztelettel tekintettek reá, mesterüknek tartották. Elvesztette jelentőségét a nagykiterjedésű levelezés, folyóíratra volt szükség, mely maga köré gyűjti a költőket, írókat, és valóságos irodalmi központot kellett létrehozni, így a széphalmi kúria erre már alkalmatlan volt.

Utolsó évei nyomasztó anyagi viszonyok között teltek el, hiszen jövedelme nagy részét a levelezésre, könyvek vásárlására és kiadások fedezésére fordította. Az 1831-es felvidéki kolerajárvány áldozata lett, özvegye hét gyermekkel

maradt a zilált anyagi helyzetben. Ekkor derült ki, hogy a széphalmi mester valóban vagyont költött az irodalomra. Legfiatalabb fia, Lajos, mint honvédtábornok halt vértanúhalált Aradon, a szabadságharc bukása után.

Kazinczy prózai munkái bizonyítják, hogy egyik legkitűnőbb írónk lehetett volna, ha több időt szán eredeti művek alkotására. Őt azonban magasabb célok vezérelték: a nyelv megújításával és az ízlés átalakításával az egész irodalmi és művelődési életet akarta megmozgatni, hogy eszmei síkon teremtsen meg a polgárosodás előfeltételeit.

A nyelvújításnak két közvetlen gyakorlati feladata volt: egyrészt a latin és a német nyelv kiszorítása a művelődés területéről és a hivatalos használatból, tehát lényegében a nemzeti nyelv elismertetése, másrészt a magyar nyelv szépítése, megtisztítása az idegen szavaktól. A parlagias nemesi nyelvvel és ízléssel a kifinomult, haladottabb polgári stílust és ízlést állította szembe.

A tudomány művelői azt hirdették, hogy a tudományokat csak latin nyelven lehet művelni; politizálni, közügyeket intézni csak latin nyelven lehet; a városi élet új fogalmait pedig csak németül lehet kifejezni; a „műveltek” szerint viszont a francia nyelv nem nélkülözhető. A valóságban tényleg az volt a helyzet, hogy sok kiváló tudós könnyedén írt latinul, esetleg németül vagy franciául, de magyarul nem tudta világosan kifejezni gondolatait; a városi mesteremberek a legjobb akarattal sem tudták magyarul megnevezni szerszámaikat, egyes áruikat. Az irodalom helyzete sem volt sokkal kedvezőbb. Ezen az áldatlan állapoton akartak változtatni a korszak írói. Nyelvünk szókincsének kibővítése érdekében a nyelvújítók új szavakat alkottak, de sok elavult, elfelejtett vagy tájnyelvi szót is meghonosítottak az irodalmi nyelvben. Kazinczy terjesztette el a következő szavakat: verseny, szobor, elem, szellem, lég. A szebb hangzás érdekében a hosszú szavakat megrövidítették, pl. az alkalmatosságból lett alkalom, a háládatosból hálás, a szorgalmatosságból a szorgalom, a percenetből a perc szavakat vonták el. Egyes szavak utolsó szótagját képzőnek gondolták, s ezzel alkottak új szavakat: pl. a folyam szóból levágott -am képzővel jöttek létre: állam, dallam, hajlam, jellem, ütem szavaink. Nem egyszer két szót összevontak, így keletkezett például a csóorr-ból a csőr, a rovátkolt barom-ból a rovar, a zengő tamburá-ból a zongora. Természetesen nem minden újítást fogadott el a nyelvgyakorlat, de ezeket a nem sikerült szavakat leszámítva a köznyelvben ma is használatos kb. tízezer szó, amellyel nyelvünk gazdagodott a nyelvújítási időszakban. Ma már el sem képzelhetjük, hogyan beszélénk és írnánk, ha hiányoznának szókincsünkben az ilyen szavak: egyetem, elnök, elv, emberiség, évszak, irodalom, költemény, mondat, nyelvjárás, társadalom, tőke, alap, alak, rajz, zene, alany, előny, érv, inger, költő, rag, szenvedély és a többi.

Kazinczy Ferenc munkássága új fejezetet jelentett irodalmunk fejlődésében. 1795 után megtalálta a haladás egyetlen lehetséges útját, és irodalmi-nyelvi téren készítette elő a magyar polgári társadalmat. Ő az első írónk, aki irodalmon már szépirodalmat ért, és tudatosan elválasztja az irodalmat a tudománytól. Prózai munkái és hatalmas arányú levelezése egyaránt jelentősek. Legnagyobb érdeme mégis az, hogy diadalra vitte a nyelvújítás és a stílusreform ügyét, s ezzel eszmeileg megteremtette a polgárosodás előfeltételeit.

A máramarosi gyémánt története

Diákkorunkban a zilahi Wesselényi Kollégium öreg tudós tanára, dr. Benkő József, sokszor felvitt bennünket a második emeleten lévő természettudományi szertárba. Volt ott állattani és ásványtani terem. Mindig nagy élmény volt ezeket a csodálatos gyűjteményeket látni. Sok évtizedes megfeszített munka és pénzbeli áldozat eredményei voltak...

Volt ott mindenféle kő, a legközönségesebbtől a legcsodálatosabb ércekig, tűnemenyes kristályokig. Az én lelkemre a legnagyobb benyomást egy kis lakkozott, négyyszögletes dobozban, vattán pihenő négy-öt darab hófehér kis kristály tette. A legnagyobb is alig volt borsószemnyi. S a doboz oldalára ragasztott cédulán ez volt felírva: Máramarosi gyémántok. Sohasem tudtam elfelejteni.

Sok év múlva a sorsom úgy hozta, hogy Máramarosszigetre kerültem szolgálatba. Amikor csak tehettem, a hegyek között járó emberektől érdeklődtem, hogy hol található a máramarosi gyémántok. Nagy meglepetésemre a legtöbben csodálkozva néztek rám és azt válaszolták: Ők ilyenekről nem tudnak... Végül is egy tapasztalt hegylakó ember elmondta, hogy fent a Tisza forrásvidékén, a Kárpátok magas hegyei között csorgó hegyipatakokban vannak olyasféle csodálatos kvarckristályok, amelyeket talán rendkívüli keménységük és szépségük miatt nevezhettek el máramarosi gyémántoknak. Nagyon vágytam arrafele menni, de annyi esemény jött közbe az impériumváltás által.

S akkor, csodák-csodája, egészen a közelemben találtam egy máramarosi gyémántot. Hogyis nem vettem addig észre?! Hiszen itt járt-kelt a közelemben. Csak fel kellett ismerni, mint minden világraszóló csodát. Mert nem az a baj, hogy nincsen elég érték és csoda ebben a világban, hanem az, hogy nem vesszük észre, elmegyünk mellettük figyelmen kívül vagy érzéstelenül.

Nem múzeumba való kristályok után vágyódtam már, hanem egyetlen, nagy, életreszóló és életet gazdagító gyémántértékre: igazi élettársra. És ez a pirosuló, viruló életkristály ott állt előttem. Gyémánt volt az értelme, az akaratereje, kristálytiszt a szíve és a lelke. És a hosszú, nehéz küzdelmes életúton ez a kristály könnyeket szikrázott, de törhetetlen maradt mindvégig. Akkor látszott meg igazi értéke, amikor legnagyobb volt körülötte a veszély, a vihar és a legjobban kellett oltalmaznia gyermekeit, egyedül maradván, mint a fészket szétszórva talált anyamadar. Szabó Irénnek hívták. Már hat éve az Avas-vidéki Kőszegremetén szolgált és most az impériumváltás után sikerült haza, a városba helyzetnie magát.

* * *

Együtt örültünk, amikor az én vallásitanári diplomámnak is hasznát vettük. Ugyanis 1945. január hó folyamán a Tanügyi Közlönyben megjelent a kinevezésem a vallási katedrára. Most már igazán azt gondoltuk, hogy a háborús megpróbáltatások, élelmezési nehézségek, iskolai szervezkedések után valahogy mégis egyenesbe jött az életünk. Van már katedrám, ha parókiám nincs is.

A háború utáni falun sokkal rosszabb volt akkortájt. Édesanyám sokszor panaszkodott levélben, hogy mennyi zaklatásnak voltak kitéve, főleg a cséplőgép miatt. Kuláklistára kerültek abban a faluban, ahol együtt nőttek, együtt éltek, de az „osztályharcban” elvadultak az emberek.

Az egyházi életben is ilyen szájalomra méltó volt a helyzet. A mindenükből kifosztott, kenyér nélküli emberek még a templomba se mehettek nyugodtan, még Isten előtt sem panaszkodhattak el éneklésben, imádkozásban szívük égető szenvedéseit. Ilyen körülmények között ki is kívánhatta a parókiát. Hiszen mindent megtettek bizonyos oldalról, hogy lejárassák a papokat, hibáikat, gyengeségeiket pellengérré állították, tekintélyüket, szavaikat erőtelenné tették.

A front átvonulása után, még égett a nagy líceum tetőszerkezete, amikor egy vasárnap templomba készültünk. A parókia kapuja alatt az esperes valami csekélységet kért számon a régi, megbecsült harangozótól. Csak a kiabálásra lettem figyelmes. A harangozó azt kiabálta: Én nem szolgállok itt többet, szenvedtem eleget miattad, te büdös papja! A volt főnököm csak elsápadt, szóhoz se tudott jutni.

S akkor megint betört életünkbe a baj és a gond. A megrosszabbodott egyházi helyzet azonban az első lökés volt ahhoz, hogy nyugodalmas és véglegesnek hitt otthonunkból az első kényszerítő alkalommal kilendüljünk. Az alkalom nem is váratott sokáig. 1945 karácsonyán, hideg télben és nagy hóban eljött hozzánk a testvérem, Nándor, a rajztanár, a szobrászművész, Érmihályfalváról...

Nándor a művész szemével gyönyörködött a feleségem keleties arcvonásaiban, meg is örökölte egy ceruzarajzban, szép kisfiúnkról is mesteri rajzot készített. Ezek a grafikák ma is féltve őrzött kincseink.

Majd előállt Nándor jövetele igazi céljával: menjek el Érmihályfalvára és vegyem át tőle a gimnázium igazgatóságát, mert ez egyrészt nekem való, másrészt pedig őt meghívták tanárnak Marosvásárhelyre. Így a gimnáziumnak nem marad egyetlen diplomás tanárja sem, akire az igazgatóságot rábízák. Az érmihályfalvai lelkész is üzeni, hogy a feleségemnek is biztosít állást a felekezeti iskolában. Az Érmellék számára nagyon fontos ennek az iskolának a fennmaradása, s ezen hívás elfogadása a szülőföld iránt kutyakötelesség.

Kiürült hát a szép kis lakásunk, amelyre mindig sírva gondoltunk vissza. Mert Mihályfalván sem lakás nem várt, sem egyházi állás. Drága feleségemet állami tanerőként helyezték át ide, velem együtt. Ez volt az első csalódás, amelyet még sok más követett...

1948. július 26-án államosították a felekezeti iskolákat. Szeptember 19-én megszűnt a hitoktatás. Egy egészen új iskolai rendszer lépett életbe és ebbe a szellembe én nem tudtam beilleszkedni, lemondtam a tanári állásomról, abban a reményben, hogy valamelyik parókiára ki tudok menni. Erre az alkalomra pedig évekig kellett várni.

Egy júliusi reggelen vagy harminc falusi szekér, többnyire tehénszekér gördült be az iskola udvarába. Jöttek költözteni – köszöntött be a kurátor. Olyan szegények voltunk már, hogy egy demizson bort nem tudtunk venni az embereknek. Nem volt annyi holmink, amit erre a sok szekérre felrakjunk. Végül az utolsó lószekérre ültetett fel bennünket a derék kurátor. A feleségem már várandós volt a harmadik gyermekkel. A kisebbiket ölébe vette, nagyobbik

Szabó Irén tanítónő

fiú közénk ült és elindultunk azon az úton, amely Mihályfalváról Érkeserűn, majd Asszonyvásárán át Érolaszi felé vezetett. A háború utáni nagyon „demokratikus” világban eléggé feltűnő volt ekkora méretű papköltöztetés. Nem is nagyon állt ki nyíltan a kapuba sehol senki, hogy üdvözljön bennünket. Maga a költöztetési megmozdulás is a derék kurátornak az érdeme, mert a faluban az volt a jelszó: „nem kell a pap, minek a pap.”

Feleségem életének is igen jelentős eseménye volt, amikor átvette a kis birodalmát, a lakást, az udvart, a kisebb és nagyobb veteményes kerteket. Önállóságában végre teljesen kibontakozhatott és az évek teltevel egyre jobban csodálta az egész falu. A helyváltztatásnak az árnyoldalát csak hónapok múlva tudtuk meg. Feleségem tanítói áthelyezését a helyi néptanács nem engedélyezte. A papi fizetés a hírhedt „létminimum” lett, amint az egyházkerület megállapította...

1950. január 17-e, harmadik gyermekünk, a várva-várt kislány születése az érolaszi parókián. Minden hely, ahol laktunk egy-egy gyermekünk születésének drága emléke is volt. Az újszülött gyermekkel kapcsolatban Vilmoskánk érdekes megjegyzést tett.

– Mit adunk erre a kislányra, nekem csak nadrágaim vannak?! Órá ugyanis a Balázska nadrágjait adogattuk a szegénységben.

– Majd édesanya varrni fog neki szép ruhácskát – nyugtattuk meg a gyermeket.

* * *

Nekem nem volt nyugtom, nem tudtam elfelejteni a gyermekek vallásos nevelésének létfontosságú ügyét. Dacolva a rendelkezésekkel, berendeztük és szükség esetén fűtöttük a parókia nagy konyháját, melyet ily módon irodának használtuk. Betettük a saját harmóniumunkat és az állami iskolai tanítás végeztével tanítgatni kezdtem a gyerekeket. Aztán a lármás gyerekek felhívták magukra az illetékesek figyelmét és esperesi inspekció rendeletére be kellett fejeznem.

A falusi gyülekezetekben a leghatásosabb munka az énekkar, régies nevén dalárda volt. Ebben a munkában nélkülözhetetlen, óriási segítségemre volt a hitvestársam, a kitűnő képességű orgonista-kantor. Első betanult énekünk *Az Úr csodásan működik* című volt.

A háború után a parókiális földeket államosították, de megmaradt a parókia jókora kertje. A nagy felső kertet kénytelek voltunk felesbe kiadni. A kisebb kertben mi kezdtünk gazdálkodni. Mindenre kiterjedő figyelemmel, fáradhatatlanul, a legtöbb fizikai munkát vállalva gazdálkodott az én papném. Én magam pedig méhészkedni kezdtem.

Látszólagos nyugalomban köszöntött be a végzetes 1958-as esztendő. Már előző évben érezni lehetett a magyarországi forradalom utáni nyomott hangulatot. Már nem nagyon jártak hozzánk beszélgetni esténként az atyafiak. Aki még jött, az megmondta, hogy „küldte valaki”. A gyülekezetem legkiválóbb leányát feleségül vette egy székelyhídi rendőrtiszt. Egyházilag nem esküdtek meg. Ez különös újság volt a faluban. Később észrevettem, hogy a hivatalos levelezéseim mindig késtek egy napot. A községházán lévő üres jegyzői lakásba egy ismeretlen férfi költözött be a családjával, ideiglenesen. Ő kezdte kérdezgetni az embereket. Közben az esperesemmel is ellentétbe kerültem egy ostoba levélváltás miatt. Eléggé fenyegetett eddig is mindnyájunkat a gyűléseken.

Majd a be nem jelentett írógépet bíróságilag elkobozták. Az estéli énekkarpróbák alatt valakik kívül leskelődtek. Megérett a helyzet valamire, csak még nem tudtuk mire...

A pünkösdi nagy ünnepekre készülődtünk. Az énekkar a *Mester, a bőszi vihar dühöng* című éneket gyakorolta. Szépen sikerült a főpróba. Gyönyörű volt az ének, és igaz! *Nincs oltalom, nincs segély, minden percben rettetet a halál....*

A nagyhét hétfőjén este, a harangok hívó zúgása közben, a hatóság emberei elvitték a falu lelkipásztorát.

Az énekkarnak már soha nem lett alkalma híres éneke eléneklésére, csak a félelem zúgása töltötte be hosszú ideig az emberek lelkét. Szomorú pünkösd volt. Buzgó és boldog munkálkodásunknak ez lett a vége. Alaposan feltűntünk politikai felvigyázóink szemében.

Szabó Irén tiszteletes asszonyra ekkor következett a leghősibb korszak. Mint gyermekeit védő hős anyja, akkor tündöklött a legfényesebben, amikor váratlanul rászakadtak a nagy szenvedések.

* * *

Az elhurcolásom utáni napokban az egész falu döbbenetben lapult. Senki sem tudta mi történt és miért történt, s mi következik még. A leghűségesebb szomszédok néha benéztek a parókiára, tanácskozni, mit lehetne tenni. Pár nap múlva elhatározta a papné, hogy férje után indul, megtudni hová vitték, mi történt vele. Ha Székelyhídon nem tud meg semmit, elutazik Nagyváradra is. Rábízta tehát a két kisebbik gyermekét a jó szomszédokra és elindult. A nagyobbik fiú már Székelyhídon tanult és az internátusban lakott. Még semmit sem tudott az eseményekről. Később az esperesék kislánya, aki szintén abban az iskolában tanult, elárult neki annyit, hogy elvitték az apját.

Az édesanya nem akarta megzavarni gyermekét, s nem ment be a fiához. Mivel Székelyhídon sem mert hivatalos helyen mutatkozni, kiment a vasútállomásra és megvette a jegyet Nagyváradra. De a szíve tele volt félelemmel. Rettegve nézett körül. Azt hitte, hogy mindenki őt figyeli. Mikor a vonat beérkezett, nem mert felszállni, hanem sietve elindult haza. Tébbolyító lelkiállapot volt ez. Mit érezhetett, amikor haza érkezett és a gyermekei a nyakába kapaszkodtak és folyton azt kérdezték: Apa hol van? Mikor jön haza? Miért nem hozta haza? Sokáig sírtak így együtt, s közben enyhült a kín, az árvaság érzése. Ezekért a gyermekekért erősnek kellett maradnia.

Majd következtek a házkutatások. Dehát miért? Válasz nem volt. Amikor látták a szegényes ruhásszekrényt, csodálkozva jegyezték meg: Hát nekünk azt mondták, hogy maguk kulákok és gazdagok.

A szomszédok is beszélgettek egymás között, hogy el kéne menni és megmondani, hogy a pap köztünk élt és nem mondott semmi rosszat...

– Igen ám – mondta egy okosabb és tapasztaltabb –, csakhogy „ott” nem azt mondd, amit te akarsz, hanem amit ők akarnak! Néhány héttel később elvittek több idős embert is a faluból, a volt kurátorokat, vezető embereket. Hármat el is ítélték, a pappal együtt.

Dermedten várákozott az egész falu. A nyár folyamán már azt tanácsolták a papnénak, hogy költözzön el a faluból, haza a szüleihez, mert a férje már nem jön haza. Az esperes is ezt tanácsolta, aki időközben párszor meglátogatta a parókiát. Beigazolódott egy korábbi mondása: aki nekem nem engedelmeskedik,

azt koldussá teszem, azután bezáratom. Ezek szerint az írógépem elkobzásához is köze volt, mint ahogy bezáratásomhoz is, mint később ki is derült.

Nehéz, könnyes napok és éjszakák következtek. A férjnek bent, a feleségnek kint. Neki megjelent a vádoló kísértés: mit cselekedtél, amiről én nem tudtam? Hiszen mindig együtt voltunk, egymásért éltünk. Felelet pedig nem volt – sem kint, sem bent. A szigeti szülők is csak csodálkoztak, mi lett az ő féltett leányukból, a tiszteletes asszonyból.

A majdnem egy évtizedig tartó távollétem alatt a családom igazi hősi életet folytatott a fennmaradásért. A feleségem csak úgy kapott volna valamilyen állást, ha elválna elítélt férjétől.

Szabó Irén pedig nem volt hajlandó megtagadni a férjét.

A következő évben kollektivizálták a szép gyümölcsös kertet. Elveszett az utolsó megélhetési alap. Hiába fordult ismerős, befolyásos emberekhez, nem vehették fel sehova. Az egykori román iskolatársak, már többen tanárok, jobban ki mertek állni mellette, és végül állásba jutott. Egy leányinternátus konyhájába kiszolgálónak. Többen el sem akarták hinni, hogy okleveles tanítónő és papné. Kigúnyolták és irigyelték, mert a diákok szeretettel közeledtek hozzá.

* * *

Egyszer végetért a gyászidő és megnyíltak a börtön ajtajai. Hazaérkezésem útján a kolozsvári sógornóm tájékoztatott a családom otthoni élete felől. Majd szokatlan lelkesedéssel, többször is elismételte: a te feleséged egy igazi hős édesanya.

Szabó Irén a szenvedésekben tündöklött a legcsodálatosabban.

* * *

Megrázó volt 1971 tavasza. Három gyermekünk egyszerre államvizsgázott. Vilmos a petrozsényi egyetemen, családosi létére már, hat év után kiváló eredménnyel végzett. Balázs Kolozsváron a gépészmérnökön, szintén kiválóan. Kislányunk, Anikó a nagyenyedi óvónőképzőben. Mennyi nyugtalanságot és izgalmat éltünk át meggyötört, sebzett szívünkkel. Teremtő szent Isten! Mennyit könyörögtem ezért a csaláért, ezekért a gyermekekért, akiket egy ország ítelt pusztulásra. Hányszor könyörögtem a pusztaság életükért, hogy legyenek bár koldusok, vagy disznópásztorok, mint Sass Kálmán gyermekei, vagy vegyüljenek el idegen nép között, ha kell, tagadják meg ezt a megbélyegzett és meggyalázott Balaskó nevet.

1984 augusztusában az 50 éves teológiai évfordulónkra gyülekeztünk. A többnyire 70 év körüli nagymama papné is együtt voltak. Elvittem és megmutattam azt a fényképet, amely az eljegyzésünkön készült, s amely a királynői méltósággal és szépséggel őrizte meg Szabó Irén arcát.

Elnézem ezt az egykori fényképet és a mai felhős arcot, a gondszántotta mély barázdákkal. Meggyötört, megkínzott arc. És könny szökik a szemembe, mert ennek a sorsnak én voltam az oka.

Én édes társam, boldogtalan sorsomban hűséges segítőm, drága máramarosi gyémántom, aranynál értékesebb kincsem, gyülekezeteim méltóságos fejedelemszövege. Hova tűntek arcod pirosuló rózsái, amelyekről azt mondta egyszer egyik legkedvesebb, jól rajzoló tanítványa:

– A tanító nénit nem tudom lerajzolni, mert nincsen hozzá piros ceruzám!

Balaskó Vilmos

(Részletek a nyugdíjas lelkipásztor kéziratából.)

Ismerkedés a faluval

A fiatal pap tél derekán köszöntött be. Ilyenkor nehéz dolog a hívekkel ismerkedni. Erdőn, mezőn, utcákon marós szelek száguldoznak és otthonukba szorítják az embereket. A templomot is gyéren járják és azok is, akik járják, nem sokadoznak, paroláznak a cinteremben.

A pap a dombon ülő parókia ablakából elnázta a füstölő kéményeket. Persze, a házakba kellene bekopogtatni: ott lehetne igazában megismerkedni a hívekkel. Csakhogy erre nem tudta rávenni magát. Félt a gonosz kutyáktól, a hirtelen terített asztaloktól. Nyomasztó, idegen volt számára a falu. Csoda-e? Városi gyerek volt, most meg éppen külső akadémiáról, fényes, zajos városokból pottyant ide.

Azért nemsokára akadt egy bizalmas jó embere, Kaló Dani, a becsületes harangozó. A vén Kaló naponként megjelent a parókián; sepregetett, vizet hozott, fát vágott, híreket mondott és jó tanácsokat osztogatott.

A papnak nagyon tetszettek a vén Kaló okos beszédei. Legelső és legfontosabb tanácsa így hangzott:

– Az özvegy papné házát pedig kerülje tiszteletes uram, mert ha odakap, bizonyosan hírbe hozzák Annuska kisasszonnyal. Isten tudja, még házasság lehetne a dologból, mert a leány szemrevaló, mézes-mázos. Ez a házasság pedig nagy ártalmára volna a tiszteletes úrnak, mert az özvegy papnékat nem állhatják az idevaló népek. Zsugoriak, haszonlesők, nem pártolják a magamfajta szegény embert.

A papnak ugyancsak kedvére volt az olyan tanács, amely a házasság ellen szólt.

Megházasodni? Elérkezik – ha ugyan nem lehet végképp elkerülni.

– De hol fogok kosztolni, Kaló bácsi – vetette föl a fogas kérdést.

– Az özvegy papnéék azért hadd főzzenek, majd én naponként elhozom az ebédet. Ráérek a dolgomtól.

Ebben megegyeztek és a vén Kaló szorgalmasan hordta az ebédet és vacsorát. No, szívesen tette, mert a fiatal pap kevésétű, válogatós ember volt; hívva élt a vén Kaló a maradékon.

Csakhamar újabb nehéz feladat szakadt az ifjú tiszteletes nyakába. A kepegabona eladása. Hiszen a dolog könnyen mehetett volna, mert a vidék szegényei üres zsákjaikkal házhoz jöttek a gabonáért, de az volt a baj, hogy az egyik kupával, a másik literrel, a harmadik pedig kilóval akarta méretni; az egyik Szent György-napjára, a másik Kisasszony-napjára halasztotta a fizetést. Ki hallott ilyesmikről az akadémiákon?

Szerencsére ott volt a vén Kaló: ő értette kupával is, literrel is, kilóval is. Egyáltalán nagyon értett a gabonához. Ha például egy-egy hombárból jóval kevesebb jött ki, mint amennyi a cséplési jegyzékben állott, tüzetesen meg tudta magyarázni a papnak, hogy a száradás mennyi apadást szokott okozni a búzában és mennyit a kukoricában. Meg kell adni, hogy tekintélyes apadások voltak...

A gabonás kulcsa természetesen a vén Kalónál állott.

– Akié a gond, azé a kulcs – világosította föl a papot.

Igaz – gondolta meg a fiatal pap. Akié a gond, azé a kulcs. Elővette szép könyveit s naphosszat elgörnyedezett mellettük...

A gondok azért néha ugyancsak megrohanták. Megállott szobája ablakában s elnézte a völgy hosszában fekvő házakat. Rejtély számára ez a falu, sok ismeretlen figurával. Ám a rejtélyt előbb-utóbb mégis csak meg kell oldani. Elszorult a szíve, ha a jövőre gondolt... Maga is tudta gyámoltalanságát...

Egy este különösen elfogták a kétségek. Nem tudott elaludni, kínosan forgolódott, verejtékezett ágyában.

Egyszer különös hang ütötte meg fülét. Mintha valahol nem messze csúsztatnak volna valamit, s mintha a csúsztatott tárgy végül nagyot suppanat volna. Megint csúsztatás, megint suppanás szabálytalan időközökben.

Fölkelt, hallgatózott, az udvar felől jöttek a hangok. Dobogó szívvel lépett az ablakhoz. Holdvilág volt, amely a hótakarón megkétszereződött. Tisztán látszottak a tárgyak.

A nagy ölfarakáson, melyet a hívek hordtak össze papbérbe, egy ember állott s egymás után eregette át a hasábfákat a kerítésen. Az útszálen gyalogszeres számkó.

Nyilván lopás! A pap nagyon felháborodott a gázságon, de mit tegyen ellene? Fölszakítsa az ablakot és tolvajt kiáltson?

Egyszer csak hátratántorodott az elképedéstől. A tolvajt megismerte: a vén Kaló volt, a becsületes harangozó... Nagy nyugalommal működött a farakás tetején; még válogatott is a fa javában, szépjében. A vén Kaló!

Hirtelen odalett a pap bátorsága. A vén Kaló ellen mégsem lehet nyíltan föllépni. Bizalmas embert minden átmenet nélkül tolvajlásan kapni? A legkínosabb ügy... El kell riasztani az ölfá rakástól, de inkább, valami csellel.

Lámpát gyújtott s az ajtót a két szoba között kinyitotta, majd hatalmasan bevágta. Kisvártatva megint kinyitotta, megint bevágta...

Visszahúzódott az ablakhoz s nézte a hatást. A vén Kaló akkor ereszkedett le nagy sebbel-lobbal a kerítésen. Fürgén, mint valami húszéves fickó, kapta számkaja rúdját s elinalt a völgy felé...

Most aztán mi történjék a fával, amit a vén Kaló az útra hányt? A pap felöltözött, kifújta a lámpát s lement az útra szemlélődni. Egy gondolata támadt: a fahasábokat a színbe fogja hordani. Ott majd meglátja a vén Kaló s pirulva állapítja meg, hogy mégsem olyan könnyű dolog a papot meglapni.

A fahordás végeztével szobájába tért s a beszűrődő holdfénynél föl s alá kezdett sétálni. Hát ilyen becsúlen fráter ez a Kaló! Hirtelen a gabonás kulcsa jutott eszébe, s a föltűnő nagy apadások a búzában, kukoricában...

Homlokát az ablak hideg üvegéhez szorította és kinézett a holdvilágos tájra. Olyan elhagyottnak érezte magát! Persze, ha egy életrevaló, szemes, gondos feleség állana az oldalán... Annuska, az özvegy papné leánya. Az amilyen bátor, csengő hangon énekel a templomban! A hívek utána eveznek az éneklésben. Annuskát aligha lopnák meg olyan könnyűszerrel.

De aztán elverte magától a házasság gondolatát. Annak is megvannak a maga tuskéi. A vén Kaló segítségével szépen teltek a napok: milyen kár, hogy ennek kellett történnie.

De csakugyan olyan nagy bünt követett el az öreg? Tűnődött, tanakodott a fiatal pap a maga csendességében.

Akire erősen gondolnak, az megjelenik. Íme a vén Kaló is megint feltűnt az üres szánkóval. Lappangva, vizsgálódva jött s megállott az ölfa-rakás irányában. Megrőkönyödve nézett maga elé. Hova lett a fa, amit lehányt az ölfarakásról? Közelebb lépett, csak a forgács, törmelék maradt az úton. Lehajolt, nyomokat keresett. Nehéz dolog, vert úton nyomot találni. A távolba fülelt... Megfordult s az ellenkező irányba, a völgy felé kereste a nyomot. Hova tűnt el a fa? Visszament az ölfarakás közelébe; nézelődött, nyújtogatta a nyakát erre, arra.

Mit gondolt végül? Micsoda keserű gondolatokat? Szánkája után nyúlt s elindult le a völgyön, hazafelé. Csöndesen, meggörnyedve mendegélt, mint az élet bajaitól elcsigázott, becsületes, öreg keresztyén.

Mi tagadás, a fiatal papnak nagyon megesett a szíve rajta. Békülékeny lélekkel feküdt le. Nem, egyáltalán nem fog a vén Kalónak szemrehányást tenni. Majd fölfedezi ez a fát a színben s magától is levonja a tanulságot. Talán maga fogja bevallani bűnét. Így elmélkedett a fiatal pap a jó meleg takaró alatt.

Reggel még megbocsátóbb hangulatban ébredt föl. Ja, a szükség nyomorúság!... Persze szebb volna, ha kérne az öreg, de – úgy látszik – röstell a kérést. Vannak ilyen természetű emberek.

Bús, törődött arccal állított be aznap reggel a vén Kaló. A pap nézte és hunyorított magában. Úgy kell lenni, hogy máris fölfedezte a fát a színben. Megdobogott a pap szíve. Ma fog elkövetkezni életének egyik legnagyobb élménye: egy bűnbánó embernek töredelmes vallomása. Meg akarta könnyíteni a lélek terhének lehullását, nyomba akarta állítani a bűnbánó öreget.

– Úgy vettem észre, Kaló bácsi, hogy a szín nincs bezárva. Magánál van a kulcs?

– Minek a színt bezárni? Semmi sincs benne – felelte mogorván a vén gondviselő.

Úgy látszik, mégsem fedezte föl a színben a bűnjeleket. Más oldalon tapogatózott a pap.

– Miért olyan rosszkedvű, Kaló bácsi? Beteg talán?

A vén Kalónak jól esett a részvét. Leült a kemence mellé, fejét két kezébe fogta s nagy megindulással nézett a papra.

– Tiszteletes úr, egy szívreható prédikációt kellene mondani. Egy nagy gonoszság ellen kellene prédikálni.

A pap kellemes szédülést érzett. Most, most jön a bűnös töredelmes gyónása.

– Szívesen prédikálok, Kaló bácsi. Miféle gonoszság ellen?

– A tolvajság ellen. A lopók, ragadozók ellen...

– Miről jut eszébe ez a tárgy, Kaló bácsi – egyengette az utat a pap.

– Arról, hogy tolvajlások történnek a faluban. Gyászos dolog ez, instálom. Szégyen, gyalázat a falura. Pellengérre kelle állítani a bűnöst...

– De hátha a bűnös megbánást mutat?

– Éppen azért kell a prédikáció, hogy ne legyen lelki nyugalma. Rá kell ijeszteni a gazemberre.

– Én a megbocsátás mellett vagyok, Kaló bácsi!

– Nem vagyok én – csattant föl a vén Kaló. Mit, hogy én megbocsássak a tolvaj gazembernek? Soha! Száradjon le a keze, amivel meglopott.

A pap kezdte nem érteni a dolgot.

– Hogy, hogy, öreg? Magát lopták meg?

– Engem hát! Az én fámat lopták el az éjszaka. Micsoda gazság, képzelje csak. Egy helyről nagy ügyel-bajjal egy kis tűzifát igazítottam magamnak s mire hazaszállíthattam volna, az utolsó szálig ellopták. S honnan lopták el? Nem az erdőről, nem valami eldugott helyről, hanem az országútról... Ilyen hitvány emberek laknak ebben a faluban. Megbocsátani? Száradjon le a két keze a gaz tolvajának.

A fiatal pap fölakadt szemmel nézett a harangozóra. Az ablakhoz támolygott, az ajkát harapdálta. Ez aztán szép bűnbánat!... A szeme megkönnyesedett. A könnyein át nézte a falut. A kémények füstjei, mint óriási kérdőjelek emelkedtek a házak fölé. A falu, a kínos, nagy rejtély.

Egy ponton, lent a völgyben megállapodott a tekintete. Ott egy háznak fölszálló füstje, mintha rózsaszínű köddé változott volna...

Az Annuskáék házatája...

Gyallay Domokos

Egyházas család és a családias egyház

Az Ige rendszeres tanulmányozása (most éppen Bírák és Sámuel könyve) újra megerősít abban a fájó igazságban, hogy Isten kegyelmének és megtartásának két intézménye – a család és az egyház –, súlyos válságban van. Éli főpap és fiai, Sámson korában és a magunkéban. A fiatalok ritkán kérik és kapják Istentől a maguk hozzáillő társát. A házasságok nyitása, a szabadosság kusza, langyos, vagy egymástól elhidegülő társas-magánya, tetézve a beteges birtoklási vágygal, ezek az újkori megfogalmazásai a válságnak. És mindezek gyakran a tehetetlenül kezüket tördelő vagy közönyös szülők szemei előtt játszódnak le. És lehet, hogy a szent sátor (templomaink) bejáratánál.

Az okok keresése rendjén a változó társadalmi-politikai helyzetre mutogatunk. Nálunk a szülőföldi viszonyok zordabbak, mint akár egy kissé nyugatra tőlünk. Ott se jobb ugyan a helyzet, viszont a munkavállalások miatti távházasságban könnyen a hűtlenség felé sodródnak az amúgy sem erős házassági és egyházi kötődések. Amíg behozom a nyugati életforma minimálszintjét, addig rengeteget kell túlórázni, kimerülésig vállalni nemegyszer megalázó munkák egész sorát, megtörve ünnep és pihenőnap ajándékát, még vasárnap se jutva el a legközelebbi Istenházába. S nem jut idő feleséggel, gyermekkel foglalkozni. De az igazi ok a szétloccsanásra, atomizálódásra, beteges elmagányosodásra és bezárkózásra abban keresendő, hogy a család már legtöbbször nem a teljes élet tűzhelye, ahol esténként bibliaolvasó, éneklő és imádkozó kis egyház, gyermeksereggel, két szülővel, a még élő nagyszülőkkel. Az egyházi közösségi alkalmak sem a nagy család érzését keltik a templompadba sokszor magányos beülőben, ezért szintén csak egyedül és fáradtan lép ki onnan. Az elvándorlás mellett döntőket és jobban boldogulókat nem tudjuk a tékozló fiú felébredő lelkével az atyai ház felejtetheten képével a családi fészekhez, a templomhoz, a szülőföldhöz kötni, hogy mindig hazavágyódjon, rokont, testvért keresni, feltöltekezni.

Nem vagyunk igazán a helyünkön: nem tudunk családias egyházban egyházas család lenni. És ez fájóan visszaüt amúgy is apadó létszámú közösségeinkben.

A tehetetlenkedő, kimosolygott szülőket csak egy-egy fejcsóválással szoktuk sajnálni. Hiába, fellazultak a közerkölcsök – mondogatjuk –, máshol még így sincs a család és az egyház. Csak rosszabb ne legyen, idézzük a régi bölcsességet. Pedig ha nem újul meg az egyén és a közösség, csak rosszabb lehet minden. Mert mindkét Istentől teremtetett életkeret – család és egyház – akkor tölti be küldetését, ha egyre inkább közelítik egymást. A család istentiszteleti közösséggé válhat, a komolyan vett tiszta együttlélés, a gyermekáldás vállalása, a keresztyén lelki értékek, a Lélek-gyümölcsök (Gal 5,22) fogyasztása, továbbadása, megélése által. Ahol az együttlétkezés abban a lelkületben történik, mintha a család felnőtt tagjai úrvacsoráznának. Ahol mindig van egy családtag, akivel meg lehet állni beszélgetni, imádkozni, kifújni magunkból a szégyent,

félelmet, kudarcot, fájdalmat, mellőzöttséget és megköszönni, hogy Isten ma is adott meghálálni valót, szépet, jót, áldottat... A bibliai ősmóddal, a többnemzedékes, oldalágakkal dúsitott nagy család, nemcsak a gazdasági fennmaradást elősegítő szükséges rossz volt, sőt, áldásforma és áldásforrás, melyben otthon érezte jól magát kicsi és nagy.

A családon túl, a másik élő közösségünk, ahol valóban közösséget tanulhatunk, élhetünk, az az egyház. Legnagyobb kihívása korunk egyházának: mennyire tud otthonná lenni a sokféle szintű, elvárású, beállítottságú közegből Krisztus által egybe gyűjtött, örökéletre elválasztott seregnek, hogy azt oltalmazza és megtartsa? A bensőségesség nélkül a templom nem képes az Atya házában kitörölhetetlen képét belesütni a túlszűfolt memóriájú kor gyermekeinek a szívébe. A liturgia érthetetlen és élvezhetetlen, sőt homályos rejtéllyé, az igemagyarázat fölösleges és képmutató szövegeléssé lesz, s egyház nem kerülheti el a csak esztétikai élménytár szerepét. Pedig lehetne mindenkinek egy-egy kuckót kínáló, családi légkört árasztó otthona. Lehetnek gyenge, fáradt, morcos, idétlen, feszült, még félénk is, de nem kell a többiek szeretetét megérdemelnem, mert csak úgy magától, mint minden, ami az Úr ajándéka – az enyém, a tiéd, a miénk. Ahol a testvér szó nem szólam csupán, mert akik ugyanazt az anyatejet szívták, az életnek Igéjét, azok örvendenek a maguk örökségén túl a testvérén is. Szóval: az egyházas családé, a családi egyháza a jövő.

Berke Sándor
lelkipásztor

A tenkei öregek otthona

Éneklő gyülekezetek

„A zene Istennek egyik legkedvesebb és dicsőségesebb ajándéka, melynek a Sátán elkeseredett ellensége. A zene eltávolítja szívünk fájó szomorúságát és megtöri bűnös gondolataink hatalmát. A zene a fegyverem egyik gyöngéd és kedves fajtája: megneemesíti szenvedéseinket és megtisztítja értelmünket. A muzsikát mindig szerettem: aki járatos ebben a tudományban, az kiváló ember és ért mindenhez. A muzsikát az iskolákban is fölötte szükséges megtartani. Egy tanítómester tudjon énekelni, vagy nem becsülöm semmire.“

Luther Márton

Anyaszentegyházunk megújulása a gyülekezetben, az istentiszteleti rendben, elmélyült igehirdetésben és Isten tiszteletéhez illő éneklésben mutatkozik meg.

Általában az elmúlt évtizedben terelődött a figyelem a gyülekezeti éneklésre. 1996-ban a magyarok világtalálkozóján jelent meg az új egyetemes református énekeskönyv, amelynek fokozatos megismerése, bevezetése a gyülekezetekbe kellő szakértelemmel és buzgósággal igen nagy áldásokat rejteget.

Megjegyzendő, hogy mai iskoláink százaiban elhanyagolt kérdés az énekzene oktatás és kóruséneklés. Ezek az órák csupán fizetéskiegészítők valamely tanerőnek, aki egyébként nem is ért a zenéhez.

Egyházunkban sokkal több igény mutatkozik a szép éneklésre, sajnos vallásánáraink egy része sem képzett az oktatásra. Tudatosítani kell bennük, hogy a mai diákságból lesz a holnap gyülekezete. A gyerekkorban elsajátított ének öregkorig elkíséri az embert. Ajánlatos lenne olyan komolysággal kezelni e kérdést, hogy vallásórák kezdetén zsoltárszóval várja az osztályközösség a vallásánárt, akinek számtalan lehetősége nyílik az éneklés megkedveltetésére.

A gyülekezeti éneklés kérdésében is új ugart kell szántanunk. Eddig is elemi követelés volt, hogy az istentiszteleti énekeknek kötődniük kell az igehirdetés gondolataihoz. A helyén énekelt ének emeli az „Itt van Isten köztünk” érzését. A liturgiában jól meghatározott helye van az éneklésnek. Énekeskönyvünk bőséges tárházában nagy a választék. Hasznos tudni, hogy a letűnt századokban zsoltárok és régi magyar dallamok zengtek a templomokban, de az otthonokban is. Tinódi Lantos Sebestyén egyszerre törekedett az egyházi és nemzeti, valamint irodalmi igényességre. Huszár Gál és Sztáray Mihály reformátorok által kiadott énekeskönyvek előszeretettel gyűjtötték össze a magyar dallamvilág kincseit. A 19. századtól mellőzni kezdték őket és előtérbe kerültek az angolszász eredetű lelki énekek.

Kántoraink között sok a még képzetlen. Az egyházközség vezetősége munkaköri leírásban követelje meg tőlük a nagyobb igényességet, a rendszeres gyakorlást és előírt továbbképzést. A legújabb kiadott korálldiákonkban két orgonaváltozat is található, az egyik könnyebben játszható. Ajánljuk, hogy iratkozzanak be a Szenczi Molnár Albert Református Egyházzeneszkek közösségébe.

Örömmel látjuk a kibontakozó kórusmozgalmat. Az együtténeklésre vállalkozókat össze is kovácsolja a szolgálat öröme. Olyan világban élünk, amelyben az emberi kapcsolatok és az Isten-ember kapcsolatok is megromlottak. Nőszövetségek és kórusok által lehel Isten új lelket a

gyülekezetekbe. Japánban a zene közügy. Gyermekkarok sokasága éppen a magyar Kodály-módszerrel tanul.

A kórusvezetőknek ajánljuk, hogy minden próba előtt tartsanak hanggyakorlatot, ismertessék meg a hangképzés technikáját. Legtöbb gyülekezeti kórusban a hangterjedelemmel és torokból énekléssel gyúlik meg a bajunk. Kezdjünk könnyebb, kétszólamú művekkel, kánonokkal. A szöveg többszöri hangos elolvasását se tekintjük valamiféle fölösleges akadémikuskodásnak. A rendszeres gyakorlás rendjén fokozatosan tökéletesítsük a kórusunk zenei alapismereteit. Külön sikerélményt jelent egy-egy dallam betanulása során a lágy, halk, felerősödő szakaszok megszólaltatása, a szólamok különböző hangerejének érvényesítése, vagy éppen a helyén való lélegzetvétel begyakorlása. Gyakori tapasztalat, hogy a főpróbán kitűnően sikerült előadás gyengébbre sikerül egy ünnepségen vagy éppen más környezetben. Ennek legyőzésére fontos a gyakori szolgálat, vendégszolgálat.

Bár nálunk még ez is szokatlan, de ajánljuk, hogy igehirdetés előtt a kórus rendszeresen szolgáljon a gyülekezetben. Nagy szolgálatot tehet ezzel a helyes éneklés elsajátításában. Több versszak esetén lehet felváltva énekelni: egyet a kórus, a következőt a gyülekezet. Tanácsoljuk, hogy alkalmanként ne a karzatra, hanem a gyülekezettel szemben elhelyezkedve énekeljenek.

Az éneklő közösségeket becsüljük meg a gyülekezetek, mert valódi missziói szolgálatot végeznek, Isten dicséretének szentelve sok idejüket. Némelyik öntudatos gyülekezet külön gondoskodik énekkarának utazási költségeiről. Minden tisztelet megilleti őket. Fiatalságunknak is lelkére kötjük, hogy kapcsolódjanak be erőteljesebben e nemes munkába, illetve alakítsanak gyermek- és ifjúsági csoportokat. Egyre több gyülekezet szerződtet szakképzett, kórusvezetésre alkalmas kántort. A kórusokat megilleti valamilyen egyenruha. Nőszövetségeink lelkes asszonyai akár meg is lephetik éneklő társaikat egy-egy általuk készített nyakkendővel.

Mint minden munkára Isten szolgálatában, a kórustevékenységre is hatványozottan érvényes, hogy csak szolgáló lelkülettel, szeretettel, türelemmel lehet igazán vállalni. Töltse be templomainkat az apostoli intelem és igény: *„tanítván és intvén egymást zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel, hálával zenegedezvén a ti szívetekben az Úrnak“* (Kolossé 3,16).

Máruntelu Ágnes
zenetanár

**A tenkei kórustalálkozón
tizennégy bihari kórus vett
részt**

Üzenet presbitereknek

Csikesz Sándor 1929-ben, illetve 1937-ben
presbiteri konferenciákon elhangzott beszédeiből

A kálvinista egyházalkotmány a maga nagyszerű erejét sok helyütt bebizonyította, különösen az angolszász népeknél. Amerika egész polgári alkotmánya a kálvinista egyházalkotmány másolata. A skót népnek a szabadságszerető lelkével és az angol népnek, a wels népnek is a szabadságszerető lelkületével az az alkotmány lépett örök frigyre. A holland nemzet legjobbjai ettől várják nemzetük jövőjét.

Nálunk Magyarországon nehéz viharok között mutatta meg magát ez az alkotmány, hogy értékes, hogy harcra kész. Németországnak már több protestáns férfiával volt alkalmam beszélgetni, és amikor a kálvini gyülekezeti szervezetről van szó, akkor megnyílik az ajkuk és azt mondják, hogy a mostani nehéz viszonyok között a német ref. gyülekezetek azok, amelyek a legkönnyebben átérték a bolsevizmus, a szocializmus és fekete internacionalizmus

által szerzett szomorú helyzetet és amelyek legvirágzóbban tudják folytatni a kálvini egyházalkotmányuk miatt a harcot és fejlesztik a maguk gyülekezetét.

Ha igazi kálvini egyházalkotmány volna főben és tagokban, gyülekezetekben és testületekben, ha az élő erő volna minden presbiter és lekipásztor lelkületében, nem kellene erről a kérdésről beszéljünk, mert akkor a református nép a lehető legtökéletesebben meg lenne már szervezve.

Akarjuk megszervezni? Akkor nem kell külső szakszervezetbe tömöríteni, nem kell új politikai pártlobogót kibontani, hanem tegyük elevenné kálvinista egyházi szervezetünket, hogy az áthassa a legbensőbb egyháztag lelkét is, hogy oda legyen kötve szívvel-lelélekkel ennek az anyaszentegyháznak a testéhez és őt is az táplálja, aki annak feje, ti. Jézus Krisztus.

**Az égerháti gyülekezet őrallói:
Molnár János gondnok, Fórizs József
harangozó, Vicsai István presbiter**

Mik volnának azok a legfontosabb pontok, ahol még hiányosságok vannak? A kérdésnek kb. 90 százalékra megfelelek, ha azt mondom, hogy presbiter. A magyar református egyháznak az Achilles-sarka a presbiterkérdés, különösen ha a presbiter fogalmát kálvini értelemben, egész tisztaságában fogjuk meg és a presbitériumba beletartozik a lelkész is, éppúgy mint a prédikáló presbiter. Az iskolatanító mint oktató presbiter, a szegények gondozója mint gondozó presbiter, a kurátor, vagyonkezelő és a presbitérium többi tagjai. A presbiterek a kálvini egyházalkotmány szerint választott emberek, akiket a gyülekezet választ. A Kálvin egyházalkotmánya szerint eltévesztett dolog, hogyha olyan embereket választ a gyülekezet, akiket Isten már előbb el nem választott. Istennek kell előbb elválasztania a maga embereit és szolgálait. És az Ő jegyei felismerhetők annak az egyháztagnak a lelkes tekintetén, ahogy hallgatja az Igét, ahogy gondol a templomára. Felismerhető a legutolsó földműves lelkében, ha felnyitja a Bibliáját és a zsoltárokat éneкли, ha néha dalos kedve támad. Gyermekeit Isten félelmében neveli, őseitől öröklött vagyonát el nem tékozolja, mint a szerinti életet él. Mi amikor választunk, talán megnézzük, hogy melyik portának van a legcímerebb kapuja és melyik a legkondicionálisabb háza és abba nyitunk be: kinek a zsebében van a legdagadóbb bugyelláris, telekkönyvi kivonat, hatalom. Isten nem így választ. Bethlen Gábort elválasztotta, amikor nem volt semmi a zsebében és mint szegény magyar lovag ment egyik főúri udvartól a másik főúri udvarig. A napszámosok, a zsellérek, kis emberek, középosztály tagjai közül és a legfelsőbb körből is azokat választja ki, akik az Övéi. A gyülekezetnek is az a teendője, hogy Isten választottai közül válasszon.

A másik kötelességünk az, hogy Isten orcáját, Isten vonását, elválasztottsági jegyét erősítsük rajta. A lelkipásztor, aki a kicsi gyermekeket maga köré gyűjti vasárnapi iskolába: ne lankadjon, mert ezekben dicsőíti meg magát Isten és a presbiter nevelését ott kell kezdeni. A református tanító, aki erőteljesen zengi a zsoltárokat: ne lankadjon, mert presbitereket nevel a jövő számára. Konfirmációi oktatásunk ebből a szempontból történjék a férfi ifjúsággal, hogyan nevelhetnénk ezekből olyanokat, akik megérezzék Isten szeretetét és képesek legyenek áldozni is ezért és ennek élni. Ha ifjúsági egyesületet szervezek, állítsam oda a gyülekezet képét: azért kell dolgozni, hogy ezen a helyen, ahova Isten telepített, ahol szép földet adott neked, hogy lehetne Istennek ezt az áldását egy gyülekezeti intenzív élet által szolgálni. Ne felejtjük azonban, hogy a meglévő katonasággal kell a mostani harcot megállni. Ha a mostani katonaság nem tudja megállni a harcot, akkor a későbbi nemzedéktől hiába követelem, mert az már rabságban fog élni és ereje legnagyobb részét arra kell fordítania, hogy rabságát összetörje.

A mai presbiterek nevelését ha el akarjuk kezdeni, akkor egyetemes feladatunk is van. Egy ilyen: a presbiterek lapjának megindítása, amelyik beszéljen a múltról és a jelenről, hozzon elő példákat, hogyan cselekedtek a múltban és a jelenben. A presbiterek százai olvashassák ezeket és megőrizhessék a szívökben. Ennek az egyháznak olyan fokozata a presbiteriség, akinek hűségén nagyon sok múlik.

Hát mi, akiknek a legnagyobb és legfelségesebb cél jutott osztályrészül, hogy Isten országát ebben a hazában és életben megvalósítsuk, akik tudjuk azt, hogy rajtunk áll vagy bukik a nemzet élete: mi ne tudnánk áldozatot hozni?

A hitvalló presbiter

A hitvalló régi neve martyros, ami annyit tesz, hogy tanúbizonyságtevő. Képzeld csak magunkat bele az apostoli korba, mikor a keresztyénség még a zsinagóga és a templom levegőjében küzd az új lét formáival; mennyi szidalom, kirekesztés, népítélet, sokszor lincselés, tömlőc, szenvedés volt a jutalma. Pál apostol elmondja, hogy mennyi megvesszőzésben, mennyi korbácsolásban részesült és hány hitvalló jutott el később a keresztfeszítetés szomorú akkordjához: de éppen ez tette diadalmassá az ő mártír életüket. Az apostoli kort követte a hitvallók bőséges termelésében a reformáció, majd az ellen-reformáció kora. Amíg a reformációban az előkelőbbek voltak hitvallók, nálunk Magyarországon az ellenreformáció korában átvette ezt a nemesség és átvette ezt a szegény jobbágy paraszt. Amikor gályarabságra hurcolták a papokat és tanítókat, az egyszerű köznépből álltak elő a hitvallók, még nem nevezték őket hivatalosan presbitereknek, de már azok hitvalló presbiterek voltak, akik felvették az árván maradt lelkészcsalád gondját és a lelkész helyett vezették a gyülekezeti életet: imádkoztak érette mindennap a gyülekezettel együtt és énekeltek, s próbálták az egyházi élet zavartalanságát biztosítani. Gondoljunk arra a sok küzdelemre, ami hitvallóvá tett annyi intelligens református magyar embert...

Hogy kell megvallani a mi hitünket?

A saját hitünket úgy kell megvallani, mint a közösség, az egyház hitét. Hitem olyan legyen mint az egyházam közösségéé. A reformátusság ott kezdődik, hogy nekem a mérték az isteni kijelentés, az Isten Igéje... Ezt az állásfoglalásomat ellenőrzöm a szimbolikus könyveinkkel, a II. Helvét Hitvallással és a Heidelbergi Kátéval.

A második feladat, hogy társam, családom, barátaim hite is olyan legyen, mint a közösségemé, az anyaszentegyházam hite. Pál apostol csak egy feltétellel engedte meg a vegyes házasságot, ha a másik fél netalán, megnyeretnék az igaz Isten tisztelete számára.

Sajnos, nem tehetjük meg azt, hogy az életben is, a politikai életben is csupán olyanokkal legyünk körülvéve, akik hitünket erősíteni tudják, de mindenkinek megvan az a módja, hogy bibliakörben, akár baráti körben, vagy a maga családi közösségében ilyen légkört teremtsen magának.

Sajnos, a mai presbiter nem úgy tekinti az egyház életét, mint a régiak, hanem inkább a maga foglalkozását, a maga szellemét igyekszik belevinni az egyházi életbe. Valahogy úgy kellene, hogy a hitvalló presbiter életében meglássék a rendíthetetlen ragaszkodás az evangéliumhoz. Franklin Benjáminról feljegyezték, amikor egy alkalommal valakinek kölcsönt adott és megtudta, hogy az egy gyülekezetnek a presbitere, azt mondta, hogy a presbitertől nem kell írás.

A harmadik feladat, hogy egyházi kötöttségem, hitem és életem olyan legyen, mint a Kálvin korabeli és az apostoli egyházé volt: fegyelmet követelt az egyházra és a gyülekezetre. Ha az élő presbiterek ki nem fogytak volna egyházunkból, nem következett volna annyi szektásodás. Gondoljunk arra, hogy halt ki a családi istentisztelet. Így veszett ki a zsoltáréneklés. Az előbb énekelünk egy zsoltárt, amelyet a legkisebb falusi gyülekezet is úgy énekelte volna, hogy felverte volna a levegőt, itt pedig majdnem átcsaptunk egy másik

zsoltárba. Nem kellene ennek így lennie! A magyar református ember zsoltáros ember. Voltaképpen a hazafias és vallásos érzést együtt szolgáljuk.

Kiveszett az ősi szabály: vasárnap kétszer az Istenházába. Így veszett ki a nagypénteki böjt, az adventi böjti csend, amely felett a régiek annyira őrködtek. Így veszett ki a vasárnap megszentelése és lett voltaképpen henyélő nap. Nem is beszélve a szigorú fegyelem meglazulásáról.

A szekták különböző irányzatai nem álltak volna elő annyira a magyar református egyházban, ha hitvalló presbiterek volnának, mert szeget szeggel, a hitvalló szektát hitvalló református egyházzal lehet ellensúlyozni. Nagyon sokszor visszatartaná egy-egy megtévedt hívünket, ha a hitvalló presbiterek hozzámennének... Ki menjen, ha nem a hitvalló presbiter? A lelkipásztor nem mindig tud odamenni, különben is könnyen a szemébe vágthatják, hogy pénzért beszél.

Ugyancsak hitvalló presbitereken múlik az, hogy Isten-ellenes irányzat merte az egész keresztyén egyházat és vele együtt nemzeti társadalmunkat alapjában megtámadni. Különös, hogy az antikrisztus nagyobb bátorságot tud adni, mint a Szentlélek az Isten gyermekeinek.

Hogyan forgolódják a református presbiter?

Debrecenben, mikor Melius Juhász Péter (reformátor) szobrát gr. Klebelsberg Kunó vallás és közoktatási miniszter fel akarta állíttatni, akkor az egyik művész olyan pályaművet nyújtott be, amelyiken Melius egyik lábával ebbe az irányba menne, a másikkal az ellenkezőjébe, teste megint máshová fordul és a feje szintén néz egy veszedelmet, a keze védekezik. Egy ilyen református hitvalló minden oldalról ellenséget vár és harcra készen áll és odaszorítja szívéhez legfőbb fegyverét, a Bibliát.

Osszuk fel a presbiterek között az utcákat, a családokat. Minden háznak legyen felelős presbitere.

Gondoljunk a vegyes házasságokra, hitehagyásokra, ami ma folyik: a lélekvásárra, amikor a boldogtalan embereket ellátják kenyérrel, ha ősi református hitüket elhagyják.

Az istentiszteleteken figyelem, hogy a környezetemből kik vannak ott, és ha nincsenek, azokat meglátogatom. Állandó összeköttetést szervezni a központtal, a lelkészi hivatallal.

Kötelességünk az előre védekezés. A járványt le lehet győzni a tisztasággal, eledelben, italban, mértékletességben és ehhez az embereket hozzá kell szoktatni.

Szót emelni ott, ahol egyházi és világi vezetőségét képtelen állításokkal próbálják tekintélyében aláásni. Vannak egyházi és nemcsak politikai rémhírterjesztők.

Leleplezni a szemünk láttára az egyház és annak hitelvei és parancsai elleni lépéseket. Nem lehetünk mindenkinek jó emberei, jaj annak akiről mindenki jót mond, csak azok számíthatnak az örökkévaló Isten kegyelmére, akik keményen és erősen megállnak.

Ady Endre csucsai presbiter volt

Kevésbé ismert, hogy Ady Endre a csucsai református egyházközség presbitere volt. A költőt a házasságát követően választották meg presbiternek, amikor kisebb-nagyobb rendszerességgel állandó csucsai lakosnak számított.

Hosszas bonyodalmak és az árvaszéki beleegyezés megszerzését követően, Ady 1915. március 27-én kötött házasságot Boncza Bertával Budapesten. Egy hetet töltöttek a fővárosban, utána hazaköltöztek Csucsára, ahol huzamosabb ideig, 1917 novemberéig laktak, de még utána is a költő utolsó nyarát ott töltötte.

Ady korában 1500 lakosa volt Csucsának, zömében görög katolikus románok. Az itteni református gyülekezet 108 lelket számláló fiókegyház volt. Már akkor jelentős volt az apadás, ugyanis a 20. század hajnalán még 400 hívük volt. A máig meglévő kis csucsai református templom Bonczáék kastélykertjének tövében, az országút mellett található. 1913-ban építették nem sokkal Ady odakerülése előtt. Felszentelésekor a költő még csak levelezett a csucsai „várkisasszonnyal“, személyesen még nem ismerték egymást. Boncza Berta többször is hívta Adyt, hogy látogassa meg őt és családját Csucsán, egy alkalommal éppen e templom felszentelésére szólta a meghívó, de a költő a megismerkedést későbbre halasztotta.

Házassága után, amikor Csucsán tartózkodott, Ady is ebbe a templomba járt – emlékezett Gönczy János, egykori csucsai tanító –, de nem volt ott rendszeres istentisztelet, mert a csucsaiakhoz legfeljebb kéthetenként tudott eljutni a lelkész. Ott látta őt buzgón énekelni. Mikor kijöttek, elbeszélgettek a templom udvarán. Állítólag ekkor mondta Ady: A zsoltárok tragikusak, ódonszerűek, de ezek a naiv dicséretesek olyan kedves népdalszerűek.

Amiről beszélt, illetve amit énekeltünk először így kezdődik: »Néked énekelek, neved magasztalom« – emlékezett tovább Gönczy János. Úgy érzem, arra a kérdésre kell itt felelnem, hogy buzgó, vallásos református volt-e Ady? Az én megítélésem szerint az volt. Mérhetetlen intelligenciájából következik, hogy egyáltalán nem a vallási dogmáknak volt rabja, hanem a nagy Mindenséget létrehozó és fenntartó Erőt kereste ő is, és meg is alkotta a maga lelkében, csodálta, Istennek nevezte, s le is tudott borulni előtte a maga gyönyörű áhítatával.

Ez idő tájt évente általában egy egyházközségi gyűlést, s egy presbiteri gyűlést tartottak Barabás Árpád lelkipásztor vezetésével. Bottyán János budapesti lelkipásztor kutatásai alapján tudható, hogy Ady neve háromszor szerepel a jegyzőkönyvben. Először 1916. október 12-én tartott egyházközségi rendes közgyűlésen, amelyen Ady az egyik jegyzőkönyvhitelesítő. A következő rendes közgyűlés 1917. március 8-án volt. Itt is jelen volt Ady Endre. Ezen gyűlés jegyzőkönyvének negyedik és ötödik pontjában szerepel a költő neve. A negyedik így hangzik: „Ady Endre jelenti, hogy elhalt apósa, néhai Boncza Miklós emlékére, a legközelebb tartandó presbiteri gyűlés alkalmából a csucsai református egyházközségnek 500 koronát fog adományozni. A bejelentést a közgyűlés öröndetesen tudomásul veszi, és utasítja az egyházközség elöljáróságát, hogy az adományt annak idején vegye át, és az egyházközség hálás köszönetét tolmácsolja.” Az ötödik pont: „Elnök felhívja a közgyűlést,

Csinszka és Ady 1915-ben, házasságkötésük után
(Székely Aladár felvétele)

hogya a presbitériumot egészítse ki. Mivel a presbitérium tagjainak egy része elhalt, más része pedig elköltözött, a közgyűlés elhatározza, hogy az egész presbitériumot újból alakítsa. A választott tagok száma ötben, a hivatalból való tagok háromban állapítottatott meg. A presbitériumnak 12 évre rendes tagjává megválasztott Ady Endre [...] Hivatalból való taggá pedig kijelöltetett Barabás Árpád lelkész, Imre József gondnok, Gönczi János kántor. Mivel a megválasztott tagok közül csak Ady Endre nem tett még presbiteri esküt, tőle az bevétetett...” Adyt tizenkét évre választották presbiternek, de két évre rá, 1919 márciusában már nem volt az élők sorában. A költő halála előtt egy évvel, 1918. március 7-én is tartottak egyházközségi közgyűlést Csucsán. Ezen már nem vett részt Ady, mivel ekkor már Pesten tartózkodott feleségével, és csak majd nyáron utazik le Csinszkával ismét Csucsára, Ady életében utoljára. Hogy ennek ellenére mégis miért érdemel említést az 1918 márciusi egyházközségi közgyűlés? Nos, mert a jegyzőkönyv tárgysorozatának harmadik pontjában azt írják, hogy: „A közgyűlés hálás köszönettel veszi Ady Endre úr és neje, Boncza Bertuka úrnő 500 koronás alapítványát. Örömmel veszi tudomásul azt is, hogy az összeg 6%-os hadikölcsönbe fektetett. A fent írt adomány jövedelme, alapítók akarata szerint, templom fenntartására fordítandó...” Honnan tudhatták volna, hogy a hadikölcsönbe fektetett pénz semmivé értéktelenedik majd...

Az évek múlásával fokozatosan apadt az 1913-ban épített kis református templom híveinek száma. A már bezárt templom az 1980-as évekre elhanyagolt állapotba jutott, amit aztán elsősorban a kalotaszegi nőszövecségi nőszövecségi jóvoltából 1994

decembererére újjávarázsoltak és az erdélyi püspök részvételével újraszenteltek. A század elején még több mint négyszáz lelkes református gyülekezet 1995-re mindössze hét főre apadt. A templomot mégis felújították – Péntek László szavaival – „köszönet érte mind a belföldi, mind a külföldi adományozóknak, és azoknak akik erejükhez mértén hozzájárultak a műemléktemplom megmentéséhez, amely mint ősbástya hirdeti az utókornak, hogy itt, ebben a mára már teljesen elrománosodott községben valamikor magyarok is éltek” – olvasható a Kalotaszeg, VI. évfolyamának 1995. januári számában.

2002. november 23-án, szombaton Ady születésének 125. évfordulója alkalmából a királyhágómelléki és az erdélyi református püspökség szervezésében, Tőkés László püspök jelenlétében ökumenikus istentiszteletet tartottak a templomban. Az ünnepi alkalmat beárnyékolta, hogy akkor már egyetlen református sem élt Csucsán...

Végezetül, e téma kapcsán említést érdemel az is, hogy Adyt nagyváradi éveit is egyházi szerephez akarták juttatni. Erről tanúskodik a Nagyváradi Napló 1902. május 22-i rövid híre:

„A nagyváradi ev. református egyházközség tanácsulése dr. Ertsey Péter ügyvédet, Lukács Ödön városi tanácsnokot s Ady Endre lapszerkesztőt egyhangúlag egyházi jegyzőkké választotta.” E híren kívül más forrás nem szól Ady szerepvállalásáról a váradi egyházban.

Péter I. Zoltán

ADY ENDRE

Jelentés

*Bús, sáppadó poéta-ember,
Édes, bús nóták dalolója,
Még egy tavaszt várt türelemmel,
S ahogy megjött a fecske, gólya,
Ahogy az élet újra támadt,
Elébe nyargalt a halálnak,
Meghalt, amikor minden éled,
Csak azért, mert hát: szép az élet!*

*Tele volt a szíve még dallal
Csak a tüdője volt a fogytán,
Nem harcolt, szegény, diadallal,
A fátum ujjong összerogytán.
Bús, sáppadó poéta-ember
Szívében dallal, szerelemmel,
Nagy szomszúsággal sirba lépett,
Csak azért, mert hát: szép az élet!*

Élet és lélek a természet és a teremtés rendje szerint

„A világ szép és különös. Csak sok benne nagyon a beteg ember. Az izgága, az irigy, a gyűlölködő. A gonosztevő és a diktátor, az örült és a hős. Fertőzik és rontják a világot, amennyire adottságaiktól kitelik. De egészen elrontani nem tudták mégsem, ha ezerszer is azt hirdeti a látszat. Miért nem? Mert a Világ anyja, a Természet, s a természetben az ember nem egyéb, mint egy kis pajkos tréfa. Vigyázz tehát, hogy vidám tréfa maradj. Mert a gonosz tréfából tövis nő csupán, mely véresre sebez Téged, s elcsúfítja a világot.”

Wass Albert

A környezetszennyezés és a környezetvédelem forrása

A szennyezésnek is, a védelemnek is a forrása ugyanaz: az ember. A működési egység minden élő szervezetnek – a legegyszerűbbtől a legbonyolultabbig, a növény- és állatvilágtól az egyes embereken keresztül, a kis- és nagy emberi közösségekig – *természetes adottsága*. Ezért az egységet semmit sem kell tenni. Van. Van, mert az élet él és élni „akar”. Az egész természet egy hatalmas önszabályozó, önmagát regeneráló rendszer, az idők kezdetétől az idők végéig. A természeti törvények (élettörvények) ezt csodálatos tökéletességgel biztosítják. Az ember ehhez semmit nem tud hozzátenni s paradicsomi harmóniában élhetne, ha nem venne el belőle, ha szembeszegülve a természet törvényeivel nem bontaná meg ezt az egységet, rendet. De megbontja, mert erre képessé vált. S az ember a természetnek ezt a rendjét nem azonnal, a Földön való megjelenésével bontotta meg. Több millió évig a növény- és állatvilággal együtt teljes harmóniában simult bele a természetbe. Igaz, ki is volt szolgáltatva az erőinek, de ugyanezek az erők ösztönös alkalmazkodásán keresztül életben is tartották. Az ösztönös tudattalan állati létből kiemelkedő ember csak az öneszmélés fokára jutva – öntudata és akarata révén – vált képessé arra, hogy válasszon: megismeri és követi a természet törvényeit, vagy megszegi azokat. Választott: megszegte. Emberré válásunk folyamatában ez a változás – vagyis hogy jónak és gonosznak tudóivá váltunk – olyan megrendítő volt, hogy a lelkünk legmélyén az ún. kollektív tudattalanban ősképként a kígyó szimbóluma őrzi ennek az emléket. A *teremtéstörténet* ezt az *ősbűnként* tartja számon. Ez a legelső figyelmeztetés az emberiség életében

arra, hogy a tudás, bár hatalom, de felelősség is. Ettől kezdve jelent az ember veszélyt a természetre, s ezzel önmagára is. *Ezzel jelenik meg a természet s benne az ember lelki természete, vagyis a külső és a belső környezet védelmének a szükségessége.*

Megdöböntő, ha meggondoljuk, hogy mindezt – ti. az öneszmélő homo sapiens kialakulása 100 000–120 000 évvel ezelőtt történt – a sok évezrednyi türelmi idő mind kevés volt ahhoz, hogy az ember felkészüljön a külső és a belső környezet védelmére. Pedig a környezetvédelem lényegében egyszerű: meg kell őrizni a természetet, követni kell a törvényeit s ahol és ami kárt tettünk benne, ott és azt helyre kell állítani. Úgy tűnik azonban, hogy ez a helyreállítás nem is olyan könnyű, sőt a tudás gyarapodásával válik egyre nehezebbé. Miért? Súlyos kérdések sorjáznak előttünk. Mi az oka annak, hogy éppen a technika ugrásszerű fejlődésével nőtt globálissá a környezetpusztítás? Mi lehet az oka annak, hogy a világ legfejlettebb s leggazdagabb állama a legnagyobb környezetpusztító, s éppen ez az állam vonja ki magát a világ környezetvédelmi összefogásából? Hogyan illeszkedik be ma az ember a természet világába, s mi az anyagi és az emberi tényezők kölcsönhatásában ezeknek egymáshoz való viszonya? Mit jelent az a kifejezés, hogy „emberi tényező”? Lehet, hogy az ember mégsem egységes, hanem kettős lény? Hogyan tudja a saját egységét helyreállítani, rendbe tenni? Mi a rend? Mi az erkölcsi értékrend? Mi a viszonya a külső és a belső környezetvédelemnek? Mit jelent az, hogy mind a kettő etikus életvédelem? Végül: van-e találkozása a természet rendjének és a teremtettség rendjének? A tudásunknak és a hitünknek? Mi a reális esélye annak, hogy az ember önmagában és a külső természetben megbirkózik a rend helyreállításával? Vagyis, van-e és mekkora a túlélési esélye?

Az anyagi és az emberi tényezők kölcsönhatása

A környezetpusztítás globálissá válásának az okát – elsődlegesen – az ún. *dzsinn-effektusban* látjuk.

Az ember képes számos természeti folyamatot szabályozni. (Ezért már a természet urának képzei magát.) Az ember ugyanakkor *maga is része a természetnek*. (Tévesen azonban úgy véli, hogy a természettől eltérő világ különleges lénye.) Az ember azonban a saját természetét még nem ismeri igazán, s ezért önmagának nem ura.

Ezekből a tényekből nyilvánvaló, hogy az ember ugyan képes megbontani a természet működési egyensúlyát, de az önmaga által kiváltott problémák megoldásához nem nőtt hozzá. Vagyis a palackból kiszabadult dzsinn az ember fölé nőtt s pusztulással fenyegeti.

A dzsinn-effektus tanulsága nyilvánvaló: *az egész természetnek az emberiséget is magában foglaló nagy ökoszisztémájában az ember a leggyengébb láncszem*. A legnagyobb veszély mindig onnan fenyeget, ahol a legnagyobb a különbség az állam anyagi gazdagsága, a technika fejlettsége és az ember minősége között. Ez magyarázza, hogy a világnak – szinte versenytárs nélküli – leggazdagabb állama, az USA a legnagyobb környezetszennyező tényező, s így a legnagyobb veszélyforrás is – fizikai és lelki-erkölcsi szempontból egyaránt az egész emberiség számára. A magyarázat azonban nem mentség, sőt ez a tény erre a nagyhatalomra mindenkinél nagyobb önkorlátozó felelősséget ró.

A környezetpusztításnak, a saját életfeltételeink elpusztításának globálissá válását még jobban megértjük, s ezzel az emberiség e sorsproblémájának – a helyi Kárpát-medencei – megoldásához is közelebb jutunk, ha az *emberi és az anyagi tényezők viszonyát, kölcsönhatását* helyesen értelmezzük.

Ebben a kölcsönhatásban az *emberi tényező a meghatározó*, s az anyagi tényező a meghatározott. A kölcsönhatásban a *cél is az ember*, az ember jóléte és ehhez szükséges fejlődése, s az anyagi tényező az eszköz. Az anyagi eszközök és feltételek fontosak ugyan, de csak eszközök, s megfelelő minőségű ember nélkül mit sem érnek. A kultúra hanyatlása ott következik be, ahol az emberek ezt a meghatározottsági viszonyt megfordítják, s magukat megalázva, eszközzé alacsonyítva az anyagiakat tekintik meghatározó oknak.

Gyökeres szemléletváltásra van szükség tehát. Indokolására csak egyetlen példát említünk. A mai ember anyagiassá beállítottságában a technikától vár megoldást, csodát, de a saját lelki erejében, fejlődésében nem hisz, pedig minden technikai vívmányát lelki képességeivel hozta létre. Elvakultságában és manipuláltságában nem veszi észre, hogy a világ igazi problémája – s már legalább nyolcvan-száz éve – pszichológiai probléma. Pedig a hatalom és a média szakemberei ugyanennyi ideje a pszichológia eszközeivel uralkodnak. Az értelmiség körében ma a pszichológusoknak van a legnagyobb felelőssége!

Az ember rejtélye

Minden eszmélő ember életében egyszer legalább, egy csendes órán elgondolkodik azon: kicsoda az ember? Mi az életünk értelme? Sőt talán még azon is eltöpreng, hogy ki igazít el, hogyan dönthetjük el mi a helyes irány, ha válaszúthoz értünk?

Az élet lényege megfoghatatlan titok. Ezer kérdéssel bombázzuk, millió választ ad, mégis megfejtethetlen. Minél többet tudunk meg róla, annál több, újabb kérdés fogalmazódik meg bennünk. Minél több tárul fel szépségéből, gazdagságából, annál félelmetesebbre tágul mélysége. Nem tudjuk, hol van a kezdete, s van-e vége. Az egy sejt szintjén éppoly megfejtethetlen, mint maga a világmindenség. Az örökkévalóság ugyanolyan természetes benne, mint a pillanat varázsa.

Nem tudjuk, de úgy sejtjük, hogy amit léleknek nevezünk, az csírájában valamiképpen már az étellel együtt, annak forrásánál jelen volt. Amikor önmagunk rejtélyét bontogatjuk, már önmagunkról sejtjük meg, hogy *a lélek az ember élő lényege*, amely átjárja minden sejtünket. Ma már a genetika, a klónozás lehetősége ezt bizonyítja is. A lélek valósággal létezik, hiszen nem lehet nem létező az a lelki jelenség – érzés vagy gondolat –, amely röntgennel kimutatható gyomorfekélyt, gyógyító orvosságot, vagy éppen pusztító fegyvert hoz létre. Ugyanakkor tapasztalataink nyomán a kettősség élménye is szorongat bennünket: *a test és a lélek, a jó és a gonosz együttes élménye*. Ám azt is tudjuk, hogy egy cselekvésünknek nem lehet két alanya, hanem csak egy. Ma már a tudomány segítségével közelebb jutottunk önmagunk, vagyis a lélek rejtélyének megoldásához, noha ezt a kérdést – valószínűleg a válasz miatt – még a legtöbb pszichológus és pszichiáter is megkerüli.

Az ember, bár nagyon bonyolult, mégis egységes élőlény. Cselekvéseinknek, tevékenységünknek *egyetlen alanya* van és ez a *testtel egyetlen állománnyá egyesült lélek*. Az ember természeti lény, lelki természetű lény. Leleki

természetünknek a tudattalan gyökerei az előemberi – mondjuk ki nyugodtan: állati – állapotig nyúlnak vissza. Az emberi lélek, tudatosuló lelki természetünk mintegy 2,5–3 millió éves törzsfajlódás (filogenezis) eredménye. Az *ember: egységes, tudatosuló lelki természetű és cselekvésben tökéletesülhető élőlény*.

Az emberben, a lelkünkben egyszerre jelenlevő *jó és gonosz kettőssége* is oldható. Ehhez azonban *tudásra és hitre* egyaránt szükségünk van. Ez élő erkölcsi, azaz etikai probléma. Itt is az élet forrásáig kell visszanyúlnunk, mivel az etika valósága nem – a bármilyen szép és nemes – eszmék világa, hanem az etika valósága maga az ember. *Az etika az ember belső önfejlődésének – embersége kibontakozásának, kiművelt emberfővé válásának – a törvénye és az alapelve: az élet legnagyobb értékére emelése.* Az élet tiszteletének ezt az etikáját Albert Schweitzer fejtette ki Kultúra és etika című művében (1923). Az alapelvről ezt írja: „... minden általánossága ellenére elemi erejű, bensőséges, ami az embert, ha egyszer megvilágosodott benne, többé nem engedi el. Természetes módon jut szóhoz minden megfontolásában, nem szorítható háttérbe és szüntelenül a valósággal való szembesülésre kényszerít. Elemi erejű, mert természetes hajtóereje van, a minden emberben munkálkodó élni akarás (életösztön), amelyet minden élethelyzetünkben – ennek várható hatásaival, következményeivel együtt – tudatosítani kell. Így ébredünk felelősségre. Ez az élettisztelet etikájának a *tartalmi lényege*: a bensőleg szabadabbá és gondolkodóvá vált ember határtalanná váló *felelőssége minden élettel szemben, amely a hatókörébe kerül.* Természetesen – ahogyan az életünkben minden apró belső fejlődésért – az etikussá válásért is minden nap újra meg újra meg kell küzdenünk. Nem véletlen, hogy a destruktív erők az egyes emberek és embercsoportok erkölcsi felőrlését az élni akarás gyengítésén vagy éppen gátlástalanná liberalizálásán keresztül érik el.

Éppen ezért lenne életfordító jelentőségű, ha a *lélek természettudományos felfogása* végre az *általános műveltség szerves részévé válna.* Az orvospépzéstől és az egészségügytől kezdve a közoktatáson, a közvélemény formálásán át egészen a gazdasági életig gyökeresen és egészségesen alakíthatná át a társadalom életét.

Emberségünknek, etikánknak legmélyebb természeti gyökerét, a hit és tudás egységében ennek a megélését *Albert Schweitzer* így írja le: „A világigenlésben, az etikában ugyanis a bennem megnyilvánuló egyetemes élet akaratát teljesítem. *Életemet Istenben élem*, a titokzatos etikus Isten személyiségben, akit így a világban nem ismerek meg, hanem csupán mint titokzatos akaratot élek meg magamban.”

A lelki környezetvédelem elsődlegessége

A környezetvédelemnek a *két fő területe*: a külső környezetnek, a bioszférának a védelme és az ember belső környezetének lelki, erkölcsi védelme. Az utóbbi kiinduló feltétele az elsőnek. Miért? A válasz kézenfekvő. A külső természet működési egységének, rendjének a helyreállítására csak az képes, aki a természet rendjét önmagában helyreállította és – a szó teljes, lelki és erkölcsi értelmében is – egészségesen él. Ezt az állításunkat két példával

támasztjuk alá úgy, hogy abból a környezetvédelmi tevékenység szemléletmódja is világossá váljék.

Török Zoltán, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Geológiai Tanszékének professzora 1939-ben, az Erdélyi Múzeum XLIV. kötetének 2. füzetében arról számol be, hogy a Küküllő völgyének a pliocén kortól a holocénkor napjainkig tartó kialakulását vizsgálva, mennyire elgondolkodtatta őt egy 1932-es nagy hóolvadáskor bekövetkezett földcsuszamlás. Ezt geológiailag indokolatlannak tartotta. Vizsgálódásában eljutott Segesvárhoz, a Segesd patak torkolatvidékéhez, majd öreg emberek útmutatása nyomán a városi mérnöki hivatalig, ahol megtalálta a patak csatornaszerű új mederbe terelésének a tervét, amelyet 1858. április 9-én írtak alá. Eszerint a Segesd patak alsó szakaszát megrövidítették, és ezáltal a meggyorsult víz négy méterrel mélyebbre süllyesztette a patak összes oldalvölgyeinek erózióbázisát. „Ez a mesterséges eróziósüllyedés indította meg 1862-ben a Segesd egész vízrendszerében a vizek újabb kivájó munkáját és bontotta meg a lejtők egyensúlyát úgy, hogy még ma, 78 év után sem jutott el a völgyzsélesítés nyugalmi helyzetébe. A völgyfalak suvasodásai és omlásai a völgy lakosainak tetemes károkat okoztak, amint az 1932-es év is megmutatta, szőlőket, épületeket tettek tönkre a lejtőmozgások.” Török Zoltán tanulmánya ezen fejezetének a címe: Az ember, mint geológiai tényező. Ebben a segesvári magisztrátust mutatja be, mint elsőrendű geológiai tényezőt, amelynek „technikailag nagyon, de geológiailag meg nem gondolt” beavatkozása indította el ezt az eseményt.

Török Zoltán professzor valójában a korszerű, multidiszciplinárisan rendszerszemléletű és emberközpontú *környezetvédelmi gondolkodás előfutára*. Anélkül, hogy az ökoszisztéma kifejezést használta volna, korát messze megelőzve *egy kölcsönhatásrendszerben mutatta be a természetet, az épített világot és az embert*.

A tudományok mai fejlettségének a szintjét a másfél évszázaddal ezelőttivel összehasonlítva, egy súlyos – erkölcsi vonatkozást is tartalmazó – következtetést kell levonnunk. Ami a környezeti beavatkozások területén a 19. század közepén még csak szakmai tévedés volt, az ma már – gondoljunk csak a tiszai ciánszennyezésre, vagy a szennyezésen kívül falupusztítással is járó erdélyi aranykitermelés tervének végrehajtására – bűn, tömeges büntett, sőt egyes esetekben emberiség elleni büntett.

A másik példa az anyanyelv ápolásáról szól. Nem is gondolnánk, hogy a kulturált, szabatos, magyaros beszéd a lelki, szellemi környezetvédelemnek nem elhanyagolható területe. Kodály Zoltán 1939-ben a Magyarország a zenében című írásában (megjelent még egyszer 1992-ben reprint kiadásban a Szekfű Gyula szerkesztette *Mi a magyar?* című kötetben) a beszéd zenei vonatkozásával kapcsolatban a kísérleti egészségtan megalapítóját idézi: „*Pettenkofer* szerint szenny mindaz az anyag, ami nincsen a helyén. A magyar kiejtés megtisztítása az idegen elemektől egyik legégetőbb feladata volna minden rendű iskolánknak.” *Kodály Zoltán ezzel a kijelentésével a szellemi, erkölcsi, önvédelem és környezetvédelem szószólója.*

Kodály Zoltán kijelentése több szempontból is elgondolkodtató. Egyrészt komoly figyelmeztetés számunkra, hogy ő már a magyar kiejtés idegen elemeit is – például a pesties éneklő hangsúlyt – eltakarítandó szennynek tekinti. Másrészt a szennynek idézett meghatározása a rend szónak az értelmét világítja

meg új oldalról. Ahol valami nincsen a helyén, ott – a fizikai és a szellemi világban egyaránt – nincsen rend és az a valami szenny. *A társadalmi életben* például – az angol parlament alsóházában 1855-ben megfogalmazott alapelv szerint – a rend: „megfelelő embert a megfelelő helyre!” A kontraszelekció tehát szemétermelés, mivel, ha egy adott pozícióba nem a megfelelő ember kerül, akkor az – Pettenkofer szerint – szennytermelés.

Amíg az ember a természetbe nem avatkozott be, rend volt, működési rend, azaz egység. Ma azonban csak akkor lesz újra, ha a természet rendjét először önmagunkban állítjuk helyre, azaz az élettisztelet etikájának értékrendje szerint élünk. A külső és a belső *környezetvédelem* ezért etikus *életvédelem*.

Már az ókori rómaiak megállapították: „*rend a lelke mindennek*” („ordo est anima rerum”). De *mi a rendnek a lelke*, lényege? Nem szójáték csupán, hanem igazság, ha így felelünk: *a léleknek a rendje*. Ma a lelkünk szennyesétől szenvedünk, szenved az egész világ. Pedig valamikor az idők kezdetén a teremtésben rend volt, hiszen „látá az Isten, hogy minden, amit teremtett vala, imé igen jó” (1Mózes 1,31).

Az utolsó nagy kérdésünk éppen ez: van-e találkozása a természet rendjének és a teremtés rendjének?

Az élet működési egységének a helyreállítása

A természet és a teremtés rendje az emberben találkoznak. Ezt azonban csak az veszi észre, akiben a hit és a tudás összhangban van.

„A hit és a tudás szétválasztása olyan tudathasadási tünet, amely az újabb kor zavart szellemi állapotát jellemzi” – írja *Carl Gustav Jung* (1957-ben) *Jelen és jövő* című írásában. Az ember és szimbólumairól szóló posztumusz munkájában pedig így szól: „A modern ember (...) vakon nem látja, hogy racionalitása és hatékonysága ellenére olyan erők szállják meg, amelyek ellenőrzésén kívül esnek. Istenei, démonjai egyáltalán nem tűntek el: pusztán új nevet kaptak. Nyugtalanlásba, homályos balsejtelmekbe, pszichológiai zavarokba, csillapíthatatlan gyógyszer-, alkohol-, nikotin-, és életéhségbe, és mindenek fölött neurózisba hajszolják.” Az eredmény szempontjából mindegy, hogy a homo sapiens hitetlen, vagy a homo religiosus tudatlan, egyként károsítják az emberiséget. Az írástudó árulása éppoly veszélyes, mint a dogmatikus vagy fundamentalista hívő korlátolt fanatizmusa. Mindkettőnél az egymással összehangolt életteljes egység helyeállítása szükséges.

A tudomány és hitünk szilárdságának érdekében világosan kell eligazodnunk e kérdésben. A kettőt meg kell különböztetni, s ugyanakkor látnunk kell: *a tudás és a hit egyaránt fejlett együttes működése biztosítja az ember egészséges életvezetését*.

A hit és a tudás ugyanazon valóság eltérő dimenziói megragadásának egymást kiegészítő funkciói. *A hit* a tudás mellett – a legnagyobb tudás mellett is! – az *a tudattalanban gyökerező*, s adományként kapott, *rajtunk uralkodó bizonyosság, amellyel az istenkép alapját tevő Isten valóságával kapcsolatba kerülök*. A hit a tudásnak segít felelős, erkölcsi tartását megőrizni. A teológusnak viszont – az erős, élő hit mellett is – a tudása gyarapítására van szüksége, hogy hitre szoruló korát és a hitre szoruló mai embert jobban megismerje s valóban tudjon rajtuk segíteni.

Az egyes ember és a közösség is csak akkor válik újra normálissá, egészségessé, etikussá, ha bennük a hit és a tudás újra összhangba kerül – főként az *értelmiségben*. Ekkor életkörülményeink is javulni fognak.

Csak a hit és a tudás összhangjában döbbenünk rá, hogy a teremtés, a teremtettség lenyomatát magunkban hordjuk. Az istenképűségünk a Teremtő megállapítása – „teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságára” – és ez nem szabad, hogy felfuvalkodottá tegyen. Nem vagyunk istenek, csak az Isten képviselői. S valóban: mély lélektani tapasztalás – amely a primitív és a modern kultúrák mítoszait és alkotásait is figyelembe veszi –, hogy minden ember lelke legmélyén, mint életerő forrása, működik egy istenkép, az Isten ősképe (archetípusa). Ez az emberré válásunknak tudatelőtti korszakában vésődött belénk, ezért Isten nem tekinthető a tudat kitalálásának.

Így találkozunk bennünk s válik egyszerre tudássá és hitté, hogy a *természet és a teremtés rendje* – noha különböző „nyelven” nyilvánulnak meg – *egy és ugyanaz*.

Az élet működési egységét önmagunkban, az emberi közösségekben (népben és nemzetben), valamint a természetben csak a hit és a tudás összhangjában állíthatjuk helyre. *Ez szüntelen megújulást követelő feladata minden egyes embernek s minden egymást követő nemzedéknek*. A természetben ez az élet természetes ritmusában adott. Az ember azonban csak olyan mértékben képes erre, amennyire elfogadja a megváltás örömhírét, s az Úr tenyerén bűnbánó önismerettel születik újjá. Ez a teremtés naponta megújuló természetes csodája bennünk.

Előadásunkat *Wass Albert* szavaival kezdtük. Befejezésül szintén neki adjuk át a szót: „A természet örök rendje ez, és mi kötve vagyunk a természethez, mint a növények, vagy mint az állatok...

Minden vagyonodat elvesztetted. A virágok is elvesztették szín pompás ékszereiket, csak pusztá gyökerük maradt meg a föld alatt. Azért ne hidd, hogy most már többé soha nem fognak virágozni...

Nézd a költöző madarakat. Fáradt csoportokban most térnek meg tengerentúlról. Semmijük sincs, igazán semmijük. Csak az a két kis fáradt szárnyuk. Szinte ájultan hullanak alá pihenni a bokrok közé.

De holnap reggel, ha felkelsz a nappal és kijössz ide, hogy megkeressed őket: vidám fütyüket messziről hallhatod már. Fürgén szökdelnek az ágak között, hernyót keresnek és száraz mohát a fészekrakáshoz. Figyelheted, milyen vidáman hordozzák a csőrükben a vékony gallyakat s fonnak belőle nótaszó mellett új otthont fiaiknak.

Amiért ember vagy, azért tanulhatsz még sokat a madaraktól.” (*Te és a világ. Mindent újra kezdünk.*)

Dr. Rókusfalvy Pál

Az ember, a természet és a történelem szépségei között

Norvégiai utazási tanulságok

A gyülekezeti testvérkapcsolatok áldásaként immáron második alkalommal utaztunk feleségemmel Norvégiába. Már a júniusi utazás is meglepetésekkel szolgál. Miközben Nyugat-Európa fölött sötétben repülünk, az északi partok felett világosodni kezd ismét. Tíz óra elmúlt, mire Oslóban leszáll a gépünk, éjjel előtt érkezünk meg Balkéba. Norvégia legnagyobb taván, a Mjösán még éppen ragyog a Nap, mintha megfürödne elalvás előtt. Aztán lebukik a hegyek között, s hajnali háromkor ismét feltűnik a láthatáron. Az északi országban rövid a nyár, a nappalok viszont éppen ilyen hosszúak. Sőt, fent északon le se megy a nap. Télen pedig fordítva. Elgondolkodom, miért is lenne lehetetlen Istennek olyan országa, ahol éjszaka nem lesz többé. Június vége van, itt-ott már érni kezd a világhírű földieper. A kőrengeteg tisztásain farmerek gyűjtik be a takarmányt, máshol virágzik a krumpli, s néhány repcetábla üdesárga virítása színezi a végtelen zöld országot. A családi farmok apáról fiúra szállnak. A család elsőszülöttének, esetenként a második gyermeknek meg kell őriznie az atyai örökséget. Persze nyoma sincs a mifelénk oly leértékelt parasztbecsületnek.

Mandar Elde lelkész nemrég költözött családjával az állami támogatással épített új parókiába. Ablakaiból csodás panoráma nyílik a Mjösára. Az elegáns és barátságos lelkészlakásban különös élet zajlik. Christine tiszteletes asszony ugyanis vak. Az élete azonban világít. Rendkívül barátságos, szelíd teremtés, aki biztonságosan mozog földszintről emeletre, sajátos házi kenyeret és tésztákat készít, főz és vasal. Megható az a háziasság, amellyel a lelkészférfj és három fiuk segítkeznek. Mindig rend és virág van az asztalon. Időnként Christine finom zongorajátéka és éneke járja át az otthont. Szeretettel érdeklődik, hogyan élnek nálunk a vakok, van-e szövetségük és mennyire segíti őket az állam. Alkalmanként különleges számítógépen dolgozik, vasárnap pedig ő olvassa fel az ígét a templomban.

A település többezer hektáron terül el, a mi fogalmaink szerinti óriás tanyavilágban, ahol egy-egy családi birtok és lakás között kilométernyi távolságok is lehetnek. A kerítések inkább díszítő jellegűek, kapu szinte sehol nincsen.

A vallási és kulturális közösségi célokat szolgáló gyülekezeti házban van a lelkéshiatal, titkárság, diakóniai központ, vasárnapi iskola, konyha és étterem. Ezen kívül még két templomban él a gyülekezet. Egyik régi műemlék a maga érdekes értékeivel. Itt egy esküvőn veszünk részt, a másikban a vasárnapi istentisztelet keretében találkozunk a gyülekezettel. Két keresztes is van. A gyakorta irigyelt, fejlett világban, ünneplő családok apraja-nagyja gyönyörű népies öltözetben érkezik Isten házába. Norvégia templomaiban kiváló orgonák szólalnak meg képzett orgonisták ujjai alatt. Az orgonaszó érezhetően megbecsült része az istentiszteletnek. Énekeskönyvük egyszerre őrzi a régi szép dallamokat és veszi át az újabb idők kegyes dallamait. Két éneküket is

lefordítottunk magyarra. Feleségem már norvég nyelven köszöni meg a fogadtatást és folytatja a mindennapi társalgást.

A templomok körül mindenütt temető. Kisebb méretű sírkövek őrzik az elhunytak neveit. A szerény sírkövek előtt gondozott virágtövek, egyébként az egész temető tökéletesen karbantartott, egyenletesre kaszált zöld terület. Nyoma sincs az otthoni pénzemészto betontemetőknek, kriptáknak, tucatjával száradó koszorúknak vagy művirágkoszorúknak.

Aznap délután még egy öregotthonba is ellátogatunk. A nagy vacsora példázatáról magam beszélek egy keveset franciául, Christine fordítja norvégra. A szuperkényelmes öregotthonban döbbenek rá az Ige üzenetére: a gazda hívogat a nagy vacsorára, de nekünk az ismert okok miatt nincs időnk elmenni. S eljön az öregkor, amikor rengeteg idő lesz, s külön kegyelem, ha nem öregkori depresszióban, hanem imádsággal, Isten dolgaival lehet tölteni a napokat.

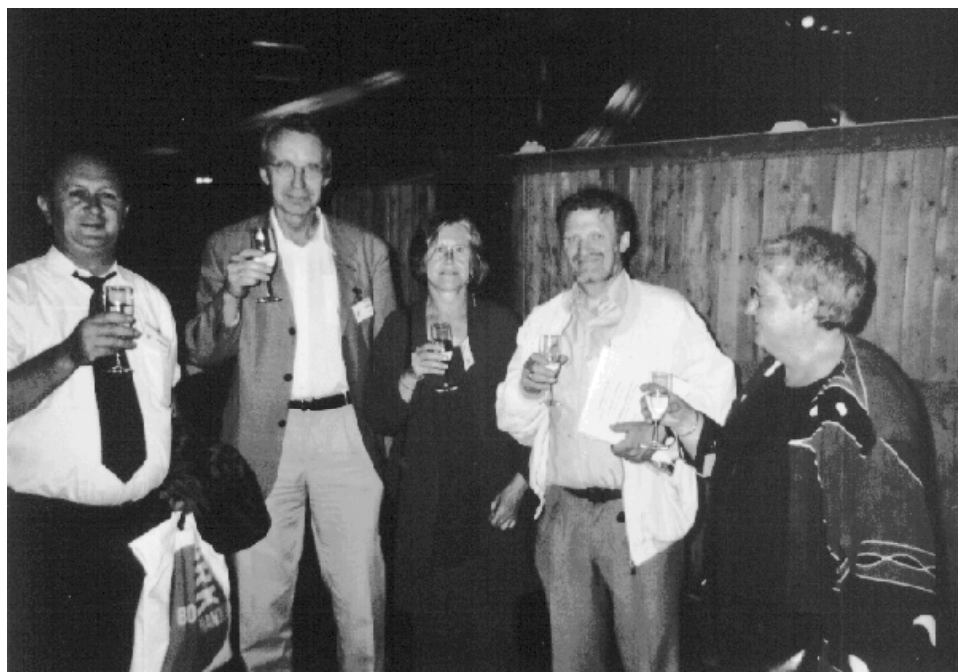
A jól felszerelt gyülekezet, kiválóan karbantartott épületek láttán se gondolom, hogy itt mindenki buzgó templomi adakozó lenne. A lelkész és egyházi alkalmazottak fizetését az állam fedezi, amolyan államegyházi rendszerben él a norvég evangélikus egyház, s nagyvonalúan támogatja a felekezeti oktatást. Magnar atya elmondja, hogy ez a vidék nem túl vallásos, de az aktív hívők sokat áldoznak az egyházukra, megérezték az emberek a keresztyén gyülekezet értékét. Egyre többen méltányolják azt is, hogy felkaroltak egy romániai gyülekezetet. Harald Sætter és Nóra otthonában már családtagok vagyunk. Csodálkoznak, hogy mi lelkészek otthon disznót tartunk, baromfit nevelünk, hogy pótoljuk a fizetésünket.

A Mjosa partján autózva, majd átkelve egy hatalmas hídon, Lille-Hammerbe érkezünk. A téli sportok kedvelői előtt nem ismeretlen a név. Az itt található sportcsarnoknak nemcsak felszerelése, sokféle rendeltetése a szembetűnő, hanem a tetőzete, melyet egy felborított viking hajó formájára terveztek. Egyébként a hajós viking ősök tisztelete jelen van a nemzeti tudattól a népművészetig, az építészettől a turizmusig mindenütt. Olimpiai bajnokok emléktábláját betűzőm. Barátaink elmosolyodnak, hogy rögtön a fajtámat keresem, sőt az amerikaiak között is kiszúrom a magyar származásút.

Hamar városa püspöki székhely. Városnézésünk során ritka látvány egy romtemplom maradéka, de nem bontották le, hanem hatalmas üvegborítót szereltek fölé. Kulturális rendezvényeket, koncerteket tartanak alatta. A püspöki székhelyen igen kellemes meglepetés vár: finn, lengyel, orosz, magyar vendégek találkozója, akik valamennyien a keresztyén egyházak trondheimi konferenciájára kaptak meghívót, de itt elbeszélgetnek, ismerkednek, beszámolnak gyülekezeteik és egyházaik életéről. Jól esik, hogy érdeklődnek kisebbségi helyzetünkről. Beszámolok a gyülekezet életéről, egyházi ingatlanaink várt restitúciójáról.

Négyszáz kilométernyit autózunk Trondheim felé. Közben nemcsak pihenni állunk meg olykor, hanem újabb és újabb csodákat kell emlékezetünkbe vésni. Lehetetlen nem észrevenni az előzékeny autósmorált. Nem dudálnak rá az előtte állóra, mihelyt kigyúl a sárga lámpa, s meglepően előzékenyek a gyalogossal szemben. Helyenként fényrendőrlámpák állanak. A fotocellák ritkán működnek, de akkor szigorú büntetésre számíthat a gyorsajtó.

Valamikor tanultunk a gleccserekről, de sohse gondoltam, hogy egy június végi napon ott állunk az örök hó és jég tetején. S olvad-olvad a jég, zuhog le a völgybe a víz, a magas hegyek alatt viszont hamisítatlan nyár van. Számunkra

Lasse Gran és Magnar Elde lelkipásztorok köszöntenek bennünket

ismeretlen növényekkel, virágokkal, cserjékkel találkozunk. Csak a fenyők ismerősök igazán. Adott szakaszon ott van a tundra, a maga még különösebb növényzetével, hol a rénszarvasok a zord télidőben patájukkal kaparják ki az életmentő zuzmót. Ők is szimbólumai ennek a bámulatos országnak, akár csak a manók, akik képek és fafaragások, turistáknak szánt miniatűrök sokaságából nevetnek az utazókra. S ebben a hatalmas turistaparadicsomban, akár az országutaktól távoli részeken is, mindenütt tiszta menedékházak, illemhelyek, szemétládák állnak. Nem szokás itt eldobálni a pillepalackot, de még a cigarettavéget sem. A menedékházak erkölcsi törvénye, hogy az ott meghúzódók, amikor tovább mennek, élelmet hagynak esetleges szükséglet szenvedőknek.

Műemlék templomok mindenütt. Legrégebbiek a fából építettek. Egyik ilyen templom még a keresztyénség előtti faoszlopokon nyugszik. A majdani toldás a korai keresztyénség idejéből való, s egy újabb bővítés későbbi korokból. A kis templomban ma is tartanak istentiszteleteket. Csupán a biztonsági készülékek és az orgona modernebb e szentélyben. S micsoda megtiszteltetés! Az idegenvezető megengedi, hogy két percet játszam az orgonán. Éppen elég idő a Székely himnuszra.

Trondheim, nagyságrendben Norvégia harmadik városa. 1997-ben, a keresztyénség felvételének ezredik évfordulóján már jártunk itt. Ismerősként tűnik fel a pompás Nidaros dóm, a város büszkesége, Jeruzsálem, Róma, Santiago de Compostela után Európa negyedik zarándokhelye. Kollégám úgy fogalmaz, Oslo a világi főváros, Trondheim az egyházi. A keresztyén egyházak konferenciája most a jeles alkalom, amelyre több száz hivatalos egyházi küldött és meghívott látogató érkezett. A konferencia résztvevői ökumenikus istentiszteleten vesznek részt a Nidaros dómban. Nem túl szigorú biztonsági intézkedések, hanem inkább példás rend és tisztelet közepette, Trondheim püspöke kíséretében bevonul a norvég

király. Megható, hogy több tucatnyi nyelven mondjuk egyszerre a Mi Atyánkot és énekeljük az „Áldjad én lelkem a dicsőség erős királyát“.

A konferencián rengeteg téma kerül terítékre. Az európai népvándorlás és a kisebbségi egyházak témája érdekel mindenképpen. Előadások, hozzászólások, kommentárok, de vita és feszültség nélkül. Mintha ünneprontás lenne szóba hozni a romániai történelmi egyházak ingatlankérdéseit és a hiányzó kultusztörvényt, s mintha levegőváltoztatás céljából vándorolt volna el több tízezer magyar Erdélyből. Csupán Bölcskei Gusztáv debreceni püspök hozza szóba a határon túli magyarság támogatását.

A város viszont nagyon szép és érdekes. A fjordon kisebb-nagyobb hajók közlekednek, sok-sok családi bárka áll a kikötőkben. A halüzlet kínálja a tenger kincseit, a rák- és halféléktől a bálnahúsig.

Visszatérőben ismét a természet és történelem szépségei között utazunk.

Régi kedves barátunk Lasse Gran atya, az érbogyoszlói gyülekezettel testvérkapcsolatban lévő gyülekezet lelkésze. Egy délutánt náluk töltünk. Az összegyűlt testvérek majdnem mind ismerősök már, s a szeretet is a régi bennük, mindenről tudni akarnak. Egyébként ezek a teadélutánok remek gyülekezeti alkalmak. Mindenki hozza a finom süteményeket, teát, kávé, elbeszélgetnek, Igét olvasnak, énekelnek, jövőt terveznek.

Jan testvér és felesége meghívnak egy estére. A szokásos magányos elszigeteltségben a nyugdíjas tanárnak külön kis szobája van. Ez is szinte gyakorlat Norvégiában. Ki barkácsol, ki tanulmányoz a maga külön szobájában. Jan testvér az interneten böngészi a világot. Gyors gombnyomások nyomán bevillan a képernyőn Paptamási, Nagyvárad, az Egyházkerület.

Idegenben külön élményt jelent, ha fajtánkkal találkozunk. Meglepetésünkre, a szálloda éttermében Csúry Istvánnal és Antal Jánossal futunk össze, akik Nagyvárad hivatalos küldöttei. Egyik napon magyar barátokkal is találkozunk. Három magyar egy északi parkolóban. Perceken belül hangosak vagyunk. Balatoni Jóska boldog apa, fiának azelőtt két nappal volt az esküvője. Somogyi bográccsossal, rántott csirkével, somogyi népviseletben. Otthonában pedig minden megtalálható, ami a magyar hazára emlékeztet.

Utazás haza. Számunkra hihetetlen, hogy egy repülőt is le lehet késni. Ezért Frankfurtból ötórás várakozás után szállhatunk tovább Budapestre. A kezdeti bosszúság hamar szertefoszlik. Szinte nem tudunk betelni a percenként beérkező és felszálló gépek látványával. S közben lekésett és ellopott történelmünk szorongatja a torkomat.

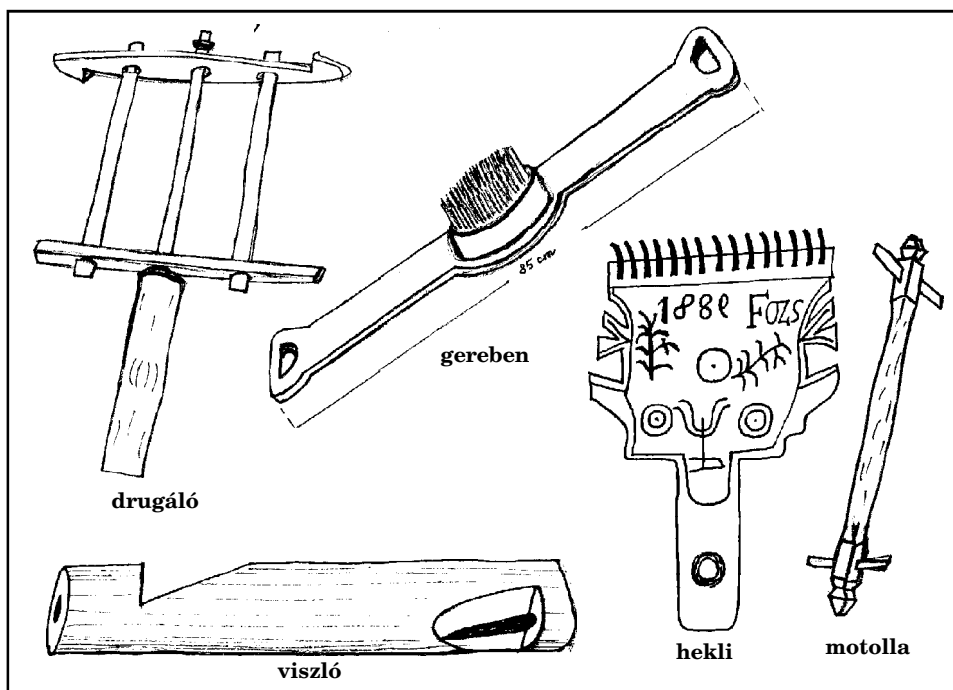
Régi eszközeink

A 20. század elején az ipar lassanként kiszorította régi eszközeinket. Ezeket részint modern eszközökkel váltották fel, másokra ma már egyáltalán nincs szükségünk. Így régi eszközeink felkerültek a padlásra, vagy teljesen eltűntek, esetleg még megmaradtak az öregek emlékezetében. De lassanként innen is kikopnak. Mivel ma már csak muzeális értékűek, ezért meg kellene menteni őket az utókornak, hisz ezek magukon őrzik őseink tudását, ötleteit, tapasztalatait, népművészetét. Ezek közé tartoznak a kendermunkával kapcsolatos eszközök: kendertörő, a kézi gereben, a szegrózsás talpas gereben, az ülörokka vagy gyalogrokka (talpas guzsaly), a kereketrokka, különböző cérna- és kötélfonó orsók, a fajfa (melyre kézzel tekerték a fonalat), a fonaltekerő drugáló, a motolla, a fonalvezető viszló, a csüllő vagy csörlő, a gombolyító és a szövőszék, a hozzá tartozó vászonfeszítővel és vetélővel. Végül meg kell említeni a kötélfonót, a mángorlót és a sulykolót is.

A **tiló**, más néven kendertörő, a kender és a len törésére és tisztítására használt eszköz. Egykarú emelő módjára működik: az egyik végén csapszeggel rögzített vágókarját belevágják az alsó párhuzamos élek közé, hogy a keresztbe fektetett kender- vagy lenszárakat megtörje, megpuhítja a rostokat, s megszabadítja a fás részekről, a pozdorjától. A pozdorja a kendertörés közben a rostok közül kihulló, összetört fás törmelék.

Mángorlók és sulykolók

A tiló szó honfoglalás előtti török eredetű szó, amely elsősorban bőrtörő, bőrpuhító jelentésű. Az egykori nomád népeknél a tiló fogazott volt és bőrtörésre, esetleg kendertörésre is használták. Az életforma fokozatos változásával, a földművelő gazdálkodás fejlődésével a bőrtörő kendertörő eszközzé módosult, s így a fogazottság elmaradt róla. Az Alföldön egyes helyeken megmaradt.

A **gereben** ősi eszköz, amelyet gyapjú- és kender- vagy lenrost fésülésére használtak. Lapát alakú, nyeles faeszköz, melynek szélesebb részén egy, de leginkább két hegyes szegsor van beverve. Egyszerre két azonos kézigerebennel dolgoznak. Az egyiket széken, padon vagy asztalon rögzítik, fogaiba beleakasztják, beverik a rostot (szösz), a másikkal pedig a szálakat simára fésülik. A gereben használata főleg az erdélyi magyaroknál található meg. A magyarban használt gereben szó a szláv greben (fésű) szóból származik. A magyarság a honfoglalás után a délszláv népcsoportoktól vette át e számára új eszközt, szláv nevével együtt.

A **héhel** fakorongba ágyazott, deszkára erősített szegrőzsa, melyet szintén rostfésülésre használtak. Használatkor vagy vízszintes helyzetben rákötik egy székre, teknőlábakra, vagy pedig ferde állásban kézzel és lábbal rögzítik. A szegrőzsába vágva a rostcsomót, kiszaggatják belőle a csomósodásokat, majd a kézben maradt hosszabb szálakat simára fésülik. Elterjedt mindenütt a magyarlakta területeken, s népi neve általában gereben. De Erdélyben héhel, héhelő, héhő, léhel, léhelő néven ismert. Ezek a német Hechel szóból származnak. A héhel a középkor elején Nyugat-Európában alakult ki a gerebenből, szegsorai számának megnövekedésével. A 12–13. században Erdélybe telepített németek hozták magukkal. Ahol erősebb volt a német

hatás – főleg a magyar alföldön – a héhel termékenyebb eszköz lévén kiszorította a gerebent, de megtartotta annak nevét. Erdélyben párhuzamosan használatban maradtak az eszközök és neveik is.

Ugyaninnen kapta a nevét a Hegyköztótteleken használt hekeli, a gyalogszékbe helyezett rúd csúcsába húzott két kézigerebenes kenderfésű.

Csörlő, csöllő, csüllő – fából készült lendkerekess tengely, amelyet tenyérhúzással hoznak forgásba, hogy a hegyes végére húzott kis csévére a fonalat feltekerjék. A cséve 8–12 cm hosszú nád vagy bodzafa csövecske, amelyre a készülő szövet keresztzál fonalat hajtják fel a csörlővel, hogy azután a vetélőbe helyezték. Csörlőként használható a rokka is, különösen pedig a fonókerék vagy kereketrokka. A fonalat arasznyi vagy ennél is nagyobb, a két végén gyűrűsen megvastagadó, vagy karikában végződő csövekre, fájfára (fejfa, fájfa, fejfok) cséválták és erről végezték a fonalfelvetést.

A **szövőtábla** arasznyi, vagyis 15–20 cm széles, 25–35 cm hosszú, 1 cm vastag fatábla, amelyen egymás mellett 10–15 hosszanti rés, közöttük, a tábla középvonalában lyukak sorakoznak. Szalagok és laposkötelek készítésére szolgált. A fonalakat egyenként fűzik be a résekbe és a lyukakba, melyek hosszúsága megfelel a készítendő szalag vagy kötél hosszának. A fonalak egyik végét összefogva a madzagkötő asszony a hasán a köténye kötőjéhez köti, majd leülve, lábának nagyujjára, vagy egy földbeszúrt botra hurkolja a fonalköteg másik végét, olyan távolságban, hogy maga előtt kissé megfeszítse. A befűzött szövőtáblát körülbelül a térde fölött tartja, amely szélességének megfelelően síkba rendezi a fonalakat. A tábla megemelésével a lyukba fűzött páratlan fonalak megemelődnek, a réseken csúszó páros fonalak alul maradnak. A keletkezett nyíláson átvetik a keresztfonalat. A tábla lenyomásával a lyukba fűzött páratlan fonalak lenyomódnak, a résekben csúszó páros fonalak felül maradnak. Az így keletkezett ellentétes nyíláson visszadobják a keresztfonalat. Majd a tenyér élével, vagy egy fakéssel egymásra verik a keresztfonalakat, hogy egymáshoz tömörüljenek. Ez úgy működik, mint a szövőszéknél a nyüst. A kész szalagot, vagy laposkötelet a derékon gyűjtik össze.

A szövőtábla egész Európában ismert volt. A késői középkorban és az újkor elején díszes, dobozos szövőtáblák a felsőbb osztályok asszonyainak kézimunkaeszközei voltak. Észak-Európában sok áttörésszerű (25–50 rés és lyuk) táblákon még a század elején is mintás, színes szalagokat, öveket szóttek, az egész Kárpát-medencében ismert volt. Területenként más és más volt a neve: szövőtábla, szövődeszka, laposkötél-szövő, madzagszövő, madzagverő. Egyeseket vésett díszítéssel vagy felirattal láttak el, mint például egy Sítérben talált szövőtáblán a következő felirat olvasható: „Tekes Kálmán Készíttem 1931 Víg Rózsa Saját részére Szeretettből. III. VIII kán“ (vagyis harmadik hónap – március nyolcadikán).

A **mángorló** 60–70 cm hosszú, 7–11 cm széles, leginkább téglalap alakú fából készült eszköz, egyik végén rövid nyéllal. Alsó lapjuk gömbölydeden bordázott, felső lapjuk gyakran véséssel, ékrovással, karcollással díszített. A vászonanyagok, de főleg a kendervászon mosás utáni kisimítására, fényesítésére, mángorlására használták. A kisimítandó vásznat nyújtófára tekerték, majd a mángorló bordázott felével görgették, úgy, hogy jobb kézzel a nyelét fogták, bal kézzel erősen nyomták a mángorló felső lapját.

Asztalosok, bognárok (pintérek vagy hordókészítők), falusi faragók készítették, legtöbbször megrendelésre vagy ajándékkul. A legény a szeretőjének, a férj a feleségnek készített mángorlót. A régebbi, 18. századi darabokat ékrovással, vagy vésett mértani elemekkel díszítették, később virágdíszeket, jeleneteket karcoltak belé. Gyakran évszámot és feliratot találunk a díszítmények között. Például: „Készült 1889-be Veres Juliannának”, vagy „Készült – 1904 – Január – 16 – ikán – Bálint Ágnes részére”.

Sulyok, mosósulyok, sulykoló, mosólapicka. 18–20 cm hosszú, 11–13 cm széles, téglalap alakú, nyeles lapátszerű, rendszerint kemény fából faragott eszköz, amellyel a kilúgozott vásznat folyóvízben, tóban a mosószekre, deszkára, gerendára vagy egyszerűen egy nagy lapos kőre fektetve sulykolták, csapkodták.

Eleinte egyszerű ütőszerszám volt, hengeres, nyeles, bunkós végű formában. Ebből alakult ki a ruhamosásra alkalmasabb táblás forma. Első hazai említése Szalárdi János Siralmas magyar krónikájában (1662) olvasható: „Asszonynépek a folyóvízen ruhájokat mosván, sulykolván...”

A használatra készült sulyok legtöbbször egyszerű, díszítés nélküli. A díszített sulykolók ajándékba készültek a szerető, a jegyes, a fiatal feleség részére, melyre gyakran a megajándékozott nevét, az ajándékozás évét is rávésték. A bevésott díszítmények mértani alakzatok, rozetták, tulipánok, stilizált levelek. Ezeket egyenesen díszként használták, a falra akasztották. A legszebb példányokat Kalotaszegen Mákófalván, a Szilágyságban Désházán, a Székelyföldön Vargyason és Szovátán készítették.

Régi eszközeink egy másik csoportját a kenyér- és tészta sütéshez sorolhatjuk: cséphadaró, szita, dagasztóteknő, szakajtó, sütőlapát, kemence, kenyértartó, kürtöskalácsütő, csigacsinaló.

A csép, cséphadaró a gabonaszemnek a kalászból való kiverésére szolgáló kézi eszköz. A 20. századig fennmaradtak olyan egyszerű eljárások, amelyekkel már sok ezer évvel ezelőtt dolgozott az ember. Akinek kevés gabonára volt szüksége, az a tenyerével dörzsölte ki a kalászból a szemeket. Mások kocsikerékhez, létrához, széklábhöz verdesték a szálás gabonát, vagy földre fektetve husánggal csépeltek. A cséphadaró már fejlettebb eszköz. Egy 150–200 centiméteres nyélből és a 70–80 cm hosszú ütőből, a hadaróból áll. A hadarót a nyélhez erős szíj erősítette, oly módon, hogy a hadaró cséplés közben foroghat a nyél végén.

A cséplés helye a csűr (pajta) középső, simára döngölt része, a csűrszerű, vagy a csűr előtti térség, amelyet a nyomtatás szérűjéhez hasonló módon képeztek ki.

A kézi cséplés a magyar honfoglalás idején a hűvösebb, csapadékosabb nyugat- és észak-európai területekre jellemző cséplési eljárás volt. De ismerhették a magyarok is, amint az eszköz feledésbe merülő régi magyar neve, a másfélfa tanúsítja. A magyarok inkább az állatokkal való nyomtatással csépeltek. Vagyis lovakkal vagy marhákkal tapostatták, tipratták a kalászokat. A honfoglalás után a kézi cséplés és a nyomtatás egymás mellett élt. A szérűn történt nyomtatás belenyúlt az őszebe, a cséplés a télbe is, hiszen a csűr földjén, védett helyen nyugodtan lehetett csépelni. Az alföldi területeken a nyomtatás volt jellemző, még a domb- és hegyvidéken, illetve Erdélyben a cséplés. Ezt szüntette meg a 19. század végén megjelenő cséplőgép.

Dukrét Géza gyönyörű gyűjteménye

A sütőteknő, dagasztóteknő egyetlen darab fából faragott – kivájt keményfa teknő, a házi kenyérfőzés eszköze. Ebbe, kovászolnak, dagasztanak és érlelik a tésztát. A család 2–3 hétre való kenyértésztája elfér benne. Alakja mindig hosszúkás. Néha a négy sarkán fogóként kiképzett szarvak találhatók, melynek segítségével két személy hordozhatja. Egyes helyeken teknőlábakon áll, de leginkább csak az asztalra helyezik. A kiszakított kenyereket gyakran a teknőből egyenesen a sütőlapátra és azzal a kemencébe teszik. Egyes helyeken előbb szakajtóba helyezik s utána kerül a kemencébe.

Szakajtó, kelesztőedény, vājolókosár szintén a kenyérfőzés eszközei. Formája a kenyérével áll összhangban, ezért kerek, általában fonott kosár, esetleg fából faragott tál. A megkelt tésztából kiszakítanak egy kenyérnyi nagyságú darabot, megformázzák, majd berakják a vászonnal bélelt szakajtókosárba, ahol tovább kelesztik, hogy jó likacsos, lazabelű kenyeret nyerjenek. A vászon kiálló végével betakarják, hogy a tészta „ne fázzon meg”.

A kenyértartó kosár gyékényből készült. A kemencéből a sütőlapáttal kivett kenyeret tollseprűvel leseperték, de nem szelték meg azonnal, hanem kosárba helyezték. Így nem férhetett hozzá az éger.

A csigacsínáló a húslevesbe való csigatészta megsodrására szolgáló kézi eszköz, 8–12 cm hosszú, 6–10 cm széles, fából vagy cserépből készült finoman bordázott felület. Szélén díszesen faragott vagy csipkézett, hátlapján felirattal vagy virágokkal díszített. A meggyúrt és vékonyra elnyújtott levestészta szögletesre felvágott apró darabjait pálcikán sodorják a bordás felületen, hogy ezáltal apró bordázott csigává alakuljon. Ma gyakran használják a régi szövőszékhez tartozó borda egy darabkáját, pálcikának pedig egy orsó vékonyabbik végét. Lakodalom előtt csigacsínálót tartanak, melyen a lányok és az asszonyok közös munkával készítik a lakodalomban szükséges nagy mennyiségű csigát.

A kürtőskalácssütő a szabad parázs melegénél sülő, kürtő alakú tészta készítéséhez szolgált. Finom kelt tésztából mintegy 2 cm széles csíkokat vágnak és ezt a tésztaszalagot kürtőskalácssütő fára tekerik fel úgy, hogy a tésztacsíkok széle egymásra tapad és egybesül.

A kürtőskalácssütő fa egy darab keményfából faragott vagy esztergált nyeles eszköz. A tészta helye a 9–10 cm átmérőjű, 30–35 cm hosszú hengeres, esetleg enyhén keskenyedő, csonka kúp alakú rész, amely egyik oldalon hosszú vékony nyélben, a másikon a feltámasztást szolgáló rövid, vékony szakaszban folytatódik. Az eszköz teljes hossza mintegy méternyi. Hengeres részére gyakran cserépborítás került, de régen a székelyeknél cserépből készült a henger, s a hosszú fanyelet átdugták rajta. Előnye az volt, hogy az átforrósodott cseréptől a tészta gyorsabban megsült. Hátránya, hogy hamar eltörött. Sütéskor a nyeles kürtőskalácssütő fát két oldalon állványra támasztva forgatták. Közben cukros tojásfehérjével kengették, mely barnásan, ropogósan belesül, néha vagdaltdióval is meghintették.

Készítették kis farudacskákon, sőt kukoricacsutkán vagy kórón is, kemencében sütve. Ennek neve botratekerics, dorongfánk vagy kürtősfánk volt.

Dukrét Géza
tanár

Megkeresni a századikat...

Gyülekezeti felmérés és falumisszió Dél-Biharban

Melyik ember az közületek, akinek ha száz juha van, és egyet azok közül elveszt, nem hagyja ott a kilencvenkilencet a pusztában, és nem megy az elveszett után, mígnem megtalálja azt? (Luk 15,4)

Dél-Bihar tájegységében a török hódoltság alatt hatalmas területeken néptelenedtek el, a nagyjából magyarok által lakott falvak. Így jött létre a mai – magyar szempontból – szomorú helyzetkép Nagyváradtól nyugatra, északkeletre a Hegyközben, keletre a Sebes-Körös mentén és leginkább délen, egészen Arad megyéig. Itt Szalonta térségében és a Fekete-Körös alsó bihari szakaszán alig maradt más egyházközségünk, mint néhány sziget: Tenke és Gyanta, Árpád és Erdőgyarak, a megye sarkában Ant.

Az elmúlt hónapokban többször is szárnyra keltek olyan hírek, hogy 2002-ig a Bihar megyei városokból (Nagyvárad, Szalonta, Belényes, Mihályfalva, Élesd) 38 ezren költöztek ki vidékre, elsősorban a városok gyűrűjében elhelyezkedő falvakba. Ezt a legtöbb elemző elsősorban a városokra jellemző elszegényedéssel magyarázta, amelynek az a következménye, hogy egyre többen

A 60 lelkes feketetóti gyülekezet temploma

hagyják el a városokat, s inkább falun vásárolnak maguknak házat. A Királyhágómelléki Egyházkerület felkérésére Fazakas Sándor nagyváradrogériuszi lelkész már egy előzetes felmérést is végzett és gyülekezeti központok kialakítási tervét is elkészítette. Ezután jött a felkérés, hogy ebben a térségben szükség volna egy teljességre törekvő felmérő munkára.

Mi ezt az adatot felhasználva határoztuk el, hogy kiszállunk a Várad környéki román falvakba és a több mint egy évtizede folyó teológusmissziók keretében felmérő munkát végzünk azzal a céllal, hogy az eddig nem ismert reformátusokat, evangélikusokat és katolikusokat felkeressük és nyilvántartásba vegyük.

Július 28. és augusztus 3. között két csoportra osztva indult el tizenkét teológiai hallgató, valamint három kolozsvári vallástanárképzős és bolyais hallgató a kijelölt 17 faluba. Az egyik csoport a Nagyváradon lévő Cigánymissziós központban volt elszállásolva, a másik csoport pedig a Szalontától 13 km-re eső, üresen álló feketetóti parókián.

Érdekes és rendhagyó volt ez a munka. Elsőként kiválasztottuk a felmérésre kijelölt területet, hogy egyhetes idő alatt valóban bejárható legyen. Úgy véltük, hogy ez alkalommal nem igyekszünk befogni a teljes román többségű területeket, hanem elsősorban Nagyvárad és Nagyszalonta gyűrűjében maradunk, és a Fekete-Körösnek és mellékvizeinek csak az alsó szakaszát érintjük. Az érintett területeken figyelembe kellett vennünk azt is, hogy Várad közelében jó néhány román többségű településen már szervezett gyülekezeti élet és rendszeres lelkigondozás folyik, elsősorban a nagyváradi-ősi, rogeriuszi és a réti gyülekezetek lelkészeinek köszönhetően, akik rendszeresen kijárnak e vidék egy részére. Ezekben a közösségekben a be(illetve ki)szolgáló lelkészek kérésére is családokat látogattunk és nagyhetet tartottunk.

Az előkészületekhez tartozott az is, hogy előzetesen feldolgoztuk a 2002-es román népszámlálás adatait, és jegyeztünk minden olyan községet, ahol legalább három személy vallotta magát magyarnak. Ennek a jegyzéknek alapján szétosztottuk magunk között a terület településeit és elkezdődött a terepmunka. A hét első felét a felmérésre terveztük fordítani, a további időt pedig a gyülekezeti munka megkezdésére, a családlátogatás és nagyhét tartására.

Szálláshelyeinkről reggelenként elindulva szálltunk ki falvainkba ismerkedni, lelkeket keresni, olyanokba, amelyekről szinte semmit nem tudtunk. A misszió ideje alatt felemelő és szomorú élményben egyaránt volt részünk. Első döbbenetünket a sok helyen tapasztalt hihetetlenül nagy szegénység és nyomor okozta. Eddigi ismereteinket igazolta az is, hogy az itt élő magyarság teljes egészében jövevény. Vannak régebb ideje kiköltözöttek, de legtöbbször az utóbbi 14 év alatt vándoroltak ide. Elsősorban a városi szegények, munkanélküliek, eladósodottak, akik a városi blokk-költséget már nem tudták fizetni, lakásukat eladták. De itt is csak rossz és nyomorgó házak vásárlására volt pénzük, és ide hozták hátrányos helyzetüket, hozták a nyomort. Ez is igazolja azt, hogy a bihari román falvakban élő magyarság helyzete elsősorban szociális kérdés.

Annak ellenére, hogy a magyarság a teljes területen magyar határsávban él, nincs elegendő értéke az anyanyelvnek, a hitnek, és igen nagy a nyelvi,

vallási közömbösség. Tanúi voltunk annak, hogy a gyermek megkérdezte: Mi is vagyok én anyu? Egy kicsit furcsának tűnt az is, hogy a családban egymás között magyarul beszélő emberek ortodox vallásúnak tartják magukat. A nagy nyomor mellett a régebben kitelepedők jelentős része tért át ortodoxnak, elsősorban a házasságok miatt, de nagy a szektásodás is.

Többen szégyenkezve mesélték el, hogy miért hagyták el vallásukat. Legtöbben a házasság révén váltak ortodoxokká, mivel a helybéli ortodox lelkipásztor csak úgy volt hajlandó összeadni őket választottjukkal, ha ők is felveszik társuk vallását. Azonban az ilyen esetek mellett találkoztunk olyan magyarokkal is, akiket annak idején református szüleik vitték el az ortodox paphoz, mivel református lelkész nem volt a faluban. Ez nemcsak a lelkészhiány egyik hibája, hanem sokkal inkább a sokszor jelentkező érdektelenségé, hiszen nem is olyan messze falujuktól lett volna református lelkipásztor, akit fel lehetett volna kérni a keresztelezésre. Persze ez a magatartás nem egészen általános, hiszen vannak olyanok is, akik éltek a lehetőséggel, és gyermekeiket reformátusnak keresztelték. Mindezek ellenére a legtöbb helyen nagyon szívesen fogadtak bennünket és akadt több ember is, aki felajánlotta saját házáat, ahol istentiszteleteket tarthattunk, amelyen később a településről heten-nyolcan is együtt lehetünk.

Munkánk legnagyobb öröme az ismeretlen és „felfedezett” emberekkel való találkozás, maga a megtalált lélek. Sokféle arc, sors, nyelv keveredik itt,

megnyíltak a lelkek, vád, panasz, kevés öröm is özönlött felénk. Azt éreztük, hogy hosszú évek mulasztásaiért mindannyian felelősek vagyunk.

Misszionárius elsősorban a már említett felkutatás volt a célja, azonban mi úgy gondoltuk, hogy azokban a falvakban, ahol találunk magyarokat, ott minden nap vissza kell menni, minden családot meg kell látogatni, azonnal meg kell kezdeni a gyülekezetgondozást, esti családi, kisközösségi áhítatot kell tartani, és ahol lehetett, vasárnap úrvacsorát is osztani. Ez a hét második felében és vasárnap meg is valósult összesen hat bihari faluban, Feketetóton, Bélfenyéren, Talpason, Oláhszentmiklóson, Cséffán, valamint Lesen. A

**Barabás Ferenc gondnok és testvére,
a magyarkakucsai egyház hűséges munkásai**

A missziós csoport a feketetóti parókia udvarán

hétnek a tulajdonképpeni eredménye az volt, hogy összesen mintegy 180 emberrel foglalkoztunk. Az istentiszteleteken szép számban megjelentek és úrvacsorát is sokan vettek.

Munkánkat sok helyen a közöny kísérte. Az ottani helyzetükért az itt élő magyarok a személyes felelősség alól nem menthetők fel. Ha mi kijöttünk hozzájuk, jó, ha nem, úgyis jó. Emellett jelentős a lelkészi, egyházi mulasztás is. A váradi egyházak nem fordítottak kellő figyelmet a vidékre, a falusi egyházak sem tartották be azt az alapelvet, hogy egy gyülekezet a következő gyülekezetig tart, és nem lehetnek gondozatlan, felméretlen területek. Nem minden esetben volt támogató a lelkészek hozzáállása. A szórványmunka egy nagyobb gyülekezetnek teher, nem fordítanak időt és figyelmet rá, vagy csak kiszaladnak, és mennek is tovább. Voltak olyan hangok is, hogy „ti felmértek, és a mi nyakunkon maradnak”.

A nyári bihari felmérésünk kemény missziói munka volt, az eredmények sem elhanyagolhatóak, de semmiképpen sem igazolták a feltevéseket. Sem a népszámlálási, sem a felmérési adatok nem vallanak kiemelkedően nagy lélekszámú kitelepedett magyarságról. Pedig kis csapatunk minden településre kilátogatott, ahol legalább három személy magyarnak vallotta magát. Mégis, a misszió rendjén Fazakas Sándor várad-rogériuszi lelkész által már előzetesen összeírt öt települést leszámítva, összesen „alig” 188 új magyar református lelket vettünk nyilvántartásba. De így is, összesen az újonnan felfedezett magyar református lelkek száma ebben a térségben alig közelíti meg az ötszázat.

Mi tudjuk, hogy egy ilyen nagy szétszórtságban nem a közösség nagysága a fontos. Mi lesz ezeknek az embereknek a sorsa? – tettük fel a nagy kérdést az augusztus 2-i feketetóti kiértékelőn. Mi lesz a jövő? Várnak tehát a feladatok. Rendszerezíteni kell a kilátogatást, az istentiszteleteket, a gyermekfoglalkoztatást, e kis töredékeket be kell osztani valahová, hogy induljon el a munka. Talpason tapasztalható a gondozatlanság, konfirmálatlanok a felnőttek, sürgősen meg kell oldani a falu helyzetét. Oláhszentmiklóst is oda kell csatolni valahová. Szentmiklós a legérzékenyebb, jót akarnak, támogatást várnak, gondozást. A csegődi árvaházban a fogyatékosok között van kb. 20 magyar gyermek. A magyar gyermekek sem beszélnek magyarul. Pedig járnak hozzájuk Magyarországról is át, de ortodox papok foglalkoznak velük. Néhány magyar éneket tudnak és ennyi. Magyar szempontból is tisztázni kell helyzetüket. Az itt élő magyaroknak nincsenek tanácsadók, valamilyenfajta vezetőjük, aki kiemelné, segítené őket. Teljesen magukra maradtak.

A jövő feladata lesz megoldani gondozásukat, s a teljes területen egy központi támogatásból fenntartott missziós gyülekezet is szervezhető. Vajon lesz-e ereje, pénze egyházunknak arra, hogy új gyülekezeti kört, vagy akár Váradra missziós lelkészt helyezzen ki e területek rendszeres látogatására és gondozására? Mert emberek nagyobb része őszinte szívvel igényeli, hogy visszatérjünk, továbbra is foglakozzunk velük. Sokszor tapasztaltuk, hogy nagyon fogékonyak az egyházzal kapcsolatos kérdésekre és bár egy-egy településen kevesen vannak, mégis igényelnék a keresztyén közösséget, az anyanyelven történő, Isten felé vezérlő foglalkozásokat.

Augusztus 3-án a közös istentisztelettel és a bihari misszióval több mint egy hónapos országos nagyvárosi és falumissziós program fejeződött be, melyet a két református egyházkerület, a Teológiai Intézet, a Szórványgondozó Szolgálat és a Diaszpóra Alapítvány 105 egyetemista fiatallal szervezett július elejétől előbb Brassó, Szeben, majd Hunyad megyében, a Mezőségen és végül Bihar megyében.

A dél-bihari misszióért pedig itt is szeretnénk köszönetet mondani a Királyhágómelléki Református Egyházkerületnek, valamint azoknak a bihari lelkipászoroknak, akik segítséget nyújtottak abban, hogy ez a missziós hét megvalósulhasson. Isten legyen mindannyiunk őriző pásztora. Isten kegyelmében és megtartó erejében bízva reménykedünk abban, hogy a továbbiakban még nagyobb figyelmet tudunk fordítani ezekre az emberekre és településekre.

Megkeresni és megtartani, ami elveszett. Ha kell, otthagyni a kilencvenkilencet, de megkeresni a századikat.

Farkas Zsolt IV. éves teológiai hallgató
Vetési László lelkész, programvezető

Bunyaszekszárd szórványközség, élt száz évet – 1860–1960

A régi Magyarország egyik legnagyobb vármegyéje volt Krassó-Szörény, mégis ebben még a 19. század közepén egyetlen magyar falu sem volt, bár a török világ előtt számos magyar és református községről tudunk. Ezek mind elpusztultak, s talán csak az egy, Bulcs község vészelte át a nehéz időket, mivel nagyon eldugott helyen volt. Ez az Árpád-kori falu római katolikus vallású, lakói magyar nevet viselnek, még magyarságtudatuk is megvan, de a nyelvet nem beszélik már nagyon régóta.

Az első kis falu Bunyaszekszárd Buny (Bunea) román község határából szakad ki és minthogy a Tolna megyei Szekszárd város és környékéről települtek az első lakói, így lett Bunyaszekszárd a neve.

A dolog úgy kezdődött, hogy Szívó Béla bunyai birtokos, negyvenvyolcas honvéd a háborúból hazatérve, mindenét feldúlva, elpusztítva találta. Nem kívánta újrakezdeni ott az életet, ezért áruba bocsátotta a birtokát, amely meghaladta a 900 holdat. Ennek mintegy kétharmada erdő volt. Az árát nagyon alacsonyan szabta meg, az akkori körülmények között is 15 ezer forintba. Az Alföldön ennek tízszerese volt a föld ára, és tulajdonképpen az erdő fája maga megérte. Azonkívül hosszabb részletfizetési kedvezményt is adott az eladó. Viszont óriási hátránya volt a hely eldugottsága, félreesettsége. Minden várostól, sőt járható úttól távol, erdők és hegyek között, ahogy mondanák, az Isten háta mögött volt. A föld is gyenge minőségű erdőtalaj, bár a kiirtott erdő helyén egy ideig jól termett, de csak egy ideig. A vételre 54 család vállalkozott Szekszárd, Fadd, Medina, Tolna megyei helységekből, nagyrészt magyarok és reformátusok, de volt köztük öt német és egy szerb is.

Mind nincstelen szegény ember, volt cselédek és napszámosok, akiknek legfeljebb egy kis házuk volt és most úgy érezték, hogy kisbirtokosok lettek.

Mármost eladták amit lehetett, szekérre pakoltak és megindultak a több száz kilométeres útnak, neki az ismeretlennek. Olyanforma volt ez kicsiben, mint az ősmagyarok útja Ázsiában, egyik hazából a másikba. Megérkezvén a tethelyre először is kimérették a leendő falu helyét, 60 házhelyet. Szép nagy fennsíkot választottak arra a célra, ahonnan az egész határt láthatták. Mégis rosszul választottak, mert ott fennt kutat nem lehetett ásni, nem volt víz. A kertek aljából kellett a vizet felhordani. A szelek is nagy károkat okoztak, sokszor letépték a háztetőket, de már késő volt. A régi lakókhoz kellett volna alkalmazkodni, a román falvak mind a völgyekben vannak.

Az első évek igen megpróbálták a lakosokat. A telet veremlakásokban kellett kihúzzák. Mikor elfogyott az otthonról hozott pénz, sokan beálltak cselédnek a környező uradalmakba, vagy az erdőkitermeléseknél dolgoztak. De voltak olyanok is, akik elcsüggedtek és visszafelé vették az útirányt. Volt, aki az egész birtokrészét, házáat egy nagy alföldi kenyérért adta oda. Igaz, jöttek helyettük mások Békésből, a Felvidékről tótok (szlovákok), sőt Erdélyből is. A lakosság létszáma állandóan hullámozott, hol több, hol kevesebb gyermek született, a század végéig összesen 518. Így a természetes szaporodás részben pótolta az elvándorlást, sőt a lakosság lassú szaporodása következett be, úgyhogy a század elejére megközelítette az 500 lelket. Ettől kezdve azonban fokozatosan csökkent, kivált az első világháború után. Ekkor már az első telepese családokból mindössze tizenhétnek az utódai maradtak meg.

A falu népe már kezdettől gondolt rá, hogy lelkészt és tanítót fog tartani, ezért minden szántó dűlőjében erre a célra mindig kijelöltek egy darab földet. Templomot és iskolát is építettek, olyat, amelyet tudtak. Bizony nem sokáig tartottak, az első nagyobb vihar ledöntötte a templom tornyát.

Eleinte valamelyik Arad megyei református lelkész látogatott ki hozzájuk megesktenni az esedékes párokat és megkeresztelni a felgyúlt újszülötteket. Később, 1867-ben rendes egyházat alapítottak, került is egy lelkészük, de nem sokáig. Nem tartott ki pár évnél tovább a következő sem, míg 1873-tól Bihari Gábor lett a lelkész-tanító, aki egészen haláláig, 24 éven át gondozta és fejlesztette a községet. Utána még a fia is ott maradt jegyzőnek. Meg is maradt a nép emlékezetében, mint a nép jótevője. Ennek és a telep első bírójának, Székely György kispapjának, aki a legelső időkben irányította itt a népet, köszönhetett a legtöbbet ez a szerencsétlen falu. Mert érte az elmondottakon kívül is elég csapás. A viharok nagy károkat okoztak az épületekben. Egyszer pedig egy jégeső még a gyenge termésüket is teljesen tönkrevverte. Oda lett az egész esztendei kenyérük. Nem tudom hogyan, de Erzsébet magyar királyné az első templom építéséhez adott nekik két tutaj fenyőfát. Harangot pedig Rácz Károly szapárfalvi református lelkész adományozott.

Bihari Gábor után megint sűrűn változtak a lelkészek és a tanítók is, pedig ekkor már rendes állami iskola működött. De mindenki menekült az elzártságtól. Volt, hogy évekig nem volt se lelkész se tanító.

Az első világháborúban 16 hősi halottja volt az egyháznak, ami nagyon magas arány, hiszen jóformán minden második családnak volt kit gyászolnia.

A két világháború között ismét megtalálta Bunyaszekszárd a neki való vezetőt Tókes Gyula lévitallelkész személyében. Bár nem volt egész lelkészi képesítése, de egész papi lelkülete volt, szívvel-lélekkel végezte munkáját nemcsak a saját körzetében, hanem távoli szórványokban is, minden díjazás nélkül. Szép könyvtárát is ronggyá olvastatta híveivel. Az ő idejében épült fel a második templom – bár nem egészen a helybeliek pénzéből –, amelyik becsületére válhatott volna sokkal népesebb és gazdagabb falunak is. Ugyanis akkoriban kiszállt oda Orth Imre végvári lelkész, mint tanügyi előadó, méghozzá télen, eltévedt és majdnem megfagyott, de végül is szerencsésen megérkezett. Látva a helyzetet, segíteni kívánt. Írt Svájcba, ahonnan szép összegű segélyt küldtek Bunyaszekszárdnak.

Tőkés Gyula papsága idején, vagy két évig ott volt tanítói állásban Bencédi Sándor, a későbbi kiváló szobrászművész. Kezdeti alkotásaiból maradtak is ott. Vajon mi lett velük?

A föld ugyan kimerült, mert az erdő humusza kiadta erejét. A kellő utánpótlás hiányzott, mert legelő híján nem lehetett elegendő állatot tartani, ugyanis az erre a célra való területet, mintegy száz holdat még az elején eladták, hogy a vételárat kiegyenlítsék. De lassan rájöttek, hogy a földjük bár gabonatermesztésre nem alkalmas, viszont gyümölcsstermesztésre megfelelő, be kellene ültetni gyümölcsfával nemcsak a kerteket, de a határ egy részét is, s akkor a nép ha nem is gazdagsághoz, de állandó biztos megélhetéshez jutna. Erre sajnos már nem kerülhetett sor, jött ugyanis a kommunizmus, hogy mindent tönkretessen. A legszegényebbeket is egyre nagyobb beszolgáltatásokkal sújtották. Megpróbált a falu kollektív gazdaságba menekülni, de egy év után, látva a gyenge eredményeket, ezt hivatalosan megszüntették, hogy az egyéni gazdákat jobban sújthassák. Végül is belátták, hogy ha ezt be kell adják, akkor éhen halnak. Így előbb a falu egyik fele, következő évben a másik fele ismét szekérre pakolt, mint száz évvel azelőtt, és elindult szerteszét hazát keresni...

Felvethetné valaki a kérdést: honnan tudom én ezt ilyen pontosan? Hiszen nem voltam odavaló, még kevésbé ottani hivatalnok. Ez igaz, de miután Tőkés Gyula 1948-ban nyugdíjba ment, utódlásra senki sem vállalkozott. Bár nem én voltam a legközelebbi lelkész, és különben is nagy és népes egyházzal rendelkeztem, tehát erre a feladatra kötelezhető nem voltam, mindazonáltal nem akartam, hogy ez a maroknyi nép gazdátlan maradjon, így vállaltam a beszolgáltatást hét éven át, 1948-tól 1955-ig. A három nagy ünnepen szekeret küldtek értem másodnapjára. Tavasztól ősziig évente mintegy hatszor gyalog mentem ki, szombat délben indulva, ott aludtam, vasárnap, egésznapos szolgálat után éjjel jöttem vissza, úttalan útakon, 22 kilométert oda és ugyanannyit vissza. Mindezt soha egy lej fizetést sehonnan nem kaptam. Én már a falu pusztulását nem értem meg. Szomorú lehetett az összedőlt házak és gyommal benőtt kertek látványa. Az őrült suszter az egész országból ilyet akart csinálni...

Hogy szóljak egy pár szót a környező románsággal való viszonyról, csak azt mondhatom, hogy a legcsekélyebb súrlódás sem volt. Egyenesen elképzelhetetlen lett volna bármiféle nemzetiségi ellentét. Két évtizeden át jártam gyalog a vidéket, találkoztam románokkal, már messziről köszöntek. Ha egy szekér utólért, felkínálta a helyet, hogy elvisz egy darabig, amíg az útunk egybeesik. Személyesen ismertem az összes román papot, és több jó barátom volt közöttük. A bunyaszekszárdiakat dehogy is bántották volna, inkább sajnálták őket. Azóta nem tudom, nem-e mérgezték meg a levegőt? Mert nagy a sátán ereje, de végül is Isten győz.

Kiegészítésül Bunyaszekszárd tragikus sorsú község múltjához és történetéhez

Miután az eseményeket nagy vonalakban felvázoltam, a lakosokról kívánok még egyes jellemző dolgot feljegyezni. Ami a legfeltűnőbb volt, az a község lakóinak általános szegénysége egyfelől, magárahagyatottsága másfelől.

Vegyük először is az elsőt. A szegénységben is vannak fokozatok. Mint már említettem, a lakóházak között néhány kétszobás is volt, és az egyszobások egy része mellett volt konyha, kamra, míg a legegyszerűbbek csak négy falból álltak.

Egyetlen kereseti lehetőségük az erdőkitermelés volt. Az erdőben pár kilométerre volt egy iparvasút végállomása, ide kellett a kitermelt fát és rönköket szállítani. Mintegy 12–15 család rendelkezett igával, vagy lovas, vagy ökörfogattal. Aránylag ezek kerestek a legtöbbet, igaz nehéz és nem egyszer veszélyes munkával, kivált a téli időszakban. Elég gyakori volt a szerencsétlenség, főleg az állatok között. Erre nézve azonban megvolt a saját belkörü biztosításuk. Ha valamelyik ló vagy ökör elpusztult, illetve baj érte, akkor valamennyi fogat tulajdonosa az aznapi keresetét átadta a károsult gazdának, így vehetett másikat nagyjából a tönkrement helyébe.

A következő réteg azokból állott, akiknek csak egy tehenük volt. Ezek összefogtak és így munkálták meg a földjeiket. Ezeknek az igával rendelkezőknek legtöbbször napszámmal fizettek. Még alább voltak azok, akiknek csak egy kecskét, vagy azt sem sikerült tartaniuk.

Végül a legalján voltak a magukra maradt öregek, akik esetleg távolban dolgozó gyermekeik segítségével tengették életüket, vagy akiknek senkijük sem volt, azok mások kegyelméből éltek. Emlékszem egy öreg tót asszonyra, akinek rokona sem volt, és hosszú ideig abból élt, amit hol egyik, hol másik ember küldött neki. Halálán kívánt úrvacsorát venni, lehet azért, mert amikor vittem, nála hagytam az úrvacsora maradékát. Egyszer aztán valaki disznóölés után, amikor kóstolót vitt, halva találta. Nem lehetetlen, hogy éhenhalt.

Földje majdnem mindenkinek volt, de ez nem volt biztos alap a megélhetésre. A határ nagyon sovány fehér vagy veres agyag volt, amely csak intenzív trágyázással termett volna többet, anélkül ritkán termett 5–6 mázsát, inkább csak 3–4-et. A munkáltatást és adót leszámítva, alig maradt valami. Trágyázásra meg nem nagyon volt lehetőség, mivel legelő híján kevés volt a jószág.

A leányok amikor azt a kort elérték, szinte kivétel nélkül mind cselédnek mentek, hogy a családalapításhoz szükséges pénzt megtakarítsák. Előbb azonban gondoskodtak vőlegénynek valóról a fiúk közül, akik majd a katonaság letelte után elvegyék őket feleségül. Hasonló szokásról olvashatunk Illyés Gyula Puszták népe című könyvében. A bérüket élire rakták, és jóformán csak ezek révén jutottak be gyári textíliák a faluba. Máskülönben kendert és lent termeltek, az asszonyok fontak-szöttek mindenfélét. Sajnos díszítést, népművészeti motívumokat sehol sem láttam.

Részege ember nem volt a faluban, bár a hidegtől és nehéz munkától elcsigázott emberek néha ittak pálinkát vagy a maguk által termelt nova bort.

Ami az egyházi ügyeket illeti, egyházi adót, járulékot sem pénzben, sem terményben soha nem fizettek. A lelkész-tanító javadalmazására harminc hold szántóföldet szakítottak ki a közösből. Eleinte, amíg az erdőtalaj ki nem évdődött, ez meg is felelt valamennyire. Idővel némi állami fizetéspótlék is járt hozzá. Utolsó lévita lelkészük Tőkés Gyula nyugdíjas tanító volt, feleségével együtt, a falu nagy szerencséjére. Mikor a földek államosítva lettek, az egyházat létalapjától megfosztották.

A harangozás házsorjában ment. Minden háztól valaki köteles volt egy hónapig teljesíteni ezt a szolgálatot. Így volt déli harangszó, vasárnapi

istentiszteletre, valamint ha a lelkész kijött, már szombat este is, jelezve, hogy a pap megérkezett. Ugyancsak házsorjába vették a beszolgáló lelkész ellátását és szállásolását is. Így volt alkalmam közelről megfigyelni őket.

Bálokat, táncmulatságokat nem tartottak, utóbbit a ritkán előforduló lakodalmak pótolták, mikoris a nagybodófalvi vagy igazfalvi rezesbandát vitték ki. Szóval takarékoskodtak minden vonalon, erre tanította őket az Élet.

A másik benyomásom, amit ezzel a kis magyar szigettel kapcsolatban éreztem, az a minden tekintetben velük szemben megnyilvánuló közömbösség és magárahagyatottság volt. Ez kezdettől jellemezte ennek a településnek a történetét. Nem törődött velük senki, és akármilyen bajban voltak, senki sem mozdította a kisujját sem értük. Leszámítva persze azokat a lelkészeket, akik feláldozták magukat azzal, hogy köztük töltötték el az életüket. Ezzel kapcsolatban szinte humorosnak mondható eset történt, mikor egy bizottság szállt ki a kommunista párt részéről megkérdezni, hogy mire van szüksége a falunak? Erre azt az elképesztő választ kapták, hogy adjon nekik papot a kommunista párt! Természetesen alaposan meg lettek mocskolva, hogy örüljenek, hogy nincs aki butítsa őket. De mégsem örültek.

Ez a falu egy fél évszázadon át az ezeréves Magyarországon élt, de ennek a világon semmi előnyét nem látta. A magyar állam beszedte rajtuk a földjeik után járó adót, és nem adott ebből nekik vissza semmit. Az iskola felekezeti iskola volt, a jegyzőség egy román faluban székelt. Még egy EMKE-könyvtár sem kaptak, mert nem tartoztak Erdélyhez. Pedig lett volna rá igényük, ezért olvasták ronggyá Tőkés Gyula bácsi könyvtárát.

Pár évtizedet még abban a világban éltem, és így volt alkalmam megismerni annak a vezetőit. Általában minden vonalon a földbirtokosok domináltak. Ezek pedig – tisztelet a kivételnek – csak a saját osztályérdeküket tartották szem előtt. Teljesen mindegy volt előttük, hogy az a földműves magyar volt-e, vagy más. Sőt, inkább a másrt részesítették előnyben. Így semmi közösséget nem éreztek egy nyomorgó faluval.

Földbirtokosok, uraságok majdnem minden faluban voltak, olyanok amilyenek. Még Krassó-Szörény megyében is akadtak, sőt ezek közül magyarok sem hiányoztak, illetve inkább magyar nevűek. Mert a magyarság nem nagyon vette hasznukat sem nemzeti, sem egyházi vonalon. Utóbbira megjegyezhetem, hogy feltűnően sok volt közöttük az unitárius vallású, illetve aki annak mondotta magát. Ez főképpen arra ment ki, hogy sem a katolikus, sem a református egyház részére ne lehessen egyházi hozzájárulást igényelni tőlük. Unitárius egyház pedig több száz kilométerre volt tőlük, és azzal sem volt kapcsolatuk. Így volt a legolcsóbb. Akiket ismertem, azok nagy része magyar lapot sem járatott, könyv sem igen akadt náluk. Egész évben begubóztak a falujukba, néha bementek a városba és egy nagyot lumpoltak. Ezt tartották életük fénypontjának. Elég sok volt a gyermektelen házasság és az agglegény is köztük. Szóval egy kivesző faj volt, akire nemzeti szempontból nem lehetett számítani. Pedig ők lettek volna hivatva felkarolni és irányítani az elesett parasztságot. Később ez az EMGE révén megtörtént ugyan, de száz évvel hamarabb kellett volna. Ezek előtt a földműves csak munkaerő volt, és számukra a legfontosabb volt, hogy olcsó legyen.

Mostanában sok szó esik a moldvai csángókról, azok nehéz helyzetéről, és segíteni próbálunk rajtuk. Ezzel kapcsolatban egy régi adatot találtam, ami

nagyon jellemző. Élt a múlt században egy Czelder Márton nevű református segédlelkész, aki miután végigharcolta a forradalmat, kiment az akkori Regátba összegyűjteni és megszervezni az emigráns magyarokat. Nagy munkát végzett. Czelder eljutott a moldvai csángókhoz is, látta azok helyzetét, bár még nem volt ilyen rossz, próbált segíteni rajtuk. Már a kiegyezés utáni idő volt, így elment egy neves katolikus politikushoz és államférfihoz előadni kérelmét. Ezt a nemvárt választ kapta: „Hagyjon békét, tiszteletes úr azokkal a csángókkal. Románosítsák el a százezer csángót, mi meg elmagyarosítjuk a kétmillió erdélyi román.” Hát ilyen okos emberek vezettek minket, illetve Magyarországot. Ezt az adatot Czelder levéltárából vettem. Sajnos, amit 120 évvel ezelőtt elmulasztottak, azt soha nem lehet behozni...

Minden tisztelem és hódolatom azon nemzeti nagyjainknak, akik a földbirtokosok közül kerültek ki, sajnos elég példa lenne az ellenkezőjére is, amint láthattuk, neves politikusok bámulatos rövidlátásról tettek bizonyosságot.

Nem kívánok most szólni azokról az égbekiáltó igazságtalanságokról és gonosztettekről, amelyeket egyes vezetők a nép ellen elkövettek, mint Károlyi Sándor a svábok telepítésével, az anyanyelvüket elvesztett falvakról stb., ezért befejezem dolgozatom, mely néprajzi leírásnak indult, de végeredményben a Puszták népe utolsó fejezete lett belőle, ami arról szól, hogy miképpen próbált a puszták népe kitörni a cselédi sorból, és minden igyekezete és szenvedése dacára miként vallott kudarcot mások közömbössége és a történelem mostohasága miatt.

Bitay Zoárd
volt igazfalvi lelkész

Hogyan kezdünk méhészkedni?

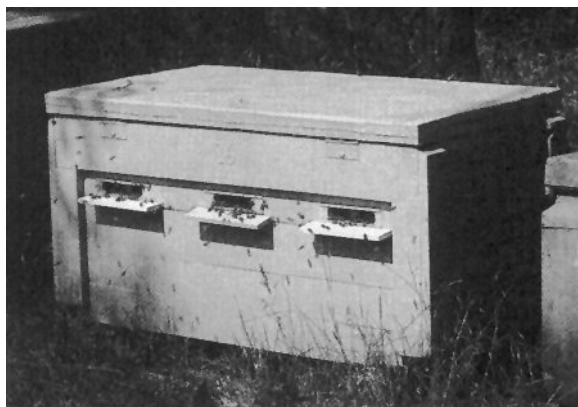
Féloldalmi kedvcsináló ajánlat jelent meg a méhészkedésről az 1996. évi Kalendáriumban. Ez esztendőben meglepő módon ketten is javasolták, hogy indítsunk tanfolyamot. Egyik éppen lelkes volt, a másik egy kedves, idősebb méhész, aki imígyen javasolta: adjunk lehetőséget magyar fiataljainknak a hasznos életre és meggazdagodásra... Ez utóbbival nem teljesen értünk egyet. Meggazdagodni csak méhészkedésből manapság nem könnyű, de tekintélyes és főleg tisztességes jövedelem kiegészítő forrása lehet.

Először, ismerkedjünk meg egy, a közelünkben lakó méhésszel. Az első rajt és kaptárt, de még a további kettő-hármat is ajándékba kaptam Tárkányi Károly bátyámtól. Ma is hálás vagyok érte.

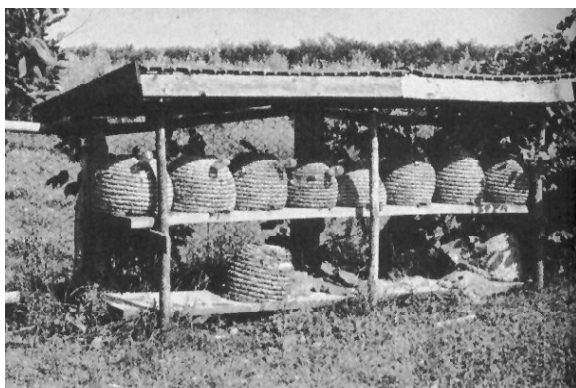
Akár ajándékba kapott, akár vásárolt rajnak kaptárt kerítsünk. Az első tennivalókat és alapszabályokat szintén a méhész-keresztapák mondják el. Előző gyakorlat és szakértelem nélkül nagyobb méhest megvásárolni nem szerencsés. Komoly kárunk származhat belőle.

A kaptárokat kijáró nyílásukkal dél felé, 30–40 cm magas állványzatra helyezzük. Igyekezzünk olyan módon elhelyezni méheinket, hogy a szomszédsággal való jó viszonyunkat meg ne mérgezzék. Legalább 5–6 méterre a szomszéd határától. A kerítés mellé érdemes fákát ültetni, hogy magasan repüljenek a méhek. A szomszédoknak mindig hálásnak kell lennünk türelmükért, de sokat segíthetnek is, ha észrevesznek egy-egy átszálló rajt.

A rajt ajánlatos a méhészüzletben kapható műlépekre telepíteni. Az első csoda az lesz, hogy ezeket pár nap alatt szép sárgára kiépítik. A sejtekben elkezdődik a kaptárlakók élete. A felső részekbe mézet hordanak, egy keretbe virágport. A rajnak lehet tavalyi párzott anyja, amelyik rögtön petézni kezd. A frissen kelt fiatal anya előbb herékkel bepárizik a nászrepülésen, s jó tíz nap után várható a petézése. A pete szabad szemmel látható a sejt mélyén, három nap múlva már kikelt álca lesz belőle. Innentől kezdve teljes a méhész reménye. Termékeny anyja van a családnak, s ha valami baleset nem éri, biztonságban van a család élete. Legjobb a májusi raj, a mondás szerint egy szekér szénát ér, a júniusi egy kövér kakast, a júliusi egy kakastollat sem. Magyarázata, hogy a késői rajnak már nincs ideje telelésre megerősödni. A rajtól abban az évben nem igen vehető el méz. A biztonságos telelés titka a sok méz és jó

takarás. Többnyire a kapzsi méhész méhei pusztulnak el télen. Szeptember elejére véget ér a méhészszezon. Természetesen még sokáig repdesnek, akár novemberben is, de tennivaló ilyenkor már vajmi kevés. Jól be kell takarni és a kijáratra egérrácsot szerelni, mert a kaptárba lopakodó rágcsáló sok kárt tehet a családban, akár el is pusztulhat.

Száz éve még kasokban méhészkedtek

A méhek közé ne menjünk fekete ruhában, ebben azonnal támadnak. Kerüljük az illatos szappant, a kölnit, benzint, s mindenképpen az alkoholos méhészkedést. Az izzadtságot is inkább többször mossuk le magunkról. Így sok szúrástól megmenekülünk. A méhész legyen nyugodt mozgásában is. Kerülje a keretek durva fészegetését, kopácsolását. Kevés füstöt fújva a méhekre, többnyire nyugodtan lehet közöttük dolgozni. Jó tudni a kezdőnek, hogy szeles, hordástalan időben, rossz idő előtt sokkal agresszívebbek a méhek. Ilyenkor jobb nem zavarni őket. Általában az idősebb méhek járják a virágokat, s ha ők napközben nincsenek nagy számban a kaptárban, szintén könnyebb dolgozni. A lakásban munkálkodó fiatal bogarak nem annyira szúrnak.

Télen a legnagyobb csendet biztosítsuk a méhesben. Baromfiak, kutyák, de még a hóban ropogó lépések se zavarják nyugalmukat. Vadítsuk el a fakopáncsot is, mely képes a kaptár falának kilyukasztására. Langyosabb napokon egy műanyagcsövet a kijárányíláshoz illesztve, a másik végét a fülünkhöz szorítva hallhatjuk halk zsongásukat. Minden rendben. Február második felében már élénkebb a zsongás, elkezdődött az anya petézése, a szaporodás. Ahogy 10–12 fokra emelkedik a külső hőmérséklet, a méhek kirepülnek, s vidám repkedés közben megszabadulnak az egész télen át bennük felgyült bélsártól. Ha már egy-két szál hóvirág is kinyílt a közelben, hamarosan meglátjuk a sárga virágport is a hazatérő méhek lábán. A hosszú téli estéken olvasni kell a szakirodalmat. Szakmát tanulunk. Jó ha van egy kis műhely, egy nyári konyha, kamara, ahol fűteni is lehet. Ilyenkor lehet barkácsolni, kereteket készíteni, vagy éppen kaptárt is. A kezdő méhész egy másik szakmával is kapcsolatba kerül, a szintén hasznos és kedves asztalossággal. Évek során, a mézelő növényeket számon tartva, akarva-akaratlan a mezőgazdaság és a természet rengeteg titkával is megismerkedünk.

Fokozatosan gyarapítani kell a méhest és a szerszámkészletet. De az anyagkészletet is. Hamar rájön a méhészkedő, hogy minden darab deszka, lécszelvény felhasználható. Többféle szeg, facsavar gyűljön a szerszámos ládákban. Valamikor egy öreg asztalos, szatmári presbiter az ócskasoron árulta teljes felszerelését. Mondta is, vegye meg kis tiszteletes, meglátja hogy szüksége lesz rá. Nem értékeltem olcsó jóindulatát. Pár évvel később pedig elkezdtem az első

gyaluval, s meg se álltam a motoros gyaluig. Persze többszörös áron. Az első szál piaci fenyődeszkát az istálló eresze alá szegeltém, galambdúcna. Hamarosan levettem, s meggyalultam kaptárnak.

Ha már nem sikerül kiábrándulni egy kezdő év után a méhekből, dönteni kell, hogy időnk és más elfoglaltságunk mellett van-e módunk több kaptárt házilag legyártani, vagy érdemesebb vásárolni.

Az egyetlen rajjal kezdve is érdemes az alapbefektetést kiszámolni. Jelenleg kétmillió lejbe kerül egy új kaptár. 10–15 kerettel és műléppel, valamint egy-két rajjal már hárommillióra rúg. Kis embernek nagy pénznek tűnhet, de két év alatt nyugodtan számolhatunk a megtérülésre a megtermelt mézből. S egy jó kaptár 20–25 évig is eltarthat. Ajánlatos egy pergetőt beszerezni, ami akár egy-két életet is kitart. Mai áron szintén kétmilliót számolhatunk rá. Kisebb kiadásaink: egy füstölő, arcvédő szita, amit nem szégyen használni. Mindennapos kis kellék a kaptárszolga, egyszerű, egyik végén két-három cm-re behajlított lapos vas, amellyel megmozdítjuk a propoliszral leragasztott kereteket a kaptárban. Feszítésre, szeghúzásra is használható. Mindenképpen szükség van egy rajfogó kasra, gyékényfonótól szerezhetjük be.

Az elkerülhetetlen méhszúrás után minél előbb vegyük ki a fullánkot a testünkől. Körömmel úgy próbáljuk kiszedni, hogy közben a fullánk mérge ne tudjon beljebb jutni. Kezdetben, egy-egy szúrás esetén ajánlatos ecetes, vagy egyszerű hideg vizes ruhát rátenni. Az orr, szem, fül tájékán valóban fájdalmas tud lenni a szúrás, de a méhek szeretete és haszna rendszerint legyőzi e kellemetlenséget.

Alapszerszámok, mint méteres, fűrész, kalapácsok, fogók, csavarhuzók amúgy is minden háztartásban vannak. Többféle szeg, facsavar, sarokpántok pedig lassan gyűlögetnek aztán. A vékony keretező drót nem drága. Műlép beragasztásához derelyemetsző formájú kis szerszám kapható, de akkumulátorral vagy kis feszültségű áramforrással is végezhető és könnyebb is.

A kereteket drótozás előtt mindkét oldalán át kell fúrni, vékony furóval. Egy elektromos fűrőgép szintén egész életre szóló beruházás, s számtalanszor szükséges egyéb munkák esetén is. Néhány keret átfúrása közönséges árral is megoldható. Lehetőség szerint gyalupadra tegyük szert, de egy satupad, közepes méretű satu sem hiányozhat a műhelyből.

Számottevő kiadást jelent a méhek etetése. Szárazság, kedvezőtlen időjárás esetén gyakran kell a cukroszákhoz nyúlni, de általában ez is megtérül. Évenkénti gyógyszeres kezelésre is szükség van. Néha újra kell festeni a kaptárakat, így tovább tartanak. Mindent egybevetve, ne riadjunk el a kezdeti nehéz-

Festett anya a dolgozó méhek között

ségektől. A méhészkedés a nyári hónapokban sok munkát ad, a természet szeszélyeinek is kiszolgáltató, egészséges környezetben gyönyörű foglalkozás és tisztességes jövedelemforrás.

Kaptárak állványzatának jó néhány földbe vert akácfakaró, felső végükre vízszintesen fenyődeszkát szegünk, azután felhelyezzük a kaptárt. Leggyakrabban fenyődeszkát használunk keretnek kaptárnak egyaránt, de kereteket érdemes hársfából készíteni, mert nem hasad olyan könnyen szegeléskor, könnyű, puha, könnyen faragható. Ezért a fafaragók, faszobrászok is kedvelik.

Nagyobb áldozattal okos körfűrész szerezhető be, némi szakértelemmel sokféle munkafolyamat elvégezhető vele, de a kezdő ne fogjon hozzá egyedül, a motoros készülékek használata balesetveszélyes.

Iskoláinkban általában amolyan fölösleg a kézimunka és műhelyóra, pedig nagy kár. Szakértő irányításával rengeteg hasznos dolgot lehetne megtanítani. A tapasztalat az, hogy olykor azért huzódoznak fiatalok a mesterségektől, mert alapfogalmakat sem ismernek, s elbátortalanodnak.

* * *

A propolisz

Értékes gyógyhatása miatt a méhészek rendszeresen gyűjtik, értékesítik. A kaptártakarításkor felgyűlő és denaturált szeszben feloldott propoliszból készített lé hatásos permetezőszer lisztharmat ellen. Szőlő, gyümölcsfélék, uborka vagy zöldség kezelésére egyaránt használható. Egyáltalán nem mérgező, másnap már nyugodtan fogyasztható a gyümölcs vagy zöldség.

A hamu

Télen rengeteg fát elégetünk, sok hamut is kihordunk. Érdemes gyűjteni a fahamut nyárára. Krumplira, káposztára szórva eredményesen védekezhetünk krumplibogár, illetve levélatkák ellen.

A sertésorbánc

A bőrfelület lilás elszíneződése és dudorok megjelenése jelzi a betegséget. A beteg állatnak igen magas láza van, étvágytalan és bágyadt.

A nyári hőség idején jelentkezik a betegség, s ilyenkor rendszerint a sok zöld és különböző gyommagvak fogyasztásának tulajdonítják. Az idejében elkezdett penicillinkezelés 3–4 nap után látványos gyógyulást eredményez. Az elhanyagolt orbánc azonban krónikussá válik, a beteg állat nem fejlődik rendesen, ugyanakkor levágása esetén is csak biztonságos állatorvosi ellenőrzés után ajánlatos fogyasztani, akárcsak a hirtelen megbetegedés okozta kényszervágás esetén.

A lótetű

Jól trágyázott földben, kiskertekben gyakran okoz tetemes károkat a palánták kirágásával. Érdemes egy fél maréknyi vegyszerezett kukoricát meghagyni vetéskor, vagy éppen kis kiszerelésű Sinoratoxot vásárolva, kissé cukrozott vízzel megfelelő mennyiségű kukoricát beáztatunk és azután a

megtámadott zöldségesbe vetjük, a sorokba. Miután a kártevők elpusztultak, a kikelt tengerit kiszedjük.

A kullancs

Mezőjárók, kirándulók réme ez a különös vérszívó, amelyről nem árt tudni néhány dolgot. Az ember lágy testrészeiben keres vérszívásra lehetőséget, és új kapaszkodik a bőrbe, hogy leszakításkor szipókája bele is szakad a bőrbe. Rendkívül jó szaglásával fedezi fel áldozatát. Szeme és füle nincsen. Többnyire olyan helyeken gyakoriak, ahol juhok tanyáznak, de nem a juhokról, hanem a fűből mászik az emberre. Máskor felmászik egy bokor külső levelére, ott megkapaszkodik és várja az embert. Aztán rávetődik arra és megkeresi a lágy testrészt. Akár évekig képes mozdulatlanul várni a kedvező pillanatra. Egyszer jóllaknak vérrel és utána meghalnak. Mérgező váladékaikkal valóban okozhatnak agyvelőgyulladást. Fontos, hogy mielőbb eltávolítsuk a testből. Eltávolításukat úgy kell elvégezni, hogy szipókájuk ne maradjon a testben. Legegyszerűbb valamilyen zsírral, petróleummal bekenni, ilyenkor nem tud a bőrön át lélegezni és úgy hull le, hogy szipókája nem marad a testben. Jobb híján parázsló cigarettával megközelítve is menekülni kezd.

A házipatika kincse

Alig van falusi gyerek, aki ne evett volna a földből kiszedett nyers csicsókagumót. Sejtelmük se lehet, hogy a 21. század reménységét rágcshalják. Földi almának, csókarépának, csicsórépának is ismerik vidékenként. Észak-Amerikából származik, az indiánok fogyasztották. Nálunk a termesztése kevésbé elterjedt, helyenként vadon terem. Gyökérágai gumósan megvastagodnak, szárát szőrök borítják. Lándzsás levelei vannak és hegyes sárga sugárvirágai. Magot nem termel a mi éghajlatunk alatt gumójáról lehet szaporítani. Igénytelen, szárazságtűrő, a mínusz 30 fokot is átvészeli a földben. Egyszer kell telepíteni és sok évig terem. A fényt szereti. Késő ősztől tavaszig bármikor felszedhető.

Kálium, kalcium, magnézium, foszfortartalma mellett rendkívül jelentős az inzulintartalma. Ez a szervezetben gyümölcscukorrá alakul, ezért kezdődő cukorbeteg és érelmeszesedés gyógyításában van szerepe. Ipari szinten egy édesítő sűrítmenyt készítenek belőle, amely egészséges édesség, keresett árucikk a világpiacon. A cukor árának százszorosáért árulják.

A csicsóka gumója betegségmegelőző és gyógyító hatású. Rendszeres fogyasztása javítja a máj méregtelenítő munkáját. Szív- és érrendszeri betegségek megelőzésében, a vastagbélrák megelőzésében, érvédő hatásában is kiváló hatású. Háborúban, éhínségek idején sok ember életét megmentette. Laktat, de nem hizlal, ezért fogyókúrázóknak is ajánlják. Apróra reszelve, olajjal, ecettel ízesítve nyersen fogyasztható, mélyhűtőben tárolható.

Orvosi tanácsok

A bor, mint gyógyszer

Az orvostudomány a legrégibb időktől használta a bort, mint erősítőszert. Aztán jött egy időszak a 20. században, amikor minden alkoholt tartalmazó italt a vádlottak padjára ültettek. Közben voltak tudósok, akik ismerve a mértékkel bort fogyasztó népcsoportok magas életkort elért tagjait, vallották, hogy a bor nem káros az egészségre. Elegendő, ha a jó bort kis mennyiségben, szinte naponta fogyasztó olasz földművesekre, a Kaukázusban élő grúzokra és örményekre gondolunk, ahol a népesség számához képest igen magas a kitűnő egészségnek örvendő idős emberek aránya. Az amerikaiaknak arra is kiterjedt a figyelme, hogy hosszú időn át megfigyeljenek nagyszámú, mérsékeltén italt, főleg bort fogyasztó személyeket és olyanokat, akik egyáltalán nem fogyasztottak szeszes italt. Láss csodát, kiderült, leghosszabb életűek és legjobb egészségnek örvendenek a rendszeresen kis mennyiségű bort fogyasztók, míg a mérték nélkül vedelők és az önmegtartóztatók többféle betegségben szenvednek.

Falusi körorvosként tapasztaltam, hogy voltak idős parasztemberek, akik a szőlőhegy termését szépen beosztották egész évre és soha nem látta őket senki részegen tántorogni. Szinte minden családnak volt szőlője és gyümölcsöse, bort, szilvapálinkát sem vettek a boltból, ám nem volt „divat” a májzsugorodás és az alkoholos elmebaj. Falun szokásos volt a kanyarós gyermeknek kevés forralt bort adni, mert a kiütések hamarabb megjelentek és a kezdeti magas láz ezután csökkent. Szintén ott jöttem rá, hogy a vírusos hüléses betegségekben a gyógyszerek úgyszólván hatástalanok, ám kitűnő a fokhagymás zsíros kenyér és a forralt bor. Nemrég olvastam, hogy manapság a szívgyógyászok is ajánlják a napi fél, egy deci vörösbort a szívkoszorú bántalmakban szenvedőknek, mivel a borban levő anyagok javítják az erek rugalmasságát és csökkentik a vérben a káros vérzsírokat.

Életmódbeli tanácsok szívbetegnek

A modern kor megoldotta számos, régen halálos betegség gyógyítását, ám újabb kórokat zúdított a nyakunkba. Lehet, hogy a stressz és a környezetszennyezés a ludas benne, hogy egyre több fiatal és középkorú ember szenved magas vérnyomásban, szívbetegségekben és változatos formájú idegbajokban (elég ha a depresszióra és a régebben ismeretlen pánikbetegségekre gondolunk). Egy bizonyos, jelenleg a legtöbb halálesetet a szív-érrendszeri betegségek okozzák. Aki érintett, időnként keresse fel az orvosát és szedje rendszeresen a gyógyszereket. Néhány napos kihagyás vérnyomás kiugráshoz vezethet, s ha megpattan egy kis ér az agyban, már kész a baj... Igyekezzen belátni, hogy egészsége sérülékeny, törékeny, ezért a nagy fizikai megterhelés és stressz egyaránt veszélyes, ezért fordítson kellő időt a pihenésre. Evésben-ivásban is mértéket kell tartani és soha nem ajánlott evés után azonnal

nyugovóra térni. Rövid sétával már kezd kiürülni a gyomor és nem nyomja a magasan álló rekeszizom a beteg szívet, mert a fiatalnak és egészségesnek ez persze meg sem kottyan. A betegek maguktól is rájönnek, hogy a kádban vagy a melegvizes medencében levő fürdés helyett jobb a zuhanyozás és a langyos folyóvízben való lubickolás. A megerőltető sportokkal sem ajánlatos kísérletezni, kilométereket kocogni, ám a gyaloglás, természetjárás dombos vidéken és a kényelmes kerékpározás kimondottan ajánlott, mert edzésben tartja a szívet, amely olyan, mint nagyanyáink drótozott cserépfazaka, ha vigyáztak rá, túlélte az ép edényeket. Mivel a hideg érösszehúzódot okoz, így a koszorúsereket is szűkíti, ami fulladásérzést és fájdalmas angina pectorist is kiválthat, azért a betegek könnyű sálát kössenek a szájuk és orruk elé. Ily módon meleg levegőt szívhatnak be és elkerülik a kellemetlen szívszorongást.

Még egy jó tanács. Mivel a legtöbb szív- és vérnyomásos beteg kénytelen vízajtót szedni, sokszor maga sem tudja miért érez fizikai gyengeséget, netán izomgörcsöt lábában, kezében. Nos, ez a gyógyszer mellékhatása, mert nemcsak a konyhasót üríti ki a szervezetből, hanem a hasznos kálium, magnézium, kalcium és egyéb sókat is. Léteznek ezeket pótló gyógyszerek, ám sokszor takarékoságból nem írják fel, vagy éppen nem kaphatók a patikában. Táplálkozással is lehet segíteni a dolgon, így a paradicsom minden formában, az alma, az őszibarack és általában a zöldségek és a gyümölcsök segítenek.

A legyőzött fekélybetegség

Édesapámat javakorában évtizedekig kínozták a nyombélfekély, majd a háború után, mikor a beszolgáltatások megnyomorították a gazdálkodókat, a hirtelen fellépő fekélyvérzés miatt nem sok hiányzott, hogy árvagyermek legyen belőlem. Orvosként bizony láttam meghalni betegeket fekélyátfúródás és emésztőszervi vérzés miatt... Ősszel-tavasszal visszajártak az év jórészeiben tünetmentes betegek, mert olyankor nagyon szenvedtek. Gyógyszerek és étrendi diéta, fürdőhelyi ivókúra és gyakran a sebészi beavatkozás, a gyomor csonkolása volt a kezelés különböző állomása. Aztán néhány évvel ezelőtt nagy változás következett be a fekély kezelésében. Kiderült, hogy már nem érvényesek a belgyógyászati tankönyvek állításai és a gyakorló orvosok berögzült tapasztalatai. Ausztráliában, 1983-ban, két orvos a *Helicobacter pylori* kórokozót nevezte meg a fekély kiváltójaként. Igaz, a gyomor belsejében és szöveteiben megalapuló baktériumot már régebben felfedezték a tudósok, de a fekélybetegséggel nem kötötték össze. Nem csoda, mert később kiderült, hogy ez a piciny élőlény az emberek legalább felének a szervezetében vígan él, hasonlatosan más bacillusokhoz, amelyek belső szerveink albérlői. Ezek a baktériumok remekül érzik magukat az erősen savas környezetben, amely a mikroszkopikus világ legtöbbszörét elpusztítja. Hosszú, ostorszerű nyúlványok segítségével igen gyorsan mozognak, de be is fúródhatnak a mélyebb rétegekbe, míg fiatal formáik sav elleni köpennyel védekeznek. A kórokozó nagyfokú fertőzőképesség esetén elpusztítja a nyálkahártyát, s ott a gyomorsav tovább marja a kicsiny sebet, majd kialakul a fekély. A baktérium támadására a szervezet bizonyos helyzetekben fogékony. Ilyen a mértéktelen italfogyasztás,

dohányzás, valamint a stressz, no meg az évszakok változása, mikor a fű kizöldül és a levelek hullanak.

Manapság a fekélybetegség kimutatása után megfelelő antibiotikum-kezeléssel és a túlzott savtermelést csökkentő gyógyszerekkel rövid idő alatt tünetmentessé tehető a beteg, majd meg is gyógyul. Nehezebb a kezelés és hosszabb, ha a fekély régi keletű, mikor feltételezhető, hogy a *Helicobacter pylori* már befészkelte magát a gyomor mélyebb rétegeibe. Szerencsére a megismételt és kellő adagban szedett orvosság ilyen esetben is gyógyulást hoz, így ma már nem gond a gyomorvérzés és a fekélyátfúródás.

Vírusos májgyulladások

A sárgasággal járó heveny májgyulladás a második világháború után vált nagy tömegeket érintő betegséggé. Létezett régebben is, ám igen ritka volt és belgyógyászati osztályon kezelték. A vírusos eredetre is csak később derült fény, amikor nagy járványokat okozott főleg a fiatalok között. Ekkor már különálló fertőző kórházakban különítették el a betegeket, hogy a járválynak útját állják.

Az A-típusú vírus okozza a legtöbb megbetegedést. Ez fertőzött élelmiszerrel, vízzel terjed, a beteg székletével, vizeletével, nyálával kikerült vírusok jutnak az egészséges és fogékony ember kezére, majd a mosatlan kézzel valamilyen élelmiszerre. Az e vírus okozta májgyulladás viszonylag a legjobb indulatú, rendszerint nyom nélkül gyógyul és védettséget hagy, de már létezik védőoltás is. Különböző az A-vírus okozta betegség a legjobb mutatója a civilizációs viszonyoknak, mert fejlett országokban szinte ismeretlen.

Közel negyven éve, hogy rájöttek, van egy B-típusú vírus is, amely sokkal veszélyesebb. Főleg szexuális úton és vérrel terjed a fertőzés, a heveny májgyulladás sokszor csekély tünetet okoz, így az illető nem is tudja, hogy beteg. Nagyon magas a látszólag egészséges vírushordozók száma, akik a fertőzést tovább viszik. Aki ilyen típusú sárgaságban betegszik meg, sokáig nyomja az ágyat és a lábadozás is hosszú, akár egy év is lehet. Sajnos a késői szövődmények, a májzsugor és a májrák is elég gyakori. Létezik védőoltás, amelyet számos országban már alkalmaznak.

Még gonoszabbnak tűnik a C-vírus, amely szintén vér és testnedvek útján terjed. Sokszor évtizedekig „néma”, ám mint derült égből villámcsapás jelentkezik májrák vagy cirózis, májzsugorodás formájában. Mostanában úgy tűnik, a szövődmények halmozottan jelentkeznek. A vírus sokáig nem jelentkezik, nincs heveny májgyulladás az esetek döntő többségében, ám a fertőzés után 10–15 év múlva kialakul a májzsugor, míg a májrák nem ritkán 25–30 év múlva feltűnik. Ez a típusú vírus, mint munkabaleset megbetegített nagyon sok orvost és nővért, még abban az időszakban, amikor nem ismerték ezt a kórokozót és nem is védekeztek ellene, mint manapság szokásos, kesztyűvel és maszkkal bizonyos osztályokon. Mivel 1980 előtt nem szűrték ebből a szempontból a véradokat, megfertőződhetett bárki, aki vérátömlesztést kapott és a vérkézenységben szenvedők, akik vérkészítményre szorultak. Még a fejlett országokban is voltak balesetek a C-vírussal szervátültetésnél és művese-

kezelteknél. Veszélyforrás lehet a tetoválás és a testékszerek behelyezése, valamint egyes eszközök közös használata, mint a nem kellően fertőtlenített borotva vagy olló. Sajnos védőoltás még nincs ez ellen a vírus ellen, egyetlen védekezés a vírushordozók kiszűrése és esetükben kellő óvintézkedés műtéteknél, fogászati kezeléskor és a szexuális kapcsolatokban.

Újabban még felfedeztek májgyulladást okozó vírusokat, de a D-, E-, F- és G-típus úgy tűnik, hogy igen ritka és nem túlságosan veszélyes.

Húgyhólyagbetegségek gyógnövényes kezelése

A gyakori vizeléssel járó betegség oka legtöbbször fertőzés, melyet láz, derék- és alhasi fájdalom is kísérhet. Létezik fertőzés nélküli baj is, ilyenkor az ok idegi, legtöbbször stresszre vezethető vissza. Ez utóbbi esetben jellemző a visszatérő és sokáig tartó panasz, valamint az a tény, hogy a láz hiányzik és a vizelet szemmel láthatóan tiszta, sőt a laboratóriumban sem találnak benne fehérjét vagy gennyet. A korosabb és idős férfiak bármely vizeleti elváltozásának oka legtöbbször prosztatata ártalom, s ilyenkor mindig urológiai kivizsgálásra van szükség.

Mivel a hólyaghurut kellemetlen betegség, a szenvedő rendszerint orvoshoz fordul, aki előírja a fertőzés elleni antibiotikumot. Emellett, vagy enyhébb, visszatérő esetekben jó szolgálatot tesznek a gyógnövények. A gyógyszerárakban kapható többféle gyógnövényből összeállított keverék. Lehet a kirándulásokon gyűjtött teafüvekből is házilag keveréket használni a következő növényekből: mezei zsurló, lándzsás útifű, medveszőlő, kukoricahaj, csalán, körömvirág, babháj, bodzavirág, cickafark, édeskömény és zöldpetrezselyem levele. Lehetőleg többféle növényből készítsük a teát, mert így bizonyára jobb a hatása és az íze is kellemesebb.

Szemölcs

Az orvosi nyelven Verruca vulgaris néven említett fájdalomtalan bőrkinövés lényegében vírusos betegség. Legtöbbször a kéz ujjain jelentkezik, de a lábon is gyakori, főleg a talpon. A kifejtett szemölcs felszíne rücskös, s ha nyomásnak van kitéve – főleg a talpon – lehet enyhén érzékeny. Érdekes módon gyermekeknél és fiatal felnőtteknél gyakori és persze, mint a vírusos betegségek, fertőző. Felnőtt és idős életkorban a védettség miatt már ritkaság a szemölcs. Megesik, hogy egyetlen szemölcs bosszantja a fiatalt, máskor csoportosan jelenik meg számtalan nagy és kicsi bőrelváltozás formájában. A lefolyás is sokféle, hónapokig, évekig csendben meglapul, máskor váratlanul eltűnik, nem ritkán más helyen hirtelen megjelenik. Egy bizonyos, az immunrendszer rejtelmeként érvényesek a szemölcsre, hiszen a vírus környezetünkben állandóan megtalálható, mégsem jelentkezik mindenkinél!

A kezelésre rendszerint esztétikai okok miatt szánja rá magát a fiatal. A bőrgyógyászok eredményesen elpusztítják elektromos úton vagy erős hideg behatásával. Kissé hosszabb, ám szelídebb házi módszer is létezik, amellyel lassan, szinte észrevétlenül eltűnnek a szemölcsök. Könnyen megvalósítható

bármely évszakban a fokhagyma-kúra. Eszerint összetört friss fokhagymát kevés olajjal összekeverve, minden este rá kell kötni a szemölcsös bőrfelületre. A másik biztos módszer a vérehulló fecskefű narancssárga nedve, amellyel naponta kell bekenni a szemölcsöt. Amennyiben nagyszámú szemölcs borítja a kéz vagy láb bőrét, kár valamennyivel kínlódni, elegendő két-három nagyobbát kiválasztani a kezelésre, mert a többi magától is elhal, ahogy a nagyok eltűnnek.

Bőrkeményedés és tyúkszem

A bőrkeményedés főleg az érettebb és idős korosztályt sújtja, s bizony kellemetlen perceket okozhat. Lényege a bőr legfelső szarurétegének megvastagodása, rendszerint külső behatásra. A lábon és a kézen jelentkezik, más testrészen csak igen ritkán. Oka az illető bőrfelület fokozott igénybevétele, láb esetében a kényelmetlen, szűk cipő. A talp bőrének megvastagodása a mezítláb járóknál hasznos, ám a lábbelit viselőknél már értelmetlen. Kemény fizikai munkát végző emberek tenyere elárulja, hogy villát, kapát, ásót, csákányt és kaszát munkaeszközként gyakran forgatnak. Ám a bőrkeményedés gyakran berepedezik és ily módon nyitott kaput jelent a kórokozóknak, fájdalmas fertőzéseket okozva. A tyúkszem is lényegében bőrkeményedés, amely főleg a lábujjakon jelentkezik, egyéni hajlamosság mellett. Ebben a kínzó bőrbetegségben gyakran a szarusejteket behatolnak a bőr alsóbb rétegeibe, sőt a bőr alatti kötőszövetbe is, egészen a csontthártyáig tölcsérszerűen. Ilyen előregedett tyúkszem bizony nagyon fájdalmas, kiirtása nem egyszerű, mert az elhalt szaruréteg eltávolítása után kráteryszerű, érzékeny lyuk marad vissza. Ezért a bajt már a kezdő szakaszban ajánlatos kezelni. Először érdemes kipróbálni a gyógynövényeket, és csak akkor gyógyszerári drága készítményekhez folyamodni, ha ily módon nem tartjuk elegendőnek az eredményt. Mivel a bőrelváltozások rendszerint hosszú idő alatt alakulnak ki, a kezelés is bizony hosszadalmas. Első lépés a kényelmes cipő beszerzése, és az, hogy néha hagyjuk szabadon a lábat. Meleg időben merjünk mezítláb járni, legalább a lakásban, vagy a családi ház udvarán és kertjében, ahol nem érhet baleset. Svájcban a parkokban sok mezítlábas gyermeket és fiatalt láttam, ám ott valóban tisztaság van még a közterületeken is, nincs eldobott cigarettavég, és persze a köpködés sem nemzeti sport.

A következő lépés a kemény szaruréteget lágyító kezelés. A bőrt olajjal, babakrémmel vagy körömvirág-kenőccsel bekenjük, majd így pihentetjük. Láb esetében melegvizes áztatás után a felpuhult bőrt habkóval ledörzsölhetjük, vagy durva kendervászon törölközőt használhatunk erre a célra. A kezelést többször ismételve, lassan lekopik a bőr vastag, kemény rétege. Súlyosabb esetben először gyógynövényekből készítsünk főzetet és több réteg ruhaanyaggal tegyünk ilyen gyógyteás borogatást néhány órára, majd azután vegyünk legalább negyedórás meleg lábfürdőt és próbálkozzunk az elszarusodott bőrréteg eltávolításával. Erre a célra ajánlott növények a zsálya, körömvirág és a fekete nadálytő gyökere.

Dr. Jóna Piroška

Gyerekeknek

A Máté evangéliuma
13. fejezetéből 12 szót
rejtettünk el.
Keressétek meg őket!

K	I	N	C	S	N	B	A	F	J	M	D
R	S	O	P	U	P	T	Ö	V	I	S	N
Q	T	F	É	Õ	É	K	G	T	L	M	É
C	E	Ú	L	Á	O	A	Y	M	K	U	W
É	N	I	D	Y	P	N	Ü	A	O	S	B
K	O	V	Á	S	Z	G	M	G	N	T	Ú
I	R	U	Z	F	R	Y	Ö	V	K	Á	Z
Z	S	Q	A	L	G	A	L	E	O	R	A
Y	Z	H	T	A	D	L	C	T	L	M	Ó
J	Á	T	M	S	C	S	S	Õ	Y	A	X
N	G	Y	A	L	O	M	V	B	K	G	L
Z	A	W	Ú	V	N	A	R	A	T	Á	S

Valaki összekeverte a fogalmakat! Ha sikerül helyére tenni őket, Salamon király fontos intelmeit fogjuk megtanulni.

A bölcs fiú szomorúsága az ő anyjának, a bolond fiú pedig örvendezetteti az ő atyját.

Szegénnyé lesz a gyors munkások keze, aki cselekszik rest kézzel, meggazdagszik.

Gyűjt nyárban a megszegyenítő fiú, álomba merül aratás idején az eszes fiú.

Az igaznak emlékezete megrothad, a hamisnak neve pedig áldott.

A bölcs elméjű elveszti magát, a bolond ajkú beveszi a parancsolatokat.

A gyűlölség szerez szeretetet, minden vétet elfedez a versengés.

A bölcsnek közeli romlást rejtegetnek, a bolondnak szája pedig tudományt.

Az igaznak keresetéből vétek lesz, a bűnösnek a jövedelméből élet.

Amint a forgószelel ráfuvall, már oda van az igaz, az istentelennek pedig örökkévaló fundamentuma van.

Az Úrnak félelme megrövidíti az esztendőket, az istentelenek élete meghosszabbodik.

Az igaznak reménysége elvész, az istentelenek várakozása öröm.

Az igaznak ajkai tudják a gonoszságot, az istentelen szája pedig azt, ami kedves.

Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket!

Lassan feledésbe merül az a korszak, amikor pártállami tisztviselők, pedagógusok nem hozhatták el templomba megkeresztelendő, megáldandó gyermekeiket. Bizalmas, házi kereszteléseket végeztek a lelkipásztorok, gyakran csak évekkel később iktatták be az egyházi anyakönybe is, nehogy kellemetlenséget okozzanak maguknak vagy a családnak. Egy édesapa így kérte meg saját lelkészét, hogy baráti alapon rendezze el nekik egy megbízható kollégájával a keresztelést. A hatvan-hetven kilométernyi távolságban megtartott keresztelőnél csak a nagyon tiszteletre méltó atyai vallomás értékesebb: nem engedem, hogy a gyermekem pogányként nőjön fel.

* * *

A szülők mindent megtennének gyermekeikért, s nagyon jó ha tudják, nem minden a minden. Jézus adhatja meg az áldást, ami nélkül nem teljes az élet. Vajon hány ember élt vagy él még ma is vádoló lelkiismerettel, megkereszteletlen, konfirmálatlan. Egy édesapa egyszerre konfirmált 14 éves fiával. Gyermeki csodálkozással vegyes szégyenkezéssel hallgatták végig a rövid igehirdetést, majd hitet vallottak és fogadalmat tettek. Az áldás után felhangzó atyai sóhajban mintha évtizedek terhe szállt volna el és az apa azt mondta: most boldog vagyok, nem csak a lelkiismeretem nyugodott meg, hanem érzem, hogy Jézushoz tartozunk.

* * *

Valahol síversenyt rendeztek, amelyen maga a trónörökös is résztvett. Apjával együtt egy ötéves legényke is megnézte a versenyt. Annyira látni akarta a trónörököst, hogy apját egészen a korlátig noszogatta. Sőt, észrevétlenül át is bújt a korlát alatt és már ott állt a trónörökös közelében. A rendőrök nem tudták, letartóztassák-e. A trónörökös odaszólt nekik, hogy engedjék hozzá a legénykét. Mosolyogva, barátságosan el is beszélgetett vele.

Ebben az országban mindenki számára nagy élmény a királyi trónörökös közelébe kerülni.

Ennél azonban sokkal nagyobb öröm az örökkévaló király fiával találkozni. Valamikor az anyák vitték Jézushoz a gyermekeiket, hogy megáldja őket. A tanítványok meg akarták akadályozni az anyákat, de Jézus megfedte őket: Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket és ne tiltsátok el őket, mert ilyeneké az Isten országa.

Mennyei jó atyám, Óriző pásztorom,
Kelő nap fényénél Hozzád fohászkodom

Ne hagyj el engemet, Édes jó Istenem!
Ó ha te vagy velem, Kicsoda ellenem?

Függeszdd a szemedet Apámra, anyámra
Hints áldást fejükre, a lábuk nyomára!

Újévi köszöntő

*Adjék Isten minden jót,
Öt-hat tyúkot, jó tojót,
Hízott disznót, sok horkát,
Tele pincét, kamarát,
Sonkát, kolbászt, szalonnát,
Gond ne bántsa a gazdát.
Adjék Isten szép vetést,
Rengő-ringó jó termést,
Békesség és szeretet,
Töltse be a szívetek:
Az új esztendőben!*

Húsvéti mondóka

*Rózsafának a tövéből
Rózsavizet hoztam,
Az lesz ma a legszebb kislány,
Akit meglocsoltam.
Drága kislány, gyöngyvirágom,
Ma van húsvét napja,
Meglocsollak, mosolyogjál,
Mint egy piros alma.*

Anyák napi köszöntő

*Kis szívem kertjében
Kis virágot leltem,
Égő piros szegfű
Nyílt ki e kiskertben.*

*Elhoztam szívemnek
Szép piros virágát,
Kérem jó anyámra
Az Isten áldását.*

*Édesanyám, anyák napja
Ünnep a szívemnek,
Hosszú verset nem tudok még,
Inkább megöllelek.*

Humorzsák

Nagy emberek szellemessége

A Kati fia

Jancsó Sándor volt nagyenyedi lelkész mondta el a következő történetet.

Bodola Sámuel püspök Kati nevű testvérének a fia vizsgázott, a bizottság tagjai azonban nem ismerték a különben gyenge tehetségű ifjú rokoni kapcsolatát. Bodola Sámuel püspök más elfoglaltsága miatt nem volt jelen, az ifjú pedig egy tárgyból elégtelen osztályzatot kapott. A később megérkező püspök elkérte a névsort, hogy a vizsgák eredményeiről tájékozódjon, s alighogy átfutotta, haragosan mutat rá egy névre:

– Hát ezt melyik számár buktatta meg? A tettes csodálkozva jelentkezik:

– Én, de miért?

– Hát nem tudod, hogy ez a Kati fia? – szólt mérgesen a püspök.

Ettől kezdve ha vizsgákra olyan jelölt került, akinek a megbuktatása valakinek az érzékenységét sértette, valamelyik bizottsági tag mindig megszólalt:

– Vigyázzunk, ez a Kati fia!

* * *

B. M. kolozsvári lelkipásztor orvosi oklevelet is szerzett. Ennek birtokában is folytatta lelkipásztori munkáját, gyakran nyújtva segítséget híveinek.

Egyik esztendőben már letelt a lelkeszi jelentés beadásának határideje, de a B. M. jelentése késett. Az egyházmegye missziói előadója elpanaszolta az esperesnek, hogy a hiányzó jelentés gátolja az egyházmegyei összesítő kimutatás elkészítésében. Az esperesnek egy gondolata támadt.

– Gyere, vizsgáljuk meg az irodáját, akkor rájövünk, miért késik a jelentés!

Úgy is tettek, megjelentek a lelkeszi irodában, ahol a lelkipásztor épp az íróasztalánál ült.

– A jelentésed még nincs leadva, s jöttünk, hogy megvizsgáljunk – mondta az esperes.

A lelkipásztor hellyel kínálta őket, s miután jelentette, hogy a hiányzó jelentés pár nap múlva készen lesz, beszélgetni kezdtek.

Az esperes, aki épp gyengélkedett, megszólalt:

– Neked van vérnyomásmérőd, légy szíves mérdd meg a vérnyomásomat!

A lelkipásztor elővette a készüléket és teljesítette a kérést.

– Akkor már mérdd meg az enyémet is – kérte a missziói előadó –, nekem alacsony szokott lenni.

A lelkipásztor az ő vérnyomását is megmérte, sőt mindkettőjüket kikérdezve a panaszaik felől, orvosi tanácsokkal látta el őket.

Egy idő múlva elbúcsúztak és elmentek. Mialatt az autóbuszra vártak, az esperes egyszerre nevetve fordul a társához.

– Hát ez érdekes, ami velünk történt most.

– Micsoda? – kérdi a másik.

– Hát, hogy eljöttünk, hogy megvizsgáljuk B.M.-et és a végén ő vizsgált meg minket!

Oroszlán István nevű hallgatót kérdezi az alapvizsgán. A jelölt nagyon keveset tud, mire Makkai így értékeli: ez a felelet egy nyúltól is kevés, nemhogy egy oroszlántól.

* * *

Az alapvizsgán harmóniumhoz szólítják az egyik jelöltet.

– Játssza kérem, amelyik éneket legjobban tudja! – noszogatja az énektanár.

A jelölt, aki eddig minden tárgyból meglehetősen tudatlanságot árult el, nagyon lassan, tétován keresve a hangokat, játszani és énekelni kezdi ezt az éneket: Könyörülj rajtunk Úristen!

Makkai mint elnök megszólal: időszerű, időszerű...

A kongrua és a román nyelvtudás

A két háború között egy időben a kormány lecsökkentette a kisebbségi lelkészek állami támogatását, és felemelte az ortodox és görög katolikus lelkészekét. Makkai Sándornak akkoriban egyszer Bukarestbe kellett utaznia a kultuszminiszterrel tárgyalni valamilyen ügyben. Beszélgetés közben – ami románul folyt, mert Makkai tudott románul – a miniszter megjegyezte:

– Úgy látom, a püspök úr most mintha nem beszélne olyan jól románul, mint eddig.

– Óh, igen – felelte Makkai –, a mi papjaink kongruájának csökkenésével csökken az én román tudásom is!

Kié a nagyobb kongrua?

1940-ben az uralomváltás után egy ideig még a magyar kormány is az előbbi összegekben utalta az állami támogatást, tehát a románok többet kaptak, mint a magyarok. Egyik községben, amikor mindkét pap megkapta a maga részét, a román pap elment a református kollégájához és így szólt:

– Kolléga úr, elhoztam a pénzt, amit én kaptam, hogy cseréljük ki. Most a magyarok az urak, maguknak kell a magasabb összeget kapni. Míg mi voltunk hatalmon, mi kaptunk többet, maguk kevesebbet. Most fordítva lesz!

* * *

Dr. Kecskeméthy István szerkesztésében jelent meg valamikor a Kis Tükör című lap, melyben egy időben malom alatti beszélgetés folyt egy katolikus és egy református ember között arról, hogy melyikük vallása igazabb, s hogy lehetne egyezsége jutni. Sok tanakodás után egyszer a református vitázó azt mondja:

– Tudja komám, ezt úgy lehetne, ha maguk is átvennének valamit a mi vallásunkból, mi is valamit a magukéból. Ebben meg is egyeztek, de az lett a kérdés, melyik mit vegyen át.

– Tudja mit komám – mondta a református –, maguk vegyék át tőlünk a Heidelbergi Kátét, mi meg átvesszük maguktól a déli harangsózt!

Nagy Károly

A Kolozsvári Teológiai fakultás tanára volt, mikor 1908-ban az alapvizsgálat egyházkerületi bizottság előtt történt. Az elnöki széket a miriszlói lelkész, s a szelíd lelkű, a vizsgákon mindenkit áteresztetni törekvő Sándor János töltötte be. Vallásfilozófiából felel egy jelölt, aki egész évben nagyon gyengének mutatkozott. Nagy Károly feladja a kérdést: – Beszéljen kérem Platonról. A jelölt hosszan hallgat, Nagy Károly bosszúsan sodorja bajuszát.

- Talán egy kisegítő kérdést, nagytiszteletű úr!
- Beszéljen Arisztoteleszről – hangzik a másik kérdés.
- Azt hiszem elég volt, ez nem tud semmit!

Az elnök szíve ismét megindul:

- Még egy kérdést tessék adni neki – mondja kérve. Mire Nagy Károly:
- Jól van, hasonlítsa össze a kettőt!

Nagy Károly püspök

Dogmatikából a következő kérdést tette fel: – Nahát kérem, ha például a kurátora azzal a kérdéssel lép maga elé, hogy magyarázza meg, mit értünk Jézus büntelensége alatt, mit felelne neki? A jelölt, aki nem volt tisztában ezzel a dologgal, így válaszolt: – Hát, nagytiszteletű úr kérem, én azt mondanám: Nézze kurátor úr, sok okos ember gondolkozott már erről, én is, sokan közülük bele is bolondultak, minek magának ezen tépelődnie?

* * *

Nagy Károly püspök az énekeskönyv összeállításakor Szabolcska Mihály egyik zsoltárfordítását átjavította. A legközelebbi találkozáskor:

- Bocsáss meg Miska, hogy a versedet megkorrigáltam.
- Én megbocsátom, ha Isten is megbocsátja!

Böhm Károly

A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem filozófia professzora, a legnagyobb magyar filozófus, nemcsak nagy tudós, de csendes, mély humorral megáldott ember is volt.

A katedrán egy forgatható szék volt, melyet Böhm az előadás előtt, mielőtt leült, mindig addig forgatott, hogy számára kényelmes legyen.

Az ő előadása előtti egyik szünetben valamelyik hallgató úgy felcsavarta a széket, hogy az ülője szinte az asztal széléig ért. Böhm bejön, elkezd lefele forgatni a széket, lassan, ahogy szokta. A forgatás hosszú ideig tartott, s a hallgatóság körében csendes derűtség nesze kelt. Böhm mosolyogva folytatja tovább a forgatást. Közben a hallgatósághoz fordulva így szól:

- Beh kicsi ember lehetett az, aki ezt a széket ilyen magasra csavarta.

* * *

Spinozáról felel az egyik hallgató, de nagyon összevissza beszél. Egyszer azt mondja: Spinoza gyémántköszörülésből élt, naponta egy garast keresett és neki az is elég volt. Mire Böhm professzor:

- Jól van kérem, magának is elég lesz ennyi!

Böhm Károly súlyos betegségéből felgyógyulva először tart órát. Az elsőéves jogászok, akiknek egy féléven át elő volt írva a filozófia hallgatása, egészen naiv, középiskolás gondolkodással elhatározták, hogy mikor belép az előadó a terembe, megéljenzik, hátha elengedi az órát.

Böhm belépett, felharsant az éljen, s tartott egészen addig, míg a professzor a katedrához nem ért, s az ott lévő kis forgatható székbe le nem ült. Mosolyogva bólintott köszönetet, aztán szokása szerint kabátzsebébe nyúlt s kivett egy kis jegyzetet. A társaság pedig csak várta a bejelentést, hogy az óra elmarad. De nagy lett az elképedés, amikor Böhm feltette a szemüvegét, kicsit odahajolt az asztalhoz, s a logika előadását így kezdte meg a maga gömöries tájszólásában: Á logiká nem ad eszet, hanem ázt feltételezi.

Kiss Mór

Egészen fiatalon került a jogi kar egyik tanszékére. Már az iskolai év elején pótvizsgát kellett bevennie, mikor még a hallgatók nem is ismerték.

A folyosón, annak a teremnek az ajtaja előtt, ahol a pótvizsga folyt, három-négy jogász állott, míg benn a teremben egyik kollegájuk várta a vizsgáztató tanárt. Azért állottak ott, hogy ne menjen be senki a terembe, hátha kettesben lévén a tanárral, akiről tudták, hogy Kiss Mór lesz és szigorúságáról híres – könnyebben átcúszik.

Egyszer csak jön Kiss Mór, akit ezek nem is ismertek, s olyan fiatalon, hogy a diákok így szólnak hozzá: ne menjen be kollega úr!

– De kérem, itt van dolgom!

– Mégis, várjon egy kicsit!

– De nekem be kell mennem!

– Nagyon kérjük, ne menjen be!

– De hát miért, ki van odabent?

– Hát nézze kollega úr, egy barátunk van bent, nem igen van felkészülve, s annál a marha Kiss Mórnál kell vizsgáznia. Ha egyedül van bent nála, hátha inkább átereszt.

– Engedjenek be kérem, én vagyok Kiss Mór – inkább megígérem, hogy átereszttem a barátjukat.

* * *

Az egyik városi lelkész arról beszélget a segédlelkészével, hogy milyen különbség van a falusi és a városi lelkészek között. Kiemeli, hogy a falusi lelkész sokkal egyszerűbb és gondolkodásában is elmaradottabb a városinál. A különbséget ezen a téren így foglalja össze: – Mert tudja öcsém, a városi papnak már nézete van.

Ugyanettől a lelkipásztortól megkérdezi a segédlelkésze.

– Nagytiszteletű úr, hogyan szokta felosztani a prédikációt?

– Két részre, az első fele vallásos, a második része hazafias!

* * *

Mezőkeszűben történt a presbiteri konferencián. Az előadó részletesen beszélt arról, hogy a presbitereknek feladata a lelkipásztort munkájában támogatni. Ha

a lelkipásztor akar valamit, ne akadékoskodjanak, ne gáncsoskodjanak, ha ellenvetésük van, mondják meg nyugodtan, s bízzák az időre.

A konferencián résztvettek a közeli Légen, Gyeke és Kászon presbiterei is. Az utóbbiak között volt egy Tóbiás nevű presbiter, aki valamikor a kolozsvári kollégiumba is járt vagy két osztályt, azért nagyon büszke, bölcsködő ember lett, amolyan falu szája, aki mindig többet tud mint más. Mikor a konferencia véget ért, a parókia udvarán álldogálva feltűnt, hogy a légeni és gyekei presbiterek egy csoportja mély áhítattal hallgat, Tóbiás uram pedig méltósággal magyaráz nekik.

Egy idő után Tóbiás elválik a többiektől és csatlakozik az előadóhoz. Arcáról sugárzik az elégedettség, amikor így szól: – Megmagyaráztam nekik, amit a nagytiszteletű urak mondtak. Mert hát kérem, ezek a buta falusiak nem értették meg jól. Megmondtam nekik, hogy ha a pap akar valamit, nem kell mindjárt ellenkezni, csak szépen várni kell, hadd mondja. Ha kivárják az időt, egyszer csak megunja és a dologból nem lesz semmi. Hát így aztán megértették, mi is presbiter feladata. Aztán mikor elmondtam, úgy imádtak, kérem...

* * *

Herepei Gergely kolozsvári esperes szellemes, különösen a szójátékokat szerető ember volt. Kolozsváron a vasárnapi iskola és bibliaköri munkát a Bethánia nevű, tagjait élő keresztyéneknek nevező egyesület itteni alakulata kezdte meg, s többek között a hidelvei iskolában is tartottak esti bibliaórákat. Ezt a munkát akkor mint pietista irányú kezdeményezést, nem szívesen látták, de engedélyezték.

Egy napon Radnótfáy Gyuláné, igen buzgó, hívóasszony jött Herepeihez, s elpanaszolta, hogy a hidelvei református iskolában termet ugyan kaptak az evangelizáló összejövetekre, de a terem hideg és sötét. Tegyen valamit az egyházközség, hogy ne kelljen hideg és sötét teremben összegyűlni.

Herepeinek azonnal megfordult a fejében a felelet, amit így fogalmazott meg: Fűtsenek buzgósággal és világítsanak lelkiismeretességgel!

* * *

Arról is ismeretes volt, hogy a prédikációi sokszor egy órát is eltartottak. Azért néha, mikor az akkori szokáshoz híven a bevezetés után elmondotta, hogy beszédje hány részből fog állani és az első részben miről, a másodikban miről stb. akar beszélni, megnyugtatóan hozzátette: Ebédre még hazaérünk!

Egy építő hír

Szabolcska Mihály a Téli Újságot szerkesztette. A költőre és szerkesztőre jellemző hír így jelent meg egyszer a lapban: N. községben egy ember a kocsmából hazamenet megfagyott. A templomból hazafelé még nem fagyott meg senki!

Az igehirdetés komolysága

Az egyik gyülekezetbe vendéglelkész érkezik. A házigazda fontoskodva kérdezi tőle az alapigét, hogy tudja beírni a szolgálati naplóba, mert itt rend van.

Hallván ezt a lelkipásztor felesége, megszólal:

– Milyen szorgalmas vagy! A múlt vasárnap az első harangszónál még itt szaladgáltál pizsamában és tőlem kérted, hogy miről is tudjál prédikálni.

* * *

A kis falu hívei papot kérnek. A püspök megkérdezi, van-e templomuk és lelkészlakásuk?

– Az sajnos nincs – válaszolják a megszeppent atyafiak.

A püspök azzal bocsátja el őket, hogy előbb építsenek, aztán kapnak lelkészt is.

Szomorúan bandukolnak el, aztán a bölcs atyafi megszólal:

– Nem megmondtam! Ha nekünk desznyó kell, előbb desznyóolat kell építeni.

* * *

Az egyik székely községben a hittanórán kérdi a tiszteletes:

– Na Pista fiam, miért harapott Éva az almába?

– Azért..., mert nem volt neki bicskája?

* * *

– Melyik állat nő a leggyorsabban?

– A hal.

– Miért éppen a hal?

– Mert az apám tegnapelőtt fogott egy harcsát és ahányszor elmesélte, mindig nőtt 10 centit.

* * *

– Mondja: Hisz Ön a lélekvándorlásban?

– Nem! Ön talán hisz benne?

– Hogyne!

– No, akkor mondja meg, mi volt Ön azelőtt.

– Szamár!

– Ne mondja! Mikor volt az ?

– Amikor Önnek pénzt adtam kölcsön.

Irodalmi évfordulók

2004-ben

Január

1. 555 éve, 1449-ben született Lorenzo de Medici, olasz művészetpártoló
3. 165 éve, 1839-ben született Thaly Kálmán költő, történetíró
11. 60 éve, 1944-ben halt meg Ligeti Ernő erdélyi író, szerkesztő
12. 95 éve, 1909-ben született Méliusz József erdélyi költő, író
15. 55 éve, 1949-ben született Balla Zsófia erdélyi költő
45 éve, 1959-ben született Kovács András Ferenc erdélyi költő
135 éve, 1869-ben született Stanisław Wyspiański lengyel költő
17. 370 éve, 1634-ben halt meg Szenczi Molnár Albert költő, író
18. 315 éve, 1689-ben született Montesquieu francia felvil. író
20. 120 éve, 1884-ben született Gábor Andor költő, író
22. 15 éve, 1989-ben halt meg Weöres Sándor költő, műfordító
275 éve, 1729-ben született Gotthold Ephraim Lessing német író
155 éve, 1849-ben született August Strindberg svéd drámaíró
23. 455 éve, 1549-ben halt meg Johannes Honterus nyomdász, fametsző
25. 245 éve, 1759-ben született Robert Burns angol (skót) költő
130 éve, 1874-ben született William Sommerset Maugham angol író
27. 85 éve, 1919-ben halt meg Ady Endre költő
28. 60 éve, 1944-ben halt meg Korvin Sándor erdélyi költő
250 éve, 1754-ben halt meg Ludvig Holberg norvég író
31. 200 éve, 1804-ben született Bajza József költő, író

Február

1. 130 éve, 1874-ben született Hugo von Hofmannsthal német költő, író
5. 200 éve, 1804-ben született Johan Ludvig Runeberg finn–svéd költő
105 éve, 1889-ben született Berde Mária erdélyi írónő
6. 440 éve, 1564-ben született Christopher Marlowe angol drámaíró
17. 20 éve, 1984-ben halt meg Kacsó Sándor erdélyi író
18. 440 éve, 1564-ben halt meg Michelangelo Buonarroti olasz költő, szobrász, festő
155 éve, 1849-ben született Alexander Kielland norvég regényíró
20. 55 éve, 1949-ben halt meg Berde Mária erdélyi írónő
21. 15 éve, 1989-ben halt meg Márai Sándor író
22. 100 éve, 1904-ben született Nagy István erdélyi író
24. 255 éve, 1749-ben született Révai Miklós nyelvész, tanár
28. 135 éve, 1869-ben halt meg Alphonse de Lamartine francia költő

Március

1. 110 éve, 1894-ben halt meg Ács Károly erdélyi író, műfordító
2. 235 éve, 1769-ben halt meg Bod Péter egyháztörténet-író
7. 75 éve, 1929-ben született Székely János erdélyi író

8. 190 éve, 1814-ben született Szigligeti Ede (Szathmáry József) író, drámaíró
9. 110 éve, 1894-ben halt meg Medgyes Lajos költő, egyházi író
11. 460 éve, 1544-ben született Torquato Tasso olasz író
14. 235 éve, 1769-ben született Kármán József író, szerkesztő
60 éve, 1944-ben halt meg Nagy Dániel erdélyi író, szerkesztő
19. 120 éve, 1884-ben halt meg Elias Lönnrot finn író
20. 195 éve, 1809-ben született Nyikolaj Vasziljevics Gogol orosz író
21. 235 éve, 1769-ben született Dayka Gábor költő
24. 160 éve, 1844-ben született Arany László költő
60 éve, 1944-ben született Kenéz Ferenc erdélyi költő
25. 300 éve, 1704-ben született Faludi Ferenc hitszónok, tanár, könyvtárigazgató
27. 115 éve, 1889-ben született Dienes László esztéta, szerkesztő
30. 160 éve, 1844-ben született Paul Verlaine francia költő

Április

1. 190 éve, 1814-ben született Erdélyi János költő, szerkesztő, tanár
3. 60 éve, 1944-ben született Farkas Árpád erdélyi költő
440 éve, 1564-ben született William Shakespeare angol író
10. 265 éve, 1739-ben született Baróti Szabó Dávid költő, paptanár
11. 30 éve, 1974-ben halt meg Kahána Mózes erdélyi író, költő
15. 75 éve, 1929-ben született Huszár Sándor erdélyi író
16. 160 éve, 1844-ben született Anatole France francia író
18. 45 éve, 1959-ben halt meg Szabédi László költő, író, nyelvész
19. 180 éve, 1824-ben halt meg George Byron angol költő
21. 205 éve, 1799-ben született Táncsics Mihály író
305 éve, 1699-ben halt meg Jean Racine francia drámaíró
25. 100 éve, 1904-ben született Szilágyi András erdélyi író
28. 210 éve, 1794-ben született br. Jósika Miklós erdélyi író

Május

3. 535 éve, 1469-ben született Niccolò Machiavelli olasz író
4. 100 éve, 1904-ben halt meg Jókai Mór író
5. 95 éve, 1909-ben született Radnóti Miklós költő, műfordító
6. 55 éve, 1949-ben halt meg Maurice Maeterlinck francia drámaíró
10. 355 éve, 1649-ben született Pápai Páriz Ferenc író
75 éve, 1929-ben született Kányádi Sándor erdélyi költő
13. 40 éve, 1964-ben halt meg Tompa László erdélyi költő
16. 140 éve, 1864-ben halt meg Zilahy Károly kritikus, újságíró, költő
17. 55 éve, 1949-ben halt meg Balázs Béla költő, drámaíró
18. 205 éve, 1799-ben halt meg Beaumarchais francia drámaíró
19. 410 éve, 1594-ben halt meg br. Balassi Bálint költő
20. 205 éve, 1799-ben született Honoré de Balzac francia regényíró
21. 65 éve, 1939-ben született Lászlóffy Csaba erdélyi költő
26. 85 éve, 1919-ben halt meg Gozsdu Elek író
28. 260 éve, 1744-ben halt meg Alexander Pope angol író
29. 130 éve, 1874-ben született Gilbert Keith Chesterton angol (ír) író
31. 185 éve, 1819-ben született Walt Whitman amerikai költő

Június

1. 50 éve, 1954-ben halt meg Martin Andersen Nexø dán író
3. 80 éve, 1924-ben halt meg Franz Kafka német író
5. 105 éve, 1899-ben született Federico Garcia Lorca spanyol költő
6. 205 éve, 1799-ben született Alekszander Szergejevics Puskin orosz író, költő
10. 125 éve, 1879-ben született Szabó Dezső író, közíró
12. 190 éve, 1814-ben született br. Kemény Zsigmond erdélyi író
15. 175 éve, 1829-ben született Szász Károly költő, műfordító
18. 90 éve, 1914-ben halt meg Zalár József történetíró
24. 25 éve, 1979-ben halt meg Örkény István drámaíró
26. 135 éve, 1869-ben született Martin Andersen Nexø dán író
28. 190 éve, 1814-ben született Kriza János költő, mese- és balladagyűjtő
- 120 éve, 1884-ben halt meg Táncsics Mihály író

Július

2. 125 éve, 1879-ben született Móricz Zsigmond író
- 280 éve, 1724-ben született Friedrich Gottlieb-Klopstock német író
5. 115 éve, 1889-ben született Jean Cocteau francia regényíró
10. 495 éve, 1509-ben született Jean Calvin reformátor
11. 115 éve, 1889-ben halt meg Reviczky Gyula költő
12. 100 éve, 1904-ben született Pablo Neruda dél-amerikai spanyol költő
14. 180 éve, 1824-ben született Ács Károly író, műfordító
15. 100 éve, 1904-ben halt meg Anton Pavlovics Csehov orosz író, drámaíró
17. 140 éve, 1864-ben halt meg Szalay László történész
- 45 éve, 1959-ben született Kovács András Ferenc költő, műfordító
18. 115 éve, 1889-ben született Nyíró József erdélyi író
19. 125 éve, 1879-ben született Móra Ferenc író, újságíró
- 630 éve, 1374-ben halt meg Francesco Petrarca olasz költő
- 185 éve, 1819-ben született Gottfried Keller német író
20. 700 éve, 1304-ben született Francesco Petrarca olasz költő
21. 105 éve, 1899-ben született Ernst Hemingway amerikai író
24. 140 éve, 1864-ben született Frank Wedekind német drámaíró
25. 170 éve, 1834-ben halt meg Samuel Taylor Coleridge angol költő
- 210 éve, 1794-ben halt meg André Chénier francia költő
26. 140 éve, 1864-ben halt meg Fáy András író
- 110 éve, 1894-ben született Aldous Huxley angol író
28. 215 éve, 1789-ben halt meg br. Orczy Lőrinc költő, katona
29. 245 éve, 1759-ben halt meg gr. Árva Bethlen Kata önéletrajz-író
30. 220 éve, 1784-ben halt meg Denis Diderot francia író, szerkesztő
31. 155 éve, 1849-ben halt meg Petőfi Sándor költő

Augusztus

6. 195 éve, 1809-ben született Alfred Tennyson angol költő
12. 80 éve, 1924-ben halt meg Bródy Sándor író, drámaíró
13. 50 éve, 1954-ben halt meg Gaál Gábor erdélyi író, irodalomtörténész, szerkesztő

17. 75 éve, 1929-ben halt meg Benedek Elek író, szerkesztő
19. 315 éve, 1689-ben született Samuel Richardson angol író
23. 155 éve, 1849-ben halt meg Juliusz Slowacki lengyel költő
25. 260 éve, 1744-ben született Johann Gottfried Herder német író
375 éve, 1629-ben született Gyöngyösi István író, politikus
28. 95 éve, 1909-ben született Asztalos István erdélyi író
255 éve, 1749-ben született Johann Wolfgang Goethe német író, költő
29. 570 éve, 1434-ben született Janus Pannonius költő, egyházi személy
30. 430 éve, 1574-ben született Szenczi Molnár Albert egyházi költő, író

Szeptember

2. 45 éve, 1959-ben halt meg Szentimrei Jenő erdélyi író, költő
4. 195 éve, 1809-ben született Juliusz Slowacki lengyel költő
5. 220 éve, 1784-ben halt meg Ányos Pál költő
7. 300 éve, 1704-ben halt meg Gyöngyösi István író, politikus
8. 530 éve, 1474-ben született Lodovico Ariosto olasz író, udvari ember
200 éve, 1804-ben született Eduard Mörike német költő
9. 110 éve, 1894-ben született Gulácsy Irén erdélyi író
11. 85 éve, 1919-ben halt meg Csáth Géza író, zeneesztéta
15. 215 éve, 1789-ben született James Fenimore Cooper amerikai író
18. 295 éve, 1709-ben született Samuel Johnson (Dr. Johnson) angol író
23. 65 éve, 1939-ben halt meg Sigmund Freud német filozófus
26. 305 éve, 1699-ben született Hermányi Dienes József
27. 95 éve, 1909-ben halt meg Thaly Kálmán költő, történetíró
30. 145 éve, 1859-ben született Benedek Elek erdélyi író, szerkesztő

Október

1. 320 éve, 1684-ben halt meg Pierre Corneille francia drámaíró
3. 450 éve, 1554-ben született br. Balassi Bálint költő
5. 140 éve, 1864-ben halt meg Madách Imre író
8. 250 éve, 1754-ben halt meg Henry Fielding angol regényíró
9. 110 éve, 1894-ben halt meg Justh Zsigmond író
60 éve, 1944-ben halt meg Kovács Katona Jenő erdélyi író, szerkesztő
95 éve, 1909-ben született Horváth István költő
10. 70 éve, 1934-ben született Hervay Gizella költő
13. 80 éve, 1924-ben halt meg Anatole France író
15. 190 éve, 1814-ben született Mihail Jurjevics Lermontov orosz költő
160 éve, 1844-ben született Friedrich Wilhelm Nietzsche német filozófus
16. 150 éve, 1854-ben született Oscar Wilde angol drámaíró
18. 145 éve, 1859-ben született Henri Bergson francia filozófus
19. 150 éve, 1854-ben született Iványi Ödön író
20. 150 éve, 1854-ben született Arthur Rimbaud francia költő
27. 245 éve, 1759-ben született Kazinczy Ferenc költő, irodalomszervező, szerkesztő
535 éve, 1469-ben született Desiderius Erasmus Rotterdamus holland író
28. 160 éve, 1844-ben halt meg Kisfaludy Sándor költő
30. 370 éve, 1634-ben halt meg Káldi György bibliafordító

November

3. 90 éve, 1914-ben halt meg Georg Trakl német költő
5. 105 éve, 1899-ben halt meg Péterfy Jenő esszéíró, kritikus
8. 330 éve, 1674-ben halt meg John Milton angol író
9. 95 éve, 1909-ben halt meg Gyulai Pál erdélyi író, költő, irodalomszervező
- 60 éve, 1944-ben halt meg Radnóti Miklós költő, műfordító
10. 245 éve, 1759-ben született Johann Christoph Schiller német költő, író, drámaíró
18. 340 éve, 1664-ben halt meg gr. Zrínyi Miklós író, hadvezér
21. 310 éve, 1694-ben született Voltaire francia író
22. 185 éve, 1819-ben halt meg Baróti Szabó Dávid költő, paptanár
- 135 éve, 1869-ben született André Gide francia író
28. 145 éve, 1859-ben halt meg Washington Irving amerikai író
- 155 éve, 1849-ben született Gozsdu Elek író

December

2. 60 éve, 1944-ben halt meg Filippo Tommaso Marinetti olasz futurista
3. 320 éve, 1684-ben született Ludvig Holberg norvég író
10. 20 éve, 1984-ben halt meg Szilágyi András erdélyi író
13. 220 éve, 1784-ben halt meg Samuel Johnson (Dr. Johnson) angol író
18. 225 éve, 1779-ben halt meg Faludi Ferenc hitszónok, tanár, könyvtár-igazgató
22. 240 éve, 1764-ben halt meg br. Amadé László költő, udvari ember
- 365 éve, 1639-ben született Jean Racine francia drámaíró
24. 195 éve, 1809-ben halt meg Báróczi Sándor költő, műfordító, testőrtiszt
30. 60 éve, 1944-ben halt meg Romain Rolland francia író
31. 345 éve, 1659-ben halt meg Apáczai Csere János filozófus, pedagógiai író

Itt közlöm azok nevét, akik évfordulósok, de a pontos hónapot és napot nem ismerjük:

Heltai Gáspár 1515? – 1574, erdélyi író, könyvnyomdász, 430 éve halt meg késő ősszel

Bornemisza Péter 1535–1584, költő, egyházi drámaíró, 420 éve halt meg az év első felében

Erdősi Sylvester János 1504?–1554 író, bibliafordító, 500 éve született

Károli Gáspár 1539–1591, bibliafordító, 465 éve született

Virág Benedek 1754–1830, költő, író, 250 éve született

Ilosvai Selymes Péter 1530–1574, író, 430 éve halt meg

Brassai Viktor 1913–1944, erdélyi költő, műfordító, szavalóművész, 60 éve halt meg Ukrajnában

Karácsony Benő 1888–1944, erdélyi író, 60 éve halt meg Auschwitzban

Camões 1524–1580, portugál nemzeti költő, 480 éve született

Arvo Turtiainen 1904–1980, finn költő, a finnek Petőfije, 100 éve született.

Összeállította: **Járosi Éva**
tanár

Példázat a szeretetről

Garai Gábor fenti versének első két sorát rejtettük el a rejtvényben
a vízsz.1. és függ. 1. alatt.

Vízszintes: 1. Az idézet első része (zárt betűk: E,T,T,O,I). 13. Gyümölcs-kocsonya. 14. Áramforrás. 15. Zöldövezet. 16. ... Kazan – örmény származású amerikai rendező. 17. Görbület. 18. Nemzetközi kamionjelzés. 19. Három európai ország nemzetközi betűjele. 20. Szállító eszköz. 23. Tova. 24. Előtag, kettőzöttségre utal. 26. Luis ... – spanyol labdarúgó, edző, 1960-ban Európa legjobb játékosának választják. 27. ... a kakukk fészke – Ken Kesey regénye. 29. Kornelia ... – német úszónő, olimpiai- és világbajnok. 31. Kiejtett mássalhangzó. 32. Hint. 33. Elérhetőnek tartja. 35. Egy évszakot eltölt. 37. Teleki Sámuel Afrika-utazó névbetűi. 38. Becézett Erika. 39. Mérő szerkezet. 41. Kórus. 42. Beállított testtartás. 43. Káté! 44. Olasz származású francia könnyűzene-énekes. 46. Építőanyag. 48. Mennyiség kifejezője. 49. Szkandium vegyjele. 51. Vonalzó – régen. 52. Ekszerekészítő. 54. ... üt – érzékenyen érint. 56. Szén és nitrogén vegyjele. 57. Füzetben van! 58. Osztrák zeneszerző, első négyzetben személynevének kezdőbetűje. 60. A hét vezér egyike (a Gesta Hungarorum szerint). 62. Lóbetegség. 63. Klasszikus kötőszó. 64. Cserél. 67. A tea alkaloidja. 69. Angol filmrendező (Nicolas). 71. Flotow romantikus vígoperája.

Függőleges: 1. Az idézet második része (zárt betűk: M,K,T,Y,F). 2. S.S.L. 3. A kukoricában előforduló fehérje. 4. Feladatban van! 5. Felér! 6. Róma folyója. 7. Igekötd. 8. Fokoz. 9. Fejedelmi cím. 10. Kén és foszfor vegyjele. 11. Gabona. 12. Bizonygat. 17. Északi folyónk. 20. Nézeteltérés. 21. Angol grófság. 22. Akiért a harang ... – Hemingway regénye. 25. Kémiai reakcióba nem lépő (anyag). 26. Estebéd páros betűi. 27. Déry Tibor elbeszélése (film is készült belőle). 28. Területmérték. 30. Római számok. 32. Egyenes vonalú részecskegyorsító (angol rövidítés). 34. Lendület. 36. E,e,e. 37. Kissé kínnes ízű üdítő ital. 40. Mali légitársaságának névrövidítése. 42. ... Club – 1922-ben alapított nemzetközi írói egyesülés. 44. Nagyobb rész, többség – névelővel. 45. Becézett osztályfőnök. 47. Paripa. 48. Sávszélek! 50. Kistestű énekesmadár. 53. Teher régi elnevezése. 54. Egyik helyen sem. 55. Ügyet sem ... rá – figyelmen kívül hagyja. 58. Richard ... – amerikai filmszínész. 59. Lassan ..., tovább érsz (közmondás). 61. A Balaton levezető csatornája. 64. A ... villamosa – Tennessee Williams drámája. 65. ÖsszeviSSza tol! 66. Valamire vonatkozó elmélet. 68. Félhang! 70. Helyrag. 71. Molibdén vegyjele.

1	2	3	4	5		6	7	8	9		10	11	12	↘
13					●	14				●	15			
16				●	17		●	18			●	19		
	●		●	20			21			●	22	●	23	
24	25	●	26						●	27		28		
29		30			●	31		●	32				●	
33					34	●	35	36				●	37	
38			●	39		40	●	41			●	42		
43		●	44				45	●	46		47			
	●	48				●	49	50	●	51				
52	53				●	54			55			●	56	
57		●		●	58						●	59	●	
60		61	●	62			●	63		●	64		65	66
67			68	●	69		70		●	71				
↘											GY			

Bölcs gondolat

Horváth Imre (1906–1993) költő gondolatát rejtettük el a rejtvényben a vízsz. 1. és függ. 15. alatt.

Vízszintes: Az idézet első része (zárt betűk: M,L,G,D). 10. Muzsikál. 11. Óseim. 12. Táncot jár. 13. Becézett iskola. 14. Személyed. 15. Az összeadás szava. 16. Helyiség. 18. Szintén. 19. Növényi főzet. 20. Szülő. 21. Ábrázat. 22. Ez a „hal” nem hal. 23. Örlemény. 24. Arra a helyre. 25. Részben tolna! 26. Lé, amelyben rövid ideig főznek (pl. szalonnát). 28. Végtelenül beír! 29. Igluban van! 31. Az ott lévő. 32. Fényforrásunk. 33. Fészter, fáskamra. 35. Sertés combja.

Függőleges: 1. Névelő. 2. Kutat. 3. Bizonytalanul áll. 4. Nagyobb emberi közösség, amelyet például a közös nyelv köt össze. 5. Tova. 6. Testvér – divatos becézéssel. 7. ... és a negyven rabló – az Ezeregyéjszaka meséinek egyike. 8. Tiltás. 9. Úti betűi. 13. A Tisza mellékfolyója. 15. Az idézet második része (zárt betűk: N,I,O,Ö). 16. Secundum. 17. Becézett Anna. 19. Kicsi autó. 21. Menyasszony. 22. Tokió régi neve. 24. A Maros testvér-folyója. 25. Pillangó. 27. Esőben áll. 28. Régi pengetőhangszer. 30. Nyílás – népiesen. 32. Bibliai hajós. 34. Ez is növény. 35. Sáv szélei. 36. Előtag, beosztottságot jelöl.

Készítette: **Barabás Zsuzsa**

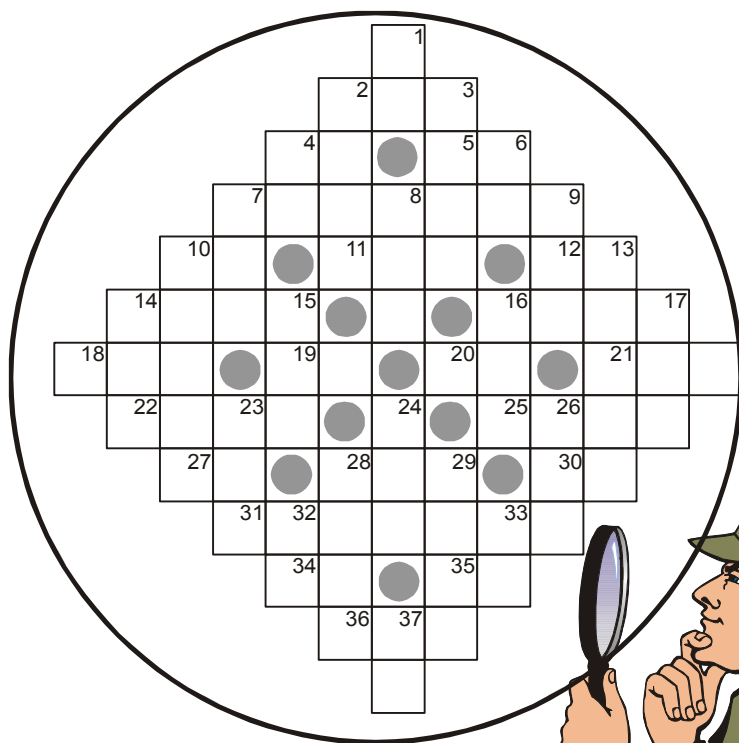
1	2	3	4	5		6	7	8	9	↩
10					●	11				
●	12			●	13			●	14	
15			●	16				17	●	
18		●	19			●	20			
	●	21			●	22			●	
23				●	24			●	25	
	●	26		27			●	28		
29	30	●	31			●	32			●
33		34			●	35				
↪										

Mese, mese ...

Vízszintes: 2. Rengeteg. 4. Az itt lévő. 5. Férfi megszólítása. 7. Piroska és ... (Perrault meséje). 10. Kemencében van! 11. Óriáskígyó. 12. Hazafele! 14. Végtagot. 16. Üvegbe önt. 18. Magasba. 19. ..., a nagy varázsló. 20. Igavonó állat. 21. Könyvet ír. 22. Csendes. 25. ... mackó – Milne mesekönyve. 27. Kiejtett betű. 28. Fekete István kis rókája. 30. Ellenben. 31. Fodor Sándor mesefigurája (... , a gonosz törpe; ..., a boldog óriás). 34. Pici közepe! 35. Mutató szócska. 36. Bálna.

Függőleges: 1. Megfelelő. 2. Méretre vág. 3. A hét törpe egyike. 4. Kefe közepe! 6. Helyrag, a -re párja. 7. A levegő ismert idegen megnevezése. 8. A leomlott várfal is ez. 9. Kelmét készít. 10. Mazsola is ez a Futrinka utcában. 13. ... Csodaországban – Lewis Carroll meséje. 14. Lóbetegség. 15. Valamit tartanak benne. 16. ... és Jerry – kedvelt rajzfilm. 17. Három – oroszul. 23. Keskeny deszka. 24. Mértani test. 26. Erre a helyre. 28. Tréfa. 29. Az udvaron. 32. Téli sport. 33. Mely személy? 36. Tova.

Készítette: **Barabás Zsuzsa**

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

Agnulli Dei

410559 Oradea, str. Grădinarilor nr. 16, 0259-428901 – Visky István

Arany János Kollégium

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 36, 0259-439931

Bethesda Egészségügyi Központ

437356 Arduzel nr. 145/a; 0262-264107; 0745-523750 – Tóbiás Tibor

Cigánymissziós Központ

410060 Oradea, Calea Clujului nr. 63; 0259-413644 – Nagy József Barna

Csillagocska Zeneóvoda

410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259-453914

Ecclesia Mater Egészségügyi és Humanitárius Központ

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259-435072 – Dr. Nagy Péter

Élesdi Református Gyermekotthon

415100 Alesd, str. Viilor nr. 32, 0259-342719 – Dr. Anne-Marie Sadler

Harangszó Szerkesztősége

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259-416067

Igazgatótanácsi Hivatal

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431710; 0259-435386

Illyés Gyula Református Könyvesbolt

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259-234314 – Nagy Ibolya

Lorántffy Egyházi Központ

410042 Oradea, str. Libertății nr. 38; 0259-237069 – Tóth-Molnár Emese

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

410102 Oradea, str. Mihai Vitezaul nr. 3, 0259-237203 – Popperné Cserepes Zsófia

Partiumi Keresztény Egyetem

410209 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259-418244 – Dr. Kovács Béla

Partiumi Közlöny Szerkesztősége

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259-416067 – Barabás Zoltán

Sámuel Ház

417183 Mișca – Bertalan Csilla

Micskei Timotheus Ifjúsági és Katekétikai Központ

417183 Mișca nr. 183; tel. 0259-364311 – Gavallér Lajos

Nagyvárad-Ősi Mentálhigiénés Központ

410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băsești nr. 5, jud. Bihor, 0259-413550;
0722-597364.

Partiumi Pedagógiai és Katekétikai Intézet

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431710;0259-435386 – Gavrucza-Nagy
Emese

Péter Iskola

415500 Salonta, str. Aradului nr. 85, jud. Bihor, 0259-373202 – Tornai Melinda

Püspöki Hivatal

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259-432837 – Tókécs László

Református Percek Műsor Szerkesztősége

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431710;0259-435386; – Gavrucza-Nagy
Emese

Szatmári Református Gimnázium

440080 Satu Mare, str. George Coșbuc nr.2, 0261-710635 – Szilágyi Éva

Szenczi Kertész Ábrahám Nyomda

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259-416067 – Fórizs Attila

Szociális Napközi

410102 Oradea, str. Mihai Viteazul nr. 3, 0259-237203 – Varga Eliz

Tanügyi Osztály

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259-432508 –Tolnay István

Tenkei Szeretetotthon

417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53, jud. Bihor, tel/fax: 0259-310299 –Berke Sándor

Wesselényi Református Kollégium

450099 Zalău, str. Mihai Viteazul nr. 59, tel.: 0260-614881 – Szilágyi Zoltán

Nagybányai Egyházmegye

EGYHÁZKÖZSÉG	LELKIPÁSZTOR	POSTACÍM, TELEFON
Esperesi Hivatal	Sipos István	430321 Baia Mare, P-ța Libertății nr. 18 jud. Maramureș, Tel.: 0262-212770
Apahegy (156)	Bak László	435402 Viile Apei nr. 154, jud. Maramureș
Avasfelsőfalu (203)	Huszár László Zsolt	445200 Negrești-Oaș, str. Eminescu 3, jud. Satu Mare 0745-837856
Avasújváros (1795)	Bajnai Csaba Zsigmond	447220 Orașul Nou, str. Tanciu nr. 129, jud. Satu Mare, 0261-830043
Domokos (935)	Keresztes Nagy Imre-János	435604 Dămacușeni nr. 303, jud. Maramureș, 0262-385265
Felsőbánya (735)	Alföldi Lakatos Tibor	435100 Baia-Sprie, P-ța Libertății 21, jud. Maramureș, 0262-260450, 0744-707494
Hagymáslápos (283)	Mihály Lehel István	437227 Lăpușel nr. 3, jud. Maramureș, 0262-288791; 0740-071629
Tisza- hosszúmező (1101)	Sebestyén László Ede	437080 Câmpulung la Tisa nr. 132, jud. Maramureș, 0262-370616
Koltó (1287)	Varga Károly	437283 Coltău nr. 62, jud. Maramureș, 0262-289112; e-mail: v.karoly@mailbox.hu
Kőszegremete (517)	Sziszik József	447227 Remetea-Oașului, nr. 9, jud. Satu Mare, tel. 0261-831002, 0744-104203
Magyaberkesz (419)	Gellén Sándor	437231 Berchez nr. 66, jud. Maramureș, 0262-281410, 0744-864572 e-mail: Gellen sandor@yahoo.com
Magyarlápós (651)	Szekely Zsolt	435600 Târgu Lăpuș, str. Florilor 2, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-384345, 0744-263133, e-mail Zssekely@kolozsvar.ro
Máramaros- sziget (1701)	Sipos István	435500 Sighetu Marmăției, str. I. M. de Apșa nr. 27, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-311924, Mobil: 0722-597362
Misztótfalu (326)	Filep Attila	437345 Tăuții Măgherauș nr. 63, jud. Maramureș, 0262-293272, 0745-707818
Monó (725)	Nagy András	437358 Mănău nr. 184, jud. Maramureș, 0262-264845
Nagybánya- Óváros (3162)	Kádár Miklós Ecsedi Árpád	430406 Baia Mare, str. Dacia 3, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-211048
Nagybánya-	Tasnádi András Zsolt	430263 Baia Mare, str. Republicii 9, jud. Maramureș, Tel.: 0262-227263, Mobil: 0722-989365
Sülelmed (199)	Kátai Tibor	437355 Ulmeni str. Petre Dulfu 30, jud. Maramureș, tel.: 0262-264305
Szamosardó (861)	Tóbiás Tibor	437356 Arduzel nr. 144, jud. Maramureș, 0262-264107; 0745-523750

Szinérváralja (919)	Bakné Major Enikő	435400 Seini, P-ța Sylvester J. nr. 1, jud. Maramureș, Tel/fax:0262-490020
Vámfalu (872)	Müller Dezső	347350 Vama, str. Petőfi S. 939, jud. Satu Mare, Tel.: 0261-857008

Szatmári Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Sipos Miklós	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 4, jud. Satu Mare, 0261-711816, 0722-597376
Adorján (228)	Besenyődi Attila	447181 Adrian, jud. Satu Mare, 0745-45874, 0261-841010
Amac (157)	Ary László	447231 Amaci, jud. Satu Mare, 0261-829312, 0723-309027
Apa (349)	Csóka Dezső	447015 Apa, jud. Satu Mare, tel. 54, 0745-327375
Aranyosmeggyes (48)	Lovász István	447185 Medieșu Aurit, jud. Satu Mare tel. 0722-843928
Atya (139),	Sipos László	447131 Atea, jud. Satu Mare
Batiz (177)	Király Lajos	447065 Botiz, str. Teilor 81, jud. Satu Mare, 0261-774067
Csengerbagos (118)	Gönczi Gábor	447126 Boghiș, jud. Satu Mare
Dabolc (195)	Szilágyi István	447148 Dobolci, jud. Satu Mare, 0261-741003
Dobrácsapáti (168)	Nagy Erika	447116 Apateu, jud. Satu Mare, 0722-257736
Egri (616)	Kovács Sándor	447066 Agriș, jud. Satu Mare, 0261-774274, 0745-897371
Halmi (489)	Fodor Lajos	447145 Halmeu, str. Eliberării nr. 85, jud. Satu Mare, 0261-773265
Hirip (156)	Bartha Sándor	447233 Hrip, jud. Satu Mare
Józsefháza (116)	Versényi István	447187 Ioșib, jud. Satu Mare
Kakszentmárton (74)	Sipos Ákos	447214 Mărtinești, jud. Satu Mare
Kisbábony (205)	Kovács József,	447146 Băbești nr. 74, jud. Satu Mare, 0740-680591
Kiskolcs (314)	Pakulár István	447121 Culciu Mic, jud. Satu Mare, 0744-608334
Kispeleske (160)	Varga Sándor	447176 Pelișor, jud. Satu Mare
Lázári (418)	Képíró Gyula Jenő	447170 Lazuri, jud. Satu Mare, tel. 0261-753214, 0745-906878
Mikola (576)	Higyed István	447195 Micula, jud. Satu Mare, tel. 2
Nagykolcs (189)	Kánya Zsolt Attila	447119 Culciu Mare, jud. Satu Mare, tel. 0261-829518, 0740-506569
Ombód (550)	Fodor Elemér	447232 Ambud, jud. Satu Mare, 0261-757462
Óvári (732)	Igaz Árpád	447357 Oar, jud. Satu Mare, 0745-545867

Patóháza (288)	Máthé Róbert	447191 Potău, jud. Satu Mare, tel 0261-842067
Pettyén (335)	Genda Szabolcs	447234 Petin, jud. Satu Mare, tel. 0261-757384
Pusztadaróc (646)	Szatmári Elemér	447130 Dorolt, jud. Satu Mare, tel. 0261-751303, 0744-475881
Sándorhomok (324)	Dénes József	447172 Nisipeni, jud. Satu Mare, 0261-828839
Sárközújlak (531)	Major András	447180 Livada, jud. Satu Mare, tel. 0261-840142
Szamosdara (532)	Sipos László	447132 Dara, jud. Satu Mare, 0723-727433
Szamosdob (196)	Mészáros Mihály	447125 Doba, str. Petőfi nr. 80, jud. Satu Mare, 0261-722406
Szamoskóród (168)	Pakulárné Bú Juliánna	447118 Corod, jud. Satu Mare, 0744-608334
Szamoskrassó (666)	Sipos Miklós	447117 Căraseu, jud. Satu Mare, 0261-870311, 0722-597376
Szatmárgörbed (148)	Lovász István	447192 Românești nr. 43, jud. Satu Mare, 0722-843928
Szatmárhegy (1177)	Kovács Ferenc	447360 Viile Satu Mare, jud. Satu Mare, 0261-754277
Szatmár-Láncos (3793)	Kanizsay László Korda Zoltán	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 8, jud. Satu Mare, 0261-712455, 0722-601367, 0261712069
Szatmárnémeti (2431)	Ábrám Sámuel Ilonczai Zsombor	440058 Satu Mare, str. Wolfenbüttel 1, jud. Satu Mare, 0261-712116
Szatmár-Kültelek (2797)	Higyed János Mátyás	440216 Satu Mare, str. Basarabia nr. 13/b, jud. Satu Mare, 0261-714769; 0261-736737
Szatmár- Szamosnegyed (3825)	Bogya Kis Ferenc Bogya Kis Mária	440114 Satu Mare, P-ța Păcii 4, jud. Satu Mare, 0261-716770, 0261-769745
Szatmár- Szigetlanka (820)	Reha Endre	440061 Satu Mare, P-cul Titulescu f.n., jud. Satu Mare, 0261-710130
Szatmárpálfalva (165)	Genda Szabolcs	447230 Păulești, jud. Satu Mare
Szatmárudvari (513)	Mihály István	447210 Odoreu, str. Republicii nr. 102, jud. Satu Mare, 0261-775010
Szárazberek (341)	Szilágyi Balázs	447171 Bercu, jud. Satu Mare, 0744-393775
Tamásváralja (379)	Simon Attila	447030 Tămășeni, jud. Satu Mare, 0261-837296; 0721-889841
Túrterebeș (106)	Somfalvi Edit	447335 Turulung, str. Parcului nr. 272, jud. Satu Mare, 0744-479972
Vetés (480)	Kulcsár Erzsébet	447355 Vetiș, jud. Satu Mare, 0745-927374
Balvinszki Sándor kórházi lelkész		0261-732524

Nagykárolyi Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Barcza Dániel	445100 Carei, str. Rákóczi F. nr. 18, jud. Satu Mare, 0261-865706, 0722-686778
Adyfalva (36)	Báthori Gyula	447005 Acâș nr. 235, jud. Satu Mare,
Ákos (613)	Dobai Zoltán	tel: 0261-871043, 0744-634074
Bere (111)	Fórizs Károly	447261 Berea nr. 83, jud. Satu Mare
Bogdánd (1017)	Bogdán János	447060 Bogdand nr. 298, jud. Satu Mare, tel. 11
Börvely (1318)	Pályi Kiss Zsigmond	447050 Bervenii nr. 350, jud. Satu Mare, tel. 12
Dobra (829)	Barcza Dániel	447291 Dobra nr. 310, jud. Satu Mare, 0261-823408, 823504, 0722-686778
Domahida (146)	Vékony Mihály	441201 Domănești nr. 69, jud. Satu Mare
Érdengeleg (150)	Sámi Vilmos	447011 Dindești nr. 331, jud. Satu Mare
Érendréd (351)	Mészáros Orosz Márta	447010 Andrid nr. 596, jud. Satu Mare, tel. 35
Érkávás (34)	Báthori Gyula	447085 Căuaș, jud. Satu Mare
Érkőrös (186)	Kurta-Tóth Beáta	447102 Chereușa nr. 102, jud. Satu Mare, 0744-577934
Érszakácsi (598)	Gál Sándor	447275 Săcășeni nr. 537, jud. Satu Mare, tel. 12
Érszentkirály (227)	Szilágyi Tibor	447107 Eriusâncrai nr. 165, jud. Satu Mare
Érszodoró (58)	Nagy Róbert	447272 Sudurău, jud. Satu Mare
Gencs (635)	Báthori Gyula	447087 Ghenci nr. 80, jud. Satu Mare, 0261-868078
Hadad (530)	Mészáros Árpád	447155 Hodod nr. 205, jud. Satu Mare, tel. 0261-829052
Hadadnásd (541)	Tatár János	447158 Nadișu Hododului nr. 76, jud. Satu Mare
Iriny (268)	Orosz Raymund	447012 Irina nr. 176, jud. Satu Mareș 0721-193096
Kaplony (227)	Petkes György	447080 Căpleni nr. 523, jud. Satu Mare, tel. 14
Királydaróc (116)	Szilágyi Tibor	447105 Craidorolt nr. 110, jud. Satu Mare, tel. 62
Kismajtény (319)	Balázs Enikő	447207 Moftinu Mic nr. 218, jud. Satu Mare, tel 7, 003620-4354702
Kraszna- mihályfalva (259)	Jób Domokos	447007 Mihăieni nr. 140, jud. Satu Mare, 0740-686026
Lele (514)	Nagy Sándor	447157 Lelei nr. 50, jud. Satu Mare, 0723-748298, 0745-775342
Magyarcsaholy (523)	Szűcs Zoltán	447096 Cehăluț nr. 323, jud. Satu Mare, tel. 4, 0745-648578
Magyargéres (528)	Nagy Attila	447042 Ghirișa nr. 219, jud. Satu Mare, tel 1
Nagykároly- Belváros (2084)	Tukacs József	445100 Carei, str. Rákóczi F. nr. 17, jud. Satu Mare, 0261-861787

Nagykároly- Kertváros (1980)	Tolnay István	445100 Carei, str. Károli Gáspár nr. 4, jud. Satu Mare, 0261-866719, 0722-479191; 0744-171147
Pelekeszi (325)	Kurta-Tóth Szabolcs	447281 Becheni nr. 26, jud. Satu Mare, 0744-511934
Piskolt (731)	Csáki József Gedeon	447250 Pișcolt nr. 328, jud. Satu Mare, 0261-824604, 0745-656006
Szaniszló (380)	Fórizs Károly	4472607 Sanislău nr. 968, jud. Satu Mare, 0261-821230
Szilágypér (921)	Tolnai Ferenc	447245 Pir nr. 212, jud. Satu Mare, 0261-821708
Szilágyszer (800)	Tarsoly Gyula	447063 Ser nr. 145, jud. Satu Mare, 0744-785234
Tasnád (1697)	Hegedűs István	445300 Tășnad, str. Ștefan cel Mare nr. 1, 0261-827561
Tasnádszarvad (221)	Nagy Róbert	445304 Sărauad nr. 146, jud. Satu Mare
Tasnádszántó (157)	Papp Dénes	447260 Santău nr. 653, jud. Satu Mare, 0744-511934

Érmelléki Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Gellért Gyula	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42, jud. Bihor, 0259-350070
Albis (786)	Dénes Béla	417106 Albiș, jud. Bihor, 0259-363744; 0259-459111
Apátkeresztúr (166)	Lugosi Dániel	417016 Crestur nr. 13, jud. Bihor, 0722-686782
Asszonyvására (282)	Székely István	417177 Târgușor nr. 27, jud. Bihor, 0721-219810
Bályok (532)	Jónás Sándor	417040 Balc str. Petőfi nr. 53, jud. Bihor, tel 169, 0745-075417
Berettyószéplak (967)	Uszkay Huba	417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocârliei 3, jud. Bihor, tel 0259-368363, 0745537977
Bihardiószeg (1800)	Gellért Gyula Oroszi Kálmán	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42, jud. Bihor 0259-350070
Csokaly (529)	Mátyás Árpád	417437 Ciocaia nr. 29, jud. Bihor, 0259-352750
Éradony (286)	Nagy Zója	417571 Adoni nr. 155, jud. Bihor
Érábrány (227)	Balla Tibor	417005 Abram nr. 25, jud. Bihor
Érbogyoszló (734)	Nagy István	417105 Buduslău nr. 101, jud. Bihor, 0259-459102
Érkesező (600)	Orosziné Zih Magdolna	417176 Cheșereu nr. 238, jud. Bihor, 0744-818829
Érköbölökút (624)	Czondi István	417438 Cubulcut nr. 42, jud. Bihor, 0744-547714
Érkörtvélyes (1326)	Szabó József	417225 Curtuișeni nr. 916, jud. Bihor, 0259-465028; 0744-567714

Érmihályfalva (3357)	Balázs Dénes János Kiss Csilla	415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin János nr. 16, jud. Bihor, 0259-355447; 0740-626336
Érolaszi (380)	Süle Gyula Zsolt	417439 Olosig nr. 223, jud. Bihor, 0766-469922; 0766-736872
Érselind (77)	Simándi Márta Andrea	417546 Șilindru, jud. Bihor
Érsemjén (905)	Fülöp János	417545 Șimian nr. 153, jud. Bihor, 0259-356269
Érszőlős (612)	Illyés Tamás	417625 Vișoara nr. 85, jud. Bihor, tel. 20
Értarcsa (359)	Dézer Zsolt	417570 Tarcea nr. 251, jud. Bihor, 0259-464091; 0745-797365
Gálospetri (459)	Szabó Zsolt	417572 Galošpetreu nr. 379, jud. Bihor, 0744-227175; 0744/595742
Hegyköz- szentmiklós (560)	Györkös Irén: Kiss Zoltán	417441 Sânicolau de Munte nr. 33, jud. Bihor, 0259-352591
Jankafalva	Oroszi Kálmán	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 139, 0740-435636
Kiskereki (577)	Bozsóky Sándor	417175 Cherechiu nr. 80, jud. Bihor, 0722-575144
Magyarkéc (274)	Mike Pál Attila	415301 Cheț nr. 118, jud. Bihor, 0744-565072
Margitta (3000)	Fazakas László Kovács Levente	415300 Marghita, str. Horea nr. 5, jud. Bihor, 0259-362858, 0744-181597, 0745-781469
Micske (664)	Gavallér Lajos	417183 Mișca nr. 183, jud. Bihor, 0259-364311
Monospetri (260)	Ifj. Mátyás Attila	417018 Petreu nr. 225, jud. Bihor, 0740-571596
Nagykágya (638)	Bara László	417436 Cadea nr. 81, jud. Bihor 0259-352152 (Szűcs)
Ottomány (640)	Darabont Tibor	417446 Otomani nr. 220, jud. Bihor
Papfalva (239)	Hover Zsolt	417390 Popești nr. 34/C, jud. Bihor, 0744-156695
Poklostelek (176)	Joó Enikő	417184 Poclusa de Barcău nr. 153, jud. Bihor, 0740-354686
Szolnokháza- Sándofalva (110)		417063 Păgaia, str. Mare nr. 82, jud. Bihor
Szalacs (1055)	Botos András	417445 Sălacea nr. 26, jud. Bihor, 0259-463047, 0740-267250
Szentjobb (204)	Rákosi Jenő	417192 Sâniob nr. 318, jud. Bihor, tel 72, 0745-586592
Székelyhíd (2687)	Gavrucza Tibor	417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37, jud. Bihor, 0259-352511, 0745-261437
Tóti (433)	Demeter Sándor	417580 Tăuteu nr. 208, jud. Bihor, tel. 158; 0744-977907
Vedresábrány (101)	Darabont Tibor	417015 Abrămuț nr. 52, jud. Bihor

Bihari Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Borsi Zsigmond	410473 Oradea, str. D. Cantemir nr. 23, Bl. D23 ap. 1., jud. Bihor 0259-226142, 0722-878690
Ant (127)	Balla Gábor	417036 Ant nr. 180, jud. Bihor; 0766-704884
Árpád (626)	Filep Ferenc Miklós	417046 Arpășel nr. 300, jud. Bihor, 0740-870268
Belényes (394)	Réman Elek	415200 Beiuș, str. 22 Decembrie nr. 34, jud. Bihor, 0259-322861
Belényes-sonkolyos (302)	Földesy Márta Katalin	417269 Șuncuiuș de Beiuș nr. 14, jud. Bihor, 0744-959241
Belényesújlak (405)	Boros István	417610 Uileacu de Beiuș nr. 74, jud. Bihor, tel. 261253; 0721-981564
Bihar (1205)	Csernák Béla	417050 Biharia, str. Gării nr. 52, jud. Bihor, tel/fax: 0259-369690
Bihar-félegyháza (741)	Szabó Zsolt	417238 Roșiori Bihor nr. 51, jud. Bihor, 0723-743980; 0259-462013
Bihar-szentjános (1141)	Csomay Árpád	417078 Sântion nr. 243, jud. Bihor, 0259-316025
Biharvajda (534)	Szabó Zsolt	417239 Vaida nr. 177, jud. Bihor
Bors (900)	Dénes Károly	417075 Borș nr. 96, jud. Bihor, 0259-316131
Élesd (811)	Lugosi Mihály	415100 Aleșd, str. Bucegi nr. 21, jud. Bihor, 0259-342890, 0723-377218
Erdőgyarak (588)	Prém Imre Csaba	417197 Ghiorac nr. 373, jud. Bihor, tel.: 391
Feketeerdő (230)	Bogya Miklós	415101 Pădurea Neagră, bl.5, apt. 26, jud. Bihor, tel: 0722-992178
Feketetót (30)		417048 Tăut, jud. Bihor
Fugyi (236)	Zsigmond Attila	417364 Fughiu nr. 205, jud. Bihor, tel. 0259-313892; 0766-463886
Fugyi-vásárhely (408)	Kállay László	417360 Oșorhei, str. Mică nr. 593 jud. Bihor, 0259-313265, 0722-418136, e-mail: Kallay@rdsor.ro
Gyanta (257)	Soós József	417131 Ginta nr. 131, jud. Bihor, 0745-926516; 0259-404944/34; e-mail: Soosjt@yahoo.com
Hegyközcsatár (675)	Kovács Károly	417165 Cetariu nr. 341, jud. Bihor, tel. 0259-451023
Hegyköz-kovácsi (528)	Forró László	417051 Cauaceu nr. 175, jud. Bihor, tel. 0259-369773 0722-686780
Hegyközpályi (330)	Katona János	417166 Paleu nr. 20, jud. Bihor, 0788-230400;
Hegyközszáldobágy (388)	Kelemen István	417167 Săldăbagiu de Munte nr. 80, jud. Bihor, 0722-769959;

Hegyköz-szentimre (284)	Kucharszki Zoltán	417452 Sântimreu nr. 60, jud. Bihor, 0744-801861; 0766-584040
Hegyközújlak (280)	Orbán Zoltán	417172 Uileacu de Munte nr. 190, jud. Bihor, 0722-686802
Jákóhodos (630)	Mikló István Boldizsár	417451 Hodoș nr. 83, jud. Bihor, tel: 0740-207488
Kisnyégerfalva (170)	Kulcsár Árpád	417252 Grădinari nr. 23, jud. Bihor, 0259-248554; 0723-659807
Kisszántó (210)	Bede Ferenc	417077 Santău Mic nr. 116, jud. Bihor, 0259-316080; 0721-455638
Köröskisjenő (285)	Domján László	417295 Ineu nr. 100, jud. Bihor; 0259-347272
Köröstárkány (933)	Szakács Zoltán	417575 Târcaia nr. 56, jud. Bihor, 0259-322480
Kövesegyháza (112)	Papp József	417534 Săliște, jud. Bihor, 0259-345356
Kügypuszta (192)	Maksay Árpád	417054 Satu Nou nr. 77, jud. Bihor, 0259-369483;
Magyarkakucs (167)	Buşcă Szilágyi Gyöngyi	417337 Cacuciu Nou nr. 43, jud. Bihor, 0740-062864
Magyarremete (373)	Szigeti Ferenc	417410 Remetea nr. 211, jud. Bihor, 0259-404957/18; 0744-198562
Mezőbaj (387)	Arany Sándor	417196 Boiu nr. 449, jud. Bihor, 0259-370358
Mezőtelegd (457)	Szoboszlai Gáspár István	417585 Tileagd, str. Unirii nr. 35, jud. Bihor, tel. 0259-345059; 0723-328103; 0744-282515; e-mail: capora@autocom.ro
Mezőtelki (280)	Fazakas Ferenc Sándor	417608 Telechiu nr. 103, jud. Bihor, e-mail: mezoitelki@email.ro, 0259-345661; 0745-757647
Nagyszalonta (5500)	Mikló Ferenc Miklós Csaba	415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9, jud. Bihor, tel/fax: 0259-373109 e-mail: refegy@rdsor.ro
Nagyszántó (208)	Szatmári Elemér	417076 Santău Mare nr. 71, jud. Bihor, 0259-316024, 0723-264729
Nagyvárad-Biharpüspöki (70)	Szekeres Sándor	410141 Oradea, str. Dealului nr. 20, jud. Bihor, 0259-453276
Nagyvárad-Csillagváros (877)	Vincze Zoltán Vincze Judit	410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15, jud. Bihor, 0259-440729; 0766-729237, 0742-942975
Nagyvárad-Hegyalja (179)	Petrucz János	410184 Oradea, str. Podgoria, 0259-237519
Nagyvárad-Olaszi (2637)	Tókécs László Csúry István Wagner Erik	410042 Oradea, str. Libertăţii nr. 40, jud. Bihor, 0259-416357, mail-resko@olaszi.rdsor.ro
Nagyvárad-Ósi (1000)	Csúry István Csuka Melinda	410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băseşti nr. 5, jud. Bihor, 0259-413550; 0722-597364
Nagyvárad-Rét (3780)	Pálfi József Sebestyén Elek	410115 Oradea, B-dul Ştefan cel Mare nr. 6/A, jud. Bihor, 0259-453914; 0766-620822

Nagyvárad-Rogériusz (3129)	Fazakas Sándor	410197 Oradea, B-dul Decebal nr. 20, 0259-452324; 0259-230754; 0744-602782
Nagyvárad-Szólós (1272)	Kerekes József István	410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27, jud. Bihor, 0259-419717 (hivatal), 0259-414406 (otthon)
Nagyvárad-Újváros (1921)	Tarr István	410210 Orada, str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431684, 0259-436662; 0722-686849
Nagyvárad-Velence (1127)	Zsigmond József	410522 Oradea, str. Clujului nr. 91, jud. Bihor, 0259-417285, 0723-465499
Nyüved (124)	Sándor Lajos	417052 Niuved nr. 1, jud. Bihor, tel. 0259-458641; 0745-374441
Örvénd (622)	Farkas Antal	417317 Urvind nr. 196, jud. Bihor, tel. 0259-346037; 0745-576018
Paptamási (721)	Lukács Piroska	417056 Tămășeu nr. 121, jud. Bihor, 0259-413569; e-mail: bereczki@rdslink.ro
Pelbárthida (139)	Dénes István	417053 Parhida nr. 58, jud. Bihor, 0259-456966, 092-686790
Pósalaka (112)	Kányá Endre	417588 Poșoloaca nr. 126, jud. Bihor, 0259-436404
Pusztajlak (256)	Bereczki András	417591 Uileacu de Criș nr. 42, jud. Bihor, tel. 0259-345356
Rév (602)	Borsi Zsigmond	417615 Vadu Crișului nr. 3, jud. Bihor
Síter (404)	Kajántó Pál	417168 Șisterea nr. 9, jud. Bihor, 0723-438576
Szalárd (902)	Papp József	417450 Sălard nr. 553, jud. Bihor, tel. 0259-441063 ; 0744-838276
Tamáshida (159)	Boros József Attila	417037 Tămașda nr. 66, jud. Bihor, tel. 0259-391353
Tenke (585)	Nyeste János	417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53, jud. Bihor, tel/fax: 0259-310299; 0742-014371, 0740-124852
Várasfenes (864)	Borzási Gyula	417265 Finiș nr. 506, jud. Bihor, tel. 0744-297003
	Lőrincz Lóránd	
	Berke Sándor	
	Szabó László	

Aradi Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Seres Géza	31085 Arad, str. Mihai Eminescu nr. 33 jud. Arad 0257-283072; 0257-456101; 0722-686798
Arad-Belváros (1503)	Baracsi Levente	310085 Arad, str. M. Eminescu nr. 33, jud. Arad, tel.: 0257-283072;
	Baracsiné Dávid	0745-618992; 0745-804336;
	Zsuzsanna	e-mail: baracsi@arad.ro
Arad-Gáj (589)	Czégé Imre	310501 Arad, str. Dunării nr. 16, jud. Arad, 0257-275464; 0745-525813; 0744-623442
Arad-Mosócz (590)	Józsa Ferenc	310205 Arad, str. Antim Ivireanu nr. 6, jud. Arad, Tel/fax: 0257-230311
Ágya (450)	Módi József	317301 Adea, jud. Arad, tel. 29; 0745-374440

Angyalkút (155)	Seres Géza	317120 Fântânele nr. 106, jud. Arad, Tel/fax: 0257-456101; 0722-686798
Bélzerénd (190)	Futó Ferenc	317218 Zerindu Mic, jud. Arad
Borosjenő (106)	Kondor Endre	315300 Ineu, str. Horea nr. 6, jud. Arad, Tel.: 0257/511750
Borossebes (167)	Balla Sándor	315700 Sebiş, P-cul Libertăţii nr. 29-31, jud. Arad, 0257-310425
Erdőhegy- Kisjenő (1015)	Kovács Gyula	315100 Chişineu-Criş, str. Înfrăţirii nr. 36, jud. Arad, 0257-520615; fax: 0257-523057; 0745-888908
Feketegyarmat (503)	Nagy József	317421 Iermata Neagră nr. 32, jud. Arad, 0257-355633
Kispereg (874)	Váradi S. Károly	317241 Peregu Mic nr. 321, jud. Arad, tel.: 0257-459022; 0722-94025
Lippa (41)	Seres Géza	315400 Lipova, str. Timişorii nr. 7, jud. Arad, tel.: 0257-561994
Nagylak (40)		315500 Nădlac nr. 1082, jud. Arad
Nagypereg (87)	Váradi S. Károly	317240 Peregu Mare n. 76, jud. Arad
Nagyzerénd (689)	Horváth Endre	317420 Zerind nr. 282, jud. Arad, tel. 0257-355516
Pankota (146)	Kondor Endre	315600 Pâncota, str. Avram Iancu nr. 4 jud. Arad, 0257-466116
Szemlak (82)		317295 Semlac nr. 1028, jud. Arad, tel. 0257-534246
Szentleányfalva (279)	Waritzné Herdeán Gyöngyi	317206 Sânleani nr. 183, jud. Arad, 0257-381762; fax. 0257-381760 0724-710507
Vadász (400)		317217 Vânători nr. 250, jud. Arad, 0723-814067

Temesvári Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Fazakas Csaba	305500 Lugoj, str. Alexandru Mocioni nr. 8, apt. 2. jud. Timiş, 0256-337637, 0744-792266, e-mail: lre@lasting.ro
Bégamonostor (90)		307275 Mănăştiur, jud. Timiş, 0256-325540
Igazfalva (470)	Czapp István	307155 Dumbrava nr. 197, jud. Timiş, 0256-325540
Karánsebes (68)	Elekes Árpád	325400 Caransebeş, str. Tribunalului 9, jud. Caraş-Severin, 1900 Timişoara, str. Azurului nr. 11, 0256-469260
Lugos (1642)	Fazakas Csaba Gáll Zoltán	305500 Lugoj, str. Magnoliei nr. 15, jud. Timiş, tel/fax: 0256-351103; 0744-792266; e-mail: lre@lasting.ro
Nagybodófalva Resicabánya (593)	Makay Botond	307006 Bodo nr. 54, jud. Timiş 32026 Reşiţa, str. Paul Iorgovici nr. 17, C.p. 77, jud. Caraş-Severin, tel/fax: 0255-212136, 0721-855115

Szapáryfalva (318)	Bódis Ferenc	307128 Țipari nr. 110, jud. Timiș, 0256-326741; 0740-452037
Szigetfalu (98)	Szilágyi Puskás Albert	307193 Sculia nr. 87, jud. Timiș, 0744-254740
Temesvár-Belváros (2288)	Bányai Ferenc Szász Zoltán	300200 Timișoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, jud. Timiș, 0256-492992;
Temesvár-Új Ezredév (841)	Gazda István Gazdáné Mátyus Melinda	00200 Timișoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, ap. 12, jud. Timiș, 0256-195922; e-mail: ezredev@mail.dnttm.ro
Temesvár-Újkisoda (841)	Bálint Sándor	300434 Timișoara, str. Herculanu nr. 81, jud. Timiș, 0256-215794; 0722-653532
Temesvár-Vöröscsárda (150)	Kovácsné Papp Ibolya	Timișoara-Ciarda, P-ța D. Russel nr. 2, jud. Timiș, 0256-433488; 0745-379479
Újmosnica (340)	Mezei Horváth Attila	307285 Moșnița Nouă nr. 254, jud. Timiș, 0256-393502
Újszentes (570)	Szűcs András Ottó	307160 Dumbrăvița, str. Gh. Doja nr. 36, jud. Timiș, 0256-214649
Végvár (864)	Gyöngyössi Csilla	307430 Tormac nr. 360, jud. Timiș, 0256-392824;
Zsombolya	Papp Csaba	305400 Jimbolia, str. Peter Jung nr. 22/C, jud. Timiș, 0256-361626; 0745-578123

Szilágysomlyói Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Lukács József	457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor nr. 19, jud. Sălaj, tel: 0260-678902; 0740-879455; tel/fax.: 0260-670358
Alsóvalkó (95)	Sziszik László	457345 Valcău de Jos nr. 61/a, jud. Sălaj, tel 62, 0740-967210
Bürgezd (402)	Ruzsa István	457261 Bilghez nr. 86, jud. Sălaj, tel. 169
Ipp (971)	Kocsis Ambrus Tibor	457210 Ip nr. 136, jud. Sălaj, tel. 46
Kémer (1419)	Paniti Zoltán Paniti Eszter	457060 Camăr nr. 305, jud. Sălaj, 0260-672120
Kraszna (3798)	Kádár György	457085 Crasna nr. 2, jud. Sălaj, 0260-636072
Krasznahorvát (358)	Galambfalvi Judit	457185 Horoatu Crasnei nr. 200, jud. Sălaj, tel. 294
Lecsmér (331)	Fazakas Sándor	457231 Leșmir nr. 98, jud. Sălaj, 0744-791856
Ráton (173)	Gáspár Zoltán	457088 Ratin nr. 171, jud. Sălaj
Sarmaság (3494)	Püsök József Attila	457330 Șarmășag nr. 8, jud. Sălaj, 0260-655112
Sarmaság-Bányatelep	Lucza István	457330 Șarmășag-Mina, str. Minerului, bl. M9, ap. 1, 0260-656566
Selymesilosva (616)	Fehérvári Ernő	457331 Iliușa nr. 55, jud. Sălaj, 060-656123

Somlyóújlak (526)	Balázs Ferenc Bandi	457241 Uileacu Șimleului nr. 59, jud. Sălaj, tel. 108; 0740-787622
Szilagybagos (1000)	Fehérvári Gyula	457262 Boghiș nr. 95, jud. Sălaj tel. 6
Szilagyborzás (283)	Bogdán Szabolcs	457263 Bozieș nr. 87, jud. Sălaj, tel. 6/A
Szilagykövesd (114)	Fazakas Hajnal	457070 Chieșd nr. 120, jud. Sălaj,
Szilagylompért (600)	Szónyi Levente	457332 Lompirt nr. 245, jud. Sălaj, 0260-656145; 0744-626722
Szilagynagyfalu (1757)	Lukács József	457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor nr. 19, jud. Sălaj, tel/fax: 0260-670358; 0740-879455
Szilagy- perecsen (1780)	Nagy Bálint	457265 Pericei nr. 416, jud. Sălaj, tel. 42
Szilagysomlyó (2602)	Mike Zoltán	457300 Șimleu Silvaniei, str. Pescărușului nr. 2, jud. Sălaj, tel/fax: 0260-670358
Szilagyzovány (1036)	Kiss Miklós	457213 Zăuan nr. 374, jud. Sălaj, 0260-670390
Varsolc (1447)	Nagy József	457355 Vârșolt nr. 71, jud. Sălaj, 0260-672507

Zilahi Egyházmegye

Esperesi Hivatal	Molnár Kálmán	450010 Zalău, str. Kossuth Lajos nr. 16 jud. Sălaj 0260-661495, 0722-686779, e-mail: refespzilah@easynet.ro
Bősháza (438)	Vargha Levente	457037 Biușa nr. 140, jud. Sălaj, tel. 127; 0744-633054; lvarga@kolozsvar.ro
Désháza (1239)	Uszkay Zoltán	457297 Deja nr. 153, jud. Sălaj, tel. 136
Diósad (1000)	Kádár György Tamás	457168 Dioșod nr. 219, jud. Sălaj, 0260-629777; 0740-406293
Doba (367)	Nagy Mihály	457122 Doba nr. 48, jud. Sălaj, 0744-513421
Egrespatak (413)	Szilágyi Éva	457246 Aghireș nr. 98, jud. Sălaj, 0260-659105; 0740-782660; 0745-401342
Hídalmás (35)	Csillag Péter	457175 Hida nr. 344, jud. Sălaj
Kusaly (172)	Pataki Levente	457080 Coșeiu nr. 144, jud. Sălaj; 0744-953197 e-mail: patamak6@yahoo.com
Magyargoroszló (380)	Gáll Miklós János	457169 Guruslău nr. 97, jud. Sălaj, 0260-629357
Magyarkecel (440)	Vicsay Ferenc	457245 Meseșenii de Jos nr. 296, jud. Sălaj, 0260-615026; 0745-539126
Menyő (167)	Nagy István	457298 Mineu nr. 167, jud. Sălaj 0740-140335, (0260-650875 – Varga Jenő)
Mocsolya (470)	Móré Mihály	457326 Valea Pomilor nr. 119, jud. Sălaj, tel. Bocșa 33
Nagymon (92)	Bálint István	457123 Naimon nr. 63, jud. Sălaj
Ördöggút (81)	Csillag Péter	450170 Zalău, str. Octavian Goga, bl. R ₉₈ , II., 7, jud. Sălaj, 0260-632583; 0745-675847

Szilágyballa (947)	Boros Árpád	457046 Borla nr. 114, jud. Sălaj, 0260-655333/82; 0745-306599
Szilágycseh (2930)	Molnár Kálmán	455100 Cehu Silvaniei, str. Gh. Pop de Băsești nr. 20, jud. Sălaj, 0260-650716; 457081 Archid nr. 341, jud. Sălaj, 0260-655333/117; 0740-576688
Szilágyerked (264)	Balázs Zoltán	457106 Cristur-Crișeni 189, Sălaj, 0260-630144
Szilágyfőkeresztúr (428)	Tolnai Miklós	457107 Gârceiu nr. 135, jud. Sălaj, 0260-650282; 0740-027344
Szilágygörcsön (231)	Hógye Roberto	457171 Panic nr. 94, jud. Sălaj, 0260-629043
Szilágypanit (730)	Szilágyi Zoltán	457325 Șamșud nr. 369, Sălaj, 0260-655333/122
Szilágysámson (952)	Szász Bálint Róbert	457295 Sălățig nr. 135, Sălaj, 0260-650808
Szilágyszeg (199)	Sipos András	457124 Sâncraiu-Silvaniei nr. 42. jud. Sălaj, 0260-633701
Szilágysszentkirály (98)		457126 Verveghiu nr. 90, jud Sălaj, 0745-438014
Vérvölgy (445)	Bálint István	455104 Ulciug nr. 86, jud. Sălaj, 0260-651534, 0744-585487
Völcsök (544)	Kun-Gazda Gergely	450006 Zalău, str. A. Șaguna nr. 7, jud. Sălaj 0260-661487, 0744-999537, e-mail: zilahbelvaros@fastmagic.ro
Zilah-Belváros (4127)	Püsök Sándor Csaba	450006 Zalău, str. Constantin nr. 5, jud. Sălaj 0260-661454, 0260-660479, zifer@freemail.hu
Zilah-Fenyves (2020)	Bogdán Zsolt	450123 Zalău, str. S. Bărnuțiu nr. 40/a, Sălaj 0260-661524, 0721-219379, zliget@xnet.ro
Zilah-Liget (2007)	Oláh Mihály Szántó Júlia	455200 Jibou, str. 1 Decembrie 1918 nr. 20, jud. Sălaj, tel: 0260-644830
Zsibó (1456)	Molnár Endre	

Főgondnokok

Egyházkerületi főgondnok

Kovács Zoltán 415700 Érmihályfalva – Valea lui Mihai, Kossuth u. 45.
tel.: 0259/355-604

Nagybányai Egyházmegye

Szilágyi Béla 435400 Szinérváralja – Seini, str. Cloșca nr 25. Tel: 0262-49-11-06

Szatmári Egyházmegye

Bara Csaba 440021 Szatmár – Satu Mare, str. C. Brâncuși nr. 18. Tel: 0261-716-837

Nagykárolyi Egyházmegye

Sárpataki János 447060 Börvely – Berven, Tel: 0261- 865-152

Érmelléki Egyházmegye

Czaholi Tibor 417192 Szentjobb – Sîniob, 0744-779-268

Bihari Egyházmegye

Szilágyi Péter 410058 Nagyvárad – Oradea, str. B.S. Delavrancea nr. 25.
Tel: 0259-473-842

Aradi Egyházmegye

Czinczér Attila 310052 Arad, str. Ceahlău nr. 20., Tel: 0257-283-320

Temesvári Egyházmegye

Pataki Károly 300013 Temesvár – Timișoara, str. Făgăraș nr. 5. Tel: 0256-242-426

Szilágysomlyói Egyházmegye

Márkus László 4057213 Szilágyzovány – Zăuan, Tel: 0260-670-390 Ip 321.

Zilahi Egyházmegye

Baksai Károly 455100 Szilágycseh – Cehu Silvaniei, str. Crinului nr. 7.
Tel: 0260-650-061

Tartalom

Újévi köszöntő	3
Főpapi sors	31
Te és az Isten	36
Kövess engem	38
Merre tartasz, Erdély?	44
Ébredező polgárság	48
A kettős állampolgárságról	51
Családi farm – európai jövő	53
Élet az egyetemen	58
A református misszió lehetőségei	62
Gyülekezeti őrző	64
Nagy idők tanúsága	93
Valkóvára	97
Egyház a tüzeskemencében	101
Krüzselyi Erzsébet emlékezete	110
Kiesett az ablakon	113
Tükröm, tükröm... ..	117
Református iskola Érmihályfalván	121
Református iskola Micskén	127
A Bocskai szabadságharc	131
Az első világháború következményei	136
Akikért nem szólt a harang	143
Volt egyszer egy Érmellék	148
Apáczai Csere János	152
Kazinczy Ferenc	155
A máramarosi gyémánt története	158
Ismerkedés a faluval	163
Családias egyház, egyházas család	167
Éneklő gyülekezetek	169
Üzenet presbitereknek	171
Ady, a presbiter	175
Élet és lélek a teremtés rendje szerint	178
Norvégiai utazási tanulságok	185
Régi eszközeink	189
Megkeresni a századikat	195
Bunyaszekszárd, szórványközség	200
Házunk, kertünk, udvarunk	206
Orvosi tanácsok	211
Engedjétek hozzám jönni... ..	216
Humorzsák	219
Irodalmi évfordulók	225
Rejtvények	231
Név- és címtár	238

Készült
a Királyhágómelléki Református Egyházkerület
Szenczi Kertész Ábrahám nyomdájában

Felelős vezető: Sándor Lajos